

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

2.BASKI

4

TÜRKİYE'DE SOSYALİZMİN İKTİDAR ARAYIŞI

Burjuva Restorasyonu ve Solun Yakaladığı Fırsat

KEMAL OKUYAN

TÜRKİYE'DE SOSYALİZMİN İKTİDAR ARAYIŞI / KEMAL OKUYAN

GELENEK dizisi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

TÜRKİYE'DE SOSYALİZMİN İKTİDAR ARAYIŞI

Kemal Okuyan

NK Yayınları: 4
Gelenek Dizisi: 3

TÜRKİYE'DE SOSYALİZMİN İKTİDAR ARAYIŞI

Kemal Okuyan

Kapak Tasarımı:
Gökçe Erbil

İkinci Baskı
Nisan 2003

Birinci Baskı
Kasım 2000 (Gelenek Yayınları)

Baskı
Kayhan Matbaacılık

İrtibat
0212 251 54 10
www.nkyayinlari.com
nk@nkyayinlari.com

Dünya Yayıncılık
İstiklal Caddesi Aznavur Pasajı No: 212 Kat: 7
Beyoğlu - İSTANBUL
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

TÜRKİYEDE SOSYALİZMİN İKTİDAR ARAYIŞI

**Burjuva Restorasyonu ve
Solun Yakaladığı Fırsat**

Kemal Okuyan

NK Yayınları

İçindekiler

Önsözler

İkinci Baskıya Önsöz	7
Önsöz Yerine Gecikme Notu (Kasım 2000)	11

Birinci Bölüm: Başlangıç Yerine	13
“Tepeden İnmesek Hatta Çıkmasak!”	15

İkinci Bölüm: Korkular Ülkesinde Restorasyon.....	25
II.1. Komünizmle Savaşın Kirli Öyküsü.....	27
II.2. Çeteler Geriye Çekilirken	43
II.3. Dışarıda Düşman Vaar!.....	53
II.4. NATO Yeni Tehdit Yaratıyor.....	67
II.5. Güvenlik İçin Çözüm: Silahlanma ve Avrupa Birliği	83
II.6. Kürt Dinamiği ve Emperyalistler	91
II.7. Gericilik Tehdidi Yapay mı?	111
II.8. Restorasyonun Siyasal Çizgisi	131

Üçüncü Bölüm: Korkular Cumhuriyeti'nde İktidarı Aramak ..	149
III.1. Ulusalıcı Sol ve Liberal Sol: Programsızlık, Uzlaşma, İktidarsızlık Öyküsü	151
III.2. Sosyalizmin İktidar Arayışı İçin Siyasal Notlar	187

İkinci Baskıya Önsöz

Türkiye’de Sosyalizmin İktidar Arayışı Kasım 2000’de yayımlandı. Onu Türkiye’de sosyalizm mücadelesinin “teorik” sorunlarını merkeze koyan ve solun bu topraklardaki yükseliş denemelerini konu edinen “tarih” eksenli birer çalışma takip edecekti. Bu düşüncem ve verdiğim “söz”, en azından şimdilik, hayata geçmedi.

Ancak aradan geçen iki yılı aşkın süre boyunca Türkiye’de sosyalist siyaset ve düşünceyi zenginleştirici son derece önemli gelişmeler yaşandı. Bu gelişmelerin takip edilmesi, onlara yön verilmeye çalışılması birçok açıdan “günlük” bir meseleydi. Olayların ritminin hızlandığı, toplumsal dinamiklerin “zaman ve mekan sıkışması”na yol açtığı dönemlerin tarihsel bir bağlama yerleştirelebilmeleri için sürecin sınırları, kapsamı ve doğrultusunu algılamak gerekir. Burada söz konusu olan bir işçi sınıfı perspektifi ise, algılamamanın “edilgen” bir işleme indirgenemeyeceği, sürece yön verme, ona hâkim olma amacını da kapsayacağı açıktır.

Bu açıdan yalnızca Kasım 2000 değil, *Türkiye’de Sosyalizmin İktidar Arayışı*’nın özel bir önem verdiği 1996 sonrasında yaşananların gelecekte yaşanacaklara ilişkin heyecan verici ipuçları sunduğunu söylemek gerekiyor.

1990’lar demiyorum, özellikle 1996 sonrasına vurgu yapmak istiyorum.

Sermaye sınıfının 20 yıla yakın bir süre boyunca sürdürdüğü kimi alışkanlıkları değiştirmek ve kendisini tehdit etmeye başlayan bazı tıkanma noktalarını aşmak için giriştiği restorasyonun başlangıcı sayılabilir 1996.

Peki bu neden önemli? Neden kapitalizmin kendisini sağlama almaya dönük çabaları bizi bu kadar ilgilendirsin? Burjuva restorasyonun tasası neden bize düşsün?

Sanıyorum *Türkiye’de Sosyalizmin İktidar Arayışı*’nda bu soruya kapsamlı bir yanıt verebildim. Ama daha sonra yaşananların da desteğini alarak kendimi şunu söylemekten alıkoyamıyorum: Kilitlenen bir sistemin çürümesinin devrimci hareket için yarattığı olanak, sistemin kilidi açmak için giriştiği kapsamlı bir operasyonda çuvallemasından daha değerli değildir. Bu anlamda restorasyon sürecinde kazanan, son tahlilde, Türkiye soludur.

Burjuvazi açısından yolun sonu gelmiştir. Buradan sosyalist devrimci bir çıkış yaratmak için ise, önce bu “son” a ulaşan süreci iyi kavramak gerekir.

Türkiye’de Sosyalizmin İktidar Arayışı böyle bir çabanın ürünüdür.

Bu ürünün aradan geçen süre boyunca eskiyip eskimediğine karar vermek elbette bana düşmez. Ancak bu kitabın yayınlanmasından sonra sürece ilişkin değerlendirmelerimize hiç ara vermedik. Siyaset boşluk kaldırmaz. Birçok arkadaşım Türkiye ve dünyada olup bitenlere ilişkin *Sosyalist İktidar*’da, sonrasında *Komünist*’te, *sol* ve *Gelenek*’te önemli olduğunu düşündüğüm şeyler yazdılar. Türkiye’deki “üretim” elbette benim de katkı koymaya çalıştığım bu yayınlardan ibaret değildi. Değer taşımayan veya doğrultusu olmayanları bir kenara ayıkласak bile, toplamda anlamak ve dönüştürmek isteyenlerin ihtiyaç duyacağı “birikim” in ortaya çıkmaya başladığını söyleyebiliriz.

Yukarıdaki iddia şaşırtıcı gelebilir. Bu nedenle tekrar etmek istiyorum: Türkiye solunun “düşünce fakiri” olduğu iddiası artık zararlı olmaya başlamıştır. Bundan böyle bizde de dünyanın başka yerlerinde de marksist düşüncenin mevcut tikanıklık noktalarını açacak olan, solun toplumsal iddialarındaki artıştır.

Siyasetteki fakirlik, düşüncedeki fakirlikten daha tehlikelidir.

Eğer devrimci siyaset ve devrimci teoriden söz ediyorsak, devrimin geriye çekilişine yaslanan, kendisini geriye çekilişin tarihsel anlamını yakalamaya adanmış çabaların kendilerine “devrimci düşünce” nin merkezinde durmak konusunda kaderin tanıdığı süreyi fazlasıyla kullandığını hatırlatmak zorundayız.

Bu dönem bitti.

Bugün düşüncede yaratıcılık, devrimin ileri atılımına ilişkin siyasal arayışın ürünü olmaya mahkumdur. “Geriye çekiliş” üzerine düşünmek, ancak bu arayışa yardımcı olduğu oranda değer taşıyacaktır.

Sovyetler Birliği’nde sosyalizmin çözülüşü nereden bakarsanız bakın, bir karşı-devrimdir. Bir karşı-devrimi “referans noktası” olarak devrimci düşünce üretemezsiniz. Sözgelimi karşı-devrimi solun atılımı için büyük bir umut olarak görme eğilimine giren batılı sol düşünceden geriye ne kalmıştır?

Gramsci, Lukaçs ve Korsch geleneğini yaşatmak adına yürütülen “derin” tartışmaların entelektüel bir teşhire dönüşmesinin ne-

deni bellidir.’ Saydığım düşünürler, ona karşı tutumları ve bağları ne olursa olsun, Ekim Devrimi’nin ileriye dönük hamlesinin gerisindedirler. Bu hamle onların tarihle temas noktasıdır ve düşünsel enerjilerinin havaya saçılmasını engellemiştir. Bugün onlardan daha fazla düşünsel enerjiye sahip olan birçok düşünürün sorununu, eşiği bağlayacak sağlam bir kazık bulma ihtiyacını yitirmiş olmalarıdır. Çok sayıda marksistin açık açık sağcı cepheye geçmesi ve Avrupa’da sağcı düşüncenin göreceli üstünlük kurmasının nedeni de aynıdır: Kapitalizmin eşek ve kazık sıkıntısı bulunmamaktadır.

Özetle “teori”de tarihselcilerin yalpaladığı ve etkisiz kaldığı uzunca bir dönemin sonuna geliniyor. Marksist teorinin atılım yapacağı zeminin sınırları, dünya devrim sürecinin gelişme dinamiklerinin ihtiyaçları tarafından belirlenecektir.

Bütün bunlara neden “önsöz”de yer verdiğim herhalde anlaşılmalıdır. Daha önce başka bir kitabım için yazdıklarımı tekrarlamak istiyorum: Bugün yazsaydım, ortaya daha farklı bir kitap çıkardı. Ancak bu fark, benim “kişisel tarihim”den çok, dünyada ve Türkiye’de iki yılı aşkın bir süre boyunca yaşananlardan kaynaklanırdı.

2000 Kasımı’nda yazdıklarımın dair “önemli” bir redaksiyon gereksinimi duymadığım için kimi düzeltmeler dışında kitabın bu baskısında herhangi bir değişiklik yok. ABD emperyalizminin Irak’a saldırısının başladığı bir sırada Türkiye burjuvazisi ve onun adına siyaset üreten aktörleri anlamak açısından kalıcı yönler içerdığını düşündüğüm *Türkiye’de Sosyalizmin İktidar Arayışı*’ndaki eksiklik veya boşlukları tamamlamak ise bizler için bir ki-

* Batılı sol düşüncenin uyanık bir marksist için belli bir kullanım değeri yarattığını inkar etmiyorum. Ancak, sosyalizm mücadelesinin gereksindiği teorik gıdanın temel olarak söz konusu literatürde bulunduğunu düşünenlere hiç katılmıyorum. *Türkiye’de Sosyalizmin İktidar Arayışı*’nın devamı olarak tasarladığım kitap için “batılı sol”un temsilcilerini gerekli olanın ötesinde okumaya çaba gösteriyorum. Yazarların “*Filanca tarihte henüz Pratik Aklın Eleştirisi’ni okumamıştım ve Hegel ile Lukacs arasındaki bağı tersinden kurduğumun farkında değildim*”; “*O zamanlar Lacan’cı düşünceye psikanaliz limanından varmıştım, Paris’teki çalışmalarım Lacan’cı olmayan bir Lacan’cılığın mümkün olduğunu gösterdi*” türünden ipuçlarıyla aydınlatıkları iç dünyalarına girmeye direnerek akıl sağlığımı korumaya ve bu iç dünyaya sığmayan kimi kırıntılardan yararlanmaya çaba gösteriyorum. Düşüncenin gelişimi, “nesnel gerçeklik”le temas noktalarındaki değişimle harışık olduğu sürece değer kazanır. Bu anlamda büyük bir bölümü artık marksist olmayan batılı “sol” düşünürlerin dünyayı kendi zihinsel pratiklerinden hareketle eleştirdiği yapıları, ilişkileri, süreçleri, değişimleri, “geçerlik” aranmamalıdır.

tabı “daha iyi hale getirmek”ten öte bir şeydir. Çünkü arayışımız sürmektedir, çünkü bu arayış doğrultusunda yapacağımız ve söyleyeceğimiz daha çok şey vardır.

Kemal Okuyan
Mart 2003

Önsöz Yerine Gecikme Notu

Sosyalizmin iktidar arayışını siyaset, tarih ve teori alt başlıklarında ele alan bir kitap için çalışmaya bundan iki yıl kadar önce başlamıştım. Kitap yaklaşık bir yıllık bir gecikme ile yayınlanıyor. Üstelik konusunu siyasete daraltarak ve tarih ile teori alt başlıklarını iki ayrı kitaba devrederek...

Solun 1960'lardaki büyük açılımının "iktidar arayışımız" açısından anlamlı derslerle dolu olduğunu düşünüyorum. Yakın gelecekte bu açılımı konu alan çalışmamı bitirmeyi planlıyorum.

"Devlet ve devrim" üzerine marksist teorinin söyledikleri ve söyleyeceklerini tartıştığım bir diğer kitapla, başta tasarladığım bütünlüğe ulaşmış olacağım.

Bu parçalanmanın daha sağlıklı olduğunu düşünüyorum. Hepsi aynı kaba boşaltmaya çalışmak bir yerden sonra, her bir alt başlığın taşıdığı zenginlikleri törpülemek, özellikle siyasetle teori arasında zaman zaman kaçınılmaz hale gelen gerilim nedeniyle "ortalamacı" tezlerde karar kılmak anlamına gelecekti. Ya da eklektik bir sonucu göze alacaktım.

Türkiye'de Sosyalizmin İktidar Arayışı bu topraklarda devrimci iddialar taşıyan bir hareketin "siyaseti"ni deşifre etmeye çalışıyor.

Alt etmeye, yenmeye mecbur olduğumuz düzen cephesini çözmeden, bu cephedeki aktörlerin davranış kalıplarını, alışkanlıklarını ve zayıf noktalarını saptamadan bir siyasal strateji geliştirmek mümkün değil. Bu nedenle komünistlerin kendi bağımsız hatlarını, programatik hedeflerini burjuvaziyle girişilecek zorlu bir hesaplaşmaya hazırlamaları gerekiyor. Benim bütün amacım bu hazırlığa yardım edecek bir çerçeve oluşturmaktır.

1996 yılından beri süregelen düzenin kendisini restore etme girişimi böylesi bir çerçeve için son derece önemli ipuçları sunmaktadır. Henüz tamamlanmadığı açık olan bu girişimi sürekli takip etme ihtiyacı kitaba son noktayı koymamı doğal olarak geciktirdi. Kalıcı sonuçlara ulaşmak istediğim bir çalışmada "tedavülenden kalkacak" olgulardan mümkün olduğunca uzak durmak istedim. Buna bir de, *Gelenek, sol ve Sosyalist İktidar*'da söz konusu döneme ilişkin haddinden fazla yazmış olmanın ürünü "tekrarlar-dan kaçınma" kaygısı eklenince, *Türkiye'de Sosyalizmin İktidar*

Arayış'ının çıkışı bazı dostlarımın espri konusu haline geliverdi. "Altı ciltten aşağısı kurtarmaz" diyenler olduğu gibi "aramaya devam edip etmediğimi" soranlarla da karşılaştım.

Diğer kitaplardaki gecikmenin espri değil de bir alay konusu haline geleceğini sezdiğim için bu kez işi daha sıkı tutacağımı bilmeniz gerekiyor.

Ancak daha önemli olan işimizi hep birlikte sıkı tutmamızdır. Bu topraklarda ne kadar büyük olanaklara sahip olduğumuzu bilmesem, asla bu başlıkta bir kitap yazmaya soyunmazdım.

Olanğa sahip olan sorumluluğa da sahip olur...

Şimdi sorumluluklarımızı yerine getirme zamanıdır.

Kitabın başlığı pekala "Türkiye Sosyalist İktidarını Arıyor" olabilir. Türkiye'nin bu arayışına yanıt verilmelidir.

Bu ülke sosyalizme mahkumdur. Bu ülke, bütün ülkelerin sosyalizme mahkum olduğu açıkken, sosyalizme mahkumiyeti özel olarak vurgulanması gereken bir ülkedir.

Bunu yapmaya çalıştım. İçim birçok açıdan rahat. Kitapta yer alan başlıkları çok tartıştık, tartışmaya devam ediyoruz. Dolayısıyla yazdıklarım kolektif aklın süzgecinden geçen şeyler. Başta Aydemir ve Süleyman olmak üzere bu kolektif aklın taşıyıcılarına, dostlarıma, yoldaşlarıma teşekkürlerimi değil de güvenimi, inancımı dillendirmek istiyorum.

Bundan çok uzun bir süre önce, henüz sosyalist mücadeleye ilk adımımı attığım yıllarda tanıma fırsatı bulduğum, daha doğrusu sosyalist mücadeleyle sağlıklı bir "tanışma"yı borçlu olduğum az sayıdaki kişiden ikisine, Mesut Odman ve İlhan Akalın'a ise teşekkür etmem gerekiyor. Bu kez kolektif duygularımız adına... Yolumuzun açık olduğunu bir kez daha hatırlattıkları için...

Cemal Hekimoğlu
Kasım 2000

Birinci Bölüm

BAŞLANGIÇ YERİNE

“Tepeden İnmesek Hatta Çıkmasak!”

Türkiye solunun en büyük atılımına 1965-70 arasında siyasi mücadeleyle tanışanlar imza attı. Türkiye solunun bugün mücadeleye en az inanç katanları da aynı dönemin insanları. Hiçbir çelişki gözüküyor; tarihsel anlam kazanan “kuşak”lar iki atılma birden nadiren öncülük edebiliyorlar.

‘68’liler çıkışlarını oldukça donanımsız ve “erken” yapmak durumunda kaldılar. Bu çıkışın ardından ders çıkarmak için eldeki birikimin yeterli olduğu söylenemezdi.

Bu kuşağın dünyada ve Türkiye’de devrimci dalganın geriye çekiliş döneminde Türkiye solunun en ağırlıklı kesimi olmaya devam etmesi de hiç şaşırtıcı gözüküyor. 1970’lerin başında erken bir darbe alan, çok değil 3-4 yıl sonra fazla soluklanmadan, bu kez daha az renk daha fazla emek vererek yeni bir dalgaya katılan, 12 Eylül’ü takip eden yılları tutsaklık veya sürgünde geçiren bir kuşak, kendisini zorlayan daha “genç” bir dinamiğin tehdidini hissetmediği oranda yeni döneme de damga vurma hakkını kendisinde gördü.

Burada bu dönemi karakterize eden nesnel süreçlere girmeyeceğim. Dönemin sözünü ettiğim kuşak açısından karakteristiği ise, “yol almama-yol vermeme”dir. Bir tür tutuculuktur bu; “eski şema ve kalıplardan kurtulma” şarkılarıyla kemikleşen özgün bir tutuculuk.

Fazla bir şey yapmak istemeyen, yapmak isteyenleri hor gören, ileriye ve geriye dönük bir bariyer vazifesi üstlenen bu kuşak, kendi içindeki diri unsurları kuşatmakta, onların daha genç ku-

"Tepeden İnmesek Hatta Çıkmasak!"

şaklara el uzatmasını engellemektedir. Daha da ilginç, ortalama '68'li, kendilerinden önceki dönemlerden gelen ve hâlâ siyasi mücadelenin şu veya bu bağlamda içinde olan kadrolarından daha az "inançlı"dır. Ve çocuklarına olduğu gibi abilerine de "fazla inananın sakıncaları"nı vaaz etmektedir.

Türkiye solunun kendine dair en önemli problemlerinden biri, ne bu kuşağın içindeki üretken ve canlı sınırlı sayıdaki unsurun, ne de sonradan gelen "genç"lerin yolu tıkayan bu garip güruhu aşacak enerjiye sahip olabilmesidir.

Bugün '68'lilerin ardından gelen ve kendisine tarihsel bir alan açan herhangi bir kuşaktan söz etmek mümkün değildir. Sosyalist mücadelenin ille de "kuşak"lar üzerinden yol alması gibi bir zorunluluk da yoktur. Ancak, Türkiye gibi bir ülkede bir özelliği olmayan, herhangi bir iz bırakmamış, bu anlamıyla siyaseten "genç" sayılan artçı kuşaklara mensup olanların bir ucunun 40'larını bir ucunun ise ilk gençliklerini yaşamakta oluşu en hafifinden ilginç sayılmalıdır.

Ve bu kadar geniş bir "aile" top çevirmeye devam etmektedir.

Buradan çıkışın yolu bellidir. 47'li kuşak veya bir başka yaklaşımla '68'liler her şey bir yana, sol düşüncüyü toplumsallaştırdıkları için önemli oldular. Benzer biçimde bugün sol siyasetin taşıyıcıları içerisinde döneme imza atacak olanlar, sosyalizmin yeni toplumsal damarlara kavuşmasını sağlayanlar arasından çıkacaktır.

Gözüktüğü kadarıyla, bu artık bir kuşağa değil, geniş anlamıyla bir siyasi akıma nasib olacak.

Özetle '68'li kültürün yarattığı "dünya" kurumuştur; solun buradan yeni bir canlanmayla çıkması mümkün değildir. Büyük iddialarla yola çıkan ÖDP'nin içine düştüğü durumun bir nedeni de budur: Söz konusu kültürün kendi kaynakları üzerinden Türkiye soluna katacağı bir şey kalmamıştır.

Kendinden utananların, kendi tarihinden, yoldaşlarından utananların zaten ne şansı olabilir ki?

Moabit Hapishanesi Notları, Demokratik Almanya Cumhuriyeti Devlet Başkanı Erich Honecker'in karşı-devrim sonrasındaki esaret döneminde kaleme aldığı kitabın adıdır. Bu kitapta yazılanlar önemsiz değildir. Ancak Türkiye'dekiler için bu kitabın önsözüne düşülen bir başka "not" daha önemlidir. Notun sahibi İrfan

Cüre’dir ve eski TKP’lileri vefasızlıkla suçlamaktadır.¹ Evet, yıllarca Demokratik Almanya’da konuk olan, Türkiye’de kimseye nasip olmayan olanaklarla çalışan solcuların önemli bir bölümü ev sahibi konumundaki yapının birinci dereceden sorumlusu bir kişi hakkında cadı kazanı kaynatılmaya başladığında “diktatörlükler çöküyor, çağdışı devletler çöpe” diye ortalıkta dolanmaktaydılar. İğrenç bir kampanyayla karşı karşıya kalan Honecker’e sahip çıkmak onuru bu mirasyedilere değil, onlar tarafından yeterince sovyetik olmadıkları için eleştirilen bizlere, başka sosyalistlere düştü.

Vefasız oldukları kadar yüz­süz de olan bu kesimin sosyalizm kavgasına bir hayrı dokunmadı; hizmet aşkıyla yanıp tutuştukları liberal düzende de yalan ticaretinden başka bir işe yaramadıkları görülüyor...

Bugünkü “sol”la ne alakası mı var?

Dö­nekleriyle hesaplaşmayan, hesaplaşmak istemeyen, onlara anlayış gösteren bir “sol”dan da kimseye hayır gelmiyor.

Solun toplumsal ağırlığı, toplumun daha geniş bir yüzeyinde ağırlık bulması dö­neklere kaldıysa, vay halimize!

Toplumsal kimlik, kendini temize çıkartarak oluşturulur. Sosyalizm tarihinden, onun temel taşı öğelerden kurtularak temize çıkmış olamazsınız. Bunun yerine, değer taşımayan unsurlardan kopmak her zaman daha yararlıdır.

Yararlı olacak bir başka şey ise solun kendi iç dinamikleri ve üzerine bastığı toplumsal sınıflar dışındaki “bağları”nı zayıflatması, mümkünse ortadan kaldırması olacaktır. Burada toplumsal sınıftan kastedilen elbette emekçi sınıflardır ve bunun dışındaki arayışların “sol” sayılamayacağı defalarca yazılmıştır. Yazılanın başka sınıflara mensup unsurların devrimci mücadelede rol oynamaması gerektiği şeklinde algılanamayacağı da açıktır. Mesele solun kapitalizmin bekası için siyaset üreten merkezlerden, şu veya bu kapitalist devletin bölgesel (veya küresel) projelerinden “bağımsız” hale gelmesidir.

Kolay iş değildir ve bütün zamanların meselesidir. Lenin’in Komünist Enternasyonal’in ilk yıllarında Fransız Komünist Parti’si’ni bünyesindeki masonlardan arınması için birçok kez uyardığı

¹ Erich HONECKER, **Moabit Hapishanesi Notları**, çev: İrfan Cüre, Avrupa ve Türkiye’de Yazın Yay., 1995, s. 10 Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

hatırlanabilir. "İhtiyar"ın kuruntuyla birtakım unsurlara etiket yapıştırması olarak görülmemeli. Aynı parti aradan neredeyse bir yüzyıl geçti, hâlâ sosyalizmle ilgili olmayan odakların yönlendirilmesine açıktır; Yahudi lobisi bu odaklar içerisinde fazlasıyla öne çıkmıştır.

Bu satırlar okunduğunda belki başka bir isim almış olacak olan bu partinin geleneğini ve bugünkü halini solun dışına çıkartmak çok güç. Ama mutlaka ciddiye alınmalı. Bu ve benzer partiler içerisindeki truva atlarının, organik bağlantı noktalarının aydınlatılması ve bunlarla mücadele edilmesi acil bir görev olarak kendisini dayatıyor.

Polisiye bir başlık olarak görmemek gerekiyor. Büyük ölçüde siyasi bir meseledir ve işin "örgütsel" boyutları, siyasi mücadelenin ardından kolay halledilecektir. Çoğularının sandığının tersine devletler ve onların gizli örgütleri "sol" içine dönük sızma etkinliklerini zaman içerisinde istihbarattan çok yönlendirmeye kaydırmışlardır. İstihbarat daha fazla "memur"iyet gerektirir. Oysa yönlendirme dolayımrlarla gerçekleşebilir ve yönlendirilen için "memur"iyetten daha az "onur kırıcı"dır.

Bugün öyle anlaşıyor ki, sol bütün dünyada kabul edilebilir düzeyin çok ötesinde yönlendiriliyor.

Yönlendirme ile mücadele çok daha zorludur, ama siyasal bir başlık olduğu için mesai çalıcı olarak görülmemelidir. Yani sosyalistler daha az "ajan" keşfetmeli, ancak "yönlendirme" faaliyetlerine dönük çok daha kararlı bir tutum almalıdırlar. Asıl uyanıklık burada gerekecektir.

Fransız Komünist Partisi'nden başladık, İtalya ile devam edelim. *Gladio*'nun İtalya'daki büyük atağının 1956 yılında başladığını artık birçok araştırmacı kabul ediyor. Bu atağın o yıllarda ülkenin en büyük seçmene sahip partilerinden birisi olan Komünist Partisi'nin içine dönük boyutları da gün ışığına çıkartılmış durumda. İtalyan Komünist Partisi'ne karşı provokatif eylemler, bu partiyi solun diğer kesimlerinden koparmak ve bir istikrar unsuru haline getirmek için yürütülen faaliyetten daha az önemlidir. Kuşkusuz birinci kapsamda değerlendirilecek "komplo"lar partiyi ürkütmek ve düzen cephesine yanaştırmak için yürütülen faaliyetleri kolaylaştırmıştır. Bu profesyonellik, *Gladio*'nun basit bir suç örgütü gibi değerlendirilemeyeceğinin ve dünyada komünizme karşı yürütülen kapsamlı bir savaşın parçası olduğunun kanı-

tıdır. Zamanlama mükemmeldir. 1956, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Genel Sekreteri Hruşçov'un aptalca bir çıkışla ünlü 20. Kongre Raporu'nu okuduğu ve dünya komünist hareketine güvensizlik saçtığı yıldır. Takip eden dönem boyunca Avrupa'daki komünist partilerinin "bağımsız" niteliğinin yara aldığına ilişkin elde somut kanıtlar bulunmaktadır.

Her şey bu yıllarda başlamamıştır. Hatırlatmak istediğim daha sonra ayrıntısıyla değineceğim bir diğer örnektir ve yine Akdeniz kuşağından olmasıyla bize oldukça yakındır.

Uluslararası komünist hareket, genel olarak "sol", güdümlü siyaseti deşifre etmek ve etkisiz kılmaya daha fazla önem vermek durumundadır.

Ne yazık ki bugün Türkiye solu, Fransa ve İtalya'daki "dostları"ndan çok daha sınırlı bir toplumsal etkiye sahip olmasına rağmen, "yönlendirilme" konusunda daha az iddialı değildir.

Türkiye solunun '70'lerde daha çok CHP kuyrukçuluğu ile açıklanabilecek olan "bağımlılık" hastalıkları, bugün karmaşık uluslararası ve bölgesel ilişkilerin içinde dans etmeye dönüşmüştür.

Bunun üzerinde durmak gerekiyor. Köksüzlük açıklayıcıdır. Teorik mirasımızdaki zayıflık ve bu zayıflığın ilkesizliği marifet haline getirmesi de...

1960'larda sol bu zayıflık ve ilkesizliğe rağmen, adeta ona kafa tutarak bir açılım geliştirmiştir. Açılımın elbette Türkiye kapitalizminin ekonomik ve siyasal ihtiyaçlarıyla ilgili bir yanı var. Lakin bu ihtiyaçlar açılımın üzerine gölge düşürmemelidir. '60'lardaki çıkışı şu veya bu "bağlantı" ile açıklamak anlamsızdır. Üzerinde kafa yorulması gereken, köksüz ve ilkesiz solun bu açılım sırasında "yönlendirilme"ye açık hale gelmiş oluşudur.

Basit bir fizik kuralıdır bu. Yetersiz bir ilk birikimle gerçekleşen büyük hamleler, eğer makul bir sürede açık kapamazlarsa, mutlaka "başka" kaynaklara yönelirler. Türkiye solu, '60'lı yıllarda bir değil, sayısız "iktidar" projesi üretmiştir. Kaynaklar sağlam bir birikim üzerinden billurlaşmış projelere olanak tanımadığı için her proje bir biçimde sakatlanmış ve dış dinamiklere açık hale gelmiştir.

'60'lardaki strateji bolluğu, Türkiye solunun dış dinamiklerce kuşatılmasını sağlamıştır.

Bunun zararı ise daha sonra görülmüştür. Kimse kızmasın ve itiraz etmesin, Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerin varlığı

"Tepeden İnmesek Hatta Çıkmasak!"

bu kuşatmanın etkisini her zaman azaltmıştır. Oysa 1980'lerle birlikte Türkiye solu şaşırtıcı bir biçimde başka stratejilerin içerisinde (ve boyuyla orantısız olarak) yer almaya başlamıştır.

Dünyanın pek az yerinde burjuvazinin ideoloji üretim merkezlerinde bu kadar fazla eski solcu vardır. Türkiye solu eski solculardan da, bunları kapsayan "bağımlı" atmosferden de bir türlü kopamamıştır. Bu kitapta, daha sonraki bölümlerde özgünlükleriyle beraber "ortak"lıklarını sergilemeye çalışacağım ulusalcı ve liberal sol ısrarlı bir biçimde solu "bağımlı" hale getiren mekanizmalar yaratmaktadır. Sosyalist solun gerçekleştireceği açılım bu mekanizmaların etkisini zayıflatmak ve sosyalist hareketin ulusalcı ve liberal sol cenahta ihtiyaç duyacağı dostların rahatlamasını sağlamak durumundadır.

Bu başlıkta solun durumunu iyice güçleştiren, bazılarında uç veren Avrupa Birliği aşkıdır. Hem bu tutku, hem de emperyalizmin Avrupa kanadının Türkiye solunayatırım yapması elbette yeni bir şey değildir. Ancak "aday"lık statüsü ile birlikte iş ilerlemiş ve Türkiye solunun bazı kesimlerini Almanya, Fransa ve İngiltere gibi emperyalist ülkelerin stratejik açılımlarından bağımsız değerlendirme olanağı kalmamıştır.

Bazı "sol"cuların, daha doğrusu demokratların Avrupa ilişkileri, emekçi sınıfların, halkların her tür hak talebinin karşısına "bunların kökü dışarıda" suçlamasıyla çıkarak faşizan bir tutum takınan ulusalcıları neredeyse haklı çıkarır düzeye ulaşmıştır. Emperyalist ülke temsilcileriyle her fırsatta yan yana düşen, Almanya devletinin sivil toplum politikalarını bu topraklara, hatta Irak Kürdistanı'na taşımaya çalışan, ABD Dışişleri Bakanlığı görevlilerine Türkiye hakkında brifing verenlere dönük "vatan haini" suçlamalarını göğüslemek bu koşullarda olanaksız hale gelmektedir. Bize düşen ve yapabileceğimiz sadece ve sadece suçlamayı yapanların ikiyüzlülüğünü göstermektir.

"Özgürlükler nereden gelirse gelsin kabulümüzdür" diyerek emperyalist ülkelerin stratejik açılımlarının bir parçası haline gelenler için daha başka ne yapılabilir ki?

Bir şey yapılamaz...

Onurumuzu kurtarmaktan başka...

Solu bilerek ya da bilmeyerek başkalarının hesabına iş gören bir "detay" olmaktan çıkartmaktan söz ediyorum. Solu, şu aşağıdaki "saçma" değerlendirmenin içine bir gram gerçek katınayacak hale

getirmekten söz ediyorum:

“Ülkemizde, 1980'lere kadar, hiçbir geçmişi ve tabanı olmamasına rağmen, sol düşünce geniş kitlelerin ideolojisi haline dönüştü. Temelde sadece anti-Amerikan olan emperyalizm aleyhtarlığı, bu ideolojinin bir sonucu olarak ortaya çıkmış göründü. Oysa önce Türkiye'nin dünya üzerindeki konumu belirlenmiş ve Avrupa'nın bir parçası olması öngörülmüştü. Sosyalizm, bunu sağlayacak bir araç olarak güç odaklarınca desteklenmekteydi.”²

Solun '71 öncesindeki büyük açılımına ve sonrasındaki yıllara leke düşürmek isteyen ajan Kaynak nereden cesaret buluyor dersiniz?

Herhalde 1990'larla birlikte Avrupacılık solda ve Kürt siyasetinde güçlü bir eğilim haline gelmemiş olsaydı, Kaynak bu kadar rahat kalem oynatma şansı bulamaz, Türkiye solunun bir büyük açılımının ardında, solu ABD ile karşı karşıya getirmeye çalışan Avrupalı emperyalistler olduğunu mümkünü yok ileri süremezdi.

Türkiye solcusu yüzünü Avrupa'ya dönmek durumundadır. Avrupa'daki sınıfsal dinamikleri kollamak, bu dinamikleri etkilemek, onlardan etkilenmek... Bütün bunlar zorunludur. Avrupa'nın emperyalist ülkeleriyle hesaplaşmamız, yönümüzü doğuya çevirmek anlamına gelemez. Türkiye işçi sınıfı, kendi doğusunda kalan emekçi halklarla buluşmasını mutlaka ve mutlaka baskın bir “kentli” tonla gerçekleştirecektir.

Ancak solun yüzünü Avrupa'ya dönmesi, bırakın Avrupa'daki mevcut statükoya, bu kıtadaki verili sınıfsal dengelere bel bağlamayı bile gerektirmez. Tam tersine, Türkiye solu yüzünü Avrupa'ya dönerken, kendi doğusuyla ortaklaşmış bir “yabancı” olarak konum almak, siyasal açılımlarını “Avrupalı” damgası yemeden hayata geçirmek durumundadır.

Burada belki de en kritik şey “dönüştürme” ve “devrim”deki kararlılıktır. “Avrupalı” kuşatma, Türkiye solundaki devrimci damarı kurutmaya çabalamaktadır.

Bu uğraşlarında en büyük silahları, Türkiye solunun “kemalizm” başlığındaki zayıflığıdır. Solda “kemalizm” hastalığı 1970'lerin sonunda bu ülkede dönemin uç “sol” kolunu oluşturan

² Mahir KAYNAK, *Komünizm, Devrim ve Türkiye* (1980), s.55, <http://rantey.org>

"Tepeden İnmesek Hatta Çıkmasak!"

bazı sosyalistler tarafından ısrarla vurgulanmıştır. Ancak ısrarla vurgulanan Türkiye'de burjuva devrim sürecinin, ya da kemalist hareketin küçümsenmesi veya karşıya alınması değildir. Marksist gelenek, hangi "geri" öğeleri barındırırsa barındırsın, burjuva devrimlerini tarihsel anlamda ciddi bir ilerleme olarak değerlendirir.

Türkiye solunun "kemalizmden kopamaması" denilen şey ise, alabildiğine siyasal bir sorundur. Tek bir cümleyle özetlemek gerekirse, "bu toprakların sosyalizm için olgunlaşmadığı" düşüncesidir kemalizmin sol üzerindeki sakatlayıcı etkisi. Bunun CHP'cilik, iktidardan kaçma, sınıflar arası işbirliği vb. sonuçları vardır.

Türkiye solunda bazı kesimler kemalizmden kopuşu böyle yaşamış ve son derece hayırlı bir iş yapmışlardır.

Oysa bazıları için "kemalizm"den kopmak, "devrim" veya "dönüştürme" iddiasından vazgeçmek anlamına gelmiştir. Gerekçe de hazırdır: Kemalizm, "tepeden inme" bir burjuva devrimini Türk ve Kürt emekçilerine dayatmıştır!

Türkiye'de burjuva devriminin "tepeden inme" bir karakter taşıdığı, bu topraklarda demokratik kitle hareketi geleneğinin zayıf olduğu bir sır değildir. Ancak bu gerçek kemalist devrim karşısında konumlanmamız için hiç de yeterli değildir. Tam tersine, nesnel dinamiklerin oldukça zayıf olduğu, sermaye sınıfının toplumsal tabanının cılız kaldığı koşullarda "yukarıdan aşağı"ya bir devrim örgütleyenlere şapka çıkarmak daha sağlıklıdır.

Sosyalist hareket bu kompleksli tutumdan kurtulmalı ve "tepeden inmecilik" meselesine soğukkanlı bir biçimde yaklaşmalıdır. Tarihteki bütün sosyalist devrimler iki yönlü mekanizma üzerine kuruludurlar. Hiçbir sosyalist devrim şu veya bu ölçekte aşağıdan bir kitle hareketi olmaksızın gelişmez, başarıya ulaşmaz. Ama tarih kanıtımızdır ki, hiçbir sosyalist devrim yukarıdan aşağıya bir müdahale, bir basınç olmaksızın da "iktidar" olamaz.

Öncüsüz devrim, devletsiz devrim beklentisi içinde olanların hepsi, kendilerini "anti-kemalist" olarak tanımlayabilmektedirler. Oysa sol içinde kemalizmin etkisini böyle kırmak olası değildir, tam tersine siyaset ve "iktidar" düzene, onların değişimiyle "kemalist elit"e terk edilmektedir.

Bundan daha büyük bir saçmalık olabilir mi?

Türkiye'de sosyalist devrim, kimi gelişmemiş ülkelerde pekala meşru kabul edilebilecek ölçüde "tepeden inme" bir karakter el-

bette taşımayacaktır. Ne bu ülkede işçi sınıfı devrimcileri mutlak konspirasiye mahkum kılacak kadar zayıftır, ne de düzenin siyasal, ideolojik ve ekonomik temelleri bir “komplo”ya kurban gidecek kadar köksüz. Dolayısıyla “devrim”, kitaba uygun bir biçimde çift yönlü mekanizmalarla gelişecek, sonuç alacaktır.

Biz bunu bilir, bunu söyleriz. Sivil toplumcular, Avrupalılar ise her fırsatta bunun tersini...

Ne güzel demiş Durmuş Hocaloğlu... “Devlete yakın olan devrim uzak olur...”³

Hiç kuşku yok anlatmak istediği, “düzenden bağımsız” siyaset yapmamız değildir. Hocaloğlu “iktidar”sız bir dönüşüm arzulamaktadır.

Oysa iktidar olmadan toplumsal dönüşümleri gerçekleştirmek mümkün değildir. İktidar olmadan toplumu dönüştürmek de mümkün değildir. Sosyalistler bu iddiaların yaratacağı tepkileri göze almadan bu topraklarda siyaset yapamazlar.

Bu nedenle soldaki sivil toplumcularla, Avrupalılarla hesaplaşmak, onlarla işbirliği halindeki “ideolog”ların ipliğini pazara çıkarmak durumundadırlar. Öbür türlü hüsrandır.

1999 yılında yeni yargı yılının başında yaptığı konuşma ile Sami Selçuk böylesi bir hüsrana yol açmıştır. İki tane insan hakları lafı etti diye 1999 yılında Türk ve Kürt demokratlarını sevince boğan Yargıtay Başkanı 1997 yılında sağcı Türkiye Günlüğü dergisine aynı doğrultuda ve aynı detaylarla bir makale yazmıştır. Selçuk bu yazıda gericiliğe “özgürlük” talep etmekte ve 28 Şubat’ın bu başlıktaki tasarruflarına itiraz yöneltmektedir. Bu yazının en büyük kerameti ise “tepeden inmeciliğe” karşı çıkmasıdır.⁴

Büyük oranda gericileştirilmiş Türkiye toplumunun “olduğu gibi kalması” için “tutucu” modeller öneren Selçuk’un solda sempati toplaması devrimci dönüşümler için iradi müdahaleler yapılması gerektiği doğrusundan tamamen vazgeçilmesi ile ilgilidir.

Bu model toplumun “özgür”leştirilmesi değil “özgür bırakılması” üzerine kuruludur.

Ve bu nedenle “özgürlükçü sosyalizm” sloganı bütün şirinliğine rağmen, hastalıklı bir anlayışı simgelemektedir. Marksizm, özgürlüğün eşitlikle mümkün hale geleceğinin altını çizer. Bu anlamda

³ Durmuş HOCAOĞLU, Düşük Şiddetli Devrim, **Doğu Batı**, 1, 1997, s. 76.

⁴ Sami SELÇUK, **Türkiye Günlüğü**, Eylül 1997, s. 10. <https://rantey.org>

"Tepeden İnmesek Hatta Çıkmasak!"

sosyalizmin şu ana kadarki eşitlikçi uygulamalarını küçümseyerek "esas olan özgürlüklerdir" diyenlerin özgürlükler üzerine çok konuşup eşitsizlikler üzerinde hiç durmayan Sami Selçuk gibi sağcılardan herhangi bir farkı yoktur.

Türkiye solu yolunu "toplumu kendi haline bırakın"ıcılardan temizlemek durumundadır. Çünkü bu toplum kapitalizm tarafından her gün yeniden üretilmekte, yeniden şekillendirilmektedir. Bu kitap biraz da bu nedenle kaleme alınmıştır. Ve bu kitapta yalnızca kriz dinamiklerini kontrol altına almaya dönük bir müdahale değil, sermaye sınıfının bir kez daha yoğunlaşmış bir biçimde kendi toplumuna çeki düzen verme girişimi olarak görülmesi gereken "restorasyon" sürecinin Türkiye'de sosyalizmin iktidar arayışı açısından ne gibi bir anlam ifade ettiğini açığa çıkarmaya çalışılırken, bir an olsun şu gerçek unutulmamıştır:

Yaşadığımız topraklara, ülkemize müdahale etme konusunda burjuvazi ve onun kurumlarının ilan ettiği tekel mutlaka kırılmalıdır. Sol, "müdahale hakkı"na değil "müdahalesiz kalışı"na isyan etmelidir!

İkinci Bölüm

Korkular Ülkesinde

RESTORASYON

II.1.

Komünizmle Savaşın Kirli Öyküsü

Türkiye burjuvazisinin aşırı temkinli ve hatta korkak olduğunu pek çok kişi söyledi. İktidara son derece zayıf bir toplumsal temelle uzanan, onu oldukça özgün ve riskli bir uluslararası ortamda elde eden bir sınıfın sürekli güvence arayışı içinde olması elbette doğaldı.

Kaz doğduğunda anasının peşine takılır. Deniz kaplumbağası yumurtadan çıktığında kumsaldan denize doğru seğirtir. İçgüdüleri böyle söyler. Sermaye iktidarı Türkiye’de “sosyalizmden korkmayı” öğrenmiştir. İçgüdüğü böyle söyler.

Türkiye burjuvazisi sosyalizm korkusunda bir kaz kadar düşüncesiz, bir kaplumbağa kadar inatçıdır.

Türkiye burjuvazisi sosyalizm korkusunda o kadar düşüncesiz ve inatçıdır ki, korkuyla yatar korkuyla kalkar olmuştur.

Türkiye burjuvazisinin sosyalizm korkusu, onu genel olarak korkak yapmıştır.

Genel olarak korkan Türkiye burjuvazisi 1990’ların başında çok ama çok korkmuştur. ‘90’ların başında baş korkusu sosyalizm, kendi egemenlik alanında ardı ardına yıkıcı darbeler yerken, Türkiye burjuvazisi cesaretlenmemiş, daha fazla korkmaya başlamıştır.

Türkiye burjuvazisi 1990’ların başında bir paniğe dönüşen korkusunu ‘90’ların ortasında yatıştırmak için büyük bir adım atmaya karar vermiştir.

Adına restorasyon süreci dediğimiz kapsamlı operasyonun temel amacı burjuvazinin korkularını yatıştırmaktır. Bu operasyonun uluslararası boyutları vardır. Onun korkularını frenlemenin kendi çıkarlarına da uygun düşeceğini, Anadolu'daki sermaye iktidarının bu korkularla daha fazla ayakta kalamayacağını kavrayan emperyalist merkezler Türkiye burjuvazisinden yardımlarını esirgememişlerdir.

Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin çözülüşünden sonra sosyalizm korkusu azalacağına artan ve bu korkuyu başka korkularla birleştirerek bir paranoyaya dönüştüren Türkiye burjuvazisinin sakinleşmesi için seferber olunmuştur. Ancak görülmüştür ki, Türkiye burjuvazisi korkmadan yapamıyor. 1995 yılında ilk sinyallerini veren, 1996'da ilk çıkışını yapan restorasyon süreci başka şeyler bir yana, Türkiye burjuvazisinin korkmadan yapamayacağını kanıtlamıştır.

Restorasyon süreci Türkiye burjuvazisinin korkularıyla yaşamayı öğrenme girişimidir.

Sermaye iktidarı her yerde korkar. 1917 yılı sermaye iktidarları için korkutucudur. 1917, kendi geleceğinden korkan uluslararası sermayenin bu korkuyla kendi "korku" mekanizmasını daha fazla önemseydiği yıldır. Eşitlikçi ve özgürlükçü bir devrimden ölesiye korkan burjuvazi, bunu engellemek için kitlelere daha fazla "korku" salmaya yönelmiştir. Sosyalist eskisi Mussolini'nin Faşist Partisi, dolayimsız şiddet ve emekçi örgütlerine dönük imha politikasıyla, korkan sermayenin çareyi kitleleri korkutmakta görmesinin ilk tarihsel ürünlerinden birisidir. Ve arkası gelmiştir...

Faşizm Almanya ve İtalya'daki biçimleriyle asli olarak sosyalist devrimden ölesiye korkan egemen sınıfın bir zalim refleksi olarak değerlendirilmelidir. Faşizmi besleyen ekonomik kriz dinamikleri, emperyalist ülkeler arasında tırmanan gerilim veya burjuva politikasındaki tıkanma bu temeli gizlememelidir: Faşizm anti-komünizmdir.

Komünizm, faşizmin de, sermaye sınıfının başka "korku mekanizmaları"nın da nedenidir. Komünistleri bu nedenle suçlamanın bir anlamı yoktur. Kapitalizmin olduğu yerde komünistler olacaktır. Kapitalizm yalnızca bütün suçların anası değildir. Kapitalizm bizatihi bir suçtur. Komünistler bu "suç örgütü"ne karşı mücadele etmeyi elbette sürdüreceklerdir.

Sermaye bundan korkmaktadır.

Bu nedenle “korku mekanizmaları”nı harekete geçirmektedir.

Korkmaya gerek yoktur; kapitalizm mutlaka yenilecektir.

Kapitalizmin mutlaka yenileceğinin bir kanıtı, bizim topraklarımızda 1917 sonrasında ama özellikle 1970’lerden sonra ortaya çıkan “korku mekanizmaları” ve onların ortaya çıkardığı gerçeklerdir.

NATO, emperyalist ülkelerin en kapsamlı “korku örgütü”dür. Ve kurulduğundan bu yana dünyadaki bütün korku mekanizmalarının merkezinde bu örgüt durmuştur. NATO’ya ihtiyaç, sosyalizmin ve ilerici insanların faşizme attıkları öldürücü tokatla birlikte ortaya çıkmıştır. Onca bedel karşılığında faşizmin yenildiği bir dünyada sermayenin korkusu NATO gibi korkutucu bir ürün vermiştir.

Türkiye’de kontrgerilla, faşist örgütlenmeler veya bize dayatılan deyişle “çete”ler, yanlarına dinci gericiliği de ekleyerek NATO’nun yönlendirmesiyle hareket etmiştir.

Dünyanın başka yerlerinde de böyle olmuştur. Her şeyi dış düşmana bağlayarak “yerli düşmanlarımız”ı ve bizim bu toprakların sınıflar mücadelesi açısından barındırdığı zenginlikleri küçümsemek nasıl bir yanılsa, anti-komünist enternasyonalin marifetlerini görmezden gelmek de o denli yanlıştır.

Kapitalizmin korkusu evrenseldir. Kapitalizmin zayıf bölgelerde daha fazla korku üretmesi de yine bir evrensel kuraldır.

Türkiye, kapitalizmin kendisini “güçlü” hissetmekte zorlandığı bir bölgededir. 40 yılda üç askeri darbe, bir de restorasyon süreci deneyen Türkiye burjuvazisi “zayıf”lığını kabullenmekte ve önlemlerini ona göre almaktadır.

Zayıf Türkiye kapitalizminin korkularından kurtulması mümkün değildir. Türkiye kapitalizminin korkuları bu toprakların emekçi sınıfları için büyük bir umut kaynağıdır. Dünyanın pek az ülkesinde sermaye sınıfı bu kadar “korku” üretir. Dünyanın pek az ülkesinde emekçi sınıfların umutlanması için bu denli “neden” vardır.

Türkiye umudun yok edilmesi, onun yerini korkuların alınması için İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra başlatılan uluslararası hareketin en kritik ülkelerinden birisidir.

Türkiye’de sosyalizmden duyulan korku, sosyalizmin güncel olarak sergilediği örgütlü gücün çoğu kez ötesine geçmiştir. Uluslararası karşı-devrim Türkiye’de her zaman “gereğinden fazlası”nı

yapmış, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne çok yakın bir coğrafyada kendisini sağlama almanın yolunu aramıştır.

Bu arayış ile Türkiye burjuvazisinin korkuları çakışmıştır.

Bu nedenle NATO Türkiye burjuvazisi için eşsiz bir olanak olarak görülebilir.

NATO bir karşı-devrim örgütüdür.

Bir karşı-devrim örgütü olarak NATO, siyasi işlevlerinin yanı sıra, şiddet mekanizmasını başından itibaren üç kolda yapılandırdı. Bunlardan ilki NATO'ya üye ülkelerin düzenli ordularının koordinasyonu ile elde edilen askeri güçtü. Emperyalist demagoji NATO'yu daha çok bu güçle anmaya çalıştı, bu gücün Sovyetler Birliği ve müttefiklere karşı 40 yılı aşkın bir süre tek bir askeri operasyon yapmadığını, yapamadığını gözardı ederek...

NATO'nun ikinci kolu ise bütün Avrupa'yı sarmış olan nükleer silah ağıydı. Mutlak olarak ABD denetimindeki bu silahların bir bölümünün yerleştirildikleri ülkeye zarar vermek üzere hazırlandığı her zaman unutturulmak istendi. Sovyetler Birliği'nin nükleer silah teknolojisinde emperyalist ülkelere gereken yanıt vermesiyle birlikte ortaya çıkan stratejik dengeyi bozan da bu "taktik nükleer silahlar" oldu. Korkak Türkiye burjuvazisi bu silahların üzerinde oturarak rahatladı: Türkiye'ye komünizm gelmeyecek-ti!..

Reel sosyalizme karşı NATO'nun nükleer kuvvetleri de harekete geçemedi.

40 yılı aşkın bir süre NATO'nun asıl savaşan kolu ise, onun "gizli örgütlenmesi"ydi. Tek bir yılı bile boşa harcamadı, sosyalist ülkelere, dünya komünist hareketine darbe vurmak için her yolu denedi.

Sosyalist ülkelerin zayıf düşürülmesinde, komünist hareketin geriletilmesinde adına *Gladio* denen gizli NATO örgütü, görünen NATO'dan çok daha fazla işe yaradı. Korku ile yatıp kalkan sermaye sınıfı ancak "kalles" bir savaşa bel bağlayarak "korku"sunu karşı tarafa geçirebildi.

"*Gladio'nun ideolojik temeli faşizm değil, Soğuk Savaş mantığı içerisinde katı bir anti-komünizmdi*"¹ diyordu Dario Azzellini. Faşizmin anti-komünist özünü görmezlikten gelse de, bu saptama

¹ Jens MECKLENBURG, **NATO'nun Gizli Terör Örgütü**, çev: Süheyla-Saliha Kaya, Sorun Yay., 1999, s. 26. Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

son derece doğrudur. *Gladio*, çokuluslu bir “komünizmle mücadele derneği”ydi ve bu dernek burjuva hukukuna bile sığmadığı için bütün ülkelerde gizli faaliyet gösteriyordu.

Nasıl sığsın?

Gladio’nun 1940’ların ikinci yarısında kendisine eski nazilerden, onlarla çok değil birkaç yıl önce kanlı bıçaklı olan siyonist militanlardan, emekli faşist subaylardan oluşturduğu “çete”nin cezai ehliyeti bulunmuyordu. Üyeliğe kabul edilen katil ve sabotajcı güruha ilk söylenen “hakkınızda kovuşturma açılmayacak” oluyordu. Su depolarına zehir atmaktan kör terör eylemlerine varıncaya kadar her türlü “insanlık dışı” faaliyet için eğitim gören bu “seçkin” kadroların dokunulmazlıkları üye ülkelerin NATO’ya girerken imzaladıkları bir belgeyle garanti altına alınmıştı.

12 Eylül’de yönetime el koyan çetenin aynı “garanti” kapsamına alınması, kuralın her durumda işlediğini gösteriyor. Daha sonra *Gladio* bir biçimde tasfiye edilirken de, üyelerinin ceza almaması için büyük bir çaba gösteriliyor. Türkiye’deki uzantıları “kaza” ölümleri dışında bir türlü ceza almıyor.

Hürriyetlerini Türkiye’nin bir NATO üyesi olmaya devam etmesine borçlu oluyorlar. NATO çetecilere hürriyet, dünya halklarına esaret anlamına geliyor.

Yalçın Küçük, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra çetecilerin hür oldukları ülkeler arasında özellikle İtalya ve Japonya’yı sayıyor.² Her iki ülkede de solun önünü kesmek için yürütülen mücadele zaten kirli bir miras devralıyor. İtalya’da kapitalizmin kiri faşizmse, Japonya’da ardı ardına patlayan iki atom bombasıdır.

Hiroşima ve Nagazaki’ye atılan nükleer bombaların İkinci Dünya Savaşı’nı bitirmekle bir ilgisi olmadığı sayısız kaynak tarafından açık bir biçimde gösterilmiştir. ABD teslim olmaya hazırlanan Japon İmparatorluğu’ndan değil Sovyetler Birliği’nden korktuğu için bu kahrolası adımı atmıştır. Ancak Sovyetler’i Japonya’dan uzak tutmaya yarayan bombalar sosyalizmden kurtulmaya yetmemiştir. Savaşın ertesinde Japon emekçilerinin yüzlerini Amerikan yaşam biçiminden daha çok eşitlikçi ve özgürlükçü düzene, sosyalizme döndüklerini gösteren sayısız veri vardır. NATO kapsamında olmamakla birlikte, uluslararası karşı-devrim bu nedenle

² Ferhat TELLİ (hazırlayan), *Çeteciler ve İkinci Dünya Savaşı*, Y/Ç Yay., 1998, s. 91.

Japonya'yı yeniden kirletmeye karar vermiştir.

İtalyan halkı ise, faşizmden kurtuluşunu iki aktöre bağlamaktadır. Dışarıya bakınca Sovyetler, içeriye bakınca komünist partizanlar... Zorlu pazarlıklarla bu ülkeyi kapitalist dünyada tutmayı başaran ABD, diplomaside kazandığını tek bir araçla koruyabileceğini düşünüyordu: Şiddet! Soğuk savaşa doğan NATO, *Gladio*'sunu en fazla İtalya'ya yöneltti. Zor oldu, ama birazdan değineceğim gibi bu kritik ülke, on yıla yakın süren bir kirli mücadele sonucunda 1950'lerin ortasında sermaye sınıfı açısından "daha az korkulan" bir ülke haline getirildi. Bu, İtalya'da emekçi kitlelerin, devrimcilerin kabusu anlamına geliyordu.

Ancak unutulmamalı, uluslararası sermayenin bu yeni savaş stratejisinin en kritik noktalarından birisi savaştan yenik çıkan bir diğer ülke Almanya'ydı. Daha savaş bitmeden ABD ve İngiltere'nin "yeni görevler" için ilişkiye geçtiği Nazi subayları bir kez daha Flick, Krupp, Mannesmann gibi güçlü sermaye gruplarının himayesinde komünizme karşı mücadelenin bu yeni etabına hazırlanmaya başladılar. İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyetler Birliği'nin müttefiki olan ABD ve İngiltere'deki burjuva iktidarlar tarafından kendilerine yeni birer kimlik ve paravan işler verilen bu kadrolar kısa sürede "komünistlerden intikam almaya yemin etmiş" çok sayıda genç faşisti örgütlemeyi becerdiler.

Bir tarafta Demokratik Alman Cumhuriyeti Hitler faşizminin utancını eşitlikçi özgürlükçü bir toplum kurmaya soyunarak aşmaya çalışırken, öte tarafta, Federal Almanya'da Hitlerciler bütün kritik noktalara yerleşmeye başlamışlardı. Ama bir fark vardı. Artık Hitler'cilere yeni bir rol biçilmişti. "Düşman" sadeleştirilmişti ve bu düşmana karşı İngiliz'i, Yahudi'si hep birlikte mücadele ediyorlardı: Komünistler!

Burada bir hatırlatma yapmak gerekiyor. Alman faşistlerinin NATO'nun gizli örgütlenmesinde kullanılmaları iki açıdan büyük önem taşıyor. Birincisi emperyalist ülkelerin Avrupa'yı komünizmle mücadele adına kirletmek konusunda hiçbir sınır tanımayacakları anlaşılıyor. Ve ek olarak prestijli Sovyetler Birliği'ne ve Avrupa soluna karşı yürütülecek kalles savaşta en hazırlıklı olan kesimin zaten kirlenmiş Alman faşistleri olarak görüldüğü ortaya çıkıyor.

İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesinden önce ya da bir başka deyişle İkinci Dünya Savaşı'nın nasıl biteceğinin az çok belirginleş-

mesinden sonra yenilenen “komünizmle mücadele” stratejisinin 1950’lerdeki siciline birazdan tekrar döneceğiz. Ancak yukarıda özetlenenler bir konuya açıklık getirmiş olmalı. Son 15 yıl boyunca çok fazla tartışılan “Düşük Yoğunluklu Çatışma”, “Özel Birlikler”, “Gayri Nizami Harp” gibi kavram ve oluşumlar askeri ve kurumsal açıdan farklılıklar içerseler de, aynı tarihsel, siyasi ve ideolojik temele sahiptirler. Bu temel İkinci Dünya Savaşı’nın sonlarına doğru atılmış ve harcında sadece anti-komünizm yer almıştır.

Bu oluşumların doğrudan komünizmle mücadele başlığı altına alınamayacak faaliyetlerde kullanılmış olmaları bir şey değiştirmez. Nereden dolanırsanız dolanın, “uluslararası çeteler”i karşı-devrimci savaşçılar olarak görürsünüz. Bunun bir anlamı da, kapitalizmin sosyalizmle mücadelede kendi hukukuna bile saygı göstermesinin mümkün olmadığıdır.

Bugün *Gladio*’nun geriye çekilmesinin ardında, yalnızca Sovyetler Birliği’nin çözülmesi değil, ona yeni bir hukuki temel yaratma arayışları da vardır. Bazı solcuların “demokrasinin zaferi” diye kutsadıkları, emperyalist ülkelerin örtülü olarak yürüttükleri faaliyetlerin legalize edilmesinden başka bir şey değildir. ABD, yanına diğer emperyalist ülkeleri de çekerek, siyasi ve ekonomik süreçlere müdahale konusunda elini ciddi şekillerde rahatlatan düzenlemeler yapmıştır. Bu anlamda örneğin MAI ile Yugoslavya’nın bombalanması aynı sürecin ürünü olarak görülmelidir.

İkinci Dünya Savaşı’nın sonlarının ve ertesinin kural tanımaz koşullarında bile kirli işlerin bu kadar “açık” hale getirildiği görülmemiştir. İnsanlık emperyalist ülkelerin kendilerini “kontrol etme” veya gizleme ihtiyacı duymasını Sovyet sosyalizmine borçlu olduğunu bu vesileyle hatırlamalıdır. Ve yine unutulmamalıdır ki, insanlığa karşı işlenen suçların maddi temelini ortadan kaldırmak isteyen bizler için suçların gizli işlenmesi, suçun meşruluk kazanmasından her zaman daha iyidir. Bugün dünya gericiliği daha önce “suç” diye bilinen bir sürü fiili uluslararası ilişkilerin doğal sonucu olarak dünya halklarına dayatmış durumdadır.

Oysa bundan yarım yüzyıl kadar önce işleri bu kadar kolay değildi. İşledikleri suçlara kılıf aramakla meşgullerdi. Burjuva propagandasının düşük yoğunluklu çatışmayı, *low intensity conflict*’i ve buna uygun “çete” örgütlenmelerini, “suç işlemeye eğilimli komünist örgütlere onların yöntemleriyle karşı koyma ihtiyacı” ile a-

çıkılması buna en tipik örnekti. Bu propagandaya göre komünistler yeraltında faaliyet göstermekte, gerilla birlikleri kurarak saldırmakta, devlet kademelerine sızmakta ve yasadışı para kaynakları kullanmaktaydı. Devletin, yasaları tanımayanlara karşı mevcut yasalarla, nizami savaş kural ve taktiklerine uymayanlara karşı düzenli birliklerle baş etmesi mümkün değildi.

Çözüm aşıktı: Oyun aynı kurallarla oynanacaktı!

Açıktası bu argümanlar solda, ama özellikle kendilerine “demokrat” diyen, “insan hakları savunucusu” diyen çevrelerde tuttu. Örneğin düşük yoğunluklu çatışma, *“bir süper gücün, devrimci stratejileri taklit etme ve tersinden, devrimciler üzerinde uygulama girişimi”*³ diye tarif edilmeye başlandı.

Ne kadar saçma! Komünistlerin, devrimcilerin siyasi mücadele tarzlarıyla emperyalist ülkeler tarafından tezgahlanan kirli operasyonlar arasında ne gibi bir benzerlik kurulabilir? İnsan hakları savunucuları veya “demokrat”ların açmazı buradadır: Yanlışlık kapitalizmde, kapitalizmin sömürü ve baskı mekanizmalarındadır. Tartışma bir kez “düzenin kendisini savunması” noktasında düğümlendiği takdirde yapacak bir şey yoktur.

Çok daha basit bir örnekten hareket edelim. Sözelimi, bugün Afrika’nın herhangi bir ülkesinde açlık, salgın hastalıklar veya katliamlar nedeniyle ölümü on binlerle karşılayan siyahların şu veya bu örgütlenmeyle beyazlara ait çiftlikleri basarak buraları işgal etmesi ve bazı toprak sahiplerini öldürmesi ile işbirlikçi iktidarların veya emperyalist ülkelerce kiralanan paralı katillerin bu işi yapan siyahları takip ederek cezalandırması hangi kriterlerle birbirine benzetilecek? Benzer “savaş” taktiklerinin uygulanması bir benzetme için yeterli midir?

Basitten karmaşığa gidelim. Yunan İç Savaşı, İkinci Dünya Savaşı’nın sonlarında patlamıştır. Yunan İç Savaşı’nın bir tarafında komünistler, Yunan yurtseverleri, onlarla dayanışma içerisindeki enternasyonal sol güçler vardır. Öte tarafta ise İngiltere, ABD, Yunan faşistleri... Biliniyor ki, düşük yoğunluklu çatışma yöntemleri belirgin biçimde ilk kez bu savaşta kullanıldı. Komünist gerillalara karşı, benzer ölçek ve yapıda karşı-devrimci çeteler örgütlendi. Ölçek ve yapıdaki benzerlik, toplumsal meşruiyet söz konusu ol-

³ Jochen HIPPLER (derleyen), **Düşük Yoğunluklu Çatışma**, çev: Saliha Nazlı Kaya, Belge Yay., 1996, s. 29. Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

duğunda hemen ortadan kalkıyordu. Yunan İç Savaşı'nın taraflarından birisi bugün burjuva egemenliğinin hüküm sürdüğü Yunanistan'da tartışmasız vatansever bir cephe'dir. Onlarla mücadele edenleri ise Yunanlılar lanetle anmaktadır.

Tekrarla, bütün bunlar şu nedenle önemlidir: Çeteler, *Gladio* ve benzerleri komünistlerle mücadele için örgütlenmişlerdir. Ama bu nedenle komünistlerin, devrimcilerin payına gram eleştiri veya "kınama" düşmemelidir. Komünistlerin olmadığı bir dünya mümkün değildir. Mümkün olmayan mümkün olsa, dünya çok daha vahim bir dünya olacaktır.

Çünkü komünistler durup dururken mücadele etmemektedir. Demokrasi ve insan hakları ekseninde faaliyet gösterenlerin sürekli olarak "komünistler"e "dolaylı sorumluluk" yüklemekten vazgeçmeleri gerekir.

Yunan İç Savaşı'nda karşı-devrimci çetelerin haklı bir mücadele yürütenlere karşı girdiği "yok etme" politikası, bizim bölgemizin "çete" faaliyetleri açısından ne kadar bereketli olduğunun kanıtıdır. Türkiye solunun bir talihsizliği de, bir toplumsal çıkışı hiç zorlamadığı bir dönemde emperyalist ülkelerin örtülü mücadele örgütlenmesinin muhatabı durumuna gelmesidir. Bu konuda da burjuva propagandasının ne kadar etkili olduğunu görüyoruz:

*"ABD, nüfuz alanları Yunanistan ve Türkiye'de güçlü komünist yeraltı birimleriyle karşı karşıya olduğunu gördü."*⁴

Yunanistan ve Türkiye'nin İkinci Savaş'ın hemen ertesinde ABD'nin nüfuz alanına girdiği doğrudur. Bir başka doğru Yunanistan'da güçlü komünist bir örgütlenme olduğudur. ABD'nin Türkiye'de de güçlü komünist yeraltı birimleriyle karşılaştığı ise doğru değildir ve memleketimizde komünizm tehlikesi olduğuna ilişkin yaygaranın nasıl ve neden koparıldığına ilişkin olarak Yalçın Küçük'ün *Türkiye Üzerine Tezler*'de son derece çarpıcı açıklamalarda bulunduğu göz önüne alınırsa, konuyu uzatmanın anlamı yoktur.

Burada konuyu bir başka yöne çekmek gerekir. Türkiye burjuvazisinin Sovyetler ve komünizm tehdidi "yaratarak" ABD şemsiyesi altına girmeye çalışması, korkaklığıyla açıklanabilir. Ancak yetmez. ABD'nin Türkiye'ye bu ülkedeki sosyalist hareketin gü-

⁴ Jens MECKLENBURG, *Uçsuz P.D.F.* Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

cünü çok aşan bir karşı-devrimci yığınak yapmasının nedeni de açıklanmalıdır.

Her şeyden önce *Gladio*'nun kendisine faaliyet alanı olarak tek tek ülkeleri değil, bütün bir Avrupa'yı seçtiğini söylemek gerekir. 1950'li yıllarda ABD kıtaya askeri, ekonomik ve ideolojik olarak yüklenirken Sovyetler Birliği'nin bu coğrafyadaki mücadeleyi neredeyse terk etmesi, reel sosyalizmin yenilgisinin temel nedenlerinden birisidir; hatta bana göre çözülüşün belirleyici unsurudur. ABD'nin Türkiye'deki karşı-devrimci yığınının bir başka amacı ise Türkiye'nin hem bir ileri karakol, hem de bir laboratuvar olarak kullanılmaya çok elverişli olmasıdır.

Bir İslam ülkesi olma özelliğiyle doğal olarak tutucu nüfusa sahip olan ülkemiz, ABD tarafından ideolojik ve siyasal denemelere tabi tutulmuş, Türkiye'nin iç dinamikleriyle birleşen bu denemeler karşı-devrimci çetelere muazzam kanallar açmıştır. Türkiye'de 1960'larda solun gerçekleştirdiği tarihsel açılıma rağmen, İkinci Savaş'ı takip eden 50 yıllık dönemin kesintisiz ve zaman zaman düzenin kendisine bile sıkıntı yaratacak ölçüde "gerici" bir toplumsal tabanla anılabileceğine kimse itiraz etmemelidir. Bu taban kâh işçi sınıfı hareketine, kâh Sovyetler Birliği'ne karşı harekete geçirilmiştir. ABD'nin bu olanağa ilgisiz kalması nasıl beklenebilir ki?

Hiç kuşku yok, Türkiye ABD açısından kritik bir ülkeydi. Ancak bu ülkede zamanı iyi kullanarak, daha uzun vadeli bir planlama yapmak mümkündü. Yunanistan'da ise emperyalizmin acelesi vardı. İtalya'da da... Almanya'da da...

İtalya'da, bu ülke ABD'nin egemenlik alanına girse bile, komünistlerin ülkenin siyasal yaşantısındaki ağırlığı bir türlü kırılmıyordu. Ordu, NATO ilkeleri uyarınca yeniden yapılandırıldı. Polis teşkilatına Faşist Parti'nin artıklarından binlerce kadro yerleştirildi. Bu da yetmedi, askeri statüdeki polis teşkilatı *Carabinieri* sola dehşet saçmaya başladı.

Ancak İtalyan solu teslim olmuyordu. Komünist Partisi 1953 yılındaki seçimlerden bir kez daha başarıyla çıktı. ABD, giderek Sovyetler Birliği'nin zayıf noktası haline gelen Avrupa'da oyunu sonuna kadar götürmeye karar verdi. Oyunun adı "zor"du. ABD "zor"da kural tanımıyordu. CIA'nın önemli ismi William Colby İtalya'ya istasyon şefi olarak atandı. Suikastler, yaygın tutuklamalar, karalama...

Bu baskılara bir başka şey daha, sızma ve yönlendirme çalışmaları da eşlik etmiştir. Yönetim kademelerinde büyük bir kuşatma yaşayan İtalyan Komünist Partisi’nin panik içerisine sokulması, parti dışı solla bağının kesilmesi ve nihayetinde düzene teslim olması hedeflenmiştir.

Bütünıyla başarılı olmuşlar mıdır? Bunu söylemek büyük bir haksızlık olacaktır. Ancak İKP’nin düzene teslim olmasa da, düzene karşı mücadele etmekten vazgeçirildiğini söylemek zorundayız. Burada başarının büyük kısmı NATO ve CIA’nın örtülü operasyonlarıdır.

Ve bu başarıda bir başka aktör daha vardır: Hruşçov!

Sovyetler Birliği Komünist Partisi’nin 20. Kongresi 1956 yılının Şubatı’nda toplanmıştır. Partinin genel sekreteri Nikita Hruşçov “Stalin’in hata ve suçları”nı açıkladığı ünlü konuşmasını bu kongrenin kapalı oturumunda yapmıştır. Konuşmanın “kapalı” kalma-yacağından emin olarak davranmıştır.

Bu konuşma hakkında bir başka çalışmanın sunuşunda yazdıklarımı aktarabilirim:

“Hruşçov, 20. Kongre’de o berbat konuşmasında ‘sınırları bilmeliyiz; düşmana cephane vermemeliyiz; kirli çamaşırlarımızı onların gözünün önünde yıkamamalıyız’ demişti. Anti-komünist kampta elbette değildi, ama Stalin karşıtlığı üzerinden, bu karşıtlığı geçici de olsa merkeze koyarak yapılacak her şeyin neye malolacağının somut kanıtı oldu Hruşçov. Sosyalizme dönük onca atılıma tanık olunan bir dönemi ‘kirli çamaşır’a benzetince, düşmanın bunu duyup duymamasının önemi kalmaz; üstelik duyulmaması pek olanaklı da değildir. Hruşçov’un ünlü konuşmasını kongrenin gizli oturumunda yapması, kesinlikle tasarladığı şovun bir parçasıdır. Sıcak ve soğuk savaşı yaşayan bir yöneticinin bu konuşmanın ‘gizli’ kalacağını düşünmesi olanaksızdır”⁵

Gizli kalmayan bu konuşmanın yalan ve gerçeğin özgün bir sentezi olduğu artık biliniyor. Bilinen bir diğer şey ise, bu konuşmanın Sovyet insanı ve dünya komünist hareketi üzerindeki yıkıcı etkisidir. Hruşçov, Avrupa’da NATO ve CIA operasyonlarıyla bunalmış olan komünist partilerin bu saldırılara direnmesini sağla-

⁵ Cemal HEKİMOĞLU, *Stalin’in Adlanmak, Aşmak*, 1998, s.9

yacak en önemli unsurlardan birisi olan “moral gücü” zayıf düşürmüştür.

Siyasette “zamanlama” gerçekten de çok önemlidir. Bütün kayıtlar emperyalist ülkelerin Avrupa’daki komünist partilere dönük saldırılarını 1956’da iyice artırdıklarını gösteriyor. Kapitalizmin 1956 yılını “Avrupa’yı komünistlerden temizleme” yılı ilan ederken, ilk sosyalist ülkenin lideri “kirli çamaşırları temizlemek”le meşgul oluyor.

Burada zamanlama ustalığının emperyalist ülkelerde olduğu açıktır. Bu ustalıkla Hruşçov’un konuşmasından yaklaşık bir ay sonra artık kendi ayakları üzerinde durmaya başlayan Alman gizli servisi Federal Almanya İstihbarat Teşkilatı adını alıyor. Böylelikle daha sonra bizde Hıram Abas dahil birçok istihbaratçıya ilham kaynağı olan faşist Gehlen’in çabaları boşa gitmiyor. Dünyanın en etkili karşı-devrimci örgütlerden birisi ortaya çıkmış oluyor. Bu örgüt de *Gladio* bünyesinde “saygın” yerini alıyor.

Komünist partilere dönük saldırı mı?

Almanya Komünist Partisi, tahmin edeceğiniz gibi 1956 yılında, SBKP’nin 20. Kongresi’nden 6 ay kadar sonra yasaklanıyor. Aynı yıl, yani Hruşçov’un yakışıksız bir lider olduğunu kanıtlamakla meşgul olduğu sırada Alman Savunma Bakanı Franz-Josef Strauss, “Artık sadece Kızıl davası var; önemli olan Sovyetler Birliği imparatorluğunu haritadan silmektir”⁶ demecini veriyor.

Avrupa’daki mücadele, Sovyetler tarafından artık kaybedilmiştir. Sovyetler’le birlikte kaybeden Avrupa solu, Avrupa komünist hareketidir. Yıl ise 1956.

Almanya’da Komünist Partisi uzun süren bir illegalite dönemine mahkum olurken, komünist hareketin güçlü olduğu bir diğer ülkede sermaye iktidarı başka bir yöntem uygulamak ve komünist hareketin saflarını dağıtmakla meşguldür. Daha önce de vurguladığım gibi *Gladio*’nun İtalya’daki faaliyetleri son derece karmaşıktır. Örgüt gerek komünist partisi, gerekse parti dışı sol içine sızmış ve yaygın tutuklama ve cinayetlerle solu istediği rotaya sokmaya çalışmıştır. Bu faaliyetlerin doruk noktası 1956’dır. 1956 yılından itibaren İtalyan Komünist Partisi Sovyetler Birliği ile olan mesafesini açmaya, solun diğer kesimlerine tavrı almaya başlamıştır.

Özeti, İtalyan Komünist Partisi 1956 yılından sonra “düzen içi” bir parti olmaya yönelmiştir.

Gladio'nun faaliyetleri elbette Almanya, İtalya ve Yunanistan'la sınırlı değildi. Ve yine elbette *Gladio*'nun işi 1956'da bitmemişti. Bu örgüt Fransa'ya, Belçika'ya, Franco İspanyası'na, Avusturya'ya kısacası komünist hareketle mücadelenin gündemde olduğu her ülkeye yerleşmişti. NATO karargahından sinyal geldikçe örgütün eylemleri yoğunlaşıyor ve daha cüretli hale geliyordu. Örneğin 1973 yılında, yani Yunanistan'da Albaylar Cuntası'nın sonunun geldiğinin artık anlaşıldığı ve Türkiye'de 12 Mart askeri darbesinin çözülme sinyalleri verdiği bir sırada İtalya'da, solun önünü bir kez daha kesmek üzere bir darbe planlanıyor ve bu plan son anda başarısızlığa uğruyordu. NATO-*Gladio* özellikle Akdeniz kuşağını hiç boş bırakmıyordu. Akdeniz kuşağında, Türkiye istisna, hep kitlesel komünist partileri faaliyet gösteriyordu. Buna rağmen Türkiye ne sermaye sınıfına ne de emperyalistlere güven veriyordu.

Zamanında Türkiye burjuvazisinin NATO üyeliğinde bu kadar ısrarcı olmasının kaynağında da Sovyet askeri tehdidi değil, bu güvensizlik yatıyordu.

NATO'ya üye olurken bu örgütün örtülü faaliyetlerine ilişkin ek anlaşmaya imza koyan Türkiye, korkularını yenmek için faşistlerin, adi katillerin, uyuşturucu kaçakçılarının maaşa bağlandığı ve sayısız insanın hayatına kastedecek olan büyük bir suç organizasyonuna ortak da oluyordu.

Ne gam! Korkular başka türlü aşılamıyordu ki...

Korku Türkiye dahil olmak üzere kapitalist kampın bütün Avrupa'ya yığınak yapmasına neden olmuştu. Oysa Sovyetler Birliği Avrupa'daki mücadeleyi çoktan terk etmiş, zaten ciddi siyasal sorunları olan komünist partilerin iddialı projelerden iyice vazgeçmesine yardımcı olmuştu.

1960'lara gelindiğinde Avrupa'da duruma hakim olan gerici güçler, başka topraklardaki gelişmelerle sarsıldılar. Sömürgeciliğin çözülmesi 20. yüzyıl tarihine damga vuran bir süreçti. Ancak '50'lerin sonunda Avrupa'dan çekilen Sovyetler Birliği'nin bu sürece daha fazla müdahale etmeye başlamasıyla birlikte, emperyalist ülkeler NATO'nun görev alanına girmeyen bir coğrafyada yeni bir gerçekle karşılaştılar: Avrupa'da kazanıyor, Latin Amerika, Asya ve Afrika'da kaybediyorlardı...

Dünya devrim süreci açısından Avrupa'da kaybedip diğer coğrafyalarda kazanmanın bir yerden sonra yine "kaybetmek" anlamına geldiği daha sonra açıkça görüldü. Sovyetler Birliği'nin emek-sermaye çelişkisinin yoğun olduğu ülkelerden, kentlerden, metropollerden, sanayi merkezlerinden çekilerek az gelişmiş bölgelere ağırlık vermesi, yalnızca "zayıf halkalara yönelmek"le açıklanabilir bir politika değildi. Lenin'in emperyalist zincirin zayıf halkadan kopacağına ilişkin vurgusu, halkalar arasındaki bağların önemini kesinlikle azaltmıyordu. Zincirin belli ve kritik bölümünün güçlendirilmesi ile zayıf noktaların kırılması bir yerden sonra bir arada işleyemeyecek mekanizmalar olarak karşı karşıya geleceklerdi.

Nitekim öyle oldu...

Zaman zaman ciddi ekonomik krizlerle sarsılan emperyalist ülkeler, her şeye rağmen 1980'lerin hemen başında güçsüz halkalardaki dökülmeyi durdurdular. Avrupa'yı terk eden Sovyetler Birliği diğer bölgelerde karşı saldırıya kalkmaya karar veren emperyalizmin Afganistan atağına cesaretle karşılık verdikten, yani Kızıl Ordu birliklerini ABD, Çin, İran, İngiltere, Fransa ve Pakistan tarafından desteklenen gerici çetelere karşı sürdürdükten kısa süre sonra, Grenada'nın ABD birliklerince işgali ve İsrail'in iki Filistin kampına yönelik acımasız saldırısına seyirci kalarak güçlü olduğu alanda da "geri çekilme"ye başladı.

Sovyetler Birliği'nin çözülüşü tek başına bir "dış politika" meselesi değildir. Ancak, Sovyetler Birliği'nin çözülüşünde hiç kuşku yok ki, düşman cephenin birinci dereceden etkisi vardır.

Ve anlaşılmaktadır ki, *Gladio* ve benzeri örgütlenmeler bayağı işe yaramıştır.

Yalnızca Sovyetler'in zaten terk ettiği Avrupa'da değil, bir dönem insanların sabahları kalktuklarında özgürlüğüne kavuşan yeni bir ülkenin tam yerini anlayabilmek için harita başına koşup hayallere daldığı Latin Amerika'da, Asya'da, Afrika'da da...

NATO'nun İkinci Savaş'tan hemen sonra Avrupa'da yarattığı karşı-devrimci örgütlenme, 1960'lı yıllardan itibaren diğer kıtalardaki özgürlük savaşçılarına karşı geliştirilen ve giderek adına "düşük yoğunluklu çatışma-LIC" denen mücadele yöntemine çok şey devretmiştir. Devredilen en önemli iki ilke ise şudur: Baş tehdidin komünizm olduğunu unutma ve hiçbir kural tanıma!

Burada "düşük yoğunluklu çatışma" kavramının sorunlu ve

çarpıtıcı yönleri üzerinde durmak istemiyorum. Ancak, yine “kural dışı” yöntemler kullanılmakla birlikte emperyalist ülkelerin büyük sayılarda asker ve güçlü ateş gücüyle hareket edip başarısız oldukları Cezayir ve Vietnam deneyimlerinden sonra devrimci hareketlerle mücadelede yeni bir konsept üzerinde çalıştıkları son derece açık. 15 Nisan 1975’te son ABD askerinin de Vietnam’dan kaçmasıyla birlikte başarısızlığını kabullenen Beyaz Saray, gerek diğer ülkelerdeki karşı-devrimci örgütlenmelerin yapısını, gerekse kendi savaş gücünü yeniden gözden geçirdi.

Zaman ABD’nin ve emperyalist dünyanın aleyhine geliyordu. Vietnam fiyaskosunun ardından ABD’nin inisiyatifi ele aldığını söylediğim 1980’lerin başına kadar 14 ülkede “devrim” kategorisine sokabileceğimiz toplumsal dönüşümler hayata geçti. ABD’nin inisiyatif alması ise Vietnam’da denediği gibi yarım milyon askeri yurtlarını savunan bilenmiş komünist gerillaların karşısına atmak anlamına gelmedi. Artık çeteler, kontralar, ölüm timleri, kirli operasyonlar geçerliydi. Üstelik bu mekanizmalar yalnızca ABD’nin müttefiki olan ülkelerde değil, şu veya bu zaman diliminde dünya devrim sürecinin bir kazanımı haline gelen ilerici iktidarlara karşı da faaliyete geçiyordu.

Kısacası Avrupa’daki topyekün savaş, kimilerinin “üçüncü dünya” dediği çok geniş bir coğrafyaya yayılıyordu. Adeta üçüncü bir dünyanın olamayacağını kanıtlarcasına...

Düşük yoğunluklu çatışma... İşte bu kavramla açıklanan bu “yeni savaş” Pentagon kayıtlarına göre 1980’li yıllarda 40 ülkede devrimci hareketin yolunu kesti.⁷

Türkiye bu savaşın neresindeydi?

Başta dönüyoruz...

Türkiye’de sosyalizmden duyulan korku, sosyalizmin güncel olarak sergilediği örgütlü gücün çoğu kez ötesine geçmiştir. Uluslararası karşı-devrim Türkiye’de her zaman “gereğinden fazlası”nı yapmış, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’ne çok yakın bir coğrafyada kendisini sağlama almanın yolunu aramıştır.

Bu çalışma, Türkiye’de 1960-80 arasındaki 20 yıllık kesitte solun yükseliş ve geriye çekilişini konu almıyor. Solun tarihindeki açılım dönemlerini küçümsemek ise yalnız gerçeklerle değil, yazarın niyetiyle de bütünüyle çelişiyor. Ancak bu topraklarda kar-

şı-devrimin gereğinden fazla yüklendiğini kabul etmek gerekiyor. İkinci Dünya Savaşı sonrasında “komünizm tehdidi” adeta yaratılan bir ülkede ‘60’larda gerçekleşen sol çıkış elbette emperyalist ülkelerin ve Türkiye burjuvazisinin önlemlerini artırmasına neden oluyor. Ancak Türkiye 12 Mart’a devrimle karşı-devrimin yarattığı belirsizlikle değil, 1970 yılından itibaren mevzi ve enerji kaybeden solun açık yenilgisiyle giriyor. Karşı-devrim can alıcı darbesini bir devrim tehdidini bertaraf etmek için değil, devrimci hareketin toplumsal damarlarını tamamen kurutmak için vuruyor. Başarısı hâlâ tartışılıyor...

12 Eylül, bir başka karşı-devrimci darbe olarak çok daha kalıcı sonuçlar yarattı. 12 Mart’tan burada ayrıldı, solun başarısızlığının kesin olduğu bir sırada öldürücü darbeyi indirmesiyle ona benzedi.

Türkiye burjuvazisi önlemlerini alıyordu. Ama Türkiye’yle sınırlı olmayan büyük bir mücadelenin içinde önemli bir aktör olduğunu da hesaba katarak.

Türk karşı-devrimi ve onun örtülü mekanizmaları uluslararası bir haçlı seferinin parçasıydı: Hedef bir uluslararası güç olarak sosyalizmdi.

1996 yılında sermaye sınıfının kurumlarınca açığa çıkarılması kararlaştırılan çeteler bu büyük savaşın ürünüydü. Bu çetelerin ve onlarla birlikte daha geniş bir toplumsallığa yaslanan gerici-faşizan ideolojilerin Türkiye’de solun yarattığı tehdit ile kıyaslanmayacak bir güce kavuştuklarını bizzat sermaye sınıfı da kavradığında, karşı-devrimin bu kurumsal ve ideolojik gücü kapitalizmin kriz dinamiklerinin parçası haline gelmişti.

Korkular ülkesi Türkiye’de sermaye sınıfını ve onun kurucu unsuru askerleri başka korkuların sarması tam da bu döneme denk geldi.

II.2.

Çeteler Geriye Çekilirken

Türkiye’de sermaye sınıfı Sovyetler Birliği’nin dağılmasından önce çok korkuyordu. Sovyetler Birliği dağıldı, korkusu azalmadı. Korkularına korku kattı. Korkularından kurtulamaması, sürekli korku üretmesi, korkunun beslediği karşı-devrimci örgütlere gözü gibi bakması anlamına geldi.

Türkiye bütün dünyada anti-komünist çetelerin geri çekildiği bir dönemde onların önünün alabildiğine açıldığı karanlık bir kesit yaşadı. Bu karanlık kesiti tek başına Kürt dinamiğinin yükselişi ile açıklamak mümkün değil. Hiç kuşku yok, çeteler ‘90’lı yıllarda en fazla Kürt kanı döktü, en fazla Kürt açılımına karşı mücadelede kullanıldı. Ancak, Türkiye burjuvazisinin karşı-devrimci örgütleri büyötmeye devam etmesinin arkasında daha kapsamlı bir “korku” vardı.

Türkiye kapitalizmi dünyanın nereye doğru gittiği kavrayamamıştı!

Bir şeyi kavrayamadığınız oranda, ondan çekinirsiniz. Türkiye burjuvazisi Sovyetler Birliği’nin çözölüşüne bu nedenle inanmak istemedi. Hatta öyle ki, belirsizlikten daha fazla korktuğu için, Sovyetler Birliği’nin çözölmesini (yani yıllarca emek verdiği büyük anti-komünist ideali) kuşkuyla karşıladı.

Kendisini komünizmle mücadeleye adayan bu ülke, komünizmin geriye çekilişi sırasında altındaki toprağın kaydığını hissetti. Her şeye, her ülkeye, sahiplerine bile güvensizlikle yaklaşmaya başladı.

Böyle bir dönemde “çete”ler sermaye egemenliğinin en önemli

güvencelerindendi. Bu güvenceyi elden çıkarmak istemediler. Bu güvence bizzat bir “korku” kaynağı haline gelinceye kadar...

Korku tek başına çetelerin kontrolden çıkması ile açıklanamaz. Bu açıklama, karşı-devrimin bizim topraklarımızdaki toplumsal, ideolojik gücünü hesaba katmadığı için yüzeyseldir. Çetelerin kontrolden çıkması karşı-devrimci örgütlenme ve onun toplumsal tabanının bir kriz dinamiği haline gelmesiyle birlikte ele alınmalıdır.

Doğrudur, çete bazı açılardan kontrolden çıkmıştı.

Ancak çete zaten her yerde “kontrolden çıkmak” üzere örgütlenmemiş miydi?

Dario Azzellini *Gladio*'nun bağımsızlaştığı ve bu nedenle deşifre edildiği doğrultusundaki tezlere itibar edilmemesi gerektiğini vurguluyor. *Gladio*, “yapması gereken şeyi yapıyordu”.¹

Kesinlikle... NATO bu ekibi çayıra salmış, onlara suç işlerken sınır tanımalarına gerek olmadığını, faaliyetleri için ihtiyaç duyacakları para kaynaklarını nasıl yaratacaklarını bir güzel öğretmişti.

Para ise, doğal olarak uyuşturucu işinde vardı ve polis teşkilatlarında kendilerini evlerinde hisseden çeteciler için dünyanın dört bir yanına ulaşan bir dağıtım ağı kurmak hiç de zor olmuyordu.

Bu elbette bir “özgürlük”tü. Ancak bu “özgürlük”ün nereden geldiğini iyi biliyorlardı. Kendilerinden isteneni veriyor ve kendileri için de çok şey alıyorlardı. NATO için bunun fazla önemi yoktu. Avrupa’da, ABD’de milyonlarca gencin akli ve bedeni uyuşturulurken komünizmle mücadeleye daha fazla kaynak aktarılıyordu. Söz konusu olan tam bir saadet zinciriydi.

Ya sonra?.. Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla birlikte çetecilerin kısmen “işsiz” kaldıkları ve kendi ceplerini daha fazla düşündükleri, hatta hem ideolojik hem de parasal nedenlerle siyasi otorite peşine düştükleri iddiası, yukarıdaki olanaklar hesaba katıldığında ilk bakışta makul gözükmemektedir.

Ancak acele edilmemelidir. Bu tez, bütün dünyada işlenen binlerce cinayetin, gerçekleştirilen onca darbenin, insanlığa karşı işlenen sayısız suçun sorumluluğunu bir Frankenstein’a yıktı-

¹ Dario AZZELINI, Jens MECKLENBURG, **NATO’nun Gizli Terör Örgütü**, çev: Süheyla-Saliha Kaya, Sorun Yayınları, 1999, s. 26

ğı için kolay kolay kabul edilmemelidir. Avrupa’da “tarafsız” veya “dürüst” sıfatlarıyla anılan çok sayıda araştırmacı, gazeteci bu düşüncededir: Sovyet tehdidinden çekinen kapitalist ülkeler bu işin nereye varacağını düşünmeden çok özel mekanizmalar yarattılar ve daha sonra bu mekanizmalar onların da başına bela oldu!

Bu düşüncenin içindeki doğrular, yanlışlardan daha fazla değildir. Ama daha da önemli olan, bizim bu düşünceye itibar etmememiz gerektiğidir.

Çünkü çetelerin sahibinin başına bela olması, çetelerin komünistlerin, ilerici insanların, aydınların, özgürlüğünü arayan halkların başına bela olmasının yanında bir hiç kalmaktadır. Bu gerçeği örten hiçbir çarpıtmaya izin veremeyiz. Bu bir...

Çünkü çetelerin Avrupa’da geriye çekilmesi Sovyetler Birliği’nin dağılma sürecinin başlarında, ama henüz Sovyetler Birliği varlığını sürdürürken gerçekleşmiştir. Bu bir stratejidir ve ustalık emperyalist merkezlere aittir. Bu iki...

Çünkü çetelerin geriye çekilmesinde, onlarca yıl kusursuz bir biçimde ortalığa kir ve kan saçan mekanizmanın doğal karşılanması gereken ayak diremeleri dışında önemli bir problemle karşılaşılmamıştır. Bu üç...

Bu üçüncü başlık, Türkiye’ye döndüğümüzde elbette biraz farklılaşmaktadır. Çetelerin bizim ülkemizde direnmek için daha fazla neden ve olanağa sahip olduğu unutulmamalıdır. Söz konusu neden ve olanaklara yani Türkiye’de yaşananlara geçmeden önce Avrupa’da olup bitenlere daha yakından bakılmalıdır. Farkı görmek için...

Gladio ne zaman geriye çekilmiştir? Bu karar ne zaman alınmıştır?

Bugün Türkiye’deki bazı “demokrat”lar dışında kimse çetelerin deşifre olmasını kamuoyu baskısı veya rastlantılara bağlamıyor. Rastlantı ve zorunluluk arasındaki ilişki tarihsel materyalizmin en güçlü olduğu tartışma başlıklarından birisidir ve örneğin Susurluk’ta meydana gelen trafik kazası ve bu kaza sonrasında yaşananlar rastlantı-zorunluluk ilişkisine dair ders kitaplarına geçecek özellikler taşımaktadır (bu çalışmanın yazarının Susurluk’ta işin pek rastlantılara bırakıldığına inanmaması tamamen “kişisel”dir ve bu çalışmada “teknik” detaylara girmeme tercihi doğrultusunda, bir önem taşımamaktadır).

Susurluk Türkiye'nin bir kazasıdır. Türkiye'de çete-devlet, çete-NATO bağlantıları üzerine bu kazadan önce sayısız araştırma yapılmış, sayısız iddia dile getirilmiştir. Fazla işe yaramamıştır.

Avrupa'da ise, *Gladio*'nun geriye çekilmeye başladığı dönem olarak saptadığımız 1980'lerin sonundan çok önce Susurluk'tan daha az önemli olmayan başka kazalar olmuştur ve bunlar da işe yaramamıştır.

Gladio'ya ait cephanelikler şans eseri ortaya çıkarılmakta, adı bir suçu kovalayan "işgüzar" bir savcı ucu NATO'ya ulaşan büyük bir mekanizmayla karşılaşmakta, vicdanlarının sesine uyan bazı çeteciler ilginç itiraflarda bulunmakta... Bunlar '70'lerde, '80'lerin ilk yarısında fazlasıyla gerçekleşmekte, ama sonuç tam bir sessizlik olmaktadır. Sessizliği bozacağı düşünülen bazı tannık ve sanıklar ise ya sorguda ya da cezaevinde ölmektedir.

Gladio, varlığını Sovyetler Birliği'ne borçludur. 1970'lerde, '80'lerin ilk yarısında Sovyetler Birliği henüz varlığını sürdürmektedir. Sovyetler Birliği'nin varlığını sürdürdüğü yıllarda "kaza"lar pek bir işe yaramamaktadır. *Gladio* da varlığını sürdürmeye devam etmektedir.

ABD gizli belgelerinin zaman zaman ortaya çıkması bu anlamda bir "kaza" olarak değerlendirilebilir. Bir Sovyet kaynağında hatırlatıldığı gibi, 1969 yılında NATO ülkelerinde ABD çıkarlarını tehdit eden unsurlara karşı "özel birimler"in örgütlendiği ve bu birimlerin her tür yöntemi kullanmak için "yetki" aldığı belgelerle gözler önüne serilmişti.² Daha sonraki yıllarda belgeler çoğaldı. Kamuoyunda bu karşı-devrimci fesada karşı gelişen öfke ise bugünkünden, ya da 1980'li yılların sonundakinden çok daha güçlüydü.

Ne var ki, NATO'cu çete faaliyetlerine devam etti; yetkililer "kaza"yla ortaya çıkanları büyük bir pişkinlikle geçiştirdiler. Çünkü *Gladio*'ya o zamanlarda fazlasıyla ihtiyaç vardı.

Bu ihtiyaç Sovyetler Birliği'nin dağıldığı 1991 yılından önce ortadan kalktı. Garbaçov kliğinin nereye yöneldiğinin iyice belirginleştiği dönem 1988-89 yıllarıdır. Emperyalist ülkeler açısından artık önemli olan Garbaçov liderliğinin tercihleri değil, sosyalist ülkelerde sosyalizmi savunması beklenen güçlerin oluşturacağı dirençtir. Bu direnci besleyecek, güçlendirecek her

² İgor MELNIKOY, *Perilagos ve Amerikalı Üstleri*, çev. A. Biliç, Biliç Yay., 1975, s. 42.

tür davranıştan kaçınmaya özen göstermişlerdir. Dolayısıyla emperyalist ülkeler Sovyetler Birliği üzerindeki baskıyı uygun bir dozda tutarak, gerek bu ülkeye karşı yürütülen doğrudan saldırıların, gerekse Avrupa’daki kapitalist ülkelerde ilerici, sol güçlere dönük çeteci faaliyetlerin kontrollü bir biçimde azaltılmasına karar vermişlerdir. Yani Garbaçov ve ekibi sosyalizmin temellerine dinamit koymakla meşgulken diğer “kötü adamlar” ortalıkta daha az gözük müştür.

Bunun sonucunda 1989 ve 1990 yıllarında Avrupa’daki bazı ülkelerde uzun süredir bilinen *Gladio* örgütlenmesi aniden keşfedilmeye başlamıştır.

Doğal olarak kritik “itiraf” en çok kirletilen yerlerden birisi olan İtalya’dan geliyor. 1990 sonbaharında İtalyan hükümeti “*Evet, Gladio diye gizli bir NATO örgütlenmesi var*” açıklamasını yapıyor. Başbakan Andreotti İtalyan senatosundaki ilgili komisyona bir yazı yollayarak herkes tarafından bilineni resmen kabul ediyor.

Süreci özetlemek gerekirse, birbirine karşıt iki dünya gücünden Sovyetler Birliği’nin İkinci Dünya Savaşı sonrasında mücadeleyi Avrupa dışına çekmeye çalışmasıyla başlamak gerekiyor. Bu başlangıç emperyalistlerin Avrupa’ya yığınak yapması, yaşlı kıtada her tür yöntemi kullanarak dünya devrim sürecini tasfiye etmeye soyunması olarak da anlaşılmalı. Çeteler bu dönem serpilip gelişiyor. Çeteler geliştikçe, kapitalizm rahatlıyor.

Sovyetler ise Avrupa’da kaybettiklerini dünyanın “geri” kalan bölgelerinde kazanıyor. Hiçbir biçimde yayılmacı ya da “süper güç” politikalarıyla damgalanamayacak bir yaklaşımla Sovyetler Birliği emperyalizmi geriletmenin yolunu buralarda ortaya çıkacak devrimci/ilerici iktidarlarda görüyor.

Kapitalizmin kendi iç dinamiklerinin de ürünü olan sömürgeciliğin tasfiyesi Sovyet açılımlarıyla çakışıyor ve devrimci/ilerici iktidarlar gerçekten ardı ardına gündeme geliyor.

1950’lerin sonunda Avrupa’da rahatlayan emperyalist güçler, buralarda elde ettikleri deneyimi Afrika’ya, Latin Amerika’ya, Asya’ya aktarıyorlar. Geçmişte sömürgeci dönemlerde kan ve kirle yıkanan bu bölgeler komünizmle mücadelenin bağrından kopan tekniklerle tanışıyor. ABD’nin başını çektiği kapitalist dünya, insanlığın geleceğe doğru yürüyüşünü durdurmak için muazzam bir çaba sarf ediyor, her yenilgiden yeni dersler çıkar-

ıyor ve 1980'lere doğru gelindiğinde olgunlaşmış araç ve yöntemlere sahip hale geliyor.

Sovyetler Birliği'nin Avrupa'nın doğusundan kuşatılması (Polonya'da karşı-devrimci işçi müsveddesi Walesza'yı, Baltık Cumhuriyetleri'ndeki milliyetçi ve Katolik hareketleri hatırlayalım), Türkiye'nin karşı-devrim üssü haline getirilmesi, Afganistan'daki ilerici iktidara karşı dünyanın bütün "gerici" güçlerinin ortak olduğu cihadın başlatılması...

Anlaşıyor ki ABD, adım adım Sovyetler Birliği'ne yöneliyor. Bu nedenle 1980'lerin başından itibaren Washington'da Soğuk Savaş yıllarındakini hiç aratmayan dozda "komünistler geliyor" yaygarası koparılıyor. Bu yaygara her zaman olduğu gibi "komünizmle savaş tırmandırılacak" anlamına geliyor ve savaş gerçekten tırmandırılıyor. Afganistan'da tezgahlanan oyunu askeri müdahale ile bozan Sovyet yönetimi bu devrimci ve siyasi açıdan isabetli kararın arkasında duramıyor.

Kararsızlık, mücadeleden kaçmaya dönüşüyor. Avrupa'dan yıllar önce çekilen Sovyetler Birliği, dünyanın geri kalan kısmından da çekilmek durumunda kalıyor ve doğal olarak sıra Sovyetler Birliği'ne geliyor.

ABD silahlanmakta, diğer emperyalist ülkeleri peşine takmakta ama Sovyet sosyalizmi ısrarla silahsızlanmaktadır. İdeolojik alanda, siyasal alanda ve askeri alanda...

Bu kadar silahsızlanmanın ardından çözülüşün veya Garbaçov'cu ihanetin gelmesi tesadüf müdür? Kural olarak mücadeleden kaçan bir dünya gücünün etkili noktalarına yeteneksizlerin ve zamanla hainlerin yerleşmesi gerekir. O dönemlerde Yeltsin'in, Garbaçov'un SBKP'de nasıl yükseldiklerine şaşırarak adettendi; şimdi şaşırmamak ama üzülme veya kızma daha doğru oluyor. Her örgütlenme yalnızca tarihsel karakterine değil, aynı zamanda güncel işlevlerine uygun kişileri öne çıkartıyor. Sovyetler Birliği 1980'lerde yeteneksizlere ve hainlere ihtiyaç duyuyor.

Emperyalist ülkelerin karar mekanizmalarındaki kadrolar Sovyetler Birliği'ndeki yeteneksiz ve hainleri bunların neler yapabileceklerini, neler yapamayacaklarını 1988-89 yıllarında tamamen kavramış durumdadırlar. Gidişat çözülüdür. Bu gidişatı bozucu davranışlardan kaçınmak gerekmektedir. Yani, emperyalist ülkeler Sovyetler Birliği'ndeki statükonun korunmasına ka-

rar vermişlerdir. Çünkü, bu ülkede gerek toplumsal gerekse kurumsal düzlemde sosyalizm için kavgaya sevk edilebilecek çok ciddi kaynaklar vardır.

Hedefi olan kavgaya eder. Sovyetler hedefsiz kalmıştı. Bir de tehdit altında olan kavgaya eder. Sovyetler tehdit altındaydı. Bu tehdit yeterince kavranmamıştı. Bu nedenle emperyalist ülkeler “çözülüşün açık hale geldiği” sırada Sovyet toplumunu tehdit etmemeye özen gösterdiler.

1988-1991 yıllarında Sovyetler Birliği’nde sosyalizmden yana güçler arasında “nasıl bir mücadele” sorusu çok fazla gündeme geldi. Tartıştıkları arasında sosyalizme dönük tehdidin niteliği ve boyutları da vardı. Tartıştılar ve hiç kavrayamadılar. Bunda kendi sorunları kadar, ABD’nin güç gösterilerini ve bazı Sovyet Cumhuriyetleri’ne de sıçrayan çeteci faaliyetleri bütün Avrupa’da geriye doğru çekmesi de etkili oldu. Sovyetler Birliği’nde ordudaki sosyalizm yanlılarını, toplumu ve parti içi muhalefeti ürkütmemek, tahrik etmemek için çok dikkatli davranıldı.

Ve bir şeye daha özen gösterildi: Düşmansız kalmak istemeyecek olan *Gladio* üzerindeki “kamuoyu baskısı” artırıldı. Sovyetler çözülürken yüz binlerce kadroyla çalışan muazzam bir karşıdevrimci örgütlenme kendi sorunlarıyla uğraşmak durumunda bırakıldı. Bu mümkün oldu, çünkü çeteler veya *Gladio* hep kontrol altındaydı! İddia edildiği gibi “özerk”leşmemişti...

NATO karargahında tutulan ip bir anda çekiliverdi. Ama emperyalizmin hiyerarşisi doğrultusunda! Batılı başkentlerde ardı ardına “yasadışı *Gladio* örgütlenmesi”ne dair göz yaşartıcı itiraflar duyulmaya başladı. İtalya’yı Yunanistan, Belçika, Hollanda, İsviçre takip etti. İspanya’da önemli kanıtlar ortaya kondu. Ancak NATO’nun ağır topları kendilerini sağlama almışlardı. Almanya’da hükümet olup bitenleri sessizlikle boğmaya kalktı. Bunu yapamaz noktaya geldiğinde çete faaliyetlerini “münferit, adi suçlar” olarak nitelendirdi. Fransa ve İngiltere ise gündeme pek az geldi. ABD de...

Çetelerin geriye çekilme operasyonunu yönetenler herhalde biraz ayrıcalıklı olacaklardı.

Daha sonra üzerinde duracağımız gibi, Türkiye’de de benzer bir operasyon gecikerek de olsa 1996’da başlatıldığında, bu işi başlatanlar kendilerine çamur sıçramaması için büyük bir gayret gösterdiler ve bunda büyük ölçüde başarılı oldular: Askerler

hiçbir şeyin sorumluluğunu almıyorlardı.

Özet bu. Sovyetler Birliği'nin çözülüşünü ilgilendiren bir konuda daha kısa bir özet mümkün olmuyor.

Geriye oldukça önemli ve büyük ölçüde dünya komünist hareketini ilgilendiren bir başlık kalıyor.

Sovyetler Birliği'nin Avrupa'dan çekilmesinin bir başka anlamı sanayi merkezlerinin, maddi ve ideolojik üretim açısından kritik olan ülke ve kentlerin burjuva ideolojisine terk edilmesi- dir. Sovyetler Birliği buralara sanat ve spor alanlarındaki "başarı"ları layık görmüş, sosyalist devrimci düşünce ve eylemin çağdaş sınıflar mücadelesinin yataklarından uzaklaşmasına göz yummuştur. Dünyanın diğer bölgelerinde ise sosyalist devrimin toplumsal tabanı görece daha zayıftır ve buralardaki dönüşümleri zorlamak için zaman zaman daha özgün araçlar yaratmak durumunda kalınmıştır.

Büyük oranda devrimci olan bu araçlar ne olursa olsun diploması ve konspirasının daha fazla yardımına ihtiyaç duymaktadır. Sovyetler Birliği, toplumsal dinamikler üzerinde sosyalizmin etkisi azaldıkça kurumsal-örgütsel süreçlere daha fazla ilgi göstermeye başlamıştır. Bu ilginin dünya devrim sürecine kazandırdıkları olmuş, ama sosyalizm mücadelesi "karanlık"ta emperyalizmle boy ölçüşemeyeceği için, kazanımlar belli bir süre sonra yitirmeye başlanmıştır.

Çok açık ki, sosyalizm siyasal, ideolojik ve teorik alanda sınıfsal dinamiklerden beslenmedikçe ayakta kalamaz. Avrupa'da kapitalizminin istikrara kavuşması bu ülkelerde komünist hareketi iktidardan uzaklaştırmış olsa da, bu kıtada sosyalizm daha ileri mevzilerde tutunabilirdi. Olmadı...

*"Sovyetler Birliği'nin etkisini Avrupa'nın dışına çıkarma politikası yavaş yavaş Amerika'nın temel eğilimlerinden birisi"*³ haline gelirken Sovyetler Birliği de tercihini Avrupa'dan çıkmak biçiminde yapınca, marksizmin kendisini her zaman iddialı hissettiği büyük kentlerde emekçi sınıflar burjuva ideolojisinin değişik varyantlarıyla baş başa bırakılmış oldular.

Bugün kentlere bu kadar fazla vurgu yapmamız, biraz da aldığımız yenilginin bedellerini ve nedenlerini iyi kavradığımız içindir.

³ Ferhat TEHLİ, *İdeolojilerin Dünya Savaşı*, AĞSiv Yayınları, 1998, s.140.

Sosyalizm bundan sonraki çıkışını mutlaka ve mutlaka kentli bir kimlikle yapacaktır.

Kentleri sermayenin kalemşör ve silahşörlerine bırakmamak için...

II.3.

Dışarıda Düşman Vaar!

Türkiye’de sermaye iktidarı korkuyor. Türkiye’de sermaye iktidarı düşmanından korkuyor. Türkiye’de sermaye iktidarı “dos-tu”ndan da korkuyor. Sermaye iktidarı düşman üretiyor. Korkmak için...

Türkiye 12 Eylül darbesine doğru giderken, Başbakan Süleyman Demirel asayişle ilgili bir toplantı yapıyor. Yanında kendisini birkaç ay sonra devirecek olan cuntanın lideri Evren var, istihbaratçılar, diğer komutanlar, emniyetçiler de var. Anlayacağınız ciddi bir toplantı. Zaten Türkiye kapitalizmi açısından o sıralar her şey ciddi.

Bu ciddi toplantıda Demirel “Kars önemli” diyor. Solcuların bu kentte bir ayaklanma çıkartarak Sovyetler Birliği ile birleşmek niyetinde olduğunu söylüyor. Kars üzerinden Sovyetler Birliği ile birleşecek olan “iç düşmanlar”ın bu sayede Adana ve İskenderun’a hakim olacaklarını da ekliyor.¹ Ciddi ciddi...

Hemen her eğilimden solcuyla tanıştım, bütün bu eğilimlerin yayınlarını mümkün olduğunca izledim. Bu dehşet stratejiye dair herhangi bir ipucu bulamadım!

Türkiye solunun muhatabı kadar “ciddi” olmadığı anlaşılıyor!

Ne çare, sermaye iktidarı bu tür senaryolar üzerinden önlem alıyordu. Kâh inanarak, kâh inanmak zorunda hissederek.

Fatsa’da Devrimci Yol’un yükselişini Karadeniz’de çıkartma yapılacak tek yer olmasına bağlayan da aynı iktidardır. Ciddiyet bu-

¹ Nevzat BÖLÜĞİRAY, *Sokaktaki Asker*, Milliyet Yay., 1989, s. 257

nı gerektirmektedir!

(Bu topraklar terzilerden iyi yurtsever çıkarmıştır. Diyarbakır Belediye Başkanları'ndan TİP kurucusu Mehdi Zana terzidir. Ben bu satırları yazarken İskenderun İHD Başkanlığı'nı yapmakta olan dost Sadullah Çağlar terzidir. Fatsa'nın '80 darbesiyle tutsak edilen ve tutsaklıkta ölen Belediye Başkanı Fikri de terzidir. Peki neden terziler de, örneğin berberler değil? Bu soruya Sadullah Ağabey'in yanıtı açıklayıcıdır: *"Berberler çok konuşur, bizim ise düşünmekten başka şansımız yoktur."* Berberlere elbette bir cevap hakkı doğuyor, ama burada önemli olan terzilerin çok düşünmesidir. Anlaşıldığı kadarı ile devletimiz de buradan hareketle Terzi Fikri'nin fazla düşündüğünü, düşünüp taşınıp Sovyetler'in çıkartma yapacağı bir düzlüğe sahip olan Fatsa'da "halk demokrasisi"ni inşa ettiğini hesaphıyor. Şu terzilerin hepsini bir bir incelemeli, peşlerine adam takmalı, eğer mümkünse saç kestirmeye gittiklerinde berber kılığına girip ağızları yoklanmalı. Çok konuşan berberler aracılığıyla çok düşünen terziler kontrol altına alınmalı...)

Bütün bunların anlamı nedir? 12 Eylül öncesinde solun toplumda yatayına bir güç olduğu doğrudur. Ancak düzenin iç savaş örgütlenmesi için bu yeterli değildir. 12 Eylül öncesinde Sovyetler Birliği'nin hâlâ önemli bir dünya gücü olduğu doğrudur. Ancak düzenin savaş örgütlenmesi için bu da yeterli değildir.

Bunlar yeterli olmayınca senaryolar hazırlanıyor. Sola ve Sovyetler'e olmadık savaş stratejileri yakıştırılıyor. Yakıştırılanlar üzerinden karşı-devrimci mekanizmalar iyice tahkim ediliyor, iyice güçlendiriliyor. "DİSK'in 10 bin silahlı militanı var" türünden balonlar da aynı mantığın ürünü olarak bütün üst düzey askeri komutanlara, emniyet müdürlerine bilgi olarak geçiliyor.

Sermaye iktidarı düşmanı önemsiyor. Düşman önemsizse eğer, onu mutlaka önemli hale getiriyor.

Bu, NATO planının Türkiye burjuvazisi tarafından dozu artırılmış halidir. Planın önemli bir parçası, çetelerin veya daha cıfcaflı adlandırmayla *Gladio*'nun üye ülkelerde muhtemel bir Sovyet işgaline karşı direniş örgütlemesidir!

Doğal olarak bütün bunlar çete örgütlenmesinin gerçek amacını gizlemek içindir. Çok gelişmiş bir kara gücüne sahip olan Sovyet ordularını "kirli" işler için yetiştirilmiş çetecilerle püskürtme fikrinin herhangi bir inandırıcılığı yoktur. Kaldı ki, o dönem bile bü-

tün ciddi ABD istihbarat raporlarında Sovyetler'in bir yerlere saldırmak gibi bir niyetinin olmadığı yazmaktadır. Zaten çetelerin en az Türkiye kadar kirlettiği İtalya'nın Sovyetlerle sınırı bulunmamaktadır.

Çeteler iç savaş örgütlenmesidir. NATO üyesi ülkelerdeki toplumsal uyanışı durdurmak, devrimci hareketleri sindirmek için örgütlenmişlerdir. *Gladio*'nun Sovyetler'le ilgili yanı bu açıdan bakıldığında, ancak dolayımıdır. Bir diğer açıdan ise, üye ülkelerin bir bütün olarak "çeteci" bir perspektifle Sovyetler'i tehdit etmesi söz konusudur. 1980'li yıllara girerken Sovyetler Birliği, Karadeniz'de çıkartma yapacak bir düzlük aramak ne kelime, bu denizdeki üç önemli limanı Siyastapol, İzmayiliye, ve Batum'u nasıl koruyacağını, Baltık kıyılarından gelecek tehdidi nasıl savuşturacağını derdindedir.

Türkiye de dahil olmak üzere bir dizi NATO üyesi ülke ise ABD tarafından hazırlanan "düşman unsurların eline geçmesi durumunda" uygulanacak kirli planların muhatabı durumundadır. Nükleer mayınlar ve konvansiyonel patlayıcılar kullanılarak barajlara, enerji santrallerine, önemli karayolları ve havaalanlarına dönük sabotaj eylemlerinin yapılacağı belgelerle sabitlenmiştir. Burada da "düşman unsurlar" Türkiye'nin veya bir başka üye ülkenin emekçi sınıflarıdır.

Ancak henüz hiçbir iktidar kendi emekçi sınıflarını "düşman" tanımı içine sokamamaktadır. Bu nedenle düşmanı dışarıda aramakta yarar vardır. 1980'lere girerken düşman elbette ki Sovyetler Birliği'dir!

1990'lara girildiğinde artık Sovyetler Birliği yoktur.

Türkiye'nin korkusuz kalma korkusu depreşmiştir. Önceleri Sovyetler Birliği'nin yok olduğuna inanmak istememişlerdir. Avrupa'nın diğer bölgelerinde "komünizm öldü" tantanası koparken, Türkiye gelişmeleri "ihtiyatlı bir iyimserlik"le karşılamıştır. Birkaç yıl boyunca Türkiye burjuvazisi "komünizmin Rusya'da geri geleceği"ne dair bir beklenti ile hareket etmiş, bu olmayınca kendisine yeni düşmanlar bulmaya koyulmuştur. Bu arayışa ilk yanıt NATO'nun başı ve sonu belirsiz, yeni tehdit algılayışı olmuştur. Emperyalizmin bu saldırı örgütü, "Varşova Paktı dağıldı, siz kendinizi neden dağıtmıyorsunuz" sorusunu yöneltenlere, "*Şimdi tehlike daha büyük; Avrupa'nın doğusunda, Kafkaslar ve Ortadoğu'da istikrarsızlık üreten güçler var. Bunlarla mücadelede NATO*

hize gerekli. Radikal İslam, uyuşturucu kaçakçılığı, nükleer silah ticareti, bölücü akımlar ve uluslararası terör Varşova Paktı'nın yerini aldı” yanıtını vermeye başlamıştır.

Türkiye de bu koroya katılmış, ama kendine özgü düşmanların altını çizmeye de gayret etmiştir. Türkiye'nin 13 ülke ile çevrili olduğunu belirten eski genelkurmay başkanlarından Necip Torumtay, her biri potansiyel düşmanlar olan bu ülkelere karşı nasıl önlem alındığını bakın askerce nasıl anlatmaktadır:

“Önem derecesine göre cephe önceliklerinin saptanmasında, barışta ve daha sonra normal olarak onu takip edecek gerginlik döneminde, kapsamlı değerlendirmelerden sonra stratejik yönden asli cephe (sıklet merkezi) saptanır ve uygulama zamanı gelince, ülkenin gerekli bütün kaynakları ve insan gücü, bir plana göre ve gizlilik içerisinde kullanılacağı bu bölgeye kaydırılır ve orada, uygulanacak hareket planına göre tertiplenir.”²

Torumtay'ın kişisel sorunu değildir bu. Türkiye kapitalizmi coğrafya kitaplarında üç tarafının denizle, milli güvenlik kitaplarında dört tarafının düşmanla çevrili olduğunu ilan etmiştir. Coğrafi özellikten ötürü deniz taşımacılığına kaynak aktarmak gerekmesine rağmen bu yapılmamış, buna karşılık düşmanın bolluğu gerekçe gösterilerek silahlanmaya akıl sır ermeyecek boyutlarda para akıtılmıştır.

Düşman kimdir?

Türkiye burjuvazisi, daha doğrusu onun kurucu ögesi olan askerler, komşular bir yana, kendi “dostları”ndan da düşman yaratmak konusunda büyük beceriler elde etmişlerdir. Bu becerinin ürünü olan kodlama “dış güçler” veya “dış mihraklar”dır. Türkiye’de düzeni tehdit eden bütün hareketler “maşa”dan, diğer ülkelerin birer dış politika enstrümanından başka bir şey değildir. Zaten bütün dünyada acımasız bir rekabet ortamı vardır. Türkiye’nin bölgede, giderek dünyada istikrarlı bir ekonomik güç olmasını istemeyen ülkeler onun işlerine müdahale etmek için sıraya girmişlerdir.

Sıranın ucu nerelere gitmektedir?

Sözgelimi PKK olgusuna bakalım. Resmi tez, PKK'nin “bir avuç

² Necip TORUMTAY, *Değişen Stratejilerin Odağında Türkiye*, Milliyet Yay., 1997, s. 243.

eşkıya” olduğunda ısrarlıdır. Ama koskoca Türkiye Cumhuriyeti’nin bir avuç eşkıyayla baş edememesi söz konusu olmayacağı için, eşkıyanın kökü dışarıda aranmalıdır! Fazla uzağa gitmeye gerek yok, az önce Türkiye’nin 13 potansiyel düşmana karşı nasıl karşı koyduğunu bizlere anlatan Torumtay, PKK konusunda oldukça kesin konuşmaktadır: Uсталık ve bilgi gerektiren bunca işin altından ancak birtakım devletler kalkabilir...³

Bu devletlerin ismi bazen telaffuz edilmemekte, kimi durumlarda ise Suriye, Yunanistan veya İran açıkça zikredilmektedir. Ama bütün bunlar yeterli olmaz. Çünkü Türkiye bu türden komşulara pabuç bırakacak değildir. Önemli olan hangi gizli elin bu devletleri Türkiye aleyhine kışkırttığıнын bulunmasıdır.

Hatırlayalım, Öcalan Roma’ya geldiğinde Türk dış politikası İtalya’yı da gözüne kestirmiş ve bu ülkenin arkasında daha büyük güçlerin olduğunu ima eden bir tavır içine girmiştir.

Türkiye burjuvazisi düşmana doymamaktadır. Türkiye burjuvazisinin doyumsuzluğu, sevgili dostları ABD, Almanya, Fransa ve İngiltere gibi emperyalist ülkelere de uzanmaktadır. Bu ülkelere yaranmak, bu ülkeler üzerinden kârlarına kâr katmak, bu arada memleketin bütün kaynaklarını ve onurunu onlara peşkeş çekmek için her fırsatı değerlendiren sermaye iktidarı sıkıştığında emperyalistleri de “düşman” ilan etmektedir.

Kürt siyasetinin Türkiye burjuvazisini haklı çıkarmak için çaba gösterdiği bir dönemden geçiyoruz. Ancak Türk ve Kürt emekçileri adına, Türkiye’deki bu körolası düzeni değiştirmek için sırtımızı “dış güçler”e dayamak zorunda olduğumuz iddiasını reddediyoruz. “Dış güçler” olmadan sırtı yere yapışacak olan Türkiye burjuvazisidir.

Ama Türkiye burjuvazisi için sırtının yere gelmesini geciktiren “dış güçler”, yani emperyalist ülkeler yine de korku kaynağı olmaktadır. Hatta bu korku Türkiye burjuvazisinin “düşman” diye ilan ettiklerine dönük korkusunu aşmakta, dost-düşman toz duman içinde birbirine karışmaktadır.

Korkular Cumhuriyeti’nin bütün tarihi böyledir. Birinci Dünya Savaşı sonrasında dağılma ve işgalle karşılaşan Osmanlı İmparatorluğu’nun bunu önceleyen son 20-30 yılında aydın ve bürokratların İngiltere, Fransa ve Almanya gibi batılı güçlere hem öykün-

³ a.g.y., s. 228.

düklerini, hem de onlardan fazlasıyla korktuklarını görürüz. Korkunun sadakat ve bağımlılık ürettiği bir toprakta yaşıyoruz. Osmanlı örneğinde ne sadakat ne de bağımlılık bir işe yaradı. İmparatorluk parçalandı.

Parçalanmaya doğan kemalist hareket bazı konularda Osmanlı'dan kopuş anlamına gelirken, bazı açılardan sürekliliğin altını çizdi. Ancak korkunun kaynağı hiç değişmedi. Osmanlı'da 1789 Fransız Devrimi ve 1871 Paris Komünü fazlasıyla tedirginlik yaratmıştı. Kemalist harekete damga vuran yükselen sınıf ilerici düşünce ve örgütlenmeden ölesiye korkuyordu. Bu korku, genç burjuva iktidarını kararlı ve mücadeleci kıldı. Ancak en az ilerici düşünce ve örgütlenme kadar korkulan bir başka şey, emperyalist ülkelerdi.

Sermaye iktidarı sınıf karakterine uygun olanı yaptı, bu korkusundan teslimiyet, yaranma ve bağımlılık yarattı.

Araya giren Kurtuluş Savaşı çok açık ki, bir ulus devlet kurmak için göze alınması gereken "cesur" ama alabildiğine "temkinli" bir çıkıştır. Bu çıkışın hedefinin belli bir alanda "iktidar tekeli" oluşturduktan sonra korkulan güçlere yaslanarak bu tekeli sürdürmek olduğu açıktı. Açık olanı emperyalistler, özellikle İngiltere çok iyi kavradı. Türkiye'nin korkularına oynamanın kârlı bir iş olduğunu daha sonra fark eden ise, İngiltere'nin yerini alan süper güç Amerika Birleşik Devletleri'ydi.

1995 sonrasına denk düşen sermaye iktidarının restorasyonunda da kilit kavramlar "iktidar tekeli" ve "korku" dur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu ögesi askerler veya genel olarak devlet, çağın önemli gerçeği emperyalizmi bilimsel olmasa bile siyasal olarak iyi kavramıştır. Bu kavrayış, emperyalist ülkelerin iktidar ve otoritelerini dünya coğrafyası üzerine dağıtma yeteneğine fazlasıyla tanık olmuş ve buna göre önlem almıştır. Dolaşısıyla zaman zaman emperyalist ülkelerin de "düşman" kategorisine sokulması bir rastlantı veya gaf değil, sermaye iktidarının samimi tepkisi olarak görülmelidir.

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Türkiye'yi emperyalist ülkelere doğru ittiren korkuyu biraz olsun yatıştıran şey, Ekim Devrimi'nden sonra dünya politikasına emekçi sınıflardan ve ezilen halklardan yana ağırlığını koyan Sovyet Rusya'dır. Türkiye burjuvazisi, kendisi açısından belirleyici sınıf düşmanı olan sosyalizm ve Sovyetler Birliği sayesinde emperyalist ülkelere daha az

korkar hale gelmiştir. Çünkü, reel sosyalizmin varlığı emperyalist ülkelerin iktidar ve otorite arayışlarını dengelemiş, onları Türkiye konusunda daha kanaatkar kılmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sosyalizmin artan prestij ve gücü bu bağlamda Türkiye burjuvazisi için hem korku hem de güven üretmiştir.

Kısacası Türkiye burjuvazisi Sovyetler Birliği çözülünceye kadar bazı açılardan rahat etmiştir.

1991 yılı Türkiye burjuvazisinin korkularında şiddetli bir yer sarsıntısı yaratmıştır.

Genellikle bu sarsıntının "önem yitirme" boyutu üzerinde durulur. Oysa Türkiye'nin iç ve dış politikasını belirlemeye çalışan strateji üretim merkezleri açısından sorun, dünyayı ama özellikle bölgeyi bekleyen "değişim"di. Askerler komünizmin geri gelme olasılığını birkaç yıl hesaba kattıktan sonra ABD'nin başını çektiği emperyalist ülkelerin girişecekleri düzenlemelerden kaygı ve sonrasında korku duymaya başladılar. Zaten Körfez Savaşı bu konuda yeterince uyarıcıydı. NATO'da, veya ikili ilişkilerde emperyalist ülkeleri iyi tanıyan askerler "iktidar tekeli"ni sağlama alacak yeni bir hamle yapmanın zorunlu olduğunu kavradılar.

Restorasyon bu zorunluluk ile ülke içindeki kriz dinamiklerinin yarattığı sıkıntılara müdahale kaygısının çakışması sonucu ortaya çıktı. Üstelik bu iki faktör bir yerde birleşiyordu. Asker Partisi kriz dinamiklerinin emperyalist ülkelerin elini güçlendirdiğine kanaat getirmişti. Özellikle dinci gericilik ve Kürt dinamiği konularında hassas oldular.

Bu hassaslık nedeniyle Türkiye burjuvazisi emperyalistlerle, en başta Amerika Birleşik Devletleri'yle tarihinin en kişiliksiz ve en aceleci açılımlarına imza atmaya başladı. Korku bir kez daha bağımlılık yaratıyordu!

Bu bağımlılığın harekete geçirdiği bir başka mekanizma daha vardı. Sermaye iktidarı "iktidar tekeli"ni koruyabilmek için kapitalizmin doğal dinamiklerini aşan bir hırsıyla emperyalist ülkelere kucak açıyordu ama aynı zamanda emperyalist ülkelerle bir "ilişki tekeli"ni de zorunlu görüyordu!

Doğal olarak bu mekanizma emperyalist ülkelerin başka muhatap aramasını engellemeye dönük bir refleks üretti. Öyle ki, kriz dinamiklerinden dinci gericiliğin "Batı karşıtı" söylem veya demagojisini tersine çevirmek için büyük bir basınç uygulayan as-

kerler bunda başarılı olduklarında, bu kez dinci gericiliğin emperyalist ülkelerle olan ilişkilerini koparmaya dönük bir çaba içerisinde girdiler. Zavallı Erbakan ve ekibi ne yapacağını şaşırdı ve çareyi "demokrasi mücadelesi" vermekte buldu!

Aynı şey Kürt dinamiği için de geçerliydi. Bu dinamiğin devrimci bir mecrada akmaması için her yolu deneyenler, onun içindeki baskın kolun emperyalist ülkelere yönelmesi karşısında dehşete kapıldılar.

Birileri askerlerin bu tutumundan anti-emperyalizm çıkardı, başka birileri ise Doğu düşkünlüğü...

Halbuki Türkiye kapitalizminin tercihi belliydi. Ekonomi Avrupa'yı, siyaset ise yıllardır ABD'yi işaret ediyordu. Ekonomi ve siyaset birbirinden ayrılamazdı, Türkiye burjuvazisi Avrupa ve ABD'yi işaret ediyordu. Buna "korku"ları eklediğinizde, kimsenin "Batı karşıtlığı"na soyunacak hali kalmıyordu.

1991 sonrasında Türkiye burjuvazisinin stratejik hesaplarını belirleyen şey, bütünüyle korkudur. Emperyalizmin rakipsiz kaldığı bir dünyada Türkiye kapitalizminin bir belirsizlikle karşı karşıya kalmasından, sermaye iktidarının altındaki zeminin sarsılma olasılığından dehşete düşülmüştür.

Bu yıllar Türkiye'de hemen herkes işi gücü bırakıp "stratejik hesaplar" içine girmiştir. Başta ABD olmak üzere önemli bütün uluslararası aktörlerin davranışları okunmaya çalışılmış, Türkiye Cumhuriyeti'nin yalnızca ilgili birimleri değil, akademik çevreleri de "korku raporları" yayınlamaya başlamışlardır.

Söz konusu dönemin ilk birkaç yılı, dünyanın artık çok başlı olup olmadığını test etmekle geçmiştir. Bu arada kimileri Türkiye'nin kendisini sağlama alması için sırtını Japonya'ya dayaması gerektiğini söylemiş, kimileri Avrupa ile ABD arasındaki çelişkilerden yararlanılmasını önermiştir.

Eski solcular reklam ve medya dünyasında yoğunlaştıkları için emperyalizmin mantığını pek kavrayamayan bir sürü "uzman" dünyadaki bütün olayları "borsa oyunu"ymuşçasına değerlendirmiştir. Uluslararası aktörler arasında herhangi bir yasallığı olmayan, bu açıdan kuralsız bir mücadele sürmektedir ve bu mücadelede sonsuz kombinasyonla karşılaşmak mümkündür!

İyi niyetli ama deneyimsiz bir okur, bizim ülkemizde de giderek yaygınlaşan "strateji" dergilerini okuduğunda kendisini büyük bir kaosun içinde bulacaktır. Öyle bir kaos ki bu, herkes herkesle

müttefik veya düşman olabilmekte, yarın İsrail’in ABD’ye sırtını dönmeyeceğinden, buna karşılık İran’la ABD’nin savunma anlaşması imzalamayacağından hiç kimse emin olamamaktadır.

Birileri ABD’nin en fazla Çin’den korktuğunu, bu nedenle Rusya’yla yakınlaşmak istediğini yazabilmekte, beri yanda başkaları Washington’un Rusya’yı sıkıştırmak için Çin’i kullandığını iddia edebilmektedir.

Uluslararası ilişkilerde çok ata oynamak bir kuraldır, ancak bu kural eğilimleri ortadan kaldırmamaktadır. 1991 sonrasındaki birkaç yıl boyunca Türkiye’nin etkili ve yetkili kurum ve kadroları bunları tartışmış, dünyanın nereye gittiğini kavramaya çalışmıştır.

Olmayacak açılımların dillendirilmesi hatta denenmesi de bu döneme denk gelmiştir. Ortadoğu veya Kafkaslar’da aşırı iddialı ve özerk projeler gündeme gelmiş ve genellikle iz bırakmadan devre dışı kalmıştır.

Çünkü Türkiye burjuvazisi ve askerler 1994-95 yıllarında dünyanın yakın geleceğinde ABD merkezli hiyerarşiyi tehdit edecek herhangi bir dinamik gelişmeyeceğini anlamış, bu hiyerarşiyi bel bağlamak dışında “güvenlik” kaygılarını azaltmanın mümkün olmadığını kavramışlardır.

Peki Türkiye burjuvazisinin söz konusu tercihinde belirleyici olan nedir?

Bir yaklaşıma göre, devlet içerisindeki çeşitli güç odakları arasında Türkiye’nin geleceğini belirleyecek önemli bir çekişme ortaya çıkmış, bu çekişme giderek istihbarat örgütleri ve devletin değişik silahlı birimleri arasında hesaplaşmaya kadar varmıştır.

Türkiye kapitalizminin kurumsal yapısındaki dağılmanın tartışılır tarafı yok. Biriken sorunlar, ardı ardına sisteme darbé vurmaya başlayan kriz dinamiklerinin etkisiyle devletin bütün alışkanlıklarını bozmuş ve burjuva egemenliğinin her yerde peşine düştüğü “uyum” tamamen yitirilmiştir.

Uyumsuzluğun birbiri ile mücadele eden farklı özneler yaratması kaçınılmazdır.

Ancak Türkiye kapitalizminin serüveni bu özneler arasındaki mücadeleye bakarak anlaşılamaz; Türkiye kapitalizminin kaderi bu özneler arasındaki kavgayla belirlenmez.

Türkiye’ye istihbarat örgütlerinin, gereksiz yere “derin” diye tanımlanan devletin örtülü mekanizmalarının gözlüğüyle bakılma-

sı, düzen güçlerinin dileğidir. Tarihin mantığına ve değişimin mümkün olduğuna inanmamamızı isterler, sınıfsal çelişkileri küçümsememizi ve siyaset denen şeyin aslında değişik çıkar grupları arasındaki itiş kakıştan ibaret olduğuna ikna olmamızı beklerler.

Kimi zaman bunda başarılı da olurlar. Solun zaten az sayıdaki düşünce adamlarından bir bölünmüş işi gücü bırakıp başımıza istihbaratçı kesilmediler mi? Daha da kötüsü Kürt siyaseti bir dönem açılımlarını Mahir Kaynak gibi “yanlışlık yapmak” veya “yanlış yaptırmak” için yaratılmış birisinin “analiz”lerinden yararlanarak geliştirmede mi?

Ve en korkuncu, onun bunun anıları derken, Türkiye solcusu sermaye sınıfını unutup itin mitin memleketin gerçek efendisi olduğunu sanmadı mı?

Mahir Kaynak’ın adını anmışken bir eğlence molası verelim ve bu mesleğine aşık istihbaratçının en çok konuştuğu, en çok yazdığı bir dönemde hiç doğru konuşmadığını, hiç doğru yazmadığını hep birlikte görelim.

Tarih Mayıs 1997. 28 Şubat’ın üzerinden iki ay kadar geçmiş. Mahir Kaynak diyor ki, askerlerin Refah Partisi’ne karşı tavrının “din” ile bir ilgisi yok, onların rahatsızlığı Refah’ın dış politika yönelimlerinden kaynaklanıyor.⁴

Yanlış diyor. Aklımızı stratejik hesaplarla bozmak için ülke içindeki ideolojik-siyasi gerilimleri küçümsememizi istiyor. Kısa sürede yalanlanıyor. Yalanlanmak “istihbaratçı” için önemli olmuyor. Önemli olan başkalarının yanılsaması...

Mahir Kaynak 1997 başlarındaki yazılarında İsrail ile ABD arasındaki gerilimin tırmandığını ve Türkiye’nin bu gerilime dikkat etmesi gerektiğini söylüyor. Sonra Nisan 1997’de bu gerilimi bir kenara bırakıyor ve Türkiye’nin kaderini ABD-İsrail-Türkiye üçgeninin ele geçirdiğini yazıyor.⁵

Daldan dala konmak da “istihbaratçı” için önem taşıyor. Nasıl olsa bazıları daldan dala konacağım diye yere yapışıyor...

Üçgeni teşhis ettiği yazıda Kaynak, bir de kehanette bulunuyor. Diyor ki, kaçarı yok darbe veya benzer bir müdahale olacak!⁶

Birkaç gün geçiyor, bu kez “Askeri bir yönetim getirme hazırlığı-

⁴ Mahir KAYNAK, *Komple Yok*, Timaş Yay., 1999, s. 118.

⁵ a.g.y., s. 107

⁶ a.g.y., s. 107

na işaret eden hiçbir bulgu yoktur” diye buyuruyor. “İstihbaratçı”ya sık mı fısıldanıyor, o mu sık fısıldama ihtiyacı hissediyor, tam anlaşılmıyor.

Askerlerin MHP’yi bir başka partiye katılmaya zorladıklarını iddia ediyor, bu konuda herhangi bir bulguya hiç rastlanmıyor.⁸

Geriye gidiyorsunuz, bir bakıyorsunuz Kaynak falcılığa başlamış. 1995 Eylülünde ABD’de 1996 Başkanlık seçimlerini Cumhuriyetçiler kazanacak diye kehanette bulunmuş.⁹ “İstihbaratçı” yüzde ellilik şansını deniyor, yine tutturamıyor.

1995 yılında bu kez ABD ile Rusya’nın bir olup İran’ı etkisizleştireceğini ileri sürüyor.¹⁰ Beş yıl oldu, bu “istihbarat” da doğrulanmıyor. Aynı yıl Türkiye’nin Avrupa Birliği adına Türk-İslam sentezi yaparak Avrasya’ya açıldığını ileri sürüyor.¹¹ Birçok kişinin “Türkiye Avrupa’dan uzaklaşıyor” dediği bir sırada bunun mümkün olamayacağını Türkiye’nin Kafkasya açılımı ile kanıtlamaya kalkıyor.

Ve sonra, şunları yazıyor:

“Dikkat edilmesi gereken bir başka nokta; eylemin, onu yaratan sebeplerden ilişkisinin kesilmiş olduğu ve eylemin bambaşka taleplerin ifadesi için uygun bir zemin olacağıdır.

(...) Bu gibi eylemleri yönlendirmek ve kendi siyasal amaçlarına hizmet eder hale dönüştürmek, gizli servislerin başlıca hünerlerinden biridir.”¹²

Mahir Kaynak 29 Şubat 1996’da İstanbul Üniversitesi’nde eşit parasız eğitim isteyen öğrencilerin gerçekleştirdiği işgalin perde arkasında “gizli güçler” olduğunu, bu eylemin yabancı istihbarat örgütlerinin yönlendirmesiyle gerçekleştirildiğini söylüyor.

“Okumuş insanlar emekçi sınıflara karşı sorumludur” diyerek özelleştirme saldırısına eğitim cephesinde karşı duran üniversitelilerin bu eylemdeki “elebaşları”nın önemli bir bölümünü tanıyorum. Gizli servislerin gücü onları yönetmeye yetmez; bazı-

a.g.y., s. 109.

⁸ a.g.y., s. 98.

⁹ a.g.y., s. 48.

¹⁰ a.g.y., s. 38.

¹¹ a.g.y., s. 35.

¹² a.g.y., s. 60.

larını ise kimse mümkünü yok yönetemez!

Ne gam, Mahir Kaynak yine bildiğini okumakta ve dehşet öyküleri anlatarak herkesi korkutmaya çalışmaktadır.

Yukarıda görüldüğü gibi, “istihbaratçılar” genellikle değil, çoğunlukla yanılmakta ve yanıltılmaktadır. Bu açıdan Chomsky’ye hak vermemek mümkün değildir:

*“İnsanlarla ve siyasetle uğraşmaya gelince gizli servislerin ne kadar beceriksiz olduğunu kabul etmek gerek. Gizli servis örgütleri -tıpkı akademisyenlerin yaptığı gibi- inanılmaz hatalar yapıyorlar.”*¹³

İstihbaratçıları şimdilik bir kenara koyup Türkiye burjuvazisinin korkularına dönebiliriz. Kurtuluş Savaşı’nın ardından, hatta bizzat savaş sırasında “savaştığı” emperyalist ülkelerle hemen anlaşmanın yolunu arayan genç sermaye iktidarı korkusunu, emperyalist ülkelere olabildiğince yanaşarak yenmekten başka çare bulamıyor.

Türkiye burjuvazisinin dostluğu dostluğa, düşmanlığı düşmanlığa benzemiyor.

Ve bunu hiç kimse İsmail Cem kadar iyi anlatamıyor:

*“Savaştığımız düşmanı, savaş bitiminde düşman bellemiyoruz. Onun sisteminden bazı örnekleri almak bakımından bir kompleksimiz de olmuyor. Tarihsel pragmatizmimizin bir uzantısı belki de...”*¹⁴

Burada Cem’in savaştan ne anladığı önem kazanıyor. Osmanlı’yı ve Kurtuluş Savaşı’nı refere ettiği son derece açık olan Cem böylelikle bir itirafta da bulunuyor. Komünizmle, Sovyetler’le mücadelemiz dışında hiçbir şeyi ciddiye almayın diyor.

Korkuyorlar... Korkularını alabildiğine pragmatik davranarak aşıyorlar. Hep biliniyor, Adnan Menderes başbakanken yakınıyor, İsmet İnönü başbakanken yakınıyor, Süleyman Demirel başbakanken yakınıyor. Yakınmaları ABD’nin ülkede hemen her şeye hakim olması! Sözgelimi devletin istihbarat birimlerinin batılı ül-

¹³ Arthur NAIMAN, *Chomsky ile Konuşmalar*, çev: Nuran Erol, Alan Yay., 1996, s. 53.

¹⁴ İsmail CEM, “Ezberi Bozulan Türkiye’nin ‘Önemi’”, *New Perspectives Quarterly*, 2, Yaz 1998, s. 24.

keler tarafından denetlendiğinden söz ediyorlar. Amerikancılıkları açık olmakla birlikte, ABD’den korkuyorlar. Önlem olarak daha Amerikancı oluyorlar.

Askerler de 1990’lardan sonra aynı mantıkla hareket ediyor. ABD’nin hegemonyasının tartışılmayacağı belirginleştiği andan itibaren Beyaz Saray’ın bölge politikalarına dönük tedirginliklerini bu politikalara bulaşarak, onlara küçük ortak olarak aşıyorlar. Türkiye’nin bu davranış kalıbını iyi okuyan ABD, bölgesel açılımlarında Ankara’yı korkutarak tava getirmede ustalaşıyor. Dikkatli baktığınızda, Türkiye burjuvazisinin tepesinde hep Demokles’in kılıcını görüyorsunuz. İhanetin, kişiliksizliğin, teslimiyetin gerekçesi olan, bu anlamda hainleri, kişiliksizleri rahatlatan bir “dost” kılıcı!

Şimdi dönüyoruz “istihbarat”çımıza ve kırk yılın başında doğruyu söylediği için, onu kutluyoruz. Doğruyu, hem de pek güzel:

*“Türkiye, aç yaşayabilir ama düşmansız yaşayamaz.”*¹⁵

¹⁵ Mahir KAYNAK, a.g.y., s. 31.

II.4.

NATO Yeni Tehdit Yaratıyor

NATO 4 Nisan 1949'da kuruldu. Varlığını İkinci Dünya Savaşı'ndan güçlenerek çıkan Sovyetler Birliği'ne karşı mücadeleye borçlu olduğu açıktı. Ancak, sanıldığı gibi düzenli orduların koordinasyonunu sağlayacak bir "savaş örgütü" değildi NATO. On yıllardır başımıza bela olan bu örgüt, bir "ittifak"tan çok öte bir şeydi.

NATO komünizmle mücadele etmek için kurulan bir karşı-devrimci enternasyonaldi ve bugün hâlâ öyle...

Bu örgütün Avrupa'daki kapitalist ülkeler için bir iç savaş mekanizması olarak tasarlandığına daha önce değinmiştim. İhmal edilmemesi gereken bir başka şey ise, NATO'nun her zaman bir siyasi karar organı olarak faaliyet göstermesidir. Örgütün kritik kararlarından hemen hiçbirisi üye ülkelerin "olağan" siyasi süreçleri çalıştırılarak alınmamıştır. Örgüt içinde zaman zaman ortaya çıkan gerilimler (örneğin Fransa'nın askeri kanattan çekilmesi) bunun tersini kanıtlamamaktadır. Tam tersine bu ve benzer örnekler, NATO'nun bir karar merkezi olarak üye devletlere ne kadar baskın olduğunu, gerilimin buradan kaynaklandığını göstermektedir.

Üstelik NATO kurulduğu yıllarda bütün bu özelliklerini gizleme ihtiyacı dahi hissetmemiştir. Ona kendisini bir "savunma örgütü" gibi sunma olanağı veren şey, daha sonra 1955'te Sovyetler Birliği öncülüğünde kurulan Varşova Paktı'dır. Bu pakt, anti-komünist NATO'nun karşısına kelimenin her anlamıyla bir askeri ittifak olarak çıkmış ve Avrupa'da sürmekte olan kışkırtıcı savaştan

tamamen uzak durmuştur.

Varşova Paktı, Orta ve Doğu Avrupa'daki sosyalist ülkeleri (bu ülkelerin sosyalist kuruluş sürecine yönelmeleri, onların Sovyetler açısından bir güvenlik kuşağı oluşturduğu gerçeğini unutturmamalıdır) emperyalist saldırganlıktan korumaya dönük bir savunma örgütüdür.

NATO ve Varşova Paktı'nı karşılaştırmak, onlar arasında benzerlik kurmak mümkün değildir. NATO "ateş gücü" açısından değil ama siyasal etki ve örgütlenme yeteneği bakımından Varşova Paktı'ndan çok daha önemli bir uluslararası yapıdır. Sosyalizmin çözülüşünde bu eşitsizliğin hatırı sayılır bir etkisi olduğu hesaba katılmalıdır.

Bütün bunlar NATO'nun sosyalizmin çözülüşü ve Varşova Paktı'nın dağılmasının ardından girdiği yenilenme sürecini anlamamız açısından büyük önem taşımaktadır. Bu örgütün bir cephe savaşı değil, alan savaşı için tasarlandığını kavramayanların Sovyetler Birliği'nin devre dışı kalmasından sonra NATO'nun varlığını korumasını sadece silah tekellerinin lobi faaliyetlerine ya da emperyalist odaklar arasındaki rekabete bağlamaları doğaldır. Oysa NATO, hâlâ geniş anlamıyla komünizmle mücadele etmektedir ve asli misyonu budur.

Çünkü insanlığın barbarlığa doğru yürüyüşünü durduracak tek siyasal gücün komünistler olduğunu geride bıraktığımız yüzyılda "sol"cular öğrenememiş, lakin emperyalistler bir güzel kavramıştır.

Bugün NATO'nun yeniden yapılanması, "tehdit"in iç savaş fonksiyonlarını tamamen meşrulaştıracak şekilde yeniden tanımlanmasından başka bir anlam taşımamaktadır. *Gladio*'nun geriye çekilmesini veya budanmasını dengeleyen veya telafi eden şey de budur: NATO kirli işlerine hukuki bir temel oluşturmuş durumdadır.

"Bu düşünceler ışığında NATO, eski tehdidin yerini alacak ve ittifaka bir arda tutmaya yetecek yeni etkeni ve adını buldu ve kabullendi. Bu, duruma göre Belirsizlik (Uncertainty), veya Önceden Tahmin Edilemezlik (Unpredictability) ya da İstikrarsızlık (Instability) gibi deyimlerle, belli olmayan bir gelecekteki çeşitli karanlık ve tehlikeli gelişmeleri perdeleyen ihtimaller zincirini ifade ediyordu. Bu deyimler, NATO'yu

çevreleyen komşular ve onların civarındaki ülkelerin o günlerde içerisinde bulundukları siyasi dalganmaların, büyüyen ekonomik sorunların ve sosyal hareketlerin, kızışan etnik ihtilafların, dikkati çeken aşırı silahlanmaların, silahlı iç olaylarla için için kaynayan huzursuzlukların ve bütün bunları örten yoğun sis perdesinin en açık tarifi idi.”¹

Sovyetler yok... Sovyetler tankıyla, milyonlarca askeriyle, nükleer silahlarıyla, binlerce uçağıyla somut, gerçek, elle tutulur bir orduyu hazır tutuyordu. Emperyalizmin uluslararası saldırganlığının karşısında duran bu ordu, NATO’nun görünürdeki yapılanmasını da otomatik olarak şekillendiriyordu. Oysa artık “belirsizlik” ve “istikrarsızlık” diyerek her anlamıyla “polis” rolünü oynayabileceklerdi.

Yeni “düşman” herkesin hoşuna gitmişti. Eller kollar serbest kalmıştı. Ağızlarda “yeni tehdit” nakaratı, her taşın altına NATO’yu yerleştiriyorlardı. Etnik ayrımcılık mı... NATO. Radikal dincilik mi... NATO. Kaçakçılık mı... NATO. Uluslararası terör mü... NATO. Nükleer silah ticareti mi... NATO. Tabii NATO, bütün bu başlıklara karşı insanlığı kurtaracak “kahraman”ı oynuyor. Oysa biliniyor ki, bütün bu başlıklar neredeyse ABD liderliğindeki NATO’nun tekelinde.

Ama ne oluyor, sınırı belirsiz “tehdit” tanımı sayesinde NATO üye ya da üye olmayan ülkelerin “iç işlerine” kolayca müdahale edebiliyor. Üstelik bu müdahalenin sınıfsal temellerini gizleyerek...

Bundan böyle herhangi bir ülkede emekçi sınıfların kalkışması pekala “belirsizlik” tanımı içerisine sokulabilir, NATO karargahı bu kalkışmayı “etnik ayrımcılık”la suçlayıp “uluslararası terör” olarak damgalayabilir.

Nakarat Türkiye’de de çok tuttu. Belli ki, Türkiye burjuvazisi, Sovyetler’in dağılmasından sonra NATO’nun tehdit yaratamaya-çağından çok ama çok korkmuştu. Dolayısıyla bu her niyete yenebilen yeni tehdit tanımını hemen benimseyiverdiler. Diplomatlar, devlete yakın akademisyenler, askerler ne zaman kendilerine uluslararası duruma ilişkin bir şeyler sorulsa “Varşova Paktı’nın dağılmasından sonra uluslararası tehdit tanımı değişti” diye söze

¹ Necip TORUMTAY, *Değişen Stratejilerin Odağında Türkiye*, Milliyet Yay., 1997, s. 21

başladılar. Restorasyon sürecinde öne çıkan kadroların sayıları sürekli artan “strateji” ve “silah” dergilerinde basılan makaleleri de neredeyse birbirlerinin kopyasıydı. Belli ki, NATO’nun tehditsiz kalmaması herkesi rahatlatmıştı:

“Diğer yandan iki kutuplu dengenin sona ermesine karşılık ortaya çıkan istikrarsızlık ve belirsizlik ortamında yeni küresel güvenlik sorunları önem kazanmıştır.”²

Restorasyonun bir başka popüler siması Çevik Bir eline ne zaman kalemi alsa, *“Batı’nın yeni bir tehdit konsepti...”* diye başlayan cümleler kurmaktaydı.³ İsmail Cem ise, konseptte yüklenen anlamı *“diktatörlükler de artık tehdit kapsamında”⁴* diyerek güçlendiriyordu.

Aslında aynı Cem, söz konusu tehdit kavramının ne kadar zorlama olduğunu da bir güzel itiraf etmekteydi:

“NATO’nun da ezberi bozuldu, bir bakıma... Geleneksel, alışılmış düşman olmayınca, kuramsal, kavramsal düşmanlık tariflerine yönelindi.”⁵

Anlayacağınız, NATO iç savaş misyonlarını sürdürebilmek için bu kez teorik gerekçeler bulmuştur. Bu gerekçeler üzerinden Sovyet ordularının İtalya’yı ya da Türkiye’yi işgali senaryolarının uygulandığı tatbikatların yerine “gemi kaçırarak teröristler” veya “eline nükleer silah geçen kötü niyetli kişiler”i ortadan kaldıran savaş oyunları geçmiştir.

NATO’nun yeni stratejisi devrimci dinamiklere karşı mücadeleyi sağlama almaya dönüktür. Zincirin zayıflayan halkasında devlet yapısının da zayıflayacağı, ulusal güvenlik güçlerinin etkilerini yitireceği veya “düşman unsurlar”ın çekim alanına girebileceği düşünüldükçe, NATO’yu bir dünya polisi haline getirmek hedeflenmiştir.

NATO ve ABD emperyalizmi bundan vazgeçemez.

Dolayısıyla “belirsizlik” veya “istikrarsızlık” gibi kavramlar u-

² Hüseyin KIVRIKOĞLU, *Savunma ve Havacılık* 1998 6, s. 10.

³ Çevik BİR, *Ulusal Strateji*, Ocak 2000

İsmail CEM, “Ezberi Bozulan Türkiye’nin Önemi” *New Perspectives Quarterly*, 2. Yaz 1998, s. 29.

⁵ a.g.y., s. 30.

zunca bir süre NATO’nun anahtar sözcükleri olmaya devam edeceklerdir.

Ancak bu yetmemiştir.

Kuramsal ve kavramsal “düşman”, kıtadaki ABD askeri varlığını giderek daha fazla sorgulayan Avrupalı emperyalistleri “tehdidin şimdi daha büyük olduğu”na ikna etmeye yetmemiştir. Fransa ve Almanya, Sovyetler Birliği’nin dağılmasını ABD’nin NATO içindeki öncü rolünü zayıflatmak için bir fırsat olarak gördükleri için, “yaratılan” yeni tehdidin Avrupa Birliği’nin askeri örgütlenmesi tarafından bertaraf edilebileceğini ileri sürmüşlerdir.

Ancak Avrupalı emperyalistler ABD’yi Avrupa dışına atmanın kolay hatta mümkün olmadığını kısa sürede anladılar. “ABD’nin Avrupa’daki ağırlığı bitti” türünden değerlendirmeler yerini daha temkinli analizlere bıraktı. ABD, Batı Avrupa’daki askeri varlığını doğuya doğru kaydırmakta, böylelikle en kritik bölgelerde gücünü artırmaktaydı.

Avrupalılar bu süreci engelleyemediler. Yugoslavya’yı parçalamaya operasyonunda Almanya’nın artçısı durumuna düşen ABD, bu operasyonun can alıcı evrelerinde ağırlığını hissettirdi. Sonuçta İtalya ve Almanya’daki askeri varlığı azalan ABD emperyalizmi Makedonya, Arnavutluk, Kosova ve Bosna’da ancak bir emekçi kalkışmasıyla dağıtılabilecek stratejik mevziler elde etti.

Ne var ki, ABD için bu da yeterli değildi. Sovyet tehdidini ikame edebilecek somutlukta bir “düşman” olmalıydı ki, Avrupalı ülkeler ABD’nin askeri varlığına ses çıkarmasın, hatta bu ülkelerin kamuoyları ürkütülerek baskı altına alınsın.

Burada da çözüm açıktı: Sovyetler dağılmıştı, ama arkasında bu kez yayılmacı niyetlerle hareket eden bir büyük nükleer güç bırakmıştı: Rusya! “Kendi güvenliğini kendim sağlarım” demeye niyetlenen NATO’nun Avrupa kanadı NATO’nun genişleme kararı ile birlikte tuzağa düşmüş oldu. Sovyetler’de sosyalizmin çözüldüğünden sonra NATO tarafından “artık bizim müttefikimiz” denilen, hatta NATO’nun müstakbel üyesi olarak ilan edilen Rusya, bir kez daha düşman ihtiyacını karşılayacaktı.

Bunun için Rusya’nın damarına basmak yetecekti. Genişleme kararı buna yaradı. 1994 yılında Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan’ı da içine alma kararı veren NATO’ya yanıtı, açık bir NATO’cu olan Yeltsin verdi: Bu soğuk savaş ilanıydı!

ABD’nin umurunda bile değildi. Almanya’nın NATO içindeki

ağırlığını artırmak için özellikle üye yapmak istediği Orta Avrupa ülkeleri, Rusya ile gerginliğin artmasına yarıyor ve bu gerginlik ABD'yi davet ediyordu.

Eylül 1995'te NATO'nun genişlemesini gerekçelendiren 30 sayfalık bir metin onaylanırken, "Rusya'yı yatıştırıcı" değerlendirmeler yapılıyordu, ama bir kez tercih yapılmıştı. NATO kuramsal ve kavramsal tehdidin yanına bir de Rusya'yı eklemişti.

1994'ü takip eden yıllarda ABD Rusya'yı, Avrupa'yı tehdit eden bir unsur olarak göstermek için elinden gelen her şeyi yaptı. Hem Kremlin'i köşeye sıkıştırarak tahrik etti, hem de ideolojik planda "Rus tehdidi"ni abartacak kapsamlı bir faaliyete girişti.

Birkaç yılda ABD'nin Doğu Avrupa'daki askeri varlığı tartışılmıyordu bile. Yankee, Rusya ile Avrupa'nın arasında bir tampon bölge oluşturarak bir kez daha Avrupa medeniyetini koruyordu!

Bu sürecin Türkiye üzerindeki etkilerine birazdan geleceğiz. Ancak araya sıkıştırmamız gereken bir konu var. Konu büyük ölçüde Ortadoğu ile ilgili. Önce bir haine kulak verelim:

*"Eskiden pek çok lider, Amerika Birleşik Devletleri'yle Sovyetler Birliği, Çin'le SSCB, Doğu'yla Batı arasındaki çatışmalardan yararlanarak, maceraya kalkıştı."*⁶

Herhalde açıktır. Sovyetler Birliği'ndeki karşı-devrim sürecinin önemli kadrolarından Yakovlev, 1991 yılında, Sovyetler Birliği'nin dünya halklarına sunduğu büyük bir olanağı "maceraya çanak tuttuğu için" yüzüstüce yargılıyor.

Biliniyor ki, Sovyetler Birliği'nin varlığı, Ekim Devrimi'ni takip eden yıllardan itibaren bazı kapitalist ülkelere emperyalizm karşısında elini güçlendirme olanağı verdi. Bu olanak, söz konusu ülkelerdeki sömürücü sınıfların birçok durumda emekçi sınıfları kontrol altında tutmasına yaradı, ama zaman zaman emperyalizmin bölgesel devrimci dinamiklere müdahale etmesinin önüne de geçti.

Çok farklı özelliklere sahip olmakla birlikte Irak ve Suriye'deki Baas rejimleri, Hindistan, Makarios yönetiminde Kıbrıs, Sovyetler Birliği'nin ABD'yi dengeleyen bir faktör olmasından yararlanarak

Alexandr YAKOVLEV, *Sovyetler Birliği'nde Ne Yapmak İstiyoruz?*, çev. Çiğdem Kömürcüoğlu, Afa Yay., 1991, s. 85.

belli bir hareket serbestliği elde ettiler.

Bu serbestliğin hep bölge halklarının zararına işlediğini ileri sürmek büyük bir insafsızlık olacaktır. Yakın bir örnek, Kürt di-namigi, çok açık ki bu tür bir dengeden, ortaya çıkan boşluklar-dan yararlanarak güçlendi.

İşte ABD Rusya'yı yeniden bir "güç" olarak Avrupa'nın karşısı-na dikerken buna özellikle dikkat etti: Rusya bazı "maceracılar"a yeniden hareket serbestliği kazandırmayacaktı!

Zaten Rusya'nın buna ne niyeti, ne de hali vardı. Küçük hesap-ların ürünü olan girişimlerin dışında ABD'nin müdahalelerine hep sessiz kaldı.

Artık Türkiye'ye gelebiliriz...

Türkiye burjuvazisi "istikrarsızlık" ve "belirsizlik" gibi kavram-ların yanına "Rus tehdidi"nin eklenmesinden ancak mutluluk duyabilirdi. Ancak ortada bir problem vardı. Türkiye Amerika Birleşik Devletleri'ni gerçekten iyi tanıyordu. ABD emperyalizmi-nin dünya kapitalizminin genel çıkarlarının jandarmalığını yap-makta ne kadar istekli olduğunu bilmekle beraber, onun bu statü-kocu karakterindeki revizyonist (veya değişimci) öğelerin de far-kındaydı. Washington'un stratejisi, genel statükoyu korumak için mevcut dengelere sürekli müdahale etmek üzerine kuruluydu. Türkiye burjuvazisinin, onun etkili kurumlarının canını sıkantı buydu. Daha önce de vurguladığım gibi, Sovyetler dağıldıktan sonra, bu müdahalelerin Türkiye Cumhuriyeti'nin altındaki top-rağı kaydırabileceğine ilişkin bir korkuya, ABD'yi iyi tanıdıkları için, kapıldılar.

Bu bağlamda NATO bünyesindeki "tehdit" algılayışına dair tar-tışmalar Türkiye'de fazlasıyla ilgi çekti. Örnek olsun eski Genel-kurmay Başkanları'ndan Torumtay, Sovyetler'in ortadan kalkma-sının NATO'nun kararlılığını etkilediğini vurgulayarak bu duru-mun Türkiye'nin güvenliğini tehdit ettiğinin altını çizmekteydi.⁷

Türkiye'nin güvenliği neden tehdit altındadır? Daha doğrusu Türkiye kendisini neden güvensiz hissetmektedir?

Öncelikle, NATO'nun gevşemesi durumunda, Türkiye'ye yöne-lecek bir saldırıya örgütün kolektif bir yanıt vermeyeceğinden kuşku duyulmaktadır. Burada doğal olarak hep akla gelen, Kıb-rıs'ta 1963-64 yıllarında tırmanan gerilim bir Türk müdahalesini

gündeme getirdiğinde ABD Başkanı Johnson'dan gelen mektuptur. Diplomatik gelenekler açısından alabildiğine açık yazılmış olan bu notun daha da açık hali, "Sovyetler'i kışkırtıp bir çalışma ortamı yaratırsanız, NATO'yu yanınızda bulamayabilirsiniz"dir. Türkiye burjuvazisi hep bundan korkmuştur. Rusya, Irak...

Ancak acaba bu doğru mudur? Türkiye komşularından gelecek bir silahlı saldırıdan mı korkmakta ve NATO'nun sağlam durmasını bu nedenle mi istemektedir? Yoksa, Türkiye'nin asıl derdi gevşeyen NATO ittifakındaki iç çekişme ve müdahalelerin yaratacağı "güvenlik" problemleri midir?

Ben bu ikincisi üzerinde durmaktan yanayım. Türkiye burjuvazisinin fazlasıyla korkak olduğunu baştan beri söylüyorum. Bu korkunun en baskın olanı "müttefik kazığı"dır. Sermaye sınıfımız birkaç nedenle emperyalist dostlarına karşı korumasız olduğunu düşünmektedir. Her şeyden önce Osmanlı'nın dağılma sürecinde "ulusal" hareketlerin batılı ve sonrasında emperyalist ülkelerin yakın ilgisini çekmiş oluşu, Türkiye Cumhuriyeti'nin korku üreten hafızasında merkezi noktalardan birisine yerleşmiştir.

Buna ek olarak Türkiye burjuvazisi "demokratik kitle hareketi geleneği" olmayan bir toprakta egemenlik kurmuş olmanın acemiliği ile hareket etmekte ve toplumsal dinamiklere başka kapitalist ülkelerden çok daha az tahammül edebilmektedir. Baştan beri anlatmaya çalıştığım gibi, sermaye egemenliği bizim ülkemizde toplumsal dinamiklerle "dış güçler" arasında sarsılmaz bir bağ olduğuna ikna olmuştur; zayıf bünyeli Türkiye kapitalizminin bu bağ karşısında çaresiz kalacağından emindir.

Emperyalist projeler olmaksızın yapamamak da, Türkiye burjuvazisinin emperyalist ülkeler karşısında kendisini zayıf hissetmesinin bir diğer nedenidir. Cumhuriyet tarihi, yaranma ve kendini beğendirme üzerine kuruludur. Emperyalist ülkelerin bu kadar kişilsiz bir "bağımlı"ya karşı ellerini güçlü hissetmeleri ve onu her zaman köşeye sıkıştırmaları da oldukça kolaylaşmaktadır.

Bu elbette Türkiye burjuvazisinin uluslararası planda bütünüyle etkisiz, pazarlık gücünden yoksun bir unsur olduğu anlamına gelmemektedir. Ancak unutulmamalıdır ki, Türkiye kapitalizminin masaya koyduğu veya koymaya kalktığı "güç", her zaman emperyalist projelerin içinde anlam kazanmış, kendi başına değeri neredeyse sıfırlanmış bir güçtür. Dolayısıyla "ben sizin en sadık kulunuzum" tavrının ne kadarı bağımsız bir otoriteye denk düş-

mektedir, bilinmez!

Son olarak bir çaresizlikten söz edilmelidir. Tepeden tırnağa her tarafını emperyalist ülkelere kaptırmış olan bir iktidarın kendisini korumak için “parmağımdan da tut, bileğimi de ısır” diye yalvarması, doğa kanunları açısından olmasa bile, kapitalizmin mantığı açısından son derece olağan sayılmalıdır.

İşte bu koşullarda, 1990'lı yılların başlarında Türkiye'de “terk edilme” ve “önemsizleşme” paniği başlamıştır. Dönemin cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın halkla ilişkiler mesaisinin neredeyse tamamı “kendi liderliğinde Türkiye'nin ne kadar önemsendiği”ni kanıtlama uğraşına ayrılmıştı. Oysa Andrew Mango'nun hatırlattığı gibi 17 Nisan 1993'te öldüğünde yakın “arkadaşları” Bush ve Thatcher cenazesine bile gelmediler.⁸

Türkiye tam anlamıyla bir itilmişlik sendromuna girmişti. Üstelik devir kötüydü! Emperyalizmin açılımlarına “yeni dünya düzeni” adı veriliyordu ve ne olacağı belirsizdi. Söz konusu sendrom, restorasyon sürecinin itici güçlerinden birisi oldu. Türkiye burjuvazisi ve sınıfsal bağları güçlü askerler, belirsizliğin istismar edebileceği kriz dinamiklerini kontrol altına alma ve emperyalist ülkelerle bir kez daha bağları yenileme konusunda kapsamlı bir operasyona kalkıştılar.

1997'de *Gelenek*'te çıkan bir yazımda “stratejik önemi azalan Türkiye'de sermaye egemenliğinin kendisini daha da zayıf hissettiği”ne işaret etmiştim.⁹ Restorasyon henüz yolun başındaydı ve bizim gördüğümüzü “korku”nun asıl sahipleri fazlasıyla hissetmekteydi. Yaptıkları bir bakıma Türkiye'ye önem kazandırmaktı.

Kazandırabildiler mi?

Soruyu yanıtlamadan önce, önemsizleşmenin boyutu ve kaynakları konusunda ABD kaynaklı bir değerlendirmeyi buraya aktarmakta yarar var:

“Türkiye, hangi ölçütle değerlendirilirse değerlendirilsin marjinal denebilecek bir bölgede bulunmaktadır; bu bölge, Sovyetler Birliği ve Varşova Paktı'nın çöküşünün ardı sıra bir

⁸ Andrew MANGO, *Türkiye'nin Yeni Rolü*, Ümit Yay., çev: Şükrü Demircan-Erhan Yükselci, 1995, s. 45.

⁹ Cemal HEKİMOĞLU, “Türk Dış Politikası: Avrupa'nın Kapsında Beklerken”, *Gelenek* 54, Mayıs 1997

kenar mahalleye dönüşme tehlikesiyle yüz yüzedir.”¹⁰

Değerlendirme 1994 yılına ait. Hiç kuşku yok, söz konusu yıllarda aynı doğrultuda sayısız makale yayınlanıyor. Doğrultunun kaynağında emperyalizmin yeni ilgi alanının Doğu ve Orta Avrupa olması yatıyor. Yıllardır “köprü” diye anılan Türkiye’nin Kafkaslar’a giden yolun güneyinde bırakılacağı andığımız dönemde sıkça telaffuz ediliyor. Ancak konuya ilişkin bu kadar konuşulmasının ardında başka bir şey daha yatıyor. Emperyalist ülkelerin yöneticilerinden başlayarak, akademisyenler ve istihbaratçılar Türk yöneticilerinin korkularına oynuyorlar. “Artık öneminiz kalmadı, elinizi çabuk tutun” mesajını veriyorlar. Emperyalizmin bölgesel açılımlarına daha fazla istekli, daha az talepkar bir Türkiye’yi adım adım hazırlıyorlar, deyim yerindeyse onu tava getiriyorlar.

Peki istediklerini aldıklarında Türkiye’ye önemini iade ettiler mi?

AB adaylığı, Anadolu topraklarına oluk oluk akan silah, ilk bakışta bu soruya olumlu yanıt verme ihtiyacını uyandırıyor. Ancak, daha geniş bir bakış açısı, Türkiye burjuvazisinin önemsizliğini kavrayarak, bunu kabullenerek güvenliğini satın aldığını gösteriyor.

Türkiye’de sermaye egemenliği, restorasyon süreci ile önem değil güvenlik kazanmıştır. Güvenliğin, kendine güvenle ilişkili bir boyutu elbette vardır. Ancak bu ülke örnek olsun AB’nin diğer adaylarıyla kıyaslandığında “eşitlerden birisi” kesinlikle olamamıştır.

Bu anlamda İsmail Cem’in aşağıdaki sevindirici değerlendirme-sine ciddi rezervler koymak gerekmektedir:

“Türkiye’nin kıymet-i harbiyesinin düştüğü dönem, benim tahminimden daha kısa sürdü. Zira, birçok beklenmedik dış faktör, Türkiye’nin ‘yeniden bir güç olmasına’, kendisine geçmişe göre belki daha önemli ve olumlu bir işlev edinmesine imkan hazırlamaya başladı.”¹¹

İsmail Cem söylememektedir ama, beklenmedik dış faktörler-

¹⁰ Andrew MANCO, a.g.y., s. 7 (Heath LOWRY’nin önsözü)

¹¹ İsmail CEM, a.g.y., s. 27

den en önemlisi ABD'nin Balkanlar'a yerleşmesi, Kafkaslar'a yerleşme girişimleridir. Türkiye, önemi artan bu bölgelere dönük ABD planlarında bir yardımcı faktör olarak önem kazanmıştır. Türk ve Kürt emekçilerinin sırtına yüklenen silahlanma harcamalarının boyutları zaten "bir önem" arz etmektedir. Türkiye'nin emperyalist projelerin vazgeçilmez aktörü olması da bizim için önemlidir. Ama Türkiye'nin kendi başına değil de Balkanlar için, Kafkaslar için, İran için "önem" taşıması oldukça ilginç bir durumdur. Bu ilginçliğin temelinde başka şeylerin yanı sıra Türkiye burjuvazisinin aşırı kişiliksiz sicilinin yattığı da bilinmelidir.

Bu sicil in emperyalist ülkeler açısından ne gibi bir değer taşıdığını kavramak için bir İngiliz diplomatının yazdıklarına bakmak yeterli olacaktır:

*"Post-modern devletlere öğüt: Dostluk güden ve hukuka saygı gösteren komşularımız, dünyanın başka yörelerinde orman yasalarının hüküm sürmekte olduğunu, akıllarından hiç çıkarmamalılar. Kendi aramızda hukuku korumalıyız, ama ormanda iş gördüğümüz zaman da, orman yasalarına başvurmalıyız. Avrupa'da önümüzdeki barış döneminde, savunmamızı hem fiziken hem de ruhen ihmal etme eğilimi baş gösterecektir. Bu post-modern devleti bekleyen en büyük tehlikelerden birisidir."*¹²

Cooper'a sadece açık sözlülüğü nedeniyle teşekkür edebiliriz. Emperyalist saldırganlığı bu denli soğukkanlı bir biçimde gerekçelendirmek için herhalde İngiliz olmak gerekiyor.

Yukarıdaki satırlarda Türkiye'nin NATO içerisindeki yeni misyonuna dair ipuçları saklı. *soL* dergisinde defalarca yazdığımız bir gerçek var: Türkiye, Avrupalı emperyalistlerin yüzlerindeki "uygarlık" maskesini attığı bir dönemde Avrupa Birliği'ne aday yapıldı. Adaylığın üyeliğe dönüşüp dönüşmeyeceğinden bağımsız olarak, Türkiye'ye yapılmakta olan demokrasi makyajının ters yönden Avrupa'ya uygulandığını ve birliğin sınıflar mücadelesinde sermaye egemenliğinin daha doğrudan ve açık bir silahı haline getirildiğini söyleyebiliriz.

Bu açıdan bakıldığında uzun bir süre boyunca kapitalizminin koç

Robert COOPER, "Post-Modern Devlet ve Dünya Düzeni", *New Perspectives Quarterly*, 2, Yaz 1998, s. 11.

başlarından birisi olan Türkiye'nin "kendisinde saklı duran bazı değerleri" Avrupa'ya taşımak gibi bir misyonla da donatıldığı pekala ileri sürülebilir. Bu misyonu Türkiye burjuvazisine havale edenin yalnızca ABD emperyalizmi olduğu ise, Türkiye'deki Avrupacı ahmaklığın hüsnü kuruntusundan başka bir şey değildir.

Türkiye kapitalizmi, sınıflar mücadelesindeki alışkanlıkları, büyük kara gücü ve "önemli" bölgelere olan komşuluğu nedeniyle Avrupa'nın ihtiyacı olan bir unsurdur. Nitekim Türkiye'yi Avrupa Birliği'nin askeri karar mekanizmalarının dışında bırakmaya dönük girişimler NATO tarafından bu nedenle eleştirilmiş ve Avrupa ülkeleri son tahlilde ABD'nin yönlendirmesindeki bu yeni aktöre muhtaç olduklarını kavramaya başlamışlardır.

Çünkü Almanya ve Fransa, kıtada sınıflar mücadelesinin yoğunlaşacağı alan olarak Orta ve Doğu Avrupa'nın öne çıktığını, buralarda AB'den dışlanmış ama ABD ile sürekli birlikte hareket eden bir Türkiye'nin daha büyük bir sorun oluşturacağını kavramış durumdadırlar. Dağılan Yugoslavya topraklarına ve Arnavutluk'a yabana atılmayacak sayıda asker yerleştiren ve buralardan çıkmayacağını gösteren yatırımlar yapan Washington'un Avrupa'dan çekilmesi ve buranın "güvenliği"ni AB'ye devretmesi türünden beklentilerin yerini çok daha gerçekçi değerlendirmeler almıştır. Bu değerlendirmeler içinde, Türkiye'ye elbette bir önem atfedilmiştir.

Önem kazanan Türkiye için NATO, Sovyetler Birliği'nin dünya ölçeğinde sosyalizmi temsil eden bir güç olduğu dönemle kıyaslandığında, daha fazla önemlidir. Türkiye NATO'yu artık bağlı bulunduğu bir "uluslararası anlaşma ve bu anlaşmanın öngördüğü örgütsel mekanizma" olarak değil de, kendi canından bir parça olarak değerlendirmektedir.

NATO Türkiye için kesinlikle bir iç olgudur.

ABD, NATO'nun Türkiye için bir iç olgu olması gerçeğinden fazlasıyla yararlanmaktadır.

Kapitalist Türkiye ABD'nin 1960'larda dünyanın değişik yerlerinde sahip olduğu üç bini aşkın askeri üssün yarattığı maliyet ve riski onun adına paylaşacak ülkelerin başında gelmektedir. Amerika Birleşik Devletleri kendi toprakları dışında daha fazla denetim noktası, daha az asker bulundurmamak arzusundadır. Bu arzunun bir anlamı da, sayısı belli oranlarda düşürülecek olsa bile, Avrupa'nın en kalabalık kara ordusuna, Türkiye'ye misyon yük-

lemektir.

1968 yılında orduya kayıtlı her iki ABD vatandaşından birisi denizaşırı ülkelerde görev yapmaktaydı.¹³ Aslında bu durum, ABD sermayesinin yapılanmasına da son derece uygundur. Yeni yüzyılda ABD kapitalizmi denizaşırı yatırımlarından vazgeçecek değildir. Ancak ülke dışında daha az asker beslemek kesin tercihidir. Türkiye bu tercihin yaratacağı açığı kapatmak için en hevesli NATO ülkesi olarak göze batmaktadır.

Kapitalist Türkiye “asker”liğe pek hevesli. Askerliğe pek hevesli Türkiye, NATO’nun Avrupa ayağını güçlendirici bir açılım olarak görülen Batı Avrupa Birliği ve Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği’nin karar mekanizmalarından dışlanmış oluşuna pek içerledi. Eline kalem alan köşe yazarının “Avrupa bize kapılarını kapatıyor” diye panik yaptığı bu süreçte, biz *soL* dergisinde ısrarla “ABD de, Avrupa Birliği de Türkiye’nin kara gücünden vazgeçemez” diye yazdık. Amaç “dışlanma” ve “yalnız bırakılma” korkusunu atamayan Türkiye’yi bazı başlıklarda hızlı adım atmaya, taviz vermeye zorlamaktı. Öyle ki 2000 yılının başlarında adı cumhurbaşkanlığı için gündeme geldiği sırada her gün demeç veren Çevik Bir, bazı konuşmalarında “Türkiye’nin en önemli sorununun Avrupa’nın savunma mekanizmasının parçası haline gelmesi” olduğunu söylüyordu.

Vay memleketimizin haline...

Emperyalistler bu ülkeyi yönetenlerin psikolojisini çok iyi bildikleri için onlarla rahatlıkla oynamaya kalkmakta, onları en akıl almaz bağımlılık projelerine kendi elleriyle bağlanmaya ikna etmektedirler.

Türkiye bu psikoloji nedeniyle birçok Avrupa ülkesinin “ne yapsam da daha az risk alsam” diye kendisini sakındığı bir dönemde “ben Avrupa’da askeri misyonlar üstlenmeye hazırım” diye ortaya çıkmış ve “daha ne istiyorsunuz” diye Avrupalı emperyalistlerin işi ağırdan almasından şikayetçi olmuştur.

Bu açıdan Türkiye kapitalizminin büyük bir şevkle sarıldığı ve angaje olduğu bir diğer proje de “Barış İçin Ortaklık”tır. NATO’ya üye olmayan ve Avrupa’nın doğusunda (Kafkasya dahil) kalan ülkeleri fiilen ABD kontrolü altına almak ve buralarda NATO varlığını yavaş yavaş hayata geçirmek için icat edilen bu projeye en

fazla kaynak ayıran ülkelerden birisi Türkiye'dir.

Bu projenin amacının NATO'ya taşeron ülkeler bulmak olduğunu yalnızca komünistler söylememektedir.¹⁴ Sovyetler dağıldıktan birkaç yıl sonra yürürlüğe giren bu proje kısa sürede 30'a yakın bölge ülkesi ile NATO arasında ayrı ayrı anlaşmalar yapılması sonucunu doğurmuştur. Bu NATO'nun fiilen doğuya doğru genişlemesi anlamına geliyor. BİO'nun çerçevesini çizen temel belgede anlaşmayı imzalayan ülkelerin ulusal savunmalarında saydamlık şartı konuyor, askeri güçlerin "demokratik" mekanizmalarla kontrol edilmesi isteniyor, NATO ile askeri işbirliğine gitme kaydı düşülüyor ve en önemlisi askeri birliklerin NATO standartları ile uyumluluğu aranıyor. Artık saydamlık ve demokratik kontrol gibi kavramların neye yaradığı ve kimlerin ağzından düşmediği pek iyi bilindiği için BİO anlaşmasını "bazı geri ülkelerdeki otoriter kurumların gücünün kırılması" olarak algılayan demokratlara aptal dememizde bir sakınca kalmıyor.

İşte Türkiye bu anlaşma çerçevesinde oluşan bazı karargahlarda sessiz sedasız komutayı ele alıyor, çok sayıda BİO ülkesinden su-bayı ya ülkelerinde ya da Türkiye'de eğitiyor.

Türkiye kapitalizmi Türk dünyasına (!) ekonomik veya kültürel olarak giremiyor ama askeri alanda, NATO adına da olsa, epeyce iş başarıyor. Böylelikle NATO'nun genişlemesiyle pastadan almakta olduğu payın azalacağını düşünen, ayrıca yine öneminin kaybolacağından kaygı duyan sermaye iktidarı, NATO'nun genişlemesine iyice angaje oluyor!

Tekrar olacak, bütün bu olanlar, Türkiye'nin önemini başka ülkeler üzerinden koruduğuna işaret ediyor. Askeri silah alımı ve hibelerinde hep ön sıralarda olan ülkemizin, neden Etiyopya'dan bile az ekonomik yardım aldığı da herhalde anlaşılıyor.

Amerika Birleşik Devletleri, silah gücü ciddi şekillerde artan Türkiye kapitalizminin özerk davranabilme yeteneğini onu ekonomik olarak sıkıntıda tutarak ve korkularını sürekli canlı kılarak kısıtlıyor.

Bu koşullarda Türkiye kapitalizminin "bağımsız" davranabilme yeteneğine acı bir gülümseme ile bakmak zorunlu hale geliyor. Burjuva devlet aygıtının her zaman bağımlılık, ama Türkiye'de

mutlak anlamda esaret ürettiğini kavramayan veya kavramamış gibi davranan “ulusal sol”culara, devletin böyle bir kaygısının olmadığını, asıl korkunun ABD’nin bağımsız davranmaya başlama olasılığına dair ortaya çıktığını bir kez daha göstermek gerekiyor:

“Önümüzdeki çeyrek asra bakarken ABD’nin daha güçlü, daha yalnız, teknolojiye ve bilgiye daha kaskanç, davranışlarında daha bağımsız olma olasılığını da dikkate almak gerekmektedir. Bu durumda, ABD için Türkiye’nin çekiciliği büyük bir pazar olmakla sınırlı olabilecektir. Öte yanda, büyüyen ve gelişen Türkiye’nin bölgesel bir güç olma yolunda kendi iç dinamikleriyle ABD politikalarına veya tercihlerine ters düşmesi de bir olasılık olarak görülmelidir.”¹⁵

Dileyen Emekli Korgeneral’in son cümlede bir olasılık olarak kayda geçtiğini önemser. Ben ise ilk iki cümleyi ciddiye alıyorum. Bu korkuyla hareket eden Türkiye kapitalizminin yakın gelecekte her durumda ABD açılımlarının peşinden giderek durumu kurtarmak, kendisini güvenceye almak isteyeceğini düşünüyorum.

Ta ki, bu oyun bozuluncaya, bu memleketi bağımlılık ilişkisinden kopartacak büyük düşümüz gerçek oluncaya kadar...

¹⁵ Şadi ERGÜVENÇ, *Ulusal Strateji*, Mart 2000, s. 47

II.5.

Güvenlik İçin Çözüm: Silahlanma ve Avrupa Birliği

“... sınırları dışında yasa ve düzen kurma çabalarına yardımcı olmak Türkiye’nin yararına değildir. Türkiye tek başına Balkanlara, Sovyetler Birliği’nden ayrılan komşu devletlere ve Ortadoğu’ya düzen getiremez. Fakat bu doğrultudaki uluslararası, özellikle de batılı gayretlere önemli bir katkıda bulunabilir.”¹

Bundan önceki bölümlerde yer alan temel tezlerden birisini tekrarlama işini bir “yabancı”ya devretmekle bir kusur işlemiş olmuyorum. Kusur Türkiye’yi böyle bir duruma düşürenlerdedir. Daha açık nasıl özetlenebilir? Türkiye, emperyalist ülkelerin bazı önemli bölgelere dönük projelerine asistanlık yapmaktadır.

Türkiye bu nedenle silahlanmış.

Türkiye bu nedenle Avrupa Birliği’ne biraz daha sokulmuştur.

Türkiye’nin silahlanması ile 1996 çıkışlı restorasyon süreci arasındaki bağlantı başından beri *soL* dergisinde üzerinde en fazla durduğumuz konulardan birisi olmuştur. Ordunun modernizasyonu için öngörülen 30 yılda 150 milyar dolarlık kaynağı (bu rakam savunma harcamalarını kapsamamakta, silah sistemlerinin modernizasyonu için ayrılan miktarı ifade etmektedir) bulunması ile çetenin, özel timin geriye çekilmesi arasında doğrudan bir iliş-

Andrew MANGO, *Türkiye’nin Yeni Rolü*, çev: Şükrü Demircan-Erhan Yükselci, Ümit Yay., 1995, s. 134.

ki vardır. Türkiye kapitalizminin yılda üç milyar dolara denk düşen bir harcamayı, "ek" kaynaklar olmadan yapamayacağı açıktır.

Açık olan bir başka şey ise, Interpol raporlarında Türkiye üzerinden akan uyuşturucu miktarının (bu raporlar 1997-98 yıllarında ardı ardına kamuoyuna sunulmuştur) yılda 50 milyar doları bulduğuna ilişkin iddiaların yer aldığıdır. Bu miktarın bir bölümü Pakistan ve Afganistan'da kalmaktadır. Bir bölümü ise Türkiye'de dağılmaktadır.

Gladio örgütlenmesinin kendisine kaynak yaratmak için uyuşturucu ticaretinden yararlandığı herkes tarafından biliniyor. Bu örgütlenmenin Türkiye kolunda görev yapanların hemen hepsinin uyuşturucu işine bulaştığı da gizli bir bilgi değil. Ömrü restorasyonun ilk atağı ile sınırlı kalan *Strateji* dergisinde dönemin Afganistan başbakanının Tansu Çiller'den "paramı isterim" diye büyük bir parti uyuşturucunun bedelini talep ettiğine ilişkin çıkan haberleri ise ancak meraklıları okudu.²

Fazla söze gerek yok. İsmail Cem'in "*Türkiye ekonomisinin gerçek gücü, resmi rakamların çok ötesindedir*" derken işaret ettiği kayıt dışı ekonominin nerdeyse kayıtlı ekonomi kadar büyük bir gövde oluşturduğunu, "kara para" kaynaklarının uyuşturucu trafiğinden bağımsız düşünölemeyeceğini, sermaye egemenliğinin ve hatta emperyalist ölkelerin bu kaynakları uzun süre "birileleri"ne yedirtmeyeceğini bu konularla az çok ilgili herkes bilmektedir.

Restorasyon süreci İslami sermaye dahil, bütün ekonomik dinamiklere çeki düzen vermeye dönük müdahalesini yaparken kısa zaman diliminde çok hızlı bir sermaye birikim sürecine giren bazı odakları "savunma sanayi"ne çekmeyi de ihmal etmemiştir.

Fazla söze gerçekten gerek yoktur.

ABD'nin NATO ölkelerine dönük silah satışının neredeyse üçte birinde alıcı hanesinde Türkiye'nin adı geçmektedir.

Son yıllarda büyük bir atağa kalkan "savunma sanayi"nde istihdam edilen işçilerin sayısı 50 bini geçmiştir.

Türkiye, Mango'nun "yardım" başlığında ele aldığı misyonlar doğrultusunda silah satan veya hibe eden bir ölkö haline gelmiştir.

Özeti, 12 Eylül öncesinde polislerince tabanca kılıfı dağıtma-

yan, ekip otolarına benzin tahsis edemeyen³ Türkiye “iç güvenlik” kaygılarının çok ötesine geçen ölçüde polise ve orduya kaynak ayırıyor.

Türkiye'yle beraber bölgedeki bütün ülkeler silahlanıyor. Erol Mütercimler 1992 yılında Yunanistan'ın Türkiye'den daha fazla silah alımı yaptığını söylüyor ve bu istisna oluyor. Ancak Türkiye bu yıldan sonra arayı açıyor.⁴ Dünyanın onuncu büyük ordusuna sahip olan Türkiye'nin denizaltı, tank ve hava gücünde daha da iddialı olduğu kaydediliyor. 1991-95 arasında 8 milyar doların üzerinde dışalım ile en fazla silah alan ülke durumuna geldikten sonra, modernizasyon ihtiyacı duyarak yeni bir bütçe oluşturulmasına restorasyon öncülük yapıyor.

Bir başka kaynak Türkiye'nin silahlanma harcamalarını '85-'95 arasındaki dönemde ikiye katladığına işaret ediyor.⁵

Genellikle “iç güvenlik” kaygılarına bağlanan helikopter ve hafif zırhlı araç alımlarının aynı zamanda “batılı ülkelere yardım” başlığında ele alınması gerektiği unutuluyor. Bir emekli general, helikopter ve füze sistemlerine dönük ihtiyacın Türkiye'nin komşularının çokluğuyla ilgili olduğunu, TSK'nın mobil hale gelmek durumunda kaldığının altını çiziyor.⁶

Komşular... Ah şu komşular... Daha önce de söyledim. Türkiye kapitalizmi gerçekte komşularından korkmuyor. Kendisinden, kendi yalnızlığından korkuyor. Bu nedenle Türkiye burjuvazisi nasıl bir komşu isteyeceğini bilemiyor. Güçlü komşulardan haz etmemesi doğal. Örneğin Irak'ın bir dönem ciddi bir silahlı güç haline gelmesi TSK'nın komuta kademelerinde rahatsızlık yaratmıştı. Ama rahatsız olanlar Irak'ın parçalanması ve aynı anlama gelmek üzere güç kaybetmesinden de çekindiler.

Türkiye kapitalizmi komşularını doluya koydu, olmadı. Boşa koydu, gene olmadı. Sovyetler Birliği'nden şikayet etti; Sovyetler'in dağılmasından da...

Çünkü Türkiye burjuvazisinin korkusunun kaynağı başka yerlerde değil, kendi egemenliğini kurduğu topraklardadır.

Bu korkuyu azaltmak için en önemli araçlardan birisi doğal ola-

³ Nevzat BÖLÜĞİRAY, *Sokaktaki Asker*, Milliyet Yay., 1989, s. 49.

⁴ Erol MÜTERCİMLER, 21. Yüzyıl ve Türkiye - “Yüksek Strateji”, Erciyaş Yay., 1997, s. 435.

Alan MAKOVSKY, *Insight Turkey*, 2, Nisan 1999, s. 6.

⁶ Suat İLHAN, *Terör Neden Türkiye*, Nu-Do Yay., 1998, s. 219.

rak Avrupa Birliği'ydi. Ancak ilginçtir, Türkiye burjuvazisinin stratejisi Avrupa Birliği'nin içinde olmaktan ziyade, dışında kalmamak üzerine kuruluydu! Kurtlar mı kapardı?

Yoksa Türkiye kapitalizmi kurtlandığının farkında mıydı?

1999 18 Nisan'ında yapılan seçimlerde Türkiye kapitalizminin kurtlandığının bir başka kanıtı daha ortaya çıktı. Bir önceki seçimlerde Refah Partisi gerçeği ile yüzleşen "kamuoyu", bu kez Milliyetçi Hareket Partisi'nin yükselişine tanık oldu. 18 Nisan gecesi döneği-militanı, eskisi-yenisi sola bir yerinden bulaşan birçok kişi memleketin (ve belki de kendisinin) geleceğinden kaygı duydu.

Ancak kaygı yalnızca "sol"a özgü değildi. Bizzat sermaye çevreleri ve onların açık sözcülüğünü yapanlar da MHP'nin "gereğinden fazla" güçlendiğini hissettiler.

Kaygı noktalarından birisi Avrupa Birliği'ydi...

Seçimleri takip eden hafta çıkan Aktüel'de editörün sayfasında aynen şöyle yazıyordu:

*"Avrupa'yı gösteren tabelayı yitirdik. Zaten Abdullah Öcalan meselesiyle birlikte iyiden iyiye atışmaya başladığımız Avrupa'ya sırtımızı kaygısızca döneceğimiz anlaşılıyor bundan böyle."*⁷

Rasgele seçilmiş bir örnek bu. Örneklerin çokluğu bizi seçim sonrasında "kapitalist Türkiye'nin Avrupa'ya mahkum olduğu"nu sıkça vurgulamaya yöneltti. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne "üye yapılma"dan uygun bir formül bulunacağını ve ardından birliğin halkalar halinde genişleyerek kendine özgü bir hiyerarşi yaratacağını, bunun en dışarıdaki halkalarından birisinde Türkiye'nin yer alacağını söylüyorduk.

Türkiye kapitalizminin dinamikleri, bazılarının "çıkılmaz ayın son çarşambasına kaldı"ğını söyledikleri⁸ Avrupa Birliği'ne üyelikten başka bir yeri işaret etmiyordu.

Bu o kadar açıktı ki, Avrupa'yı kurtuluş gören herkesin "bitti bu iş" diye somurttuğu Lüksemburg zirvesinden sonra dahi emperyalizmin Türkiye'yi Avrupa'nın kıyısında tutacağı ve aynı anlama gelmek üzere Türkiye'nin Avrupa'nın kenarında duracağı anla-

Metin SOYSAL, **Aktüel**, Nisan 1999.

Mümtaz SOYSAL, **Çürtüyüşten Diriliş**, Cumhuriyet Kitapları, 1999, s. 84.

şılınıyordu. Kapitalist Türkiye’nin başka tercih şansının olmadığını daha sonra AB kahramanı ilan edilen İsmail Cem bakan ne güzel söylüyordu:

“Lüksemburg sonrasında, bazen sanıldığı gibi, Türkiye, AB ile ‘diyalogunu’ ya da ‘siyasi diyalogunu’ kesmedi; ilişkilerini askaya almadı. Biz, Türkiye’yi ‘aday olarak’ dahi tanımlamayan bir toplulukla, bazı duyarlı konularımızı konuşmanın anlamı olmadığını belirttik.”⁹

İsmail Cem bunları yazdıktan sonra Türkiye “aday” oldu ve bazı duyarlı konuları konuşmaya başladı! Türkiye Cumhuriyeti’nin yüzünü doğuya döneceğini, AB’ye sırt çevirerek geleceğini “Türk dünyası”nda arayacağını düşünen, düşünüp de kabus gören kimi az gelişmiş burjuvalar, çok bilmiş aydınlarımız ve düzene tutunmaya çalışan alt kademe orta sınıf mensupları rahat nefes aldılar. Sanıyorlardı ki, sermaye sınıfı toplam ihracatın sadece yüzde beşinin gerçekleştiği Türki cumhuriyetlere bel bağlayacak ve kendini riske atacaktır.

Peki bu tamamen körlükle mi ilgili?

Sanıyorum burada Türkiye’nin, Sovyetler dağıldıktan sonraki birkaç yıl boyunca Kafkaslar ve Orta Asya’da şansını ve olanaklarını fazla zorlamasının hafızalarda bıraktığı izin bir rolü var. Türkiye emperyalist ülkelerin henüz proje bazında netleşmediği bir dönemde elbette bazı açılımları denedi. Ortaya çıkan büyük bir fiyaskodur ve şaşırtıcı değildir. Çeteci bir zihniyetin, örnek olsun Kazakistan gibi Rus nüfusun neredeyse Kazak nüfusa eşit olduğu, küçümsenmeyecek sayıda Alman asıllının yaşadığı stratejik bir ülkede kalıcı mevziler elde edebileceğini düşünmesi densizlikten başka bir şey olamaz. Türkiye burjuvazisi geleceğini densizliklere bağlayacak kadar deneyimsiz değildi ve daha gerçekçi yönelimlere girmek durumunda kaldı.

Ancak daha sonraki yıllarda Türkiye burjuvazisi ve onun adına politika üreten kesimler Avrupa’ya karşı “Avrasya kartı”nı, sanki bu kart sahibiymiş gibi ileri sürmeye devam ettiler. Kimsenin bunu yutmadığı açık olmakla beraber, Avrupa Birliği’nde sicili bozuk Türkiye için “onu başka dünyalara itelemeyelim” lafı pek bir

⁹ İsmail CEM, “Ezberi Bozulan Türkiye’nin ‘Önemi’” Yaz 1998, s. 34.

moda oldu.

İşin özeti, herkes bu oyunu bile bile oynadı. Oyunu gerçek sananları üzüntü içinde bırakarak...

Halbuki bırakın 1997-98 yıllarını, Türkiye'nin gerek iç siyasi dengeler, gerekse dış politika açılımları itibarıyla en fazla Avrasyacı kesildiği dönemde bile, görmek isteyenin göreceği kadar açık ipuçları vardı Türkiye kapitalizminin yönelimlerine ışık tutan.

*"Türkiye'nin birinci tercihi Avrupa Birliği üyesi olmaktır. Ankara, bu amacını İslam'ı öne çıkaran bir Orta Asya blokuyla bozmak niyetinde değildir. Dolayısıyla, Orta Asya'da yaklaşık 40 milyondan fazla Türkçe konuşan Müslümanı Türkiye'ye dahil etmek amacıyla ('Turan') yapılacak bir saldırı mümkün değildir. Bu tür bir saldırı ancak, Türkiye'nin kesin olarak Avrupa Birliği'nden dışlanması ve bugünkü laik iktidarın yerine İslam ağırlıklı bir iktidarın gelmesi durumunda düşünülebilir."*¹⁰

İslam ağırlıklı bir iktidar... Bu olasılık üzerinde daha sonraki bölümlerde duracağım. Ancak Türkiye solunun Avrupalı kesimlerinin üzerinde durduğu bir başka "iktidar" daha vardı. Onlara göre askerler de Avrupa'yı istemiyordu!

Bu iddia, daha önceki bölümlerde sözünü ettiğim "korku" merkezli davranış kalıbı hesaba katıldığında gerçekten "saçma" bir hal alıyor. Üstüne üstlük, 28 Şubat sürecinin temel belgelerinde, "şeriat tehlikesinin Avrupa Birliği'ni hedefleyen Türkiye'ye yakışmadığı"ndan söz ediliyor. Zaten 1996-2000 yılları arasında olup bitenler, hemen herkes tarafından Türkiye'deki en etkili ve muktedir siyasi güç olarak kabul edilen askerlerin Avrupa Birliği'ne karşı olduklarına ilişkin hiçbir kanıt oluşturmuyor. Tam tersine Türkiye'nin aday üyeliği bu dönemde ilan ediliyor, askerlerin en iddialı olduğu aylarda, ülkede herkesi Avrupalı yapmaya çalışan bir resmi beyin yıkama süreci işliyor.

Yunanistan'ın 1981, Portekiz ve İspanya'nın 1986, Avusturya, İsveç ve Finlandiya'nın '90'lı yılların ilk yarısında üye olduğu Avrupa Birliği'ne Türkiye kapitalizminin yürüyüşü tankla, tüfekte oluyor. Avrupa bu yürüyüşü fazla garipsemiyor. Alman, Fransız ve İngiliz emperyalistleri ekonomik açıdan AB'ye bağımlı olan

¹⁰ Ingemar KARLSSON, *İslam ve Avrupa*, çev: Gülseren Ergün, Cem Yay., 1996, s. 136.

Türkiye'nin Avrupa'nın uzağında tutulması durumunda siyaseten tamamen ABD kontrolünde kalacağını düşünerek süreci olabildiğince kendilerine yontuyorlar.

Olup bitenleri "Türkiye'nin önemi anlaşıldı" diyerek karşılayanları uyarmak ise açık sözlü bir gericiye düşüyor:

*"Bazı Türk dostlarım bana defalarca ve tutkulu bir şekilde, Avrupa'nın Türkiye'ye, Türkiye'nin Avrupa'ya ihtiyaç duyduğundan daha çok ihtiyaç duyduğunu söylediler. Tamamen dürüst olmak gerekirse, bence bu kitlesel bir kendini kandırma vakası."*¹¹

Brezinski Türkiye burjuvazisinin korkularını iyi biliyor. Bu korkuların geçici olmadığını, "biz önemliyiz" retoriğinin ise mezarlıkta ıslık çalmak anlamına geldiğini söylüyor. Türkiye'nin AB'ye yakın bir noktada tutulmasının Türkiye'den daha çok ABD-Avrupa dengeleri bağlamında zorunlu olduğunu hatırlatıyor.

Bütün bunlar, Türkiye'nin başka önemli meseleler üzerinden önem kazandığının, başka bir düzlemde yeniden kanıtlanması anlamına da geliyor.

¹¹ Zbignev BREZINSKI, *Foreign Policy*, Kış 1998-99, s. 66.

II.6.

Kürt Dinamiği ve Emperyalistler

Okumakta olduğunuz çalışma, Kürt dinamiğine ilişkin bütünlüklü bir yaklaşım sunma iddiası taşıyor. Burada amaç belli: Sosyalizmin iktidar arayışına konu olan bir coğrafyada sermaye egemenliğinin davranış kalıplarını, onun emperyalist sistem içerisindeki konumunu, almaya çalıştığı önlemleri, burjuvazinin zayıf noktalarını sergilemek. Ve ardından sosyalizmin nasıl bir hat üzerinden iktidara uzanabileceğine dair ipuçlarını yakalamak.

Şu ana kadar belirginleşmiş olmalı, Türkiye burjuvazisi kendi zayıflığından korkuyor. 30 yılı aşkın bir süredir hiç risk almadan kasılmış bir halde faşizan eğilimlere yönelmesi bu korkudan kaynaklanıyor.

Baştan beri yazdıklarımda fazlasıyla ön plana çıkan bir diğer gerçek ise, Türkiye burjuvazisinin “dışarı”dan fena halde korkutudur. Zayıflığın her zaman istismar edilebileceğine ilişkin kaygıların sermaye egemenliğini emperyalizme nasıl da mahkum ettiğini değişik başlıklar üzerinden göstermeye çalışıyorum.

Peki bunun devrimci açılımlarımızla bağlantısı nedir? Neden Türkiye burjuvazisinin korkuları sosyalizmin iktidar arayışı için önemli olsun?

Bu sorunun yanıtı kitabın üçüncü bölümünde mümkün olduğunca açık bir biçimde verilecek. Ancak hemen söylenmesi gereken şeyler var.

Türkiye burjuvazisi 1970’lerin sonundan itibaren işçi sınıfına

geri dönüşü olmayan bir mantıkla savaş açtı. Sermayenin mantığı, emekçilerin bu ülkede hiçbir kalıcı mevzi elde etmemesi ve "hak arama" mücadelesinin bütünüyle değer kaybetmesidir. Türkiye kapitalizminin işçi sınıfını sürekli olarak yoksullaştıracak bir ekonomik modeli başka türlü sürdürebilmesi mümkün değildir. Burjuvazi 1960 sonrasında içerde ve dışarıda yaşananlardan sonra emekçi sınıfları batılı kapitalist ülkelerdekine benzer bir "denge"de tutamayacağını anlamıştır. Dolayısıyla işçi sınıfının düzen içi de olsa kurumsal bir ağırlığının olmaması, emekçi kitlelerin örgütlü siyaset söz konusu olduğunda boğucu bir toplumsal meşruiyet sorunu ile karşı karşıya kalması için soluk aldırmanın önlemler almaya çalışmıştır.

Restorasyon süreci, bu açıdan bir gevşeme anlamına gelmemektedir. Tam tersine, işçi sınıfına dönük kuşatmanın daha da artacağı bir süreçte, sermaye sınıfının kendi meşruiyet kaybını telafi etmeye ve düzenin çatlaklarını onarmaya dönük bir girişimdir söz konusu olan.

Emekçi kitlelerin bu kuşatmaya karşı direnç oluşturacağı ve çıkış yollarını zorlayacağı açıktır. Ancak kuşatmanın kırılabilmesi için burjuvazinin meşruiyetini geriletici ve işçi sınıfının önünü açıcı kanallar yakalamak gerekmektedir. Doğaldır ki, bu kanallar sistemin zayıf noktalarında açılacaktır.

Sosyalist mücadele stratejik düzlemde bu zayıf noktaları iyi saptamalıdır. Sermaye sınıfının alışkın olduğu önlemlerin işe yaramayacağı müdahalelerle, sınıflar mücadelesinde otuz yılı aşkın bir süredir rotası değişmeyen gidişat tersine çevrilmelidir.

Türkiye ve onun bir parçası olduğu dünya kapitalist sistemi arasındaki ilişkilerin seyri bu açıdan son derece büyük önem taşımaktadır. Çünkü Türkiye burjuvazisinin içerde sınıflar mücadelesinde tutturduğu mantık ile dünya sistemi içerisinde üstlendiği roller ve bu roller ekseninde yaşayacağı gerilimlerin sürtünmesi ile ortaya çıkacak "düğüm" noktaları onun hareket alanını kısıtlayacağı gibi, emekçi sınıfların kapitalist-emperyalist boyunduruktan kurtulması için çok ilginç fırsatlar da yaratabilecektir.

Türkiye burjuvazisinin yakın gelecekte bu sürtünme noktalarından kurtulma şansı yoktur.

Devrim, iç ve dış dinamiklerin sürtünmesiyle ortaya çıkacak düğüm noktalarına denk gelecektir.

Başka türlü mü mümkün müdür? Öyle bir ülke düşünün ki, her

yıl milyarlarca dolar yeni borçla ayakta dursun, dünyanın sayılı silah alıcılarından birisi olsun, Irak’ta, Kafkaslar’da, Balkanlar’da “ben de varım” desin, Avrupa Birliği’ne girmeyi temel amaç haline getirsin, NATO’nun en militan üyesi haline gelsin ve bu ülkedeki sınıflar mücadelesi bütün bu olup bitenlerden “bağımsız” olsun...

Gerçekten mümkün değil.

Mümkün olmadığı için, sosyalizmin bu topraklardaki iktidar arayışı kaçınılmaz olarak dış dinamiklerle iç dinamiklerin kaynaşma noktalarını hesaba katacak, siyasetini buralara yoğun olarak taşıyacak.

Anti-emperyalizm bu nedenle önemli. Yoksa, sadece bir duruş, sadece ABD emperyalizminin saldırganlığına karşı direnmek değil anti-emperyalizmden murat edilen.

Kürt başlığında da böyle... Birçok kereler Kürt hareketinin içinden “bu mesele bir dünya meselesidir” dendiğini duymuştuk. Belki farklı bir şey anlatmak istiyorlardı, ama bir bakıma haklıydılar. Irak Kürdistanı’nın ne kadar uzun bir süredir bir “dünya meselesi” olduğunu biliyoruz. Bizdeki dinamik ise çok farklı nedenlerle de olsa, son 15 yıl yalnızca Ortadoğu değil, tüm Avrupa ve Kafkaslar’ı ilgilendiren bir nitelik kazandı. PKK’nin yeni yönelimleri ve kaybedilen mevziler bu durumu elbette etkileyecek, ama kesinlikle ortadan kaldırmayacaktır.

Kürt dinamiğinin bir yoksul köylü tabanına yaslanması, onun temelde Türkiye’de sermaye iktidarının kendine özgü yapısı ve zayıflıklarından kaynaklanması ve nihayetinde Türkiye işçi sınıfının toplumsal kurtuluş mücadelesine bir ittifak konusu olması hiçbir şey değiştirmez: Kürt “meselesi” düzenin iç ve dış dinamikleri arasındaki sürtünme noktalarına yerleşmiş durumdadır.

Türkiye solunun bu gerçeği fazlasıyla ihmal ettiğini düşünüyorum. Kürt siyasetinin ise bu gerçeğe teslim olduğunu...

Bu nedenle burada bilinen doğruları tekrar etmek istemiyorum. İhmal edilen üzerinde durmanın daha yararlı olacağı ve kitabın genel sistematığına daha uygun düşeceği inancındayım.

Kürt dinamiğinin gecikmiş bir uluslaşma sürecine denk düştüğü çok sık tekrar edilmiştir. Tekrar edilen bir başka şey, Türkiye Cumhuriyeti’nin bu başlıkta olağanüstü önlemler aldığıdır. Orada bir sınıf iktidarı vardır ve olağanüstülüğü bu iktidarın “kendini sakınma”sı şeklinde açıklayabilirsiniz.

1980'lerde gündeme gelen "çıkış", gecikmişlik ve sermaye iktidarının yarım yüzyılı aşkın bir süredir alışkın olduğu "mutlak inkar" ölçüsünde şiddetli olmuştur. Bugün hiç kimse daha düşük şiddette bir açılımın söz konusu buz tabakasını yarabileceğini ileri sürmemektedir. Dolayısıyla şiddetli bir çıkış burjuva iktidarının nesnelliğine uygundur, bu nesnellik kendisine en uygun aktörü yani özneyi öne çıkarmıştır.

Sovyetler Birliği'nin çözülmekte olduğu yıllarda, dünya devriminin bağımsız bir bileşeni olmaktan çıkmaya başlayan ulusal hareketler kapsamında değerlendirilecek bu açılımın aynı konjonktürdeki diğer örneklerden birçok açıdan farklı olması, uzun bir süre anti-emperyalist bir çizgide tutunması yalnızca öznenin tercihleriyle değil, söz konusu nesnellikle de açıklanmalıdır.

Buz tabakasını kırmak için gerekli büyük ve kütleli enerjinin emperyalist dünyayla uyumlu olması söz konusu bile olamazdı.

Burada ilginç olan, bu büyük enerjiye rağmen, sermaye iktidarının alışkanlıklarını (bir başka deyişle kendi nesnelliğini) değiştirmemek konusundaki inatıdır. Evet, bugün hiçbir şey eskisi gibi değildir, ancak Türkiye burjuvazisinin yönelimleri açısından "değişim" hiç de iddia edildiği gibi "büyük" değildir. Burjuvazi karşı karşıya kaldığı büyük enerjiyle kıyaslanmayacak ölçüde sınırlı bir "değişim"e izin vermiştir. Bu, egemen sınıf adına hem bir ustalık, hem de bir zorunluluk olarak görülmelidir. Sermaye sınıfı başka türlü yapamaz. Başka türlü yapamayacağı için, bu topraklarda değişimin tek bir adı vardır: Sosyalizm.

Demokrasi veya demokratikleşme bazılarının ona yüklediği geniş anlamıyla sermaye iktidarının sonudur. Veya sermaye iktidarı için demokrasi veya demokratikleşme "değişim" değildir!

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesi başka türlüsüne izin vermemektedir.

Burada öncelikle burjuva devrimlerinin genel karakteristiğine bakmakta yarar vardır.

*"(...) burjuva karakterde bir ulusal devrimci hareket, bugün yaygın kabul gören görüşün aksine, kendi ulusal bağımsızlık mücadelesini verirken elinin ve gücünün yettiği kadar başka ulusları tahakküm altına almaya hazırdır."*¹

¹ Sungur SAVRAN, *Türkiye'de Sınıf Mücadeleleri-I*, Karakalen Yay., 1992, s. 78.

Bunun istisnaları var. Ancak burjuva devriminin Türkiye'de böyle bir istisnayı oluşturmak için gereken koşullara sahip olduğunu düşünmek için bir neden yok. Kemalist hareketin bugün hâlâ sermaye egemenliğinin amentüsü olan "tekelci" yapısı, çok açık bir biçimde onun güvensizliği veya korkularından kaynaklanmıştır.

Tam da burada denilebilir ki, bu güvensizlik, cumhuriyetin kuruluşunda Kürtlerin de kalıcı bir yer elde etmesi için başlı başına bir nedendir. Ve en azından başlangıçta bunun denendiği de eklenebilir.

Yani içerde sınıf temeli zayıf olan, uluslararası koşullar açısından son derece hassas bir döneme doğan kemalist hareket, Kürtlere dönük inkarcı bir yaklaşım yerine, kapsayıcı bir ortak kimlik üreterek kendisini sağlama alabilirdi...

Alamazdı. Genç ve zayıf Türk burjuvazisinin ekonomik ihtiyaçlarına uygun düşen, yeni siyasal otoritenin iktidarını pekiştirdiği tüm topraklarda bu zayıflığı örtecek politikalar üretmesiydi. Osmanlı'da güdük ve ufku dar kalan Türk burjuvazisinin "başka ortak"lara sıcak bakmayacak bir açgözlülükle davranması anlaşılabilir bir olgudur. Ancak en az bunun kadar önemli olan, kemalist hareketin önder kadrolarının siyasal-ideolojik tercihleridir. Bu kadrolar, bırakın şu veya bu nedenle kendilerine yakın düşen başka siyasi veya ulusal dinamiklerle uzlaşma arayışlarını, kendi içlerinde bile son derece dışlayıcı bir tarza yönelmişlerdir.

Ekim Devrimi'nin yanı başında komünist harekete nasıl gelişkin bir pragmatizmle yaklaştıklarını biliyoruz. Benzer bir pragmatizmin kurtuluş hareketinin ilk evresinde Kürt unsurlara karşı da geliştirildiği ve "otorite tekeli" oluşuncaya kadar bu unsurlardan nasıl yararlanıldığı biliniyor. Bu pragmatizmin solda ve bazen Kürt siyasetinde "silah kardeşliği" olarak yansıtılması bir yere kadar doğrudur. Ancak bu kardeşliğin daha sonra bazı öznel kararlarla bozulduğu iddiası kabul edilemez. Gerek doğum halindeki komünist hareketin, gerekse Kürt unsurlarının yeni iktidarda kalıcı yer elde etmesi tarihsel açıdan kesinlikle mümkün değildi.

Komünist hareketin ve hatta bolşevik iktidarın nasıl ustaca "kullanıldığı"nı bir kenara koyuyorum. Kullanılmanın bir dizi nedenle kaçınılmaz olduğunu da... Ancak Kürt dinamiğinin "kuruluş"taki yeri üzerinde biraz daha durmak gerekiyor.

Kemalist hareketin saraylı niteliğini kimse tartışmıyor. Hareke-

tin kendi geçmişine dönük “inkar” girişimlerine rağmen, Osmanlı aydını ile, Jöntürklerle, İttihatçılarla olan bağıını da...

Kemalist hareket, tarihin akışından büyük panik duyan kadrolara yaslanmıştır. Tarih 19. yüzyılda işçi sınıfının sahneye çıkışına tanıklık etmiştir. Kemalist kadrolar bu yeni aktörden hiç hoşlanmamış ve onu yok sayma eğilimi içerisine girmişlerdir. Tarih 19. yüzyılda burjuva demokratik devrimlerin “ulusal devlet”ler ürettiğine de tanıklık etmiştir. Kemalist kadroların ideolojik hafızalarında bu süreç Osmanlı’nın dağılması ve Türk kimliğinin yalnızlaşmasıdır.

Osmanlı’nın dağılma sürecinde özellikle ön plana çıkan üç ulusal hareketin devrimci renkler taşıması burada son derece önemlidir. Bulgar, Yunan ve Ermeni ulusal hareketlerinin demokratik devrimci öğeler içermesi İttihatçı kadroların ve dolayısıyla kemalistlerin demokratik kitle hareketi geleneğine kuşkuyla bakmalarına yardımcı olmuştur. Aslında bu hareketler 19. yüzyıl Osmanlısı’nda yoksul köylülerin taşıdığı bütün dinamizmi alıp götürmüş, zayıf Türk burjuvazisine pek bir şey bırakmamıştı.

Kitle hareketlerine dönük korkunun kaynağında sınıf güdülerinin yanı sıra bir de bu özgün durum yer alıyordu.

Ancak korku bundan ibaret değildi. Yalnızca saydığım ulusal hareketler değil, Osmanlı bünyesindeki bütün uluslaşma süreçleri için geçerli olan bir şey vardı: Diğer imparatorlukların ve sonrasında emperyalist güçlerin ilgisi...

Osmanlı aydını kâh Rusya’nın, kâh İngilizler’in, kâh Fransızlar’ın ulusal dinamiklerle yakından ilgilendiğine tanık olmuştu. Bu tanıklık, kemalist hareketin emperyalist güçlerden neden bu kadar çekindiğini ve neden bu güçlerle bir an önce anlaşma zemini aradığını da açıklamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti, kuruluş döneminden başlayarak, emperyalist ülkelerin “ilgi” duyacağı her tür dinamiği peşinen kuşatmaya dönük bir strateji geliştirmiştir. Kürt unsurlarının “dışlanması” bu stratejide çeşitli nedenlerle sona bırakılmış ve özellikle Ermeni başlığında ortaya çıkabilecek “sorun” geçirildikten sonra, sıra Kürt meselesine gelmiştir.

Türk burjuvazisi adına hareket eden kadrolar “iktidar tekeli”ni özellikle emperyalist ülkelerle ilişkilerde garanti altına almak istemişler bu nedenle Şeyh Said örneğinde olduğu gibi başkalarını “İngiliz ajanlığı” ile suçladıkları bir dönemde İngiltere ile ilişkile-

rini olağanlaştırmak için büyük bir çaba sarf etmişlerdir. Yüzyılın sonunda bir kez daha törpülemek zorunda kaldığı dinci gericiliği Amerikancılıkla suçlarken, yüzyılın kaydettiği en Amerikancı çizgide seyretmiş olması, sermaye iktidarının bu ana stratejisinin ne kadar değişmez olduğunun kanıtıdır.

Bu stratejinin sahibi olan iktidarın 1980'lerdeki Kürt uyanışına müdahale ederken yine "dış bağlantı tekeli"nin tehdit altında olduğunu hissetmesi doğaldır. Bu yaklaşım yalnızca basit anlamıyla bir propaganda tekniği olarak görülmemelidir. Evet, bu ülkede "dış güçler"le ilişki kurmak, siyasi iktidar ve sermaye sınıfı dışındakiler için "ihamet"le itham edilmenin vesilesi olmaktadır. Bu nedenle "Moskof uşağı" komünistlerin başına gelen Kürt siyasetinin de başına gelmiş ve "dış güçlerin maşası" suçlaması hiç eksik olmamıştır.

Ancak biraz daha yakından bakıldığında Kürt açılımına ilişkin "dış bağlantı" suçlamalarının sadece düzenin propagandası kapsamında ele alınamayacak kadar yaygın olduğu görülür. Örneğin söz konusu propagandadan etkilenmelerine rağmen, yaklaşımları buna indirgenemeyecek olan birçok ulusalcı solcu için PKK gerçeğini yaratan bütünüyle dış güçlerdir. Bu saplantı her fırsatta "sınıf gerçekleri"ne gözleri kapatmaya dönük bir alışkanlıkla mutlaka ilgilidir. Kürt meselesinin Türkiye kapitalizminin kendine özgü yapılanmasından, bu yapılanmanın ortaya çıkardığı derin sınıfsal ayrışmalardan kaynaklandığını görmek istemeyenlerin topu dışarıya atmaları hiç şaşırtıcı değildir.

Bu anlamda sayısız senaryo üretilmiştir. En yaygın olarak kullanılanı, PKK'nın ASALA'nın MİT operasyonları sayesinde etkisiz hale getirilmesinden sonra harekete geçmesi üzerine kuruludur. Böylelikle Ermeni terörü yerini bölücü teröre bırakmıştır.

Kim adına?..

Burada genellikle soyut bir dış güçler edebiyatı yapılırsa da, adresin genellikle batılı emperyalist ülkeler olduğu bilinir. Yani Türkiye'nin dost ve müttefiki NATO üyesi ülkeler!

Bir diğer senaryo, yine aynı güçlerin Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra en az onun kadar yıkılmasını istedikleri bir başka ülke olan Türkiye'ye yönelişini işler. Sovyetler'i dağıtanlar Türkiye'yi yıkmak için 1984'te PKK'yi eyleme geçirmiş ve aynı yıl

İBDA-C'yi kurdurmuşlardır.²

Emperyalist merkezlerin 1984 yılında Sovyetler Birliği'nin çözüldüğünden emin olmaları bir dizi nedenle mümkün değil. İkinci bu ülkelerin müttefik Türkiye'yi tıpkı Sovyetler Birliği gibi düşman gördüklerine ilişkin inanç tam da benim anlatmaya çalıştığım korkudan kaynaklanan bir saplantı olarak algılanmalıdır.

Bu türden senaryoların türlü varyantları var. İlginçtir bu varyantların bazıları bizzat PKK lideri Öcalan tarafından (emperyalist ülkelerin niyetleri bağlamında) dile getirilmiştir. Örneğin bazı dış güçlerin bir Kürt-Türk savaşı çıkarmaya çalıştıkları Öcalan'ın üzerinde en fazla durduğu "senaryo"lardan birisidir.

Kürt meselesi veya bizim açımızdan Kürt dinamiği, bütün bu senaryoların ötesinde, son derece nesnel temellere sahiptir. Bu dinamiğin birtakım gizli güçlerin kararıyla ortaya çıktığı iddiası inandırıcılıktan uzaktır.

Ancak Öcalan'ın da işaret ettiği şey, nesnel temellere sahip olan Kürt dinamiğinin birilerince kullanılmak istenmesidir. Ve bu istek, Kürt meselesine ilişkin her tür saçma senaryoya bir anda gerçekçi bir yan kazandırmaktadır.

Emperyalist ülkelerin herhangi bir ülkede ortaya çıkan bütün siyasi akımları, özellikle kalıcı bir toplumsal zemine oturanları yakın takibe almaması, bu akımları yönlendirmeye çalışmaması mümkün değildir. Yakın geçmişte ABD emperyalizminin açık silahlı mücadele verdiği bazı ülke ve hareketlerle bile nasıl ilişki kurmaya çalıştığını gösteren sayısız örnek vardır. Bu çabaların ABD emperyalizmiyle, hatta sadece emperyalist ülkelerle sınırlı olduğu sanılmamalıdır.

Belli bir coğrafyada nüfuz sahibi olmanın yollarından birisi, bu coğrafyada boy atañ siyasi hareketleri kontrol etmektir.

Bu açıdan baktığımızda Kürt dinamiğinin emperyalist ülkeler nezdinde cazibesinin olmadığını kimse söyleyemez. Üstelik özellikle Avrupa'daki emperyalist ülkeler açısından kıtada yaşayan Kürt nüfus hesaba katıldığında "mesele"ye ilgi duymak aynı zamanda kaçınılmazdır da...

Bütün bunlar, ulusalcı solun Kürt dinamiğine ilişkin kuşku veya suçlamalarına peşin bir haklılık kazandırmıyor. 1980'li yıllardan 1990'ların ortasına kadarki süreçte, emperyalist ülkelerin is-

rarlı kontrol etme çabalarına ve Kürt siyasetindeki kimi unsurların bu çabalara açık desteğine rağmen Kürt uyanışının emperyalist ülkelerin çıkarlarıyla uyumlu olduğunu söylemek mümkün değildir. Son tahlilde ulusal karakterdeki bir hareketin bu süre boyunca zaman zaman ABD veya Avrupalı ülkelerin açılımlarına denk düşen bir pratik izlemesi bu genel yargıyı değiştiremez.

Kürt dinamiğinin 1990'ların ortasında tıkanmaya başlaması, emperyalist ülkelerin yönlendirme çabalarına dönük direncin de kırılması anlamına gelmiştir. Uzun bir süre boyunca yalıtılmış, emekçi kimliğini kuvvetlendirici dinamiklerle buluşamamış bir ulusal hareketin bu tür bir sonuçla karşı karşıya kalması doğaldır.

Bu doğallık elbette Kürt siyasetindeki öznel hataları ortadan kaldırmamaktadır. Ne var ki tarihsel bir bağlamda, Kürt dinamiğinin emperyalist açılımlara karşı direncinin düşmesini ulusal dinamiklere içkin olan yasalara bağlamak daha doğru olacaktır.

İşin öznel boyutuna daha sonra değinmek üzere, tekrar Kürt dinamiği üzerindeki "batılı basınç" a dönmek istiyorum.

Emperyalist ülkelerin bizim coğrafyamızda en güvendikleri ve sağlama aldıkları özne elbette Ankara'da üslenmiştir. Bu özne, Türkiye kapitalizminin nesnelliği üzerinde yükselmekte ve yine bu nesnellik tarafından belirlenen bir alanda hareket etmektedir. Ancak emperyalizmin aynı nesnelliğin ürünü olan başka dinamiklere, bu dinamikler zaman zaman Türkiye Cumhuriyeti ile "problem"li de olsa, ilgi göstermesi kaçınılmazdır. 1980'li yıllarda bu çerçevede ele alınabilecek iki dinamik söz konusudur: Dinci gericilik ve Kürt hareketi...

Bu iki başlığın yan yana gelmesi, her ikisini de öne çıkartan toplumsal tabanın yaygınlığına vurgu yapmak içindir. 1990'larda Türkiye kapitalizmini sarsan krizin bileşenlerinden olan bu iki dinamik ülkenin iç dengelerine oynamak isteyen her güç için dikkate alınması gerekecek önemdeydiler.

Burada dinci gericiliğin gerek Türkiye burjuvazisi tarafından, gerekse bizzat emperyalist ülkelerce nasıl palazlandırıldığı üzerinde durmayacağım. Bir sonraki bölüm, bu konuya ayrıldı. Ancak bu topraklarda gericiliğin siyasi iktidarların politikalarından bağımsız, kalıcı bir toplumsallığa tutunduğu unutulmamalıdır. Bu mevzilerin komünizmle mücadele döneminin ihtiyaçları doğrultusunda güçlendirilmesi elbette kendiliğinden gerçekleşmemiştir. Ne var ki, dinci gericiliği bütünüyle "şişirilmiş" bir olgu olarak

kavramak son derece yanıltıcı sonuçlar yaratacaktır. Bırakın Türkiye gibi kemalizmin ancak geçici bir süre siyasi alanın dışına itebildiği muhafazakar bir toplumsal dokuya sahip bir ülkeyi, dünyanın neresinde sömürü varsa, orada dinci gericiliği besleyen bir nesnellik olduğu bir an olsun akıldan çıkarılmamalıdır.

Emperyalizmin nesnel temellere sahip iki dinamiğe kimi zaman benzer misyonlarla yaklaşmak istemesi bu nedenle kimseyi şaşırtmasın.

Peki emperyalistler sermaye egemenliği Türkiye’de son derece kişiliksiz bir konuma mahkum edilmişken, neden onun problemlerini kaşımak istesinler?

Bu soruya oldukça farklı doğrultularda yanıtlar üretilebilir. “Türkiye’yi zayıf düşürmek”, bu yanıtlar içerisinde en anlamsız, en havada kalanıdır. Emperyalizmin “uslu çocuğu” olan bir ülkenin zayıf düşürülmesi, her şeyden önce sermaye iktidarının zayıf düşmesi anlamına gelecektir ki, bunun tartışılması bile yersizdir. Emperyalist ülkeler bağımlı ülkeler üzerinde “pazarlık gücünü azaltma”, “mahkum etme”, “yönlendirme” gibi amaçlarla baskı kurmaktadır. Bu “zayıf düşürme”yle karıştırılmamalıdır.

Kürt dinamiği söz konusu olduğunda, emperyalist ülkelerin, özellikle ABD’nin bu dinamiğin varlığından yararlanarak bir dizi avantaj elde ettiği söylenebilir. Silah satışları, Irak ve Kafkaslar’a dönük açılımlarda Türkiye’ye daha fazla yük bindirmek, NATO’nun genişlemesine dönük olarak Ankara’nın daha fazla istekli olmasını sağlamak, ilk akla gelenler. Ancak bütün bunların merkezinde “devletin korkularını canlı tutmak” gibi basit ama fazlasıyla işe yarayan bir enstrüman vardır.

Emperyalistler bir yandan Kürt dinamiğini kontrol etmeye ve PKK’nin direncini kırmaya çalışırken, öte yandan Kürt uyanışını bir “tehdit unsuru” olarak kullanmayı becermişlerdir.

Burada sorumluluk uyananlarda değil, kendilerini emperyalistlere mahkum edenlerdedir. Sermaye iktidarını temsil eden, onun varlığını sorgulamayan, ona yaslanan kimse, bir başkasını “emperyalizmin ekmeğine yağ sürmek”le itham edemez. Ederse komik olur...

ABD’nin sermaye iktidarının “korku”sundan yararlanarak Türkiye’yi Kuzey Irak’taki planlarına “ortak” almak istemesi, bütün bu sürecin en önemli başlıklarından birisidir. Bazı Kürt siyasilerince ne yazık ki pek sevilen Turgut Özal’ın sahip çıktığı, ancak

ciddi engellerle karşılaşan model, PKK'nın etkisizleştirilmesi karşılığında Türkiye'nin Talabani ve Barzani eliyle kurulacak otoriteye destek vermesi üzerine kuruluydu.

Özal'ın "Öcalan'sız PKK, PKK'siz Kürt hareketi" politikasına tam boy angaje olduğu, mücadeleyi profesyonel özel birliklerle yapmak için yeni düzenlemeler peşinde koştuğu bir sırada kimilerince "Kürt dostu" olarak ilan edilmesi açık bir gafletti. Ancak Türkiye burjuvazisi ve askerler o denli şiddetli bir korkuyla baş başaydılar ki, "Kürt dostu" Özal, bu modelin savunusunda büyük ölçüde yalnız kaldı.

Bu korkuyu en iyi tarif edenlerden birisi hiç kuşku yok, Özal'a direnenlerden birisi, Genelkurmay eski başkanlarından Necip Torumtay'dı.

*"Kuzey Irak'la ilgili olarak zaman zaman gündeme gelmiş olan bir konu da Türkiye'nin destek ve himayesinde bir Kürt Federasyonu kurulması tezidir. Bununla ilgili olarak da Türkiye'nin böyle bir tezi desteklemesi halinde Musul ve Kerkük petrollerinden yararlanması ve hatta bir ölçüde bu kaynakları sahiplenmesi söz konusu edilmiştir. Böyle bir düşünce gerçekleştiği takdirde bu, ileride Türkiye'yi Orta Doğu'nun dipsiz sorunları içerisine çekecek ve ülkemizin kanını ve kaynaklarını sömürecek bir olta olacaktır."*³

ABD'nin bölgedeki projeleri hayata geçirebilmek için Türkiye'ye ihtiyacı olduğu çok açık. Bu ihtiyaç Türkiye'nin korkularını harekete geçiriyorsa, yapılacak olan şey açıktır: Türkiye'nin korkularını başka şekilde harekete geçirmek!

MİT'çi Mehmet Eymür, hayranlık duyduğu eski şefi Hiram Abas'ın 1989'da ölmeden önce ABD'nin, Türkiye'ye kendi projelerinde daha fazla rol üstlenmeyi dayatabilmek için Kürt ve Ermeni meselelerinde daha fazla inisiyatif alacağını söylediğini ileri sürüyor.⁴ Abas'ın bu değerlendirmeyi yapıp yapmamasından çok, değerlendirmenin kendisi önem taşıyor. ABD'nin "korkutarak iş yaptırma" alışkanlığı ABD'yle çalışanlar tarafından iyi biliniyor ve ABD "bu bilgi"yle daha çok korkutuyor.

Başı belada olan Türkiye'ye sürekli çıkış yolu öneriliyor:

³ Necip TORUMTAY, *Değişen Stratejilerin Odağında Türkiye*, Milliyet Yay., 1997, s. 246.

⁴ Mehmet EYMÜR, *Analiz (Bir MİT Mensubunun Anıları)*, Milliyet Yay., 1997, s. 186.

“Belki Türkiye’yle birleşmeye karar verir, belki bağımsız bir devlet kurarız, ama artık hiçbir zaman Arap sultasında yaşamak istemiyoruz.”

“Musul Türkiye’yle birleşirse bu bizim de Türkiye’yle birleşmemiz için bir ön adım teşkil eder.”⁵

Talabani’nin bunları veya benzer şeyleri söylediğinden kuşku duymamak gerekiyor. Yıl 1992’dir ve Türk dışışleri görevlileri bunları duydukça daha fazla korkmaktadır. Bu görüşme, Türkiye’nin Kürt meselesinde “askeri çözüm” konusunda en fazla ısrarlı olduğu bir dönemin açılışına denk gelmektedir. Zaten Türkiye kendisine korku salan başlıklardan birisinde elini daha kuvvetli hissedinceye kadar ABD’nin ısrarlarına “hayır” demeye birkaç yıl öncesinden karar vermiştir.

“Körfez bölgesinden taarruzla Kuveyt’i kurtarma hareketini yaparken, Türkiye’nin de kuzeyden ikinci cepheyi açarak Irak topraklarına girmesini önermişler, Cumhurbaşkanı Özal da bu teklifi benimseyerek, benim de bulunduğum Kriz masası görüşmelerinde birkaç defa ısrarla gündeme getirmiş ancak destek görmemiştir.”

“(…) bir kumar düşüncesiyle savaştan sonra pastadan bir pay almak için komşu ülke topraklarının bir kısmını ülkemize dahil etmek veya Musul-Kerkük petrollerine el atmak gibi Birleşmiş Milletler yasasına aykırı böyle bir davranış da dünya kamuoyunca herhalde kabul edilemezdi. Nitekim Irak’a karşı savaş da bu nedenle başka bir ülkenin topraklarını işgal ettiği için gündeme gelmemiş miydi?

Her iki şekilde de Irak topraklarına giriş Ortadoğu bataklığına girmek demekti ve askeri harekatımızın mutlaka başarıya ulaşması için de bölgede dolgun mevcutlu bir ordunun teşkil edilmesi ve taarruz hazırlıklarını da noksansız bir şekilde tamamlaması gerekirdi.”⁶

Türkiye’nin ABD’nin Irak planlarına ortak oluşu, bu konuda

⁵ Tuncay ÖZKAN, **Operasyon**, Doğan Kitap, 2000, s. 33-34 (Talabani’den aktarım)

⁶ Necip TORUMTAY, a.g.y., s. 48-49.

pek istekli Özal'a değil, çok daha temkinli adımlar atılan "restorasyon" sürecine ve Türkiye'yi Irak'a dönük saldırganlıktan uzak tutmakla övünen Ecevit'e nasip oldu. ABD "Kürt meselesi"yle daha da yakından ilgileneceğinin işaretlerini vererek Türkiye'yi Irak'ın içlerine çekiverdi. Bu satırlar yazılırken, Türkiye Kuzey Irak'ta kalıcı mevziler elde etmiş, pek otoritesiz bu bölgede ABD'nin otoritesini paylaşmaya çoktan başlamıştı.

Türkiye'yi ikna eden korkularıydı. ABD Öcalan'ın etrafındaki çemberin daralmasına yardımcı olurken Irak Kürdistanı'nda Türkiye'nin tavrı ne olursa olsun, istediğini alacaktı. Türkiye direnip uzağında kalmak yerine, sessiz sedasız ABD projelerinin bir parçası olmayı yeğledi.

Korkusundan...

Bütün bunlar ABD'nin bir yandan "siyasal İslam", öte yandan "Kürt meselesi" üzerinden Türkiye'yi parçalamak, zayıf düşürmek gibi bir perspektifi olduğunu mu göstermektedir?

Asla...

ABD yönetimi Türkiye'nin kaygılarını iyi okumuş ve ona göre davranmıştır. 1990'ların başında büyük ağabey ABD'nin dünyada her şeyi yapmaya muktedir olduğunu düşünen Türk egemenleri Washington'daki tanrıların gazabından korkarak onlara daha fazla itaat etmeye karar vermişlerdir.

Bu süreçte kendi açıklarını kapatmak konusunda kısmen de olsa "yürekli" davrandılar. Olup biten budur...

Olup bitene küçük bir parantez açmakta yarar vardır. Türkiye'nin korkularını yeterince tahrik eden ABD yönetimi, Ankara'daki muhataplarını istediği yörüngeye çekeceğini anladığından itibaren onun korkularını yatıştırmaya ve birer kriz dinamiği haline gelen bazı başlıklarda ona yardım etmeye karar vermiştir. Hiç kimse Türk *Gladiusu*'nun üzerinde denetim kurulması, dinci gericiğin geriye çekilmesi ve PKK'nin kuşatılması gibi adımlarda ABD'nin "olur" ve "yardım"ının alınmadığını düşünmemelidir. Ankara ve Washington arasında bu adımların ölçüsü konusunda elbette bir gerilim ortaya çıkmış, ancak iki ülkenin egemen güçleri arasındaki yakınlık bu gerilimleri belli bir noktada tutmuştur.

Ne ilginçtir ki, Kürt siyasetinin ABD emperyalizmi karşısındaki direncinin zayıflaması da aşağı yukarı aynı döneme denk gelmiştir. Bu zayıflamanın yalnızca askeri alandaki sıkışmanın ürünü olduğu düşünülmemelidir. Kürt hareketi '90'lı yıllar boyunca si-

lahlı mücadele alanında, soğutma ve tırmandırma dönemlerinin doğal farklılıkları dışında kayda değer bir “değişim” yaşamamıştır. Önderliğin bütün bu dönem boyunca belli bir askeri pozisyonda tutunup asıl ilgisini başka siyasi araçlara yönelttiği rahatlıkla söylenebilir.

Bu arayışın eksenine uzun bir dönem Avrupa ile ABD arasındaki çelişkiler yerleşmiştir. Emperyalist ülkeler arası çelişkilere oynamak, hele hele sosyalist ülkelerin devre dışı kaldığı bir uluslararası ortamda, birçok açıdan anlaşılır bir şeydir. Ancak bu “oyun”un en önemli kuralı, basketboldaki gibi bir ayağın çakılı kalmasıdır. Siyasetin tutarlı, bağımsız ve riskleri azaltıcı bir içerikte sürdürülmesi ancak böyle mümkündür. Oysa Kürt siyaseti, bazı akıl hocalarının farkında olmayarak ya da kasıtlı biçimde yanıltıcı bilgiler vermesinin de etkisiyle, Avrupalı emperyalistlerle ABD arasında uzlaşmaz çelişkiler olduğuna ilişkin öldürücü bir yanlış içerisine düştü. Hiç kuşku yok, başka bir dizi konuda olduğu gibi, Kürt meselesinde de emperyalist ülkeler arasında küçümsenmeyecek bir açığı vardı. PKK, ABD’nin biraz da güç kullanarak bu açığı kapatabileceğini hiç düşünmeden, bütün enerjisini Avrupa’ya bu meselenin içine çekmeye ayırdı.

Kısa bir süre sonra Kürt siyasetinde sabit ayağın kalmadığı ortaya çıktı. İşçi sınıfı hareketinin sosyalizan bir çıkış yapmaması, Kürt siyasi kadrolarının çok büyük bir bölümünün sosyal demokrat okuldan yetişmesi, dünya çapındaki ilginin baştan çıkartıcı etkileri vb. Kürt uyanışının en büyük yatırımı diplomatik alana yapmasını kolaylaştırdı.

Türkiye’de restorasyon sürecinin bu meselenin çözümü konusunda acele etmesi ve ABD-İsrail ikilisinin kapısını şiddetle çalması Kürt siyasetinin diplomatik alandaki girişimlerinden duyulan rahatsızlıkla ilgilidir.

Artık okuyucu için bıktırıcı hale gelebilir, sermaye iktidarı başka konularda olduğu gibi, diplomatik alanda da “tekel” istemektedir ve kendi müttefikleriyle “muhalif” bir örgütün yakın ilişkiye geçmesini dünyanın sonu olarak değerlendirmektedir.

Peki düzenin böylesine zayıf bir noktaya sahip olması, bu zayıf nokta üzerinden siyaset yapmayı meşru hale getirmiyor mu?

Kesinlikle hayır. Türkiye’de burjuva düzenin zayıf noktası, çabuk “tahrik” olması, kolay “panik” üretmesidir. Ayağına basıldığında etrafa öldürücü gazlar saçan bir acayip yarattığı onun ayağı-

na basarak alt etmek mümkün değildir.

Türkiye kapitalizminin emperyalist ülkelerle ilişkisi, eşsizdir ve bütün dünya halkları için zehirleyicidir. Bunu test etmeye kalkmanın anlamı yoktur.

Kürt siyaseti sermaye iktidarının ayağına basmıştır. Bunun etkisi, 1984'de büyük bir şiddetle başlayan silahlı mücadelenin yarattığı tahribatla karşılaştırılabilir. Bu iktidar çok uzun sürecek bir savaşı göze alabileceğini kanıtlamış, göze de almış, lakin şu "siyasallaşma" denilen şeye hiç tahammülü olmadığını göstermiştir. "Siyasallaşma"dan ise daha çok "dış bağlantılar"ı anladığını artık biliyoruz.

Kürt siyaseti Avrupa'ya doğru bir açılımı zorlarken, Türkiye burjuvazisi ABD'ye bu açılımın önünü kesici bir müdahale için ısrarcı olmuş, bu ısrarlarını tarihinin en Amerikancı politikalarıyla süslemiştir.

Kürt siyaseti ise Avrupa-ABD çelişkisinin ürün vermediğini işiştikten sonra fark etmiş ve Türkiye'nin ABD-İsrail desteğiyle Suriye üzerine baskı kurduğu sıralarda yüzünü Washington'a dönmeye çalışmıştır. Öcalan'ın Kürt meselesinde ABD'ye rağmen başka ülkelerden bir "çözüm" gelmeyeceğini hissetmesi ve Washington'un Türkiye üzerinde baskı kurmasını sağlayacak bir yönelime girmesi, ABD'nin işini kolaylaştırmış ve Kürt siyaseti ustalıkla manevralarla oylanmıştır.

Nihayetinde ABD'nin kurduğu baskının boyutları anlaşıldığında, PKK bu kez tarihinin en az düşünülmüş ve en kötü planlanmış "Avrupa açılımı"na soyunmuştur. Bu açılımın PKK'yi kentlileştireceği, devrimcileştireceği, anti-emperyalist kılacağına dair ortaya çıkan beklentilere karşı *soL* dergisinde sayısız uyarı yapmış ve Kürt siyasetinin emekçi bir karakter kazanması için zamanın hızla tükendiğini vurgulamıştık. O dönem Kürt meselesinde maddi bir güce dayanmayan, Türkiye işçi sınıfı açısından toplumsallaşma sürecinin ilk basamaklarında olan bir hareketten gelen değerlendirmeler bazı Kürt marksistlerinin siyasal bilinciyle buluşmuş, ama genel olarak tarihin hafızasına kaydolmak dışında bir işe yaramamıştır.

Tıkandığı açık olan, kaçınılmaz bir biçimde kendine çıkış yolu arayan Kürt hareketini üzerinde hareket ettiği toplumsal dinamiğin sınırlarını hesaba katarak değerlendirmek gerekiyor. Büyük ölçüde "özel", "iradi" yaklaşımlarla siyasal tutum alan Türk

marksistlerine ise şu soruyu sormak: Hemen her konuda pek “devrimci” olmaya özen gösterirken, emperyalist ülkelerin açılımlarının içine sıkışan bir hareketin son bir hamleyle Alman emperyalizminin ABD’ye kafa tutmasına bel bağlayışından bir devrimcileşme hangi maksatla, hangi cesaretle çıkarttınız? Ve bu konuda dayanışmacı bir tutuma dengeli bir eleştirelliği katanları hangi hakla “Kürt meselesine duyarsızlık”la itham ettiniz?

Asıl duyarsızlık, İtalya’da ne yaptığını pek bilmeyen üç beş “sol” milletvekilinin çırpınışının ABD planını bozacağını “umut etmek”tir. Öcalan’ın kendisi “aldatıldım” derken, kendi danışmanlarını eleştirirken, kendilerine ve devrime zerre kadar inanmadığı anlaşılan bir bölüm Türk marksistinin tavrı gerçekten düşündürücüdür.

Kürt siyasetinin son Avrupa açılımı tutarlılıktan yoksundur. Rusya’da ırkçı Jirnovskiy’e, Yunanistan’da her hücreğine kadar Amerikancılaşmış istihbarat örgütüne ve Avrupa Birliği’nin emperyal kurumlarına dayanan bu açılımda, bütün eksikliklerine rağmen anti-emperyalist bir yörüngeye yardımcı olacak komünist partilerin rolü sanıldığından da azdır.

Şimdi tekrar geriye dönmekte yarar vardır.

Türkiye burjuvazisinin Kürt meselesindeki temel hareket noktası, *“bölgede bir Kürt kimliğinin ortaya çıkmasına ve bu kimliğin Türkiye ile iktidar ortaklığına gitmesine”* engel olmaktır.⁷

Bu değerlendirmeyi yapanın bu kitapta fazlasıyla “uğraşılan” bir istihbaratçı olması, değerlendirmedeki isabeti ortadan kaldırmamaktadır.

Kürt emekçilerinin bir dönem söz konusu olduğunda tamamen geride kalan, ama yakın gelecekte bu kez etkili bir biçimde değerlendirilmesi gereken “çıkış yolu” işte düzenin söz konusu “sıkıntısı”nda yatmaktadır. Türkiye burjuvazisinin korkusu Kürt siyasetinin emperyalist ülkelere “oynaması” olunca ve bu yöne doğru gidişe çok güçlü müdahaleler yapılırca, Kürt hareketinin sola doğru kayması için geçici de olsa uygun bir nesnellik ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmayı yaparken birçok başlığı geçiştirmem için bana olanak sunan sevgili Aydemir’in *Son Kriz* kitabında çok önemsendiğim bir saptama var. Güler bu kitapta, Türkiye’de sınıflar mücade-

lesinde yakın geçmiş açısından en kritik yılın 1996 olduğunu ısrarla vurgulamıştır.⁴ Bu saptama yalnızca sermaye sınıfının restorasyon açılımına dayanmamaktadır. İşçi sınıfı, sol hareket ve Kürt siyaseti açısından da oldukça önemli bir yıldır 1996. Onu takip eden yıllara damga vuran gelişmeler 1996 yılına ait tercihlerin ürünüdür.

Kürt siyaseti de 1996 yılında bazı tercihler yapmıştır.

Bu tercihleri önceleyen ve kesinlikle büyük bir değer taşıyan *Emek Barış Özgürlük Bloku* deneyi üzerinde durmak istiyorum. Bu deneyin 1995 Aralığı'nda bir seçim ittifakı olarak ortaya çıkmış olması onun değerini azaltmamaktadır. Bütün çabalarımıza rağmen bir seçim işbirliğinin ötesine geçemeyen söz konusu blok 1984 sonrasında "halkların kardeşliği" başlığının kentli ve emekçi bir rüzgar estirmesini sağlayan hemen hemen tek örnektir. Kürt siyasetinin ve Türk solunun birbirlerini karşılıklı "ön kesmek"le suçladıkları, en azından bunu hissettikleri bir dönemde küçümsemeyecek bir heyecan ve iyimserlik ortaya çıkartan blok süreci "büyük diplomasi"ye ve "parlamenter beklentiler"e kurban edilmiştir.

Oysa blok, hiç kimsenin aklına gelmeyen bir "zaman" da kazanmıştı. Bu zaman, Türkiye burjuvazisinin hediyesiydi. Aklını "dış politika tekeli" ve Kürt kimliğinin düzen güçleri içinde kalıcı dostlar edinmesiyle bozan siyasi iktidar, fazla önemsemediği sol güçlerle Kürt siyaseti arasındaki yakınlaşmayı hoş görmeye karar vermişti.

Blok'un yüzde 10 barajını aşmayacağından emin olan, sol güçlerle işbirliği yapan bir HADEP'in RP'den veya genel olarak İslami odaklardan uzaklaşacağını düşünen, bu işbirliğinin emperyalist ülkeleri ürküteceğini bilen devlet blokun üzerine gitmedi.

Sınıflar mücadelesinde pek az rastlanabilecek bu durum, Türk ve Kürt emekçileri açısından tarihsel bir fırsat yaratıyordu. Kürt siyasetinin de, sosyalistlerin de görece en az engelle karşılaştıkları dönem, Emek Barış Özgürlük Bloku'nun sinmiş sola ve aydınlara umut, Kürt insanına da güven aşılayan faaliyetlerine denk düştü. Bu faaliyetin içindeki komünist unsurların Kürt emekçilerini ürküteceği ve devleti provoke edeceğini düşünen bazı Kürt siyasetçilerine o dönem de "bunun doğru olmadığını" elimizden geldi-

ğince anlatmaya çalıştık. Türkiye solunun bloktaki varlığının “seçmen desteği”ne değil siyasal ve ideolojik bir kimliğe dayandığını hatırlatıyorduk. Ne yazık ki son derece içten bir biçimde komünistlerle birlikte olmayı sürekli kılmak isteyen HADEP’li dostlarımızın çabaları, anti-emperyalist, gericilik karşıtı yaklaşımlarımızdan ve bu yaklaşımların sembolü olan bayraklarımızdan rahatsız olarak yasakçı bir tavır geliştirmeye çalışan başka siyasetçilerin tutumunu bir türlü kıramadı. “Kitlemizi ürkütüyor” diye siyasi sorun hale getirilen “kızıl bayrak”lar, yoksul Kürt emekçileri tarafından İstanbul’dan, Mersin’den, Adana’dan alınarak Kürt kentlerine taşındı. O dönem Diyarbakır’da siyasi faaliyet göstermeyen SİP’in kentte “bu kadar adamı olduğunu bilmediklerini” söyleyen bazı HADEP’li dostlarımıza Kürt emekçilerinin içten bir jest yaptığını hiç anlatmadık.

Bloktan ürkenler Kürt emekçileri değil, gericiler ve emperyalistlerdi. Düzenin tehdit algılamasındaki çarpılma ve alt edemediği “korku”yu buna eklediğimizde 1995 sonu ve ’96 başında nasıl bir fırsat kaçırdığımızı daha iyi kavrayabiliriz.

Kürt siyaseti tarihsel bir fırsatı değerlendirememiş, Türkiye sosyalist hareketi bu fırsatı değerlendirecek gücü kendisinde bulamamıştır.

Öcalan’ın Roma süreciyle birlikte sürekli vurguladığı “dış güçlerin kanlı planları” da bu çerçevede değerlendirilmelidir. PKK liderinin Yunanistan’ın bir “*Türk-Kürt savaşı çıkararak kardeşi kardeşi kardırma*” politikası yürüttüğü iddiası⁹, gayri resmi bir görüşmede askeri yetkilinin “*Bu bir oyundur, kardeşi kardeşe kardıracıklar, bunu bozacağız*” dediğini ileri sürmesi yalnızca “Demokratik Cumhuriyet” açılımına meşruiyet kazandırma kaygısıyla açıklanamaz. Bu iddialar düzenin sözünü ettiğim “korku”sunun boyutlarını kanıtlayacak önemlidir. İktidarın bu korkuyla Kürt siyasetini emperyalistlerden ve bazı düzen içi dinamiklerden kopartacak bir sola kayışa razı olmaları, bizim cephemizden değerlendirilmesi gereken bir olanaktı; bu olanak başka biçimlerde yakın gelecekte mutlaka hesaba katılmalıdır.

Sermaye sınıfının bu tavrı elbette geçicidir, ancak Türkiye sosyalist hareketinin ve Kürt devrimcilerinin sermaye sınıfı rahatsız diye gericilerden ve emperyalistlerden medet ummak yerinc ser-

⁹ Tuncay ÖZKAN, a.g.y., s. 17

maye sınıfının korkularına güzel bir bedel ödetmeye çalışması çok daha sağlıklı ve devrimci bir yaklaşımdır.

Tersi...

Tersinin yıkım olduğu herhalde anlaşılmıştır.

Gericilik ve emperyalizmle işbirliğinde Türkiye burjuvazisinin eline kimse su dökemez. Kürt siyaseti karşı-devrimin etkili kılıcı dinci gericiliğin ve bütün dünyayı karartan emperyalizm olgusunun Türkiye’deki burjuva iktidarın dayanağı olduğunu net bir biçimde kavradığında, aynı iktidarla bütünleşmenin yolunu aramaya başlamıştır. Demokratik Cumhuriyet bu arayışın kodlamasıdır.

Kürt emekçileri bu arayışa mahkum olamaz. Bu arayışın aşağıda bir örneğini verdiğim, başka ve daha açık ifade edilenlerini ise asla tekrar etmeyeceğim yönlerinin de hesaba katılmasını sağlamak ve birlikte kurtuluşu adım adım örmekten başka çaremiz bulunmamaktadır.

“Türkiye sınırları içindeki bataklık kurutulmalı, PKK kendi batağını Irak, İran, Yunanistan ya da Suriye’de yaratmaya zorlanmalıdır. Dünyadaki örnekleri göstermiştir ki, bir başka ülkenin terör örgütleri, yuvalandıkları ülkelerde bir süre sonra büyük sorunlara yol açmaktadır. Türkiye uzun vadede bundan yararlanarak PKK’yı yuvalandıkları ülkelerin içinde kullanmaya da başlayabilir.”¹⁰

¹⁰ Erol MÜTERCİMLER, 21. Yüzyıl ve Türkiye “Yüksek Strateji”, Erciyaş Yay., 1997, s. 550.

II.7.

Gericilik Tehdidi Yapay mı?

“Şeriatçı hareketin elde ettiği mevzi ile sistemin genel yapısı arasındaki boşlukların yarattığı gerilimin öngörülemeyen sorunlar yaratması her an beklenmelidir. Bu sorunlar ideolojik ve siyasal krizi derinleştireceği gibi, doğrudan devlet aygıtında sarsılmalara da yol açabilir. Sosyalist hareket şeriatçı hareket karşısında duyarlı toplumsal kesimlere devrimci bir tarzda ulaşmanın yolunu bulmalı, işçi sınıfı içerisindeki çalışmalarda bu sorunun ‘sınıf çelişkileri’ni örttüğü yanılışına düşmemelidir. Komünistler yakın dönemde a) hangi biçimde olursa olsun yapılacak seçimlerdeki Refah başarısının (Refah’ın seçimlerden birinci parti olarak çıkması yeterli bir başarıdır), b) Sivas benzeri bir katliamın c) Mumcu cinayeti çapında bir başka suikastin sonrasında meydana gelecek çalkantılara şimdiden hazırlıklı olmalıdır. Her üç gelişme de şu andaki siyasal atmosferi fazlasıyla değiştirecektir.”¹

Yukarıdaki değerlendirme Eylül 1994 tarihini taşıyor. Susurluk kazasından yaklaşık iki yıl, 28 Şubat’tan iki buçuk, Gazi olaylarından ise altı ay kadar önce yazılanlar Türkiye solunun, hiç değilse bizlerin olup bitenlere şaşımaya, ama daha da önemlisi hazırlıksız yakalanmaya hakkı olmadığını gösteriyor.

¹ Sosyalist İktidar Partisi, **Siyasi Büro Genelgesi**, Eylül 1994. SİP SB’nin 1994 yılında yapmış olduğu değerlendirmeleri de kapsayan bir çalışma için *Ciğnek 5.5*’te yer alan “Restorasyon Soruları Üzerinden Marksizm ve Güncel Siyaset” başlıklı yazıma bakılabilir.

O dönem yapılan değerlendirmeler, elbette daha sonra yaşananların ancak ana doğrultusuna ışık tutabilmektedir. Ne var ki, dinci gericiliğin yükselişinin bir kriz dinamiği olarak öne çıkacağıının vurgulanması 12 Eylül faşizminin, hatta öncesinde Milliyetçi Cephe hükümetlerinin sistemli bir biçimde yobazları desteklediği, onların önünü açtığı uzun bir döneme tanık olan Türkiye solcusu için bir yenilik anlamına da gelmektedir.

Burada değinmeden geçemeyeceğimiz ve solu iyice kararsızlaştırıp büsbütün şekilsiz kılan bir nokta daha var. Sol, andığımız dönemde gericilikle sermaye sınıfı arasındaki bağlantılar bu kadar açıkken ve dinci hareket en önemli karşı-devrimci güçlerden birisi olarak siyasi-ideolojik mücadelede yerini almışken, bu hareket içinde “dost unsurlar” aramaktan hiç vazgeçmemiştir. Bu nedenle dinci gericiliğin kapitalizmin bir kriz dinamiği haline gelme sürecine sol baştan aşağıya hazırlıksız yakalanmış, doğru olmakla birlikte tek başına fazlasıyla eksikli kalan “devlet gericiliği besliyor” yaklaşımından canı sıkılınca, devlete karşı gericiliğin yanında durmaya karar vermiştir.

Bu hastalıklı tutum üç nedene bağlanabilir. Öncelikle, dinci hareketin bazı unsurlarının anti-emperyalist, hatta eşitlikçi bir demagojiyle yüklü olması, saflık veya körlükle malul sol kesimleri etkilemiştir. Ancak bu neden, resmi kemalist söylemin, devlet sola dönük baskılarını en üst düzeye çıkardığı sıralar aynı zamanda “laik”liği de temsil ediyor oluşundan daha az önemsenmelidir. Ve belki hepsinden önemlisi, nasıl Türkiye’de devlet düşmansız yapamıyorsa, Türkiye solcusunun da, düzen güçleri arasından dost kapmadan yapamıyor oluşudur. 12 Eylül yıllarında Türkiye solcusu düzen cephesinde İslamcılardan başka dost kapısı bulacak durumda değildi!

Ancak Türkiye solcusu için bu “dostluk”un önünde ciddi engeller de vardı. Diyelim ki 1960’larda, ‘70’lerde olup bitenler, yani gericilikle sokak sokak, meydan meydan hesaplaşıldığı, solun buna mecbur bırakıldığı unutuldu. Böyle olsa bile, Türkiye solunun her zaman gözünü diktiği ve her zaman daha fazla toplumsal kanal bulduğu Alevi nüfusun psikolojik baskısı Türkiye solunun İslamcılarla flörtüne kısmen de olsa fren işlevi görüyordu. Ayrıca solun sokaklardan büyük ölçüde çekilmesiyle birlikte gerici şiddet bu kez kemalist olup olmamalarından bağımsız olarak, sol düşünce ile toplum arasında köprü işlevi gören bazı düşünce adam-

larına dönük (Muammer Aksoy, Çetin Emeç, Turan Dursun, Bahriye Üçok, Uğur Mumcu vb.) kalles saldırılara yöneliyor ve solun bir kez daha aklını karıştırıyordu.

Ne var ki, Sivas Katliamı gibi büyük gerici organizasyonlar bile akıl karıştırmanın ötesine geçemedi. Solun bazı kesimlerinin aklı başına bir türlü gelmiyordu.

Ciddi bir problemdi bu.

Bu problemde Kürt hareketinin payını görmezden gelemeyiz. Kürt hareketinin “katkısı”, yalnızca dinci gericilik ile inanan Kürtler arasında sıkışıp kalmaktan kaynaklanmıyordu. Kürt siyasetinde de, tıpkı Türkiye solunda olduğu gibi, aklını kemalizmle bozan bir kesim vardı. Sınıf egemenliği, mülkiyet ilişkileri, emperyalizm vb. olgular bir kenara bırakılıyor ve söz konusu egemenliğin aracı olan “devlet”e kilitleniliyordu. “Devlet” ve “iktidar” olgusunu baş düşman ilan etmenin iktidardan, devrimden uzaklaştırdığına ilk kez bu kadar açık bir biçimde tanık oluyorduk.

Gericilik söz konusu olduğunda, bu saplantı dinci hareketin bir karşı-devrimci güç olarak bütünüyle “sentetik” karakter taşıdığına ilişkin bir sonuç yaratıyordu. Dolayısıyla, ortada “inanan bir halk” vardı. Bu halkın belli bir kesimi oldukça muhafazakardı. Ancak asıl sorun onlardan kaynaklanmıyordu. Devletin bu kesimleri kışkırtması, hatta doğrudan islamcı görüntüde örgütler kurarak kendi pisliklerini bu örgüt ya da inanan kesimlerin üzerine atması söz konusuydu.

Bu durumda bir toplumsal güç olarak dinci gericilik diye bir başlık açılmamalı, doğrudan “devlet”ten hesap sorulmalıydı. Bazı sol örgütler radikal İslamcıları devletin bu tuzağından kurtarmak için kolları bile sıvadı. Bunu yapamadıkları noktalarda da, dinci gericiliği işlenen cinayet veya katliamlarda aklamaya yöneldiler, devletin başka sorunları örtmek veya gerilimi tırmandırmak için “suni gündem” yarattığını ileri sürdüler.

Türkiye solunun problemi popülizmden kopmamak, kemalizmden ise sağlıklı bir zeminde kopmaya kalkmaktı.

Açık söylemek gerekirse, “halkımızın gelenekleri, alışkanlıkları karşıya alınmamalı” diyerek gericiliğe arka çıkan ve yobazlarla mücadele etmeden devrimcilik yapılamayacağını anlatanları “clitizm”le suçlayanlara abartılı bir anlayış gösterdik. Meraklılarsa öykündükleri gibi yaşamaya devam edebilirler... Alınacakça...

Yok değiştirilecekse bazı şeyler, o zaman işe sermaye-devlet

bağlantısını en tepeye yazarak başlanmalı. Ancak yukarıda aktarmaya çalıştığım tuhaf yaklaşımları bertaraf edebilmek için biraz tarihe, biraz da marksizmin siyaset ve ideoloji üzerine oluşturduğu birikime hakim olmak da gerekecek...

Çağımız devrimler ve karşı-devrimler çağıdır. Devrimler nasıl özgün tarihsel kesitlere denk düşüyorlarsa, karşı-devrimler de devrevi veya bir başka deyişle “geçici” özellikler taşıyorlar. Kalıcı olan sermaye egemenliği ve bu egemenliğin temel kurumlarıdır. Devletin, burjuva diktatörlüğünün devrim tehdidine karşı en kritik karşı-devrimci silahı olduğu kesin bir doğrudur. Ancak devletin de bu işlevi “geçici”dir, ya da bir başka deyişle sermaye egemenliğinin nesnel ve öznel açıdan tehdit altına girdiği “devrimci bunalım” dönemlerine bağımlıdır.

Sermaye düzeninin ve onun aygıtı devletin her daim karşı-devrimci bir kimliğe mahkum olduğu iddiası temelsizdir. Burjuvazi ve onun kurumlarının kendi sürekliliklerini sağlayabilmek için sadece ve sadece karşı-devrimci bir kulvara sahip olduklarını sanmak son derece aptalcadır. Gelişmiş kapitalist ülkelerden başlayarak dünyanın birçok ülkesinde işçi sınıfı ve emekçilere karşı saldırılar “burjuva demokrat” bir karakter taşımaktadır.

Sol, “burjuva demokrasi”sine öykünmeye o kadar alışmıştır ki, onun da sınıf diktatörlüğüne denk düştüğünü unutuvermiştir. Unutkanlar, burjuva demokrasisine kıyamayıp onun gericiliğini itiraf edemeyenler, solculuğu bırakmak zorundadır. Bu türden bir solculuk açıkça zararlıdır.

Karşı-devrimci araçlarla burjuva demokrat araçlar arasında kesin bir ayırım yapmak zaten yanlıştır, tehlikeli siyasal sonuçlar doğuracaktır. Ne var ki, bu yanlışlık bizi, bilimsel olarak mümkün olmayan bir şeyi, burjuva egemenliğinin, özellikle devletin her daim “karşı-devrimci” bir kimliğe mahkum olduğunu savunmak gibi bir başka yanlışla sürüklememelidir.

Buraya kadar anlatılanlardan sonra, yeniden “sentetik” modele dönebiliriz. Dinci gericiliğin “devlet” tarafından biçimlendirildiği ve güçlendirildiği, daha da önemlisi suça teşvik edildiği, bu nedenle mücadelenin dinci gericiliği değil de devleti hedeflemesi gerektiği, bu modelin siyasal uzantısı durumunda. Öncelikle, bu modele yaslanılacaksa eğer, hedef tahtasına doğrudan sermaye sınıfının yerleştirilmesinde yarar bulunduğu söylenmelidir. Çünkü, bazı solcuları ve marksizmle bağını koparan kimi Kürt siya-

setçilerini saymazsak, solculuk yaptığını düşünen herkes için devletin sınıf karakteri bir yerden sonra açık olmalı. Her ne kadar ülkemizde sermaye sınıfını aklayıp sorunun devletten kaynaklandığını ileri sürenlerin sayısı oldukça kabarık olsa da, bunları bir köşeye sıkıştırıp “devlet nedir” diye sorsanız, hep bir ağızdan “bir avuç para babasının...” diye başlayacaklardır. Köşeye sıkışınca sahip çıkılan doğruysa ve dinci gericiliğin “yaratılan” bir problem olduğu düşünülüyorsa, devlet de aşılabilecek ve sistemin asıl kalbine yönelinecektir.

Tabii buna siyaset denirse!

Bu kafayla faşistlerle, çetelerle, kapitalizmin herhangi bir koçbaşı örgütlenmesiyle mücadele etmek olanaksızdır. Yıllarca “sermaye bağlantısı” üzerinde duran biz komünistlere bazı liberal solcuların “yapana değil yaptırana bak” diye akıl öğretmeye kalkmasıdır bu.

İşe yaramaz. Çünkü devrimci mücadele sermaye egemenliğinin güncel, somut sonuçlarını, ortaya çıkan siyasal başlıkları pas geçerek başarıya ulaşamaz, başarıya ulaşmak bir yana, varolamaz. Söz konusu siyasal başlıklar, ister emekçi sınıfları engellemek, ister onları uyutmak, ister onları kandırmak, isterse oyalamak için ortaya atılsın, bir kez toplumsal bir karakter kazandıktan sonra, ister istemez “nesnel” bir yan taşırlar. Bu nesnellik, tıpkı kapitalizmin ekonomik dinamikleri gibi, hem sermaye sınıfının gücü hem de zaafı olarak görülmelidir. Burjuva siyaseti ve ideolojisi sermaye egemenliğini yaralayabilecek, onu zayıf düşürecek iç tutarsızlıklar üretir; devrimci siyaset bunlar üzerinden sistemin kalbine yönelmek durumundadır. Bütün bunları “yapay” bulacaksınız, sonra da “şimdi iktidarı düşünmenin sırası” mı diye, hedef küçülteceksiniz.

İşte bu olmaz!

Dinci gericilik başlığını “sentetik” diye küçümseyen solcular, sahtekarca bir tutum içindedirler.

Dinci gericilik, tarihi kapitalizmden de eski bir egemen sınıf silahlıdır. Bu silahın burjuvazi tarafından öyle ya da böyle kullanılması, bu silahın önemini ve özgünlüğünü azaltmaz.

Sol ve dinci gericilik bahsine bir sonraki bölümde tekrar döneceğiz. Ancak şimdi, Türkiye kapitalizmi açısından dinci gericiliğin ne kadar önemli ve vazgeçilmez bir yer tuttuğuna daha yakından bakmamız gerekiyor.

Scntetik mi değil mi... O zaman karar veririz.

Açık konuşmak gerekiyor. Türkiye’de dinci gericiliğin üzerinde hareket edebileceği muhafazakar bir toplumsal zemin her zaman varoldu. Kapitalizmin gelişmesi ve modernleşme hamleleri sırasında bu zemin ülkenin siyaset ve ideoloji üretim merkezlerinden uzak tutulmaya çalışıldı. Bir başka deyişle, genç burjuva devletinin ilk on yıllarında dinci gericiliğin dayanağı olan toplumsal tabanı dönüştürmek için giriştiği hamleler, onu izole etmek için sarf ettiği çabanın yanında çok önemsiz kalmaktadır. Zaten kapitalist devlet açısından ilki mümkün değildir. 1990’ların ikinci yarısındaki restorasyon sürecinin yaşadığı sıkıntı da buradan kaynaklanmaktadır. Dinci gericiliğin toplumsal tabanına dönük işlevli bir müdahale “ideolojik şiddet” olmaksızın mümkün değildir. Bu başlıkta ideolojik şiddet ateizm değildir, ama ateizmin toplumsal alan içerisinde tuttuğu mevzileri kuvvetlendirmeden bu müdahalede herhangi bir sonuç alınamayacağı da gerçektir.

İşin iktisadi yanını, toprak sahipliğinin bütün dinlerin besleyici faktörü olduğunu, yine bütün dinlerin sermaye birikim sürecinde belli kesitlerde önemli roller üstlendiğini bir kenara koysak, yani salt ideolojik düzlemi veri alsak bile, aşırılıklar olmadan bu tutucu zemini değiştirmenin mümkün olmadığını hesaba katmamız gerekiyor.

Türkiye Cumhuriyeti’nin tarihi hep varolan tutucu toplumsal zemin ile siyasal-ideolojik alanı yakınlaştırıp uzaklaştırmanın tarihidir.

Burada işin içine elbette devletin öznel yaklaşımları girmektedir. Çünkü devlet, bir nesnellik olduğu kadar, bir öznedir de. Nasıl 1930’lu yıllarda sivil toplumcu-liberal “sol”cuların elitist zihniyet diye eleştirdiği bir tarzla söz konusu toplumsal zemin kuşatılmış ve siyasal alanın dışına çıkarılmışsa, örneğin Demokrat Parti açılımında veya 12 Eylül yıllarında bu zeminin genişlemesine ve siyasal-ideolojik misyonlar yüklenmesine izin verilmiş, bu misyonlar teşvik edilmiştir.

Bu işler böyledir. Sözgelimi Almanya’da Nazi Partisi’nin uzun bir süre dış ve iç dinamiklerce kuşatılmış bulunan “milliyetçi-ırkçı” bir toplumsal taban olmaksızın zafere yürümesi mümkün müydü? İşte bizim dinci gericiliğimiz de (aradaki farklar bir yana) bu şekilde ele alınmalıdır.

Restorasyon süreci, veya bazılarının gereksiz yere 28 Şubat’la

sınırladığı süreç, karşı-devrimci örgütlenmenin kontrolsüzleşen siyasal aktörlerini geriletmenin yanı sıra, baştan beri vurguladığım toplumsal zemini bir kez daha siyasal ve ideolojik iddialardan uzaklaştırmayı düşünmüş, ancak gerici toplumsal zemine dönük bu “kemalist” yaklaşım bu kez tam anlamıyla başarısızlığa uğramıştır. Birincisi bu toplumsal zemin bazı alanlardan çıkartılmayacak kadar şişmiş, yayılmıştır. Hep vurguladığımız gibi, Türkiye’de nüfusun yarısından fazlası her an karşı-devrimci siyasal açılımlara omuz verecek yapıdadır. Restorasyon bu yapıda çok büyük bir değişiklik yaratamamıştır. İkincisi, gerici toplumsal zemin artık kırlara hapsolmuş durumda değildir; köylü kimliğinden kasabalı kimliğe ve sonrasında kentliliğe terfi etmiştir. Bu değişim kontrolü ve tecriti zorlaştırmaktadır.

Hemen hatırlatalım, sözünü ettiğimiz toplumsal taban genel olarak karşı-devrimci ideolojilere yatkındır, yani faşizmle dinci gericiliğe... Bu iki karşı-devrimci hareketi toplumsal taban bağlamında ayrı tırmak (MHP’nin hükümet ortağı olduktan sonraki durumuna rağmen) olanaksızdır.

Bu tabloda askerlerin siyasal ve ideolojik, hatta ekonomik kurumsallaşma açısından söz konusu hareketlerin bazı mevzilerini ortadan kaldırdıklarını, ancak kendilerine yakıştırılan “toplum mühendisliği” açısından başarısız olduklarını görüyoruz. Bu başarısızlık restorasyoncuların siyasi alana sık sık müdahale etmelerine yol açmıştır. Çünkü bu devirde sermaye adına yürütülen bir restorasyonun “samimi Müslümanları incitmeyecek” yöntemlerle ve sistemin ekonomik dinamiklerini sarsmayacak bir doğrultuda toplumsal zeminde değişiklikler yapma becerisi bulunmamaktadır.

Bu beceriksizlik, restorasyonun çete ve gericilik başlıklarını ciddiye almadığını göstermez. Askerlerin bir parti olarak öne çıktığı sürecin önemi, ele alınan başlıkların birbiriyle bağlantılandırılmasındadır. Ekonominin geleneksel yapısını bozan unsurların hizaya sokulması, toplumun siyasetleştirilmesi, siyasetin partisizleştirilmesi, uyuşturucu ve kara para musluklarının kontrol altına alınması, silah gücünün merkezileştirilmesi, Kürt dinamiğinin etkisizleştirilmesi, Avrupa Birliği’ne adaylığın önünün açılması vb. hedeflerle çetelere, dinci gericiliğe dönük müdahaleler arasında mutlak bir bağ vardır. Daha önce de belirttiğim gibi, Susurluk’ta askerlerin de bir kazaya uğradığı iddiası,

hele hele arkasından bu kazayı telafi etmek için “şeriat” gündeminin açıldığı tezi geliyorsa, bütünüyle saçmadır.

Askerlerin Susurluk “kazası”ndan önce “şeriat” başlığında da bir hazırlık içinde oldukları açıktır. Bu açıdan daha Ocak 1996 tarihinde Emekli Orgeneral Kemal Yavuz’un Ceviz Kabuğu’nda yaptığı açıklamalar özellikle ilgi çekicidir. Bu açıklamalar üzerine Ecevit, “Yavuz’un çok hazırlıklı olduğunu” vurgulamış ve askerlerin duyarlılıklarının altını çizmişti.

Yavuz’un konuşmasının içeriğini tahmin etmek zor olmasa gerek.²

Teorik olarak başka türlü de zaten mümkün değil. Askerlerin hareket tarzı, kendi kurumsallaşmalarına son derece uygundur. Fevri, aceleci kararlarla adım atmazlar. Her şey uzun uzun düşünülükten, diğer aktörlerin muhtemel davranışlarına göre “karşıplanlar” hazırlandıktan sonra harekete geçilir. Susurluk kazasından sonra “derin devlet”i korumak için aceleyle şeriat gündemi yaratmak, askerlerin davranış kalıplarına oldukça uzaktır.

Ve tekrar olacak, Susurluk kazasının kendisi bir yana, kazadan sonra başlatılan operasyonun askerlere rağmen sürdüğünü ileri sürmek, “derin devlet” diye mistik hale getirilen bir kurumsallaşmayı bu kez fazlasıyla hafife almak anlamına gelir.

Susurluk kazası ile 28 Şubat, aynı sürecin farklı başlıklardaki kritik dönemeçleridir.

Sincan Belediye Başkanı Bekir Yıldız (bir gericinin, aynı adlı değerli bir edebiyatçımızdan daha fazla tanınması, toprağımızın ne hale getirildiğine acı bir örnektir), gazetecilerin ve kameramanların “bu geceye dikkat edin” dercesine Kudüs Gecesi’ne yığıldıklarını, halbuki daha önce sayısız etkinlik düzenlemelerine rağmen aynı ilgiye mazhar olamadıklarını belirtiyor.³

Restorasyoncular çete ve gericilik başlıklarında son derece profesyonel yöntemler kullanıyor. Bu profesyonellik “suni gündem”e değil, ancak işin ne kadar ciddiye alındığına kanıt oluyor.

Profesyonellik yakıştırdığımız müdahalenin tepeden inme karakterde olması, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş felsefesine fazlasıyla uygundur. Bir burjuva aktörden daha farklısını beklemek anlamsızdır. Burjuva devriminin geride bıraktığı bir toplumsal

² Hulki CEVİZOĞLU, 28 Şubat - Bir Hükümet Nasıl Devrildi, Beyaz Yay., 1998, Önsöz içinde.

³ a.g.y., s. 6.

dokunun siyasal ve ideolojik uzantılarını kontrol etmeye dönük bir müdahalenin “ne kadar demokratik” olup olmadığını saptamaya kalkmak, bu konuda ahkam kesmek de bir o kadar saçmadır. Türkiye solunun tutum belirlemesi gereken, askerlerin gericiliğe karşı konumlanması değil, gericiğin Türkiye emekçileri karşısındaki konumlanmasıdır. 28 Şubat’ın hemen ertesinde “bu müdahale Meclis’in sonudur” diye ağlaşan liberallere ortak olmak, solcuyum diye ortalıkta gezinenlerin işi olmamalıdır.

Olmamalıydı...

İnönü Alpat aktarıyor, Nevzat Yalçıntaş (TRT’deki problemli genel müdürlük döneminde tam anlamıyla bir gericiydi, sonraki yıllarda ne yaptı etti, daha fazla gericileşmenin yolunu buldu) 28 Şubat’tan 15 gün kadar sonra “50 yıllık kazanımlarımız elden gidiyor” diye yakınıyor.⁴ Solun bu kazanımlara da, Yalçıntaş’ın yakınımlarına da ortak olmaya kalkması utanç vericidir.

Yalçıntaş ve arkadaşlarının o dönem şaşırdığını iyi hatırlıyorum. Türkiye’deki devlet geleneğini pek yakından bilen Aydın Menderes dışında Refah’çıların tamamı, çok şaşırmışlardı.

Oysa şaşıracak bir şey yoktu. Askerlerin müdahalesi, teorik olarak kaçınılmazdı. Teorik olarak kaçınılmaz olanı engelleyecek bir siyasal ortam da bulunmuyordu. Ancak bir şey hatırlanmalı, eğer askerler sermaye sınıfı adına hareket etmese, sermaye egemenliği adına bütünlüklü bir projeye sahip çıkmasa ve yalnızca “dinci hareket”le sınırlı bir müdahale geliştirse, ne bu müdahalede etkili olacak, ne de bu müdahale için gereken dış desteği sağlayacaklardı.

Türkiye burjuvazisinin kriz sürecinde kapsamlı bir yenilenme programı geliştirme ihtiyacı duyması önemsenmeli, bu programın geliştirilmesinde askerlerin rolünün hakkı verilmelidir. Burada sorulması gereken soru, “dinci gericilik” bahsinin müdahalenin bütünü düşünüldüğünde ne kadar ciddiye alındığıdır. Görünene bakılırsa, müdahalenin en kilit noktalarından birisidir “şeriat tehlikesi” Ama başka bir açıdan baktığınızda pekala müdahaleye, yani restorasyona kemalizm adına meşruiyet kazandırmak için şişirilmiş bir gündemle karşılaşabilirsiniz.

Türkiye solu bu açıdan bakmaktan, dört yıllık bıktırıcı süreye rağmen, vazgeçmemiştir.

⁴ İnönü ALPAT, *Hamamböcekleri, Alestopu ve Askerler*, Mayıs Yay., 1999, s. 89.

Biz bu bakış açısını beğenmiyoruz.

Bu bakış açısına göre askerler siyasal otoritelerini artırmak, hatta bir darbeye zemin hazırlamak için “dinci gericilik” tehdidini toplumun önüne koydular. Aslında böyle bir tehdit yoktu...

Ya da vardı da, memlekette şeriat tehlikesi yoktu!

Zaten mesele burada. Türkiye kapitalizmin iç dinamikleri İslami devlete imkan tanımıyor. Ancak her ideolojik-siyasal aktör gibi İslamcı hareketin de geride bıraktığı onca başarıdan sonra daha iddialı projeler geliştirmeye başlaması ve toplumsal yaşantıya daha bütünlüklü bir müdahalenin yollarını aramaya başlaması kaçınılmazdır. Burada İslami hareketin yekpare bir oluşum olarak şeriatçı bir kalkışma hazırlıkları yaptığını filan söylemiyorum. Devletin gürbüz memesinden beslenerek toplumsaldan siyasala, sonra tekrar toplumsala taşınan dinci gericiliğin “teknik” olarak bu tür bir kalkışma yeteneği de yok zaten. Ancak kayda değer olan, gerici hareketin böyle bir projeyle sermaye egemenliğinin siyasal, ideolojik ve hatta ekonomik dengelerini ciddi şekilde sarsmasıdır.

Şimdi bu “gerici tehlike” midir, değil midir, bunu tartışmanın anlamı bulunmuyor. Doğrusu şudur; Türkiye kapitalizminin iç dinamikleri din esasına dayalı bir toplumsal düzenlemeye imkan tanımamaktadır. Restorasyon süreci de zaten bunun kanıtıdır.

Ülkenin en büyük iki kentinin doğrudan Refah’çı, üçüncü kentinin ise tarikatçı başkanlar tarafından yönetilmesi az önemli değildir. Ülkenin Refah’çı bir başbakan üretmesi az önemde değildir. Ülkenin irili ufaklı yüzlerce yerleşiminde içki satışlarının yasaklanması az önemde değildir. Ülkede “biz şeriatçıyız” diyenlerin “şeriat adına adam öldürüyoruz” demeleri, bu tür eylemlerin bir bölümündeki açık devlet rolüne rağmen az önemde değildir. 12 Eylül ve ardından Özal döneminde bozulan sermaye grupları arasındaki dengenin bu kez İslami sermaye tarafından altüst edilmesi az önemde değildir.

Bütün bunları bazı “sol”cuların sırtarak izlemesi ve olup bitenleri ciddiye alanların burjuva aktörler olması belki de hepsinden önemlidir.

Türkiye solunun 1960’lı yıllardaki heyecan verici açılımının en önemli özelliklerinden birisi, “memleket meseleleri” ile ilgilenmektir. Memleket meselesi kâh dış borçlar, kâh 6. Filo, kâh Coca Cola, kâh NATO üsleri, kâh sendikal haklar, kâh imam-hatip me-

zunlarının orduya alınması veya askeri ortaokullarının kapatılmasıydı...

Kalkınmacı diye dudak bükülen bu açılım sırasında Türkiye solu, bugünkünden çok daha fazla siyasallaşmıştı. Aradan yıllar geçtikten sonra emekçi sınıfların aklına tecavüz eden, onların mücadele azmini ve hakkını gasp eden gericilik bir “devlet komplosu”na indirgendi. Memleket meselelerinin en azından bir bölümü düzenin iç meselesi olarak görüldü.

Dinci gericiliğin bir kriz dinamiği olarak boy gösterdiğinin anlaşılamaması, solda parçalı yaklaşımların da önünü açtı. 28 Şubat’ın yalnızca sermayenin iç kompozisyonundaki bozulmayla ilişkilendirilmesi bu parçalı yaklaşımların en yaygınıydı. Büyük burjuvazinin geleneksel kesimlerinin İslami sermayenin güç kazanmasından duyduğu rahatsızlık, askerleri harekete geçirmiş ve İslami sermayenin önü kesilmeye çalışılmıştı.⁵

Hayat bu kadar basit akıyor. İslami sermayenin ekonomik alanda hüküm süren hiyerarşiyi tehdit etmesi, problemin sadece bir boyutudur. Dinci gericilik bir kriz dinamiği haline siyasi, ideolojik ve ekonomik boyutlar üzerinden gelmiştir. Bu dinamiğe dönük müdahale de kendince ve sermaye sınıfının ufku ölçüsünde çok boyutludur. Üstelik müdahalenin belki de en zayıf yönlerinden birisi İslami sermayeye dönük operasyonlardır. Her şeyden önce doğal olarak dinci gericiliğin sistem ile en fazla organik bağ üreten unsurları sermaye çevreleridir, bunların siyasal-ideolojik esneme katsayıları son derece yüksektir. İkincisi, burjuva diktatörlüklerinde sermayenin dokunulmazlığının ender olarak ihlal edilebileceği hatırlanmalıdır. 1996 sonrasında İslami sermayeyle sınırlanamayacak örneklerle (Cavit Çağlar hatırlanabilir) karşılaşılrsa da, bu başlıkta fazla ileri gidilemediği unutulmamalıdır.

Burada söylenebilecek olan, askerlerin gericiliğin arkasındaki ekonomik gücün farkına varmış olmalarıdır. Ancak ne ellerinden fazla bir şey gelebilir, ne de bu güç İslami sermayeyle sınırlıdır.

Bütün bunlar restorasyon sürecinde İslamcı siyasete dönük olarak yapılan müdahalelerin tek başına ekonomik mülahazaların ürünü olduğu tezini çürütmeye yetmektedir. Üstelik yine unutulmamalıdır ki, İslami sermayenin yükselişinden en fazla rahatsızlık duyan, örneğin Ülker’in hedef talhtasına yerleşmesini sağla-

⁵ Serdar ŞEN, *Geçmişten Geleceğe Ordu*, Alan Yayı, 2000, s. 113.

yan Sabancı ve Koç grupları bile, 28 Şubat sürecinin uygulamaları içerisinde en fazla “ekonomik yaşama dönük müdahaleler”e homurdanmışlardır.

Kapitalizmin yasasıdır bu...

Zaten süreci ekonomik nedenlerin belirlediğini vurgulayan yazarlar bile, askerler için, “*Kaynak yaratan, on binlerce işçi çalıştıran ve pazarı genişleten bir sermaye grubunun feda edilmesinin neredeyse olanaksız olduğunu tahmin etmeleri zor değil*”⁶ değerlendirmesini yapmaktadır.

Burada üzerinde durulması gereken olgu, İslami sermayenin yalnız maddi üretimi değil, ideolojik ve siyasal üretimi de kendisine konu seçmiş oluşudur. Sermaye birikim süreçlerinden tüketim kalıplarına ve rekabet anlayışlarına varıncaya kadar, İslami sermaye ideolojik bir karakter taşımaktadır. Burada “pragmatik” hesaplarla din kaynaklı davranış kalıpları iç içe geçmiştir. İslami sermaye kapsamındaki birçok holdingin İsrail’le dolaylı yoldan ticaret yapması, Fethullahçıların porno dergi dağıtım ağını uzun süre ellerinde tutması, onların ekonomik aktivitelerinin toplumsal anlamda ideolojik bir saldı yaymadığı anlamına gelmemektedir.

İkiyüzlülük dinci gericiliğin yalnızca ekonomik boyutuna değil, ideolojik, siyasal ve özel olarak ahlaki boyutuna da içkindir.

Bu bağlamda restorasyon süreci İslami sermayenin sivrilmiş bölümlerini törpülemiş, gereksiz iddialılığını yok etmiş, ama en çok onun geleneksel hiyerarşi ve örgütlenmeye entegrasyonunu zorlayarak, ona oyunun kurallarını dayatmıştır. Kombassan, İhlas, genel olarak MÜSİAD ve Jet-Pa bu sürecin değişik örnekleri olarak gösterilebilir, ama bu örneklerle siyasal alana yapılan müdahalenin üzerini örtücü bir önem atfedilemez.

Sözgelimi, askerlerin 1997 yılında TGRT’yi “irticai odak” olarak göstermeleri yalnızca İhlas Holding’e dönük ekonomik bir kuşatma olarak algılanmamalıdır. TGRT yönetimi de bunu böyle algılamamış ve söz konusu raporlardan sonra yayıncılık anlayışında hızla değişiklik yapmıştır.

Yeri gelmişken bu türden müdahalelerin ideolojik karakteri üzerinde durmakta yarar var. Dinci gericiliğin toplumsal etkisinin kırılması, onun ekonomik dayanaklarının (bu aslında üretim araçlarının özel mülkiyetinden başka bir şey değildir) yok edilmesi,

⁶ Serdar ŞEN, a.g.y., s. 118.

dinin siyasal alandan bütünüyle dışlanması ve çok etkili bir ideolojik mücadele ile mümkündür.

İdeolojik mücadelenin kritik evrelerde şiddetini artırması, dinci gericiliğin tarihsel kökleri göz önüne alındığında kaçınılmazdır. Bu kökler sayesinde din, sanattan kültüre, hukuktan kurumsal örgüye varıncaya kadar her alana sinmiştir. “Kültürel İslam” diye bazılarınca kutsanan ve “siyasal İslam”ın karşısına konan şey, İslam’ın siyasal iddialarının da en önemli temelini oluşturmaktadır.

Aslında bu türden kavramlar rasgele kullanılmamalıdır. Toplumsal dinamiklerden söz ediyoruz. Kimin nereden destek aldığı, neyin neyi beslediği son derece karmaşık olgulardır. Örneğin komünist hareket ile sosyal demokrasi birbirine karşıt iki siyasal akımdır, sınıf temelleri bütünüyle farklılaşmıştır, sağlıklı bir sosyalist stratejide sosyal demokrasiyle işbirliği mümkün değildir; ama bütün bunlar komünist hareketin sosyal demokrasinin öne çıktığı bir toplumsal dokuya daha kolay seslenebildiği gerçeğini değiştirmemektedir. Hitler faşizminin önünü açan şey Alman toplumdaki intikamcı psikolojidir, bu psikolojinin kemikleştirdiği milliyetçi ideolojidir. Hiç kuşku yok bu ideolojinin çekim alanındaki Almanların çok büyük bir bölümü “masum” insanlardı ve onlar için de “mutedil” sıfatı kullanılmaktaydı! Aynı şey bugün “değiştirdi-değişmedi” diye kafa patlatılan MHP için de geçerlidir. Bu partinin politikalarındaki değişim bir yerden sonra önemsizleşmektedir. Önemli olan bu partinin sokağa oynadığında, bir kriz döneminde çıkış yapmaya karar verdiğinde harekete geçirebileceği toplumsal tabanın değişip değişmediğidir. Bu konudaki her tür iyimser yorum ölümcül sonuçlar doğurur.

Dinci gericiliğe de “ılımlı”, “radikal” gibi sıfatlar yakıştırırken dikkatli olmak gerekir. Bütün inananları aynı kefeye koymak değildir buradaki amacım. Sadece bir gerçeğe, karşı-devrimci hareketlerin yalnızca devlet desteğiyle değil, “ılımlı” sayılan bir toplumsal doku sayesinde de boy attıkları, ekonomik ve ideolojik faktörlerin etkisiyle “masum” kitlelerin nasıl saldırganlaştığına işaret etmek istiyorum.

İşte bu toplumsal dokuya dönük “ideolojik şiddet”, eğer niyetlerde ciddi olunacaksa kaçınılmazdır. Sosyalist iktidarımızın heyecan verici kuruluş kavgasının kritik başlıklarından birisi bu olacaktır: İdeolojik şiddetin dozunun ayarlanması...

Yok eğer “bu iş zamana, eğitime yayılarak hallolur” diyen varsa,

bilin ki, onun özgürlük ve eşitliğe inancı kalmamıştır.

Evet, bu, sosyalist kuruluşun önemli meselelerinden birisi olacak.

Ya, burjuva düzeninin restorasyoncuları? Onlar “irticai tehdit” saptaması yaparken ideolojik mücadele alanına özel bir ilgi göstermişler miydi?

Bu soruya yanıt verirken bazı şeyleri göz ardı etmemek gerekiyor. Bunlardan en önemlisi, restorasyon sürecinin ön plana çıkan aktörünün ne kadar partileşirse partileşsin, silahlı kuvvetler olmasıdır. Restorasyonun gücü de, zayıflığı da buradan kaynaklanmıştır. Örneğin Refah Partisi’nin hükümetten indirilmesi ve kapatılması sürecinde askerler ile parti yönetimi arasında herkesin gözü önünde cereyan eden mücadele, olağan siyasal aktörler arasında hiçbir durumda yaşanmayacak ölçüde eşitsizdir. Refah Partisi yöneticileri, askerlerin belli stratejik değerlendirmeler üzerinde hareket ettiklerini hesaba katmayarak kendilerini güç duruma düşürmüşlerdir. 1997 yılında Refahçılar bilmem kaç kez “biz de askerler gibi düşünüyoruz” açıklamasını yapmış ve her defasında *“TSK, Cumhuriyet’in temel ilkelerine saygı göstermeyenlerle aynı kefeye konmaktan rahatsızlık duymaktadır”* türünden yanıtlar almıştır.

Refah Partisi bu stratejiyi ancak 1999 seçimlerinden sonra kısmen değiştirebilmiş ve bu tarzı HADEP’e bırakmıştır.

Ordunun bu yaklaşımı yalnızca Refah Partisi değil, başka aktörler, örneğin Fethullah için de geçerli olmuştur.

Anlayacağınız, askerler siyasi alana bir “savaş stratejisi” mantığıyla müdahale ederek “gündelik manevralar”ın önemini azaltmışlardır. Bu yaklaşım, devletin gericilikle mücadele başlığındaki ideolojik zaafiyetini kısmen kapatmıştır. Çünkü, sürekliliği olan bir strateji ile hareket edildiği için, aslında bu stratejiye ait olmayan bazı aşırılıklardan hiç sıkılmaksızın yararlanmak mümkün olabilmektedir. Restorasyon süreciniri özellikle ilk dönemlerinde devletin merkez kadrolaşmasından daha ziyade, onun marjında gezinen unsurları öne çıkarmaya çalışması (bu restorasyon sırasında hızla gündeme sokulan bazı aydınlar, bazı akademisyenler ve yayın organları için geçerlidir), bazı aşırılıkları göze almadan etkili bir müdahale yapılamayacağının anlaşılmasıyla ilgilidir.

Elbette bu iş son derece kontrollü yapılmış, solun önünü açabilecek boşluklar bırakmamaya çalışılmıştır, ama düzenin en etkili

medya kuruluşlarında haftalarca “mütedeyyin vatandaşları” rence edecek değerlendirmeler yapılabilmektedir.

Bu kadar... Restorasyoncular işi tadında bırakmış ve kısa süre içerisinde kendilerine yakışanı yaparak “çağdaş yobazlar”ı cepheye sürmüşlerdir. Bunlar içerisinde, ruh sağlığı belirgin biçimde bozuk olduğu için, Yaşar Nuri Öztürk özellikle önemli ve bütün bir süreci fazlasıyla açıklayıcıdır. Restorasyoncular zorunlu nedenlerle gündeme gelen bazı aşırılıkları telafi etmek için hayal edebileceğimiz en uygun aktörü bulup çıkarmışlardır.

Kurucu özneye de bu yakıştırdı...

Batı Çalışma Grubu’na basına dağıtılan raporların bazılarında marksist terminolojinin sızmış olması da, dinci gericiliğe ilişkin restorasyoncuların söyleyecek fazla şeylerinin bulunmamasındandır. Belki de bu nedenle, söz konusu cephenin ideolojik mücadele açısından en “orijinal” çıkışı, başbakanlık resepsiyonlarında alkollü içkiyi yasaklayan Erbakan’ın huzurunda Oramiral Güven Erkaya’nın “*Getir oğlum oradan bir duble rakı*” demesidir.

Yaşar Nuri Öztürk operasyonu ile kıyaslandığında daha yaratıcı ve daha az zararlı olduğu muhakkaktır!

Paşaların Refah Partisi kurmaylarının içine düştüğü zavallılıktan çoğu kez keyif aldıkları da...

Bir de işin içerisinde ABD ve diğer emperyalist merkezler olmasa!

Böyle düşündüklerinden kuşku duymamak gerekiyor...

Yani, bir kez daha aynı noktaya geliyoruz: Dış bağlantı!

Askerler, devleti temsil ettiklerinden hiç kuşku duymuyorlar. Devletin dış ilişkiler tekeline sahip olduğundan da...

İktidarın anlamını da burada görüyorlar: Bazı başlıklarda iktidar tekeline sahip olmak!

Dinci hareket ise her zaman, ama bazı dönemlerde bu tekeli tehdit edecek ölçüde dış bağlantıya sahip. Restorasyon sürecinin belki de en fazla bu bağlantılardan rahatsız olduğunu düşünmek için birçok neden var. Daha önce de vurguladım, askerler “baş başa kaldıkları”nda iç düşmanlarla mücadelede herhangi bir zorluk çekmeyeceklerinden eminler. Dünyanın silahının, dış borcunun, ajanının, çetecisinin, en önemlisi sermayesinin bu topraklara yığılması ise, biliyorsunuz “yabancı parmağı” sayılmıyor. Önemli olan bu parmağı kimin tuttuğu...

İşte bu parmak Türkiye’de sermaye egemenliği ve onun köklü

kurumlarının en tedirgin olduğu, uçan kuştan, yerdeki karınca-
dan dahi huy kaptığı bir dönemde dinci gericiliğe gereğinden faz-
la ilgi göstermeye başlamıştı. 1990'ların ilk yarısıydı ve "ılımlı İslam"
Türkiye üzerine yazan her Amerikalı'nın, her İngiliz'in pek
sevdiği bir kavram haline gelmişti. Bu merak tekelci Türk bası-
nında da hemen yansımaları buldu. Büyük gazeteler ve bu gazete-
lerdeki etkili bazı isimler "İslam"ı işaret ediyorlardı. Refah'ın
yükselişinde İslam'ın yeni yüzü sergileniyordu. En önemlisi or-
dunun bu yükselişten rahatsızlık duymadığı da sağda solda konu-
şulmaya başlanmıştı. Doğan Güreş'in emekli olması tam da bu
döneme denk geldi.

ABD'nin ürken Türkiye'yi köşeye sıkıştırmak istemesi, onu
kendi projelerinin daha militan bir unsuru haline getirmeye çalış-
masında bir olağandışılık bulunmuyor. Devletin bu konuda
kendisine göre önlem almaya çalışmasında "bağımsızlıkçı" bir ta-
vır aramanın herhangi bir anlamı da...

Bu her yerde böyledir. Muz cumhuriyetleri bile kendilerine göre
"pazarlık" yaparlar. Bu pazarlığın sınırları nesnel olarak kısıtlan-
mıştır; bu nesnellikte hareket eden temel siyasal aktörlerin öznel
şekillenmeleri tarafından kısıtlanmıştır.

Türkiye burjuvazisinin bu kısıtlamalar içinde ABD ve diğer em-
peryalist ülkelerin İslam kartını daha etkili biçimde kullanmaya
dönük girişimlerini engellemeye kalkması elbette bazı gerilimler
yarattı.

Bu gerilimlerden önce üç önemli olayı anmak istiyorum. Uğur
Mumcu'nun öldürülmesi, Sivas Katliamı ve Gazi Olayları'nın
Türkiye'nin toplumsal dinamiklerini sınamak açısından değişik
aktörlerce birer deney olarak kullanıldığını daha önce *soL* dergi-
sinde vurgulamıştım. Her biri farklı özellikler taşıyan bu üç olayın
"fail"leri konusunda yeni iddialar atmak değil niyetim. Bunun
fazla önemli olduğunu da düşünmüyorum. Ancak 1993-1995 ara-
sındaki kesitte bu coğrafyaya müdahale etmede iddialı her kesi-
min Mumcu cinayeti ve sonrasında Sivas Katliamı ve onu takip
eden protestolarda ve Gazi'deki katliamın ardından gelişen top-
lumsal hareketlenmede çok fazla gözlem yaptığını, bu gözlem o-
lanağı uğruna bazı şeylere göz yumduğunu düşünüyorum.

Sadece konumuz açısından ortaya çıkan sonuçları özetlersek,
her üç olayın da ne kadar büyük bir değeri taşıdığını daha iyi gö-
rürüz.

İlk sonuç, gerici toplumsal taban ve örgütlenmenin cüretidir. İyi yönlendirildiğinde kolayca cinayet işleyen, gerektiğinde insanları yakmayı göze alan geniş bir toplumsal tabanın varlığı bu olaylarda test edilmiştir. Söz konusu olaylar hangi kışkırtma, hangi örtülü operasyonun ürünü olursa olsun bu taban “yapay” değil, alabildiğine gerçektir.

İkinci sonuç, Türkiye'nin siyasal dengelerinin bu türden olaylarla ne kadar altüst olabileceğinin açık bir biçimde görülmesidir. Dengelere kurşun sıkmanın kolay ve sonuç alıcı olduğunu herkes açık bir biçimde gözleme olanağına kavuşmuştur.

Üçüncü sonuç, daha az değerli değildir. Birbirinden farklı üç olayın ardından yaşananlar, Türkiye'de devrimci bir dinamiği besleyebilecek damarlardan birisine işaret etmiştir. Uğur Mumcu'nun cenazesi yalnızca bir devlet töreni değildir, Sivas Katliamı'nın ardından gerçekleşen kitlesel protestolarda devletin rolü ciddi şekilde azalmıştır, Gazi Olayları'nda ise devlet küçük ölçekli bir silahlı çatışmaya taraf olmuştur.

Bu hatırlatmayı yapmamın nedeni, 1990'ların ilk yarısında sermaye egemenliğini zamanın nasıl sıkıştırmakta olduğunu ve kriz dinamiklerini kontrol altına almak için harekete geçmekten başka çaresinin kalmadığını göstermektir.

Bütün bu ve benzeri olaylarda “fail”in tek bir özne olamayacağını bilmek gerekiyor. Sermaye egemenliğinin yerli ve uluslararası sahiplerini ve onların kurumsallaşmalarını bir bütün olarak sorumlu tutmak, hem siyasal hem de bilimsel açıdan daha sağlıklıdır. Buradan hareketle bir ek sonuçtan daha söz edilmelidir:

Andığım yıllarda dinci gericilik üzerinde ciddi bir hegemonya mücadelesi verilmektedir. Devlet bu mücadelenin giderek riskli hale geldiğini kavradığı için dinci gericiliğin bağımsız ve kendine özgü iddiaları olan bir dinamik olmaktan çıkartılmasına karar vermiştir.

Burada emperyalist ülkelerin genel olarak din ve İslamiyet konusundaki duyarlılıklarını hesaba katmamak olanaksızdır. Daha önceki bölümlerde çeteci örgütlenmelerin tarihinin NATO'nun tarihi ile özdeş olduğunu yazmıştım. Dinci gericiliğin tarihini NATO ile başlatmak yakışıksız kaçacaktır, ama İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki ortaklaşmaya değinmeden geçmek de olanaksızdır. ABD'nin sosyalizmle mücadelede geliştirdiği “yeşil kuşak” stratejisinin yola çıkış tarihi 1952'dir. Başkan Eisenhower'ın mari-

fetiyle komünizmin panzehirinin din olduğunun ilan edilmesi ve ardından 1954 yılında Türkiye'yi bölgede tam anlamıyla itibarsızlaştıran Bağdat Paktı'nın oluşturulması ile NATO'nun karşı-devrimci örgütlenmesi arasında bağlantı kuramamak ancak aptallara yakışır.

Dinci gericiliğin siyasal misyonları andığımız dönemden bu yana her zaman emperyalist merkezler tarafından kontrol edilmiştir. Türk-İslam sentezinin en uygun anti-komünist silah olduğu, Cengiz Özakıncı'nın işaret ettiği gibi Alman faşistleri tarafından daha İkinci Dünya Savaşı yıllarında telaffuz edilmiştir.⁷ ABD, İslami hareketi bir karşı-devrimci unsur olarak görmekten hiçbir zaman vazgeçmemiştir. Gericiler de kendilerine yüklenen bu misyonu pek sevmişler ve en radikal gözükkenleri dahil olmak üzere, emperyalist ülkelerin komünizmle mücadele savaşçıları olmaktan hep gurur duymuşlardır. Banka hesaplarına, kasalarına akan kirli para ise onlar için elbette hem "gurur" hem de mutluluk kaynağı olmuştur.

16 Şubat 1969'da ya da 2 Temmuz 1993'te ilerici kanı dökenlerin gurur ve mutluluk kaynağı hem sermaye egemenliği, hem de emperyalist ülkelerdir.

Devlet iç içe olduğu, serpilip gelişmesine yardım ettiği dinci gericiliğin uluslararası bağlantıları konusunda gereğinden fazla bilgiye sahiptir. Restorasyon süreci bu bağlantıların zayıflatılması, en azından emperyalist ülkelerin bu bağlantılara güvenerek proje üretmesinin önüne geçilmesi için inisiyatif almıştır. Ve tıpkı Kürt siyaseti gibi, dinci hareket içinde askerlerin "ılımlı İslam" arayışına denk düşmeye çalışanlar da, açık bir ABD desteği telaşına düşükleri için, bir sürü dertle karşılaşmışlardır.

Abdullah Gül'ün, Recep Tayyip'in önlerinin açılmaması, hem dinci siyasetin takiiye geleneğine duyulan güvensizliğin, hem de bu aktörlerin soluğu ikide bir Washington'da almalarının ürünüdür. Washington'a gidip CIA Başkanı ile görüşmeyi akıl eden Abdullah Gül'ün, Türkiye'deki yetkili kurumların "*Aferin Abdullah, ne iyi ettin de gittin dostumuz Deutsch ile görüştün*" demeyeceklerini akıl edememesi gericiliğin hâlâ yeterince yontulmadığının kanıtıdır.

Evet, ABD, restorasyon süreci ile birlikte (üstelik bu sürecin bir-

çok açılımına destek verirken), dinci gericiliğe “yeni bir strateji” önermiş, ancak elindeki kartı bırakır gibi yapmadığı için bazı dostlarına zarar da vermiştir.

Söylediklerimin daha açık olması için Merve Kavakçı olayına kısaca girebiliriz. Türkiye Cumhuriyeti’nin en Amerikancı siyasetçilerinden birisi olan Demirel, Merve kızımızın arkasında “Türkiye’yi karıştırmak isteyen bir yabancı güç olduğunu” vurgularken herhalde Suriye ya da Yunanistan’ı kastetmiyordu. İşaret edilen ABD’ydi ve bunu Demirel’e birilerinin söylettiği açıktı.

Peki ne olacak? Bu gerilim hep devam mı edecek?

Bir bakıma evet, bir bakıma hayır. Eğer soruyu bugünkü süreç açısından yanıtlarsak; dinci gericiliğin bundan sonraki kimliği emperyalist merkezlerle askerler arasında ortaya zamanla çıkacak bir mutabakat sonucu şekilleneceği, şekillenmekte olduğu için, hayır.

Ancak bu ve benzer gerilimler “korkunun daha da kişiliksizleştirdiği” Türkiye burjuvazisinin başından hiç eksik edilmeyeceği için, evet!

Sadece bir hatırlatma... Askerlerin bir başka müdahalesi sırasında da, 27 Mayıs’ta da “gericilikle mücadele” gündeme gelmiş ve tıpkı son restorasyon sürecinde olduğu gibi, ABD’ye “asıl oğlan biziz” mesajı geçilmişti. Daha sonra gericiliğin hangi mecradan akacağına hep birlikte, sosyalizme karşı mücadelenin kirli mantığına sadakat içerisinde, karar vermişlerdi.

Bu nedenle dinci gericilikten vazgeçmeyecekler, ama onun üzerinden bir gerilimin ortaya çıkmasını engelleyemeyecekler.

Peki buradan bize düşen?..

Bu sorunun yanıtını kitabın son bölümünde vermeye çalışacağım...

II.8.

Restorasyonun Siyasal Çizgisi

Restorasyon bir siyasal çizgi üzerinde hareket etti. Bu çizgiyi anlamak için, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu öznesinin "siyaset yapma" tarzını yakalamak gerekiyor. Bu tarzın nasıl sınıf belirle-nimli olduğunu da...

Buraya kadar yazılanlar genel bir çerçeve çizmiş olsa gerek. "İktidar tekeli" ve bu tekelin sermaye egemenliğinin ihtiyaçlarına göre kendisini sürekli olarak yeniden ve yeniden konumlandırması... Burjuva siyaset biliminin kolayca "pragmatizm" olarak damgalayacağı bu "esneklik", aslında kurumsal ve ideolojik alışkanlıkları nedeniyle pek esneklik yakıştırılmayan bir özneye ait olduğunda durum oldukça ilginç bir hal alıyor. Oysa sermaye egemenliğinin Türkiye'deki yapısal kısıtları veri alındığında başka türlü-sünün mümkün olmadığı açık hale geliyor.

Mümkün olan, zorunlu olandır: Sınıfsal güdülerle hareket eden bir özne, değişen ihtiyaçların başka özneleri öne çıkarmasından sürekli korkmakta ve kendisini bu ihtiyaçlara göre yeniden üretmektedir.

Burada, kapitalizm geliştikçe, bu gelişme üstyapıyı sürekli olarak daha zengin ve karmaşık hale getirdikçe, güçlükleri artan bir tarzdan söz ediyoruz. Solun burjuva siyasetindeki gelişmeleri algılama zorluğu çekmesi, zaman zaman ciddi savrulmalara uğraması biraz da bu mekanizmayı kavrayamamaktan kaynaklanıyor.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu öznesi, söz konusu tarzdan vazgeçemediğinden, burjuva siyaseti sürekli olarak bir kasılma hali yaşıyor. Kasılma, her tür siyasal gerilimin ötesinde yapısal bir

özelliktir ve yalnızca kriz dönemlerini ağırlaştırmakla kalmamakta, zaman zaman kendisi bir kriz dinamiği haline de gelmektedir.

Sermaye egemenliğine karşı mücadelenin bu sıkıntıyı hesaba katmaması olanaksızdır. İşçi sınıfının siyasal iktidar mücadelesine duyarlı hale gelmesinin önünde en önemli engellerden birisi bu özgün siyasal yapılanmadır. Sistemin merkezinde duran bu yapılanmanın yine “özgün” sıkıntı ve zayıflıklar ortaya çıkardığı açıktır. Sosyalist mücadele pratiğinde bu olanaklar üzerinde elbette durulacaktır.

Bu açıdan bakıldığında restorasyon dönemi oldukça ilginç ipuçları ortaya çıkarılmıştır. Dönemin kurucu özne açısından yeni bir “ayarlama” ile dengeye kavuşması olağan karşılanmalıdır, ancak bu dengenin geçici ve bazı açılardan zahiri olacağı da unutulmamalıdır.

Çünkü sermaye iktidarının bugüne kadarki serüveni bizlere “kallıcı” öğelerin sanıldığından daha az değiştiğini göstermiştir. Bir başka deyişle, burjuvazinin iktidarının kurumsallaşmaya başladığı 1920’lerin sonundan bugüne kadar yaşanan gelişmelerde “kopuş”lardan ziyade “süreklilik” üzerinde durmamız kaçınılmazdır.

Yakın tarihimize dönük modeller peşinde koşan liberal paradigmanın geçersizliğini bu çerçeveden hareket ederek kolayca görebiliriz. Çünkü söz konusu modeller, siyasi iktidarın gerek ekonomik gerekse üstyapısal planda kapitalizmin doğal gelişiminin önüne engeller çıkardığına ilişkin ortak bir kanaat üzerinden şekillenmişlerdir. Bizim çerçevemiz ise, askerlerin merkezinde durduğu siyasal iktidarın kendisine Türkiye’de sermaye egemenliğinin genel çıkarları üzerinden yol aradığı gerçeğine yaslanmaktadır.

Bu çıkarların emperyalist sistemin genel dinamikleri ile büyük oranda örtüşmesi, değişik sermaye gruplarının gündelik tercih ve beklentilerinin ötesine geçmesi işin doğasında var.

Ama bu “özerklik”, askerlerin sermaye sınıfının çıkarları neye işaret ediyorsa, oraya yöneldiği gerçeğini değiştirmemektedir.

Askerlerin siyasal kimliğini şekillendiren, son tahlilde bu çıkarlardır. Veya Türkçesi, askerler sermaye egemenliğinin tarihsel çıkarlarının sınırları içinde ve gerekleri uyarınca her kimliği edinebilirler.

Cumhuriyetin kurucu öznesi, belli bir siyasi kimliğin gerektirdiği kadroları bünyesinden çıkartabilecek geniş kaynaklara sahip-

tir. Bu açıdan yıllar geçtikçe daha az acemilik çekmektedir. 1960 ve '71'e göre 12 Eylül müdahalesi de, son restorasyon girişimi de çok daha profesyonelce hazırlanmış ve uygulanmıştır. Bu profesyonelliğin arkasında “deneyim”in yanı sıra, artık daha köklü bir sermaye grubu olmanın getirdiği sınıf bilinci de mutlaka vardır.

Başka kaynaklarda fazlasıyla zikredilen, ordunun eğitim, yüksek teknoloji, disiplin, dünyayı izleme becerisine burada girmiyorum bile... Ama bütün bu olanakların siyasi yetenekleri geliştirdiğini kabul etmek zorundayız.

Ancak, daha açıklayıcı olacağını düşündüğüm için, restorasyon sürecinin bazı başlıklarında askerlerin siyasal konumlanışlarını, hangi sınırlarda hareket ettiklerini kısaca hatırlatmak istiyorum.

“Çete”lerin tasfiyesi, bu açıdan fazlasıyla öğreticidir.

Daha önceki bölümlerde “çete”ye nasıl bir anlam yüklediğimiz sanıyorum açıklığa kavuştu. Komünizmle mücadelenin kir ve kan dolu tarihine doğan bu örgütlenmelerin belli bir sürekliliği var. Ancak yine de, Susurluk kazasından sonra gündeme gelen “çete”leşmenin, 12 Eylül faşizmiyle bağlantılandırılmasında bir sakınca yok. En azından kadrolaşma ve kurumsal yapı açısından 1980 Darbesi’nin devletin gizli örgütlenmesinde de bir yeniden yapılanmaya gittiği biliniyor.

Bu yeniden yapılanmanın uluslararası boyutu bir kenara konduğunda, iki kritik unsurdan söz etmek gereklidir: Askerler ve MHP... Polisin 12 Eylül’e girildiğinde bağımsız bir aktör ve güç olmadığı açık. Darbeci generallerin MHP ile ilişki ve gerilimlerine biraz da bu çerçeveden bakmak gereklidir. 12 Eylül’ün anti-komünizm ve emekçi düşmanlığında, ya da zalimlikte MHP’den hiç geri kalır tarafı olmadığını söylemek bile anlamsızdır. “*Biz hapiste, fikrimiz iktidarda*” diyen MHP’lilere hak vermemek elde değil.

Ancak bazı MHP yöneticilerinin 12 Eylül’ün 20. yıldönümü dolayısıyla yapmış oldukları açıklamalar, onların neden bir dönem için bile olsa geriye çekildiklerini kavramamıza yetiyor: 20 yıl sonra bile hiçbir şey anlamamışlar.

12 Eylül faşizmi (12 Eylül, eğer teoriye sadık kalacaksak faşizm değildir. Ancak 12 Eylül’ün karşı-devrimci misyonu, faşizmin tarihsel misyonlarıyla bütünüyle örtüşmektedir. Bu nedenle burada söz konusu tartışmaya girmeyecek ve siyasal bir tercihle “12 Eylül faşizmi” diyeceğim) diğer faşist darbeler veya her türden karşı-

devrimci müdahale gibi, burjuva demokrat alanı mümkün olduğunca daraltmıştır. MHP'yle darbecilerin yaşadığı gerilimde bu daralmanın partiyi de kaçınılmaz olarak kuşatmasının payı elbette vardır.

Ancak MHP'nin başına gelenleri tek başına bu kuşatma ile açıklamak olanaksızdır. Bu parti, uluslararası karşı-devrimin Türkiye'deki en etkili kollarından birisi olarak örgütlenmiş ve doğrudan genel başkanları üzerinden emperyalist komuta merkezlerine bağlanmıştır. 12 Eylül, hem bir karşı-devrimci darbedir, hem de karşı-devrimci bir düzenlemedir. Askerlerin sokakta yıpranan, varlığı ile devrimci dinamikleri besleyen, onlara toplumsal meşruiyet sağlayan MHP'yi kontrol etmeye karar vermeleri son derece doğaldır. Ama daha da önemli olan, köklü bir müdahale yaparken, en fazla önemsedikleri konuda, sola karşı saldırıda, "tek otorite" olmaya karar vermeleridir.

MHP yöneticilerinin 12 Eylül generallerine küfredip "bize bu yapılır mı" diye söylenmeleri bir yerden sonra saçmadır. Darbeci generallerin on binlerce silahlı kadro, yüz binlerce kadro adayı ve birkaç yüz profesyonel katile hükmedenlere, bu anlamda hatırı sayılır bir karşı-devrimci hiyerarşinin tepesinde duranlara madalya takmasını herhalde beklemiyorlardı. Askerler kendilerinden bekleneni yaparak, bu büyük yığınağı biraz daralttılar, bazılarını ayıkladılar, belli bir süre başsız bıraktılar ve en önemlisi "tek otorite" olduklarını gösterircesine tehdit ettiler... Sonuçta karşı-devrimci düzenlemenin orta ve alt kademeleri bir kez daha MHP'lilerden devşirildi.

Bu işlem son derece basitti. Zaten darbe öncesinde gereken noktalarda iç içe geçilmişti. Devrimci hareketin düzeni zorladığı bölgelerde sıkıyönetim komutanları faşist militanlara "silah ruhsatı" dağıtıyor, bazı tutuklu ya da hükümlü faşistler cezaevlerinden kaçırılıyor, hatta izin alıp adam öldürüp tekrar cezaevine dönüyor¹, Fatsa'da olduğu gibi operasyonlara katılıyor, özellikle istihbarat alanında her tür işbirliği yapılıyordu.

Darbenin ertesinde karşı-devrimciler veya çeteler yeniden örgütlenirken, bu işbirliği işi elbette kolaylaştırdı. Gericiliğin sınırsız insan kaynağının kayınak tabakası devletin değişik örtülü örgütlenmelerine çekildi. Bunların bir bölümü işsizdi, bir bölümü

¹ Nevzat BÖLÜCÜRAY, *Sokaktaki Asker*, Milliyet Yay., 1989, s. 40.

gencecik yaşta akıl almaz kabarıklıkta suç dosyasına dolayısıyla bir şantaj için gerekli zayıf noktalara sahipti, ama her şeyden önemlisi, bunların hepsi inanmış anti-komünistlerdi.

12 Eylül’de tahkim edilen devlet, bunları yeniden yapılandırırken hiç zorlanmadı. Abdullah Çatlı, Mehmet Ali Ağca, Oral Çelik gibi isimler, en karizmatik olanlar ve en fazla öne çıkanlardı. Ancak “çete” bunun çok ötesindeydi ve hemen her oluşum gibi hal-kalar halinde örgütleniyordu.

Bu halkaların merkezine doğru girmek için çok uğraşan ama kendisi buna layık görülmediği için Avrupa’ya staja ve eyleme yollanan ekibe dahil edilmeyen İdi Amin lakaplı katil Haluk Kırıcı, 12 Eylül yönetimi ile MHP arasındaki ilişkiyi açık bir biçimde tarif ederek, askerlerin büyük bir toplumsallık kazanan gerici-faşist insan kaynaklarını nasıl kontrol ettiğini bir güzel gözler önüne sermiştir. Kırıcı’ya göre generaller, solun darbeye karşı elle tutulur bir direnç göstermesi durumunda rezervde tuttıkları MHP’yi kullanacaklardı.² Solun direnişine dair “korku”lan olmayınca MHP’ye dönük kuşatmanın dozunu artırmış, daha sınırlı bir faşist kadroyu yanlarına çekerek karanlık bir dönemin gereklerini yerine getirmişlerdir.

Kırıcı darbeden sonra aranan MHP Genel Merkezi’nin bahçesinde bulunan cephaneye ilişkin soruşturmanın “yukarıdan gelen emir”le durdurulduğunu hatırlatıyor. Ve ekliyor: Devlet MHP’den hem militan, hem de istihbaratçı olarak yararlanmak istiyordu.³

İstedi, yararlandı...

Bütün bunları anlatmamın nedeni, askerler somutunda devletin sermaye sınıfının siyasal ihtiyaçlarına uygun iç düzenlemeler yaparken hiç de “büyük iç gerilimler” yaşamadığıdır. Her kurumsallaşmada değişik siyasi yönelimler olacaktır. Ancak onca “siyasallaşma” eğilimine rağmen son 40 yıldır ordunun üst düzey kadrolarında iddia edildiği ölçüde farklı “ideolojik” eğilimler olduğunu gösteren herhangi somut bir veri yoktur. Bunu 9-12 Mart 1971 gerilimini hesaba katarak ve biraz da “özellikle” söylüyorum.

Askerlerin “kuruculuk” ve “merkez güç olma” misyonlarının onların ideolojik tercihlerini üst belirlediğini kabullenmek gerekiyor.

² Haluk KIRCI, *Zamanı Süzerken*, Burak Yay., 1998 s. 165.

³ a.g.y., s. 166.

Bu arada yeri gelmişken, “çete” meselesini kapatmakta yarar vardır. Bu “mesele”de Türkiye solu gerçekten çok aptalca iddiaların peşine takılmıştır. Düzen cephesinde “çete” operasyonunu başlatabilecek ve etkili hale getirecek tek öznenin askerler olduğunu hesaba katmadan olaya bir “toplumsal bilinç” yakıştırmaya kalkanlar olmuştur. Ve ardından operasyonun arkasının gelmediği görülünce “askerler engelledi” değerlendirmesi yapılmıştır.

Askerlerin engellediği, ordunun merkez özne olmasını zorlaştıracak bir “devlet düşmanlığı”nın ortaya çıkmasıydı; askerlerin engellediği, “çete-ordu” ilişkilerine dair somut gerçeklerin toplumsal hafızaya yerleşmesi idi; askerlerin engellediği, silahlı kuvvetlerin sürekliliğine gölge düşürecek parantezler açılmasıydı...

Askerlerin engellediği, devletin karşı-devrimci örgütlenmesinin zaafa uğramasıydı...

Çete operasyonu bu “engeller”le, ama engelleyenler tarafından başlatılmış ve çok büyük oranda başarılı olmuştur. “Solcuyum” diyen hiç kimse, kendi başarı kıstasları üzerinden bilanço çıkaramaz. Akıl almaz bir sivil toplumcu zihniyetle ve siyaset düşmanlığıyla bu başlıktaki operasyona müdahale edemeyen “sol”, Susurluk kazasından sonra bir “toplumsal uyanış” değil, “düzenin restorasyonu” ile karşı karşıya olduğunu kabul etmemek için her şeyi yaptı.

Oysa, “çete” başlığı düzen cephesini rahatsız etmeyecek bir biçimde yoğruldu ve “çete” siyasal, ekonomik ve ideolojik iddialar açısından gücünün sınırlarını kabul ederek geri çekildi.

İstihbaratçımız bu konuyu iyi bildiği için uydurmadı, doğruyu söyledi: “(...) kimse ceza almayabilir. Çete, ceza tehdidinden kurtulmak için dağılmayı kabul edecektir.”⁴

1997 sonbaharına ait bu öngörü, sonrasında büyük ölçüde doğrulandı...

Çetenin yeniden yapılandırılmaya başladığı bu yıllarda, Türkiye’nin uluslararası çete İsrail ile gerçekleştirdiği “stratejik işbirliği”, bölgesel değeri çok yüksek ürünler vermeye devam ediyordu.

Henüz Erbakan başbakanken gündeme gelen bu işbirliğinin bütünüyle askerlerin inisiyatifinde geliştiğini söylemek bir yerden sonra anlamsızdır. Türkiye açısından İsrail’le siyasal yakınlık, bu devletin ortaya çıkmasından sonra neredeyse kesintisiz bir bi-

⁴ Mahir KAYNAK, *Komplo Yok*, Timaş Yay., 1999, s. 141.

çimde sürmüştür. Ekonomik ilişkiler ise yine istikrarlı olarak gelişmiştir. 1990’lı yıllarda Türkiye’nin İsrail’e ihracatı öncesine göre yaklaşık 12 kat artarak 450 milyon dolara yaklaşmıştır.

Özeti, askeri alandaki işbirliği gökten inmemiştir!

Ancak askeri işbirliğinin, restorasyonu tetikleyen dinamiklerle (ki bunu artık “korku” olarak damgalamış bulunuyoruz) yakından ilgili olduğu mutlaka dikkate alınmalıdır.

Türkiye’nin İsrail’le yakınlaşması, ABD’ye dönük güvensizliğin ABD’nin yakın müttefiki bir ülke üzerinden giderilmek istenmesidir. Bu anlamda tam isabet sağlanmıştır.

ABD ile İsrail arasındaki gerilimleri abartanları fazla ciddiye almamak gerektiğini söyledikten sonra, İsrail-Türkiye stratejik işbirliğinin boyutları ve anlamına kısaca göz atmakta yarar vardır.

Bilindiği gibi bu işbirliğinin en somut belgesi 1996 Mart’ında Cumhurbaşkanı Demirel tarafından İsrail gezisi sırasında imzalandı. Anlaşma, başka örneklerde olduğu gibi yine TBMM gündemine sokulmamış ve şimdi aslan kesilen “hukuk adamları”mız “gık”larını çıkarmamışlardı.

Zaten anlaşmanın içeriği resmen hiç açıklanmamıştır. Ama resmen açıklanmasa da, anlaşmanın “teknik” boyutu kısmen, siyasi boyutu ise bütünüyle bilinmektedir. Türk hava sahası ve üslerinin İsrail silahlı kuvvetlerinin kullanımına açılması, istihbarat alanında göz kamaştırıcı bir yakınlaşma, İsrail’e Türkiye’de “kulak” tesisler verilmesi, İran ve Suriye’ye dönük bilgi alışverişi, ortak uçuş ve tatbikatların yapılması, Türk ordusunda sürmekte olan modernizasyon çalışmalarında daha fazla işbirliği, Irak ve Suriye sınırındaki Türk birliklerine İsrailli subaylarca eğitim verilmesi...

Bu “teknik” başlıklar çoğaltılabilir.

Ancak bütün bu teknik unsurlar siyasi içeriği örtmemelidir. Türkiye ile İsrail arasındaki stratejik yakınlaşma her iki ülke açısından son derece önemli başlıkları kapsamaktadır. Başlı başına bir kitap konusu olan bu başlıkları kısaca hatırlamakta yarar vardır.

İsrail cephesinden bakıldığında şunları görüyoruz: Arap ülkeleri üzerinde siyasi ve askeri baskı oluşturmak, daha geniş bir coğrafyada askeri faaliyet göstermek, Türkiye üzerinden üçüncü ülkelerdeki ekonomik, siyasi ve askeri konumunu güçlendirmek, GAP’ta söz sahibi olmak, çok büyük stratejik değeri olan Kıbrıs’ta

devreye girmek, silah satışları, su sorununda elini güçlendirmek, ABD nezdinde önemini artırmak, Washington'un sürekli baltaladığı İsrail-Fransa veya genel olarak İsrail-Avrupa Birliği ilişkilerine bu kez ABD'nin itiraz edemeyeceği yeni bir kapı açmak...

Çoğaltılabilir...

Türkiye'nin derdi ise daha yalındır, ama daha önemsiz değildir.

Türkiye burjuvazisi İsrail'le flörtünü "korkularını azaltma"ya dayandırmıştır. Türkiye burjuvazisinin korkuları arasında büyük ağabey ABD'nin olduğunu daha önce defalarca vurgulamıştım, bu özel korkunun bir başka kardeş İsrail'le yatıştırılmak istenmesinin ahlaki açıdan pek tartışmalı olduğu açıktır. Ancak "ahlaki" kaygıları çoktan bir kenara koyan sermaye sınıfımızın tercihinin son derece isabetli olduğu da söylenmelidir.

İsrail'le işbirliği, restorasyon sürecinin can simididir.

Bu simidin yalnızca Kürt açılımı üzerindeki baskıyı artırmaya yaradığı sanılmamalıdır. Bu simidi Türkiye burjuvazisinin eline ABD'nin tutuşturduğunu düşünmek ise, burjuvalarımızın ve onların adına iş görenlerin birikimini hafife almak demektir. ABD yönetiminin onay ve şekillendirmesi ile hayata geçen Türk-İsrail yakınlaşmasının Türkiye burjuvazisinin elini güçlendirdiği unutulmamalıdır.

Büyük ağabeyin artık kimsenin elini güçlendirmek istemediği bir dünyada yaşadığımızı kabul etme zamanıdır.

Bunu kabul edenlerin başında TSK geliyor.

1988 yılında Amerika Birleşik Devletleri ordusundan bir uzman Türk subaylarına bir brifing veriyor. Uzman görüşü, "SSCB'nin çökmek üzere olduğu"dur. Torumtay, Türk subaylarının inanmadığını yazıyor.⁵ Torumtay'ın yazmadığı ise Türk subaylarının inanmamalarına rağmen içlerine korku düştüğüdür.

İsrail'le yakınlaşma 1980'lerin sonunda başlayan korkunun ürünüdür.

Bu yakınlaşmanın temeline dökülen harçta ordunun bir sermaye grubu olarak daha güçlü ve iddialı hale gelmesi vardır.

Kapitalist toplumda silahlı kuvvetlerin egemen sınıfın kurumsal araçlarından birisi olması için onun bizzat bir sermaye grubu haline gelmesi zorunlu değildir. Ancak ordunun şu veya bu biçim ve ölçekte sermayeleşmesi, kapitalist toplumun genel yasalarına

⁵ Necip TORUMTAY, *Değişen Stratejilerin Odağında Türkiye*, Millivel Yay., 1997, s. 18.

uygun olduğu gibi, devletin daha organik bir aygıt haline gelmesinin de sonucudur. Kapitalist ülkelerin çok büyük bir bölümünde bu sonuca ulaşılmıştır.

Lakin Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bir sermaye grubu olarak faaliyetlerinin kapsamı ve bu faaliyetlerinin gizlenmeye bile ihtiyaç duyulmaması özgün sayılacak bir durumdur. TSK'nın kontrol ettiği ekonomik faaliyetlerin konusu ortalama bir "sivil" holdingin faaliyetlerinden daha zengindir.

Burada önemli olan ordunun karşımıza yapılanma ve sermaye bileşimi açısından "kamu" kimliğiyle değil, daha çok bir sermaye grubu olarak çıkmasıdır.

Bu sermaye grubunun amiral gemisi olan OYAK, 1980'lerden itibaren Türkiye kapitalizminin en büyük on holdingi arasındaki yerini almıştır. Bu "başarı"yla yetinmeyeceği ortadadır.

Bizi, konumuz açısından ilgilendiren elbette bu başarı değildir. TSK'nın sermayeleşmesi sürecini besleyen nesnel etmenleri veya az önce kısaca değindiğim kapitalizme özgü dinamikleri bir an için unutsak bile, askerlerin "sermayeleşme"yi öznel ihtiyaçlarla da benimsedikleri inkar edilemez. Bu ihtiyaçlar arasında "kâr"ı başa yazıyor, ama burada bir kenara koyuyorum. Birçok araştırmacı, askerlerin "teknolojik gelişmelere" dönük ilgi ve bağımlılıklarının kaçınılmaz bir biçimde sermaye bağlantılarını ve bizzat sermayeleşmeyi gündeme getirdiğine işaret etmektedir.

Buna itiraz etmek mümkün değil. Ne de, "dış bağlantılar" üzerinden gelen sermayeleşme baskısının önemine...

Ama bunlar yetmez. Türkiye'de askerleri hem güçlü bir sermaye grubu, hem de özelleştirmeci yapan etmenler arasında "siyasi" nitelik taşıyanlar üzerinde de durmak gerekmektedir.

Kabak tadı verdiğini bilmekle beraber, bu kitabın kuralına uymak durumundayım: Askerlerin sermayeleşmesine neden ararken onların "korğu"larını hesaba katmamak olmaz!

Her şeyden önce, silah alım ve şimdilerde satımı, Türkiye ekonomisi söz konusu olduğunda olağanüstü büyük bir kalemdir. Burada önem ve büyüklük, doğrudan siyasete tahvil olmaktadır. Dünyanın en önemli ticaret başlıklarından birisi olan silah alım-satımında ipleri elinde tutmayan bir öznenin dış politika tekeli oluşturma şansı yoktur. Bu başlıkta ipleri elinde tutmak ise, tek başına devletin bu konularla ilgili karar mekanizmalarını kontrol etmekle sağlanamaz. Doğrudan bu önemli ekonomik aktivitenin

içinde olmak ve oyunu kuralına göre oynamak gerekmektedir. Askerler kurallara fazlasıyla uymakta, hatta ekonominin diğer alanlarına da el atmaktadır.

Kısacası, askerler ekonomik gücün, siyasal gücün kaynağını oluşturduğunu kavramışlardır!

Bu kavrayışın iç politika kaygıları olmadığını herhalde kimse söylemeyecektir. İç ve dış politikada belirleyici güç olmak isteyen bir düzen-içi öznenin ekonomik faaliyetleri küçümsemesi düşünülemez bile.

Devam edelim... Çok açık ki, askerler devletin birçok kurumuna güvenmemektedir. Bunların bir bölümünün “devlet çıkarları” ile uyumsuz bir eksene oturabileceğinden kaygı duydukları için, onları mümkün olduğunca kontrol etmeye çalışmaktadırlar. İdeolojik eğilimler açısından tarihsel süreç içerisinde ve gerektiğinde faşizan, dinci, Türk-İslam sentezci, liberal, sosyal adaletçi vb. tutum alabilen bir kurumun başka kurumların ideolojik kimliklerine güvensizlik duyması son derece ilginçtir. Burada biraz olsun burjuva siyaset biliminin artık klasikleşmiş değerlendirmelerinden birisini hatırlatarak bu ilginçliği anlamlandırmaya çalışacağım: Oy kaygısı veya toplumsal dinamiklerden etkilenme...

Askerlerin burjuva siyasetinin bu zayıf noktasını zaman zaman açık bir biçimde sorguladıklarını biliyoruz. Dolayısıyla, onlar siyasi-ideolojik çizgilerini belirlerken, “seçmen” ya da toplum bas-kısından uzak bir biçimde “memleket çıkarları”ndan hareket etmektedirler!

Bu anlamda gerek siyasetin, gerekse bazı devlet kurumlarındaki bozulmanın “memleket çıkarları”nı tehdit edeceğini ve sık sık etmekte olduğunu ileri sürmektedirler.

Yıllar sonra, belki biraz daha yakından tanıdıkları, biraz da bu alanda iddialı hale geldikleri için “ekonomik alan”da da benzer kaygılar geliştirmeye başladılar. “Özel sektör”ün sömürücülüğü, açgözlülüğü onları hiç ama hiç ilgilendirmiyordu. Önemli olan “memleket çıkarları”ydı. Dinci gericiliğin ve Kürt uyanışının güçlü birer kriz dinamiği olduğu dönemlerde büyük sermayeyi oldukça yakından izlediler.

Daha sonra kimilerine müdahale edilen İslami sermaye grupları bir yana, askerlerin Türkiye kapitalizminin motor gücü olan Koç ve Sabancı ailelerine de bazı mesajlar verdikleri artık biliniyor.

Bu alanda yapabilecekleri sınırlıdır. Ama yine de, ön plana çı-

kan bir sermaye grubu olarak, ordunun büyük sermayenin iç dengelerine daha fazla müdahil olacağı kesindir. Bunun holdinglere emekli paşaları yerleştirmekten daha etkili bir yol olduğunu kabul etmek gerekiyor.

Sanıyorum biraz daha devam etmekte yarar var.

Askerlerin restorasyon sürecinin özellikle ilk evrelerinde özelleştirme uygulamalarına dair bir iki “muhalif” raporu piyasaya sürdükleri biliniyor. Bunun yanı sıra stratejik (enerji, havayolları vb.) sektörlerdeki özelleştirmelerden rahatsızlık duydukları da açık. Ancak, bu dönem askerlerdeki baskın ton kesinlikle “özelleştirme yanlılığı”dır. Öyle ki, neredeyse bunu kanıtlamak istercesine, bırakın sivil kamu işletmelerini, askeri kantinlerin, ikmal-bakım merkezlerinin, tersanelerin özelleştirileceği en üst düzey komutanlarca açıklanabilmiştir.

Askerlerini bu gayretinin arkasında, siyasal otoritenin başka türlü korunamayacağına dair bir kabulleniş vardır. Kısacası sınıf temeli ile, “dış ve iç politika tekeli” arayışı burada büyük ölçüde örtüşmektedir. NATO ve ABD ile ilişkiler hesaba katıldığında, TSK’nın başka türlü davranması olanaksızdır.

Böylelikle yavaş yavaş Asker Partisi’nin ideolojik-siyasal hattına ilişkin bir çerçeveye ulaşmış oluyoruz. Aydınlanmacılığı büyük ölçüde siyasal pragmatizm ve Cumhuriyet’in olmazsa olmazı korkak bir modernleşme çabası ile sınırlanmış; emperyalist ülkelerle ilişkilerde problem olunca da, uyum olunca da “mahkumiyet”ten başka çıkış göremeyen; bizzat bir sermaye grubu olarak özelleştirmeci bir parti...

Ve bu partiye olmadık özellikler yakıştırıldı...

Partinin dinci gericilik karşısındaki tutumuna daha önceki bölümlerde girmiş ve 1996’da ortaya çıkan gerilimin ideolojik dayanaklarının ne kadar zayıf olduğuna işaret etmiştim. Buna rağmen, kökü kapitalizm öncesine dayanan bir olgu olarak din karşısında, cumhuriyetin kurucu öznesi askerlerin belli bir “tutum” almaları kimseyi şaşırtmamalıdır. Bütününü burjuva çerçevede, bu nedenle ikiye bölünmekle birlikte, eğer Aspartî’ye bir şey yakıştırılacaksa, bu en fazla “gericilik karşıtlığı”dır.

Çok şükür, bir iki köşe yazarı dışında askerlere “kamucu” demek kimsenin aklına gelmemektedir. Hatta bazı “ulusalcı solcu”lar, “bir de özelleştirme karşıtı olsalar” diye hayıflanmakta ve TSK’ya akıl öğretmeye kalkmaktadırlar. Sonuç başarısızdır! Eşit-

likçi ideolojilerden şaşırtıcı derecede uzak İttihat ve Terakki geleneğinin uzantısı olan askerler kendi sınıf temellerine bütünüyle sahip çıkmaktadırlar.

Buna karşın onlarda anti-emperyalist veya ulusalcı yönelimler keşfedenlerin sayısı hiç de az değildir.

Uzatmak istemiyorum, bu nedenle NATO'cuların ABD projelerine dönük kuşku ve kaygılarının onları nasıl daha fazla "bağımlı" hale getirdiğini tekrar etmeyeceğim. Anti-kapitalist olmadan anti-emperyalist olunamayacağına ilişkin mutlak doğru üzerinde de bir kez daha durmayacağım. Ancak restorasyonun bütünlüklü bir proje olduğunu yeniden vurgulamadan edemeyeceğim.

Evet, restorasyon süreci bütünlüğü olan hedeflerle hareket etmiştir. Bunu anlamak için olup bitenlere bakmak yeterlidir ve ille de bir belge aranacaksa, Çevik Bir'in sorumluluğunda 1996'ya girilirken yeniden yapılandırılan "çalışma grubu"na üretilen *Milli Güvenlik Siyaset Belgesi* en uygun metindir. Bu metinde baştan beri vurguladığım korkuların hepsi yer almaktadır. Avrupa Birliği'ne üyelik, ülkücü mafya (faşistler) ve organize suç örgütlerinin tasfiyesi (çeteler), özelleştirme sürecinin hızlandırılması, dinci geriliğin birincil tehdit olarak algılanması, devlet yapısını zaafa uğratmayacak biçimde kültürel ve mahalli özerkliğin sağlanması (Kürt meselesi ile ilişkili) ise birer hedef olarak altı çizilen unsurlardır.

Şimdi sormak gerekiyor. Kürt meselesinde ve Avrupa'yla ilişkilerde bugünkü yönelimler hesaba katıldığında askerler bir engel mi, motor güç mü?

Neler uyduruyorlar, inanılır gibi değil!

Askerler AB'ye karşıymış! Askerler Kürt meselesinde "siyasi çözüm"e (bu her neyse) taş koyuyormuş!

Bunlar masal... 28 Şubat 1997'de yapılan MGK toplantısından sonraki yazılı açıklamada "Avrupa Birliği'ne ayıp oluyor, ülkemizin imajını düzeltelim" ibaresini Erbakan mı koydurdu? Ne dersiniz?

Öcalan'ın idamının ertelenmesi, Demokratik Cumhuriyet açılımının mahkeme sürecinden itibaren Kürt kitlelerine empoze edilmesi kimin ağırlık koymasıyla gerçekleşti?

Bu soruların yanıtı herhangi bir kuşkuya yer bırakmayacak kadar açıktır. Türk ve Kürt devrimcileri hayal görmekten vazgeçmelidir.

Hayal görmekten kurtulmanın en iyi yolu komplolar ve gizli güçler peşinde koşmak yerine sermaye egemenliğinin mantığını ve askerlerin bu egemenliğin neresinde durduklarını kavramaktır.

Hiçbir şey bu mantığın üzerinde değildir. Ordu veya bürokrasi içerisindeki kadroların bireysel tercihleri bile...

Örnek olsun Teoman Koman, Jandarma Genel Komutanı olarak düzenin karşı-devrimci örgütlenmesinde önemli bir rol oynamış ve adı "çete"lerle birlikte sık sık gündeme gelmiştir. Asker Parti'si'nin kendi bünyesinde "çete operasyonu"na tek bir kurban bile vermeyişi, "süreklilik" ve "kurumsal yapı"ya verilen önemle ilgilidir. Koman'ı kurtaran şey budur. Askerler "çeteleşme"nin düzenin belli bir tarihsel kesitteki ihtiyaçlarına denk düştüğünü kavramış ve ellerinden geldiğince kavratmaya çalışmışlardır. Etkisizleştirilenler ihtiyaçların değişeceğini anlamak istemeyenlerdir ve genellikle sivil bürokrasinin içinden çıkmışlardır. Teoman Koman gibileri ise duruma hemen ayak uydurdukları için, harcanmamışlardır. Daha 28 Şubat'tan önce, aynı ayın 15'inde dinci gericiliğin en fazla kadrolaşmaya başladığı jandarma teşkilatında mesai saatleri içinde ibadeti yasaklayan, askeri tesislerin içinde ezan okunmasını engelleyen genelgenin altına imzayı o atmıştır.⁶

Susurluk'tan sonra sürekli gündeme gelen ve ancak 2000 yılında emekli edilen Veli Küçük'ün de restorasyon sürecinde önemli görevler üstlendiğine ilişkin söylentiye aşan bulgular vardır. Çevik Bir'in kontrgerilla örgütlenmesinin içinden gelmesi de burada anlatmak istediğim "süreklilik"e bir başka kanıttır.

Askerler için ideolojik tercihlerden çok, ihtiyaçlar ön plana çıkmaktadır. Yani, "*durumdan vazife çıkartmak*" lafı boşuna söylenmemiştir!

Bütün bunlardan sonra restorasyon sürecinin "sol"la ilişkisi, sola alan açıp açmadığı, "sol"dan etkilenip etkilenmediği gibi başlıkları daha sağlıklı bir biçimde ele alabiliriz.

Merkezi güçlendirmek... Burjuva restorasyonun siyasal alana dönük müdahalelerinde hep bu kaygı vardı. Bunun bir başka anlamı uçları törpülemektir. Sağ ve solu merkeze doğru bastırarak, sistemi toparlamak. Ancak ya siyaset skalasının bizzat kendisi sağa doğru kaydıysa? Ve bu kayış, siyasetin kendi iç dengelerini

⁶ Cengiz ÖZAKINCI, *İrtica 1945-1999*, Otopsi Yay., 1999, 192.

bozduysa...⁷

Türkiye burjuvazisi bunu gördü. Ölesiye korktuğu solu bu sağa kaymanın canlandırabileceğinden kaygı duydu. Sermayenin gördüğünü askerler de gördü, onlar üstüne bir de stratejik hesap yaptılar. Solun (onların terminolojisinde yıkıcılığın) tehdit olmaktan çıktığını kaydettiler. Bazı temsilcileri durumu televizyon ekranlarında “yüzde birlik tehdide tehdit demeyiz” diye izah ettiler.

Bu ne demektir?

Bu askerler sola meyletti demek değildir.

Bu askerler soldan korkmaktan vazgeçti demek değildir.

Ama bu bütünüyle değersiz bir şey de değildir.

Çünkü bütün bu değerlendirmelerin bir yerinde “sol”un zayıflığının sistemin bütününde tahrip edici bir etki yaptığı tezi de yer almaktadır.

Sosyalist hareketin tam anlamıyla bağımsız bir kimlikle siyasi mücadele vermesi gerektiğini söyleyen, “sol” kavramının içinin yeniden doldurulması gerektiğini vurgulayan bizler şunu biliriz: Birçok durumda komünistlerin yükselişi, düzen solunun da toparlanmasının nedenidir. Çünkü profesyonel siyasette çok açık olan devrimci sol-düzen solu ayrımı, iş toplumsallığa döküldüğünde netliğini kaybetmekte ve sınırlar belli ölçülerde belirsizleşmektedir.

Bizim bildiğimizi başkaları da bilir. Sistemin “sol”a ihtiyaç duymasıdır bu...

Çünkü burjuva siyasetini daha fazla sağa çekme şansları yoktur; sağ bitmiştir...

Sola baktıklarında kendi ölümlerini görürler, ama sistemi yeniden makul bir dengeye kavuşturmak için skalanın belli ölçülerde sola kaymasını isterler.

Türkiye solunun akılsızlarına “bu döneme damga vurmak gerektiği”ni hatırlattıkça, onlar “işte düzen solculuğu” deyiverdiler, daha arsızları tavrımızı “MGK’cilik” diye adlandırdılar.

Gerektiğinde “komünist parti” bile kuran bir burjuva iktidarına karşı, kendi kimliğini, kendine ait değerleri savunmaktan aciz bu liberal-köylü karması solculuk restorasyon döneminin sola nesnel olarak alan açtığını, bu alanın doldurulmaması durumunda solun

Keith JENKINS, **Tarihi Yeniden Düşünmek**, çev: Bahadır Sina Şener, Dost Yay., 1991, s. 47

önünün kapanacağını kavrayamadı.

Artık “korkular cumhuriyeti”ndeki gezimizi tamamlamak üzereyiz. Son bir nokta kaldı: Askerlerin merkezi rolünün kalıcı olup olmadığı...

Türkiye Cumhuriyeti'nde ordunun özellikleri ve misyonlarını tartışmaya bile gerek yok. Ancak burada üzerinde durulması gereken, gelişmiş kapitalist ülkelerde silahlı kuvvetlerin sistem içerisinde nasıl bir yere sahip olduğudur. Bu yer abartılı bir biçimde küçümsemektedir. İşçi sınıfının etkili bir ideolojik kuşatmayla hareketsizleştirildiği, burjuva egemenliğinin ekonomik olanakları siyasal istikrarı sürekli kılma amacıyla seferber ettiği bu ülkelerde parlamenter sistem ile devlet arasındaki ilişkiler büyük ölçüde örtülmüş durumdadır. Ne var ki askerler gündelik siyaset üretiminin dışında kalsa bile, özellikle başat emperyalist ülkelerde devlet örgütlenmesinin tepe noktalarında “sivil-asker” ayrımının büyük ölçüde ortadan kaybolduğunu ve kritik karar süreçlerinde parlamenter sistemi denetleyen veya önemsizleştiren mekanizmaların son derece etkili bir biçimde çalıştığını görmemek olanaksızdır.

Türkiye'de devlet örgütlenmesindeki özgünlükleri elbette tek başına ekonomik düzeyle açıklamak olanaklı değildir. Ancak askerlerin müdahalesiz yapamaması veya sistemin merkezinde durması, biraz da, başka türlü mümkün olmayacağı içindir. Sermaye egemenliğinin zayıf bünyesi, “tehdit”lere karşı kurumsal sürekliliği olan bir aktörü sürekli olarak göreve davet etmektedir.

Komünistlerin “bu durum devam etmez” demeleri, sermayenin restorasyon sürecinin mutlak anlamda başarı elde edeceğine ilişkin bir görüşe dayanacaktır. Oysa bu mümkün değildir. Türkiye kapitalizminin AB'ye adaylığı ve zamanla üyeliği, burjuvazinin yapısal sorunlarının pek azına çözüm olacaktır. Zaten Avrupa'nın dış halkasında yer alacak ülkeler için Avrupa Birliği'nin zorlu sınıf mücadeleleri öngördüğü açıktır; bunlar iç halkanın kriz dinamiklerini aktaracağı ve zaman zaman “yıkım”a uğratmaktan çekinmeyeceği ülkeler olacaklardır.

Bu türden ülkelerde sistemi koruyan daimi aktörlere her zaman gereksinim vardır.

Üstelik, emperyalist ülkelerin askerlerin Türkiye'deki rolünün

azalmasını istedikleri büyük bir yalandır. Başta ABD olmak üzere emperyalist ülkelerin derdi askerlerin alternatifsiz kalmalarının engellenmesi ve sürekli baskı altında tutulmalarıdır.

MGK'nin sivilleştirilmesi, Genelkurmay'ın siyasi yaşama müdahale etmemesi gibi talepler bu kapsamda değerlendirilmelidir.

Bu taleplerin zamanla karşılanmaması için bir neden yoktur. Zaten askerlerin restorasyon sürecinden murat ettikleri, ortalıkta daha az görünmek, ama ipleri daha fazla elde tutmaktır. Bunun mümkün olabilmesi için, her şeyden önce siyasetin merkezinin güçlendirilmesi ve siyasetsizleştirilmesi (yani siyasi partilerin öneminin azaltılması) gerekmektedir. Kurumsal yapıların siyasetteki öneminin artması ile birlikte, askerlerin siyasal dinamikleri devlet örgütlenmesi üzerinden kontrol etmesi kolaylaşacaktır.

Daha şimdiden bu doğrultuda önemli bir mesafe alınmıştır.

Ancak askerleri asıl rahatlatan, ordunun ekonomik faaliyetlerinin yanında bilimsel teknolojik alanda da giderek ülkenin belirleyici kurumu haline gelmeleridir. Bu belirleyicilik tek başına silah sistemlerinin ileri teknolojinin en hızlı kullanım alanı olması ile açıklanamaz. TSK bugün üniversitelerin birçoğunda "sivil" akademik kadrolarla işbirliği halinde çalışmakta, bir dizi başlıkta TÜBİTAK bünyesindeki araştırma projelerini yönlendirmekte, dahası kendi içinde sayısız Ar-Ge departmanı kurmaktadır.

Askerlerin bu yönelimini besleyen bir dizi yan etmen elbette vardır. Örneğin diğer devlet kurumlarına dönük güvensizlik orduyu her şeyi kendi başına yapma tercihi ile baş başa bırakmıştır. Ayrıca giderek daha fazla alanda ekonomik iddia taşımaya başlanması da, askerleri bilimsel çalışmaya doğru itirmektedir.

Ama yine de bütün bunları askerlerin kendi siyasal otoritelerini sağlama almalarına dönük hazırlıklar olarak değerlendirmek gerekiyor.

Ve tam da burada söz konusu yönelimin askerlere yakıştırılan toplumun modernleşmesine dönük misyonlarla bağlantılı olup olmadığının yanıtlanması gerekiyor. Önce konuyla ilgili bir değerlendirme alalım:

"Son günlerde yaşanan laiklik tartışmalarının orduyu tekrar öne çıkartıyor olması, eksik değerlendirmeler nedeniyle modernleşme amacının kurum tarafından sürdürülebilirliği düşüncesine yol açabilir. Oysa ordudan devlet aygıtının-

rejimin modernizm adına korunması talebinde bulunmak kurumun yeniden yapılanma sürecini sadece uzatabilir. Çünkü, bundan sonra yapılacak askeri müdahalenin böylesi bir gerekçeyle temellendirilmesinin nesnel koşulları tarihsel olarak yok oldu.”⁸

TSK'nın “geleneksel toplumsal yapı”ya malum yöntemlerle müdahale edemeyeceği tezine bazı açılardan hak vermek mümkün olsa bile, askeri müdahalelerin “modernleşme” ile açıklanmasını kabul etmek söz konusu bile olamaz. Sol liberaller “Cumhuriyet elitizmi” takıntısı nedeniyle orduyu sürekli olarak sermaye sınıfının ihtiyaçlarından bağımsız bir kurum olarak göstermek zorundadırlar. TSK'nın burjuva iktidarıyla bağlantısının “modernleşme” saplantısı üzerinden kurulduğunu iddia etmek, başka şeyler bir yana 1960 sonrasında olup bitenleri zerre kadar anlamamak demektir.

Bu nedenle ordunun ideolojik misyonlarını ele alırken kaçınılmaz olarak temas edeceğimiz “modernleşme”yi kilit bir kavram haline getirmekten kaçınmakta yarar vardır.

TSK'nın Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana devasa bir eğitimsel-ideolojik aygıt olarak işlediği tartışılmaz bir olgudur. Şen'in “yeni insanın yaratılması” gibi oldukça iddialı bir misyon yüklediği bu aygıt kırsal nüfusun ağırlığı altında bunalan Türkiye kapitalizmi açısından gerçekten de büyük bir önem taşıdı. Ancak kapitalizmin gelişmesiyle birlikte aygıtın işlev ve işleyişinde bir değişimin yaşanması kaçınılmazdı. Yıllarca (ve kısmen hâlâ) okuma-yazma öğreten asker ocağı, bugün ülkenin eğitim ve bilimsel çalışmayla ilgili bütün kurumlarıyla temas halindedir ve daha önce de vurguladığım gibi bunlardan bazılarını kontrol etmektedir.

Eğer ille “modernleşme” kavramı kullanılacaksa, TSK'nın bu rolünü terk edeceğine dair herhangi bir belirti yoktur. Liberallerin en büyük hatası devlet bürokrasisinin, özellikle askerlerin sistem içindeki ağırlıklarını Osmanlı mirası ile açıklamaya kalkmalarıdır. Doğrudur, Türkiye burjuvazisinin zayıf sınıf temelini telafi etmek için merkezi otorite arayışına giren kadrolar, Osmanlı'dan çok şey devralmışlardır. Ancak Osmanlı'da merkezi yapının güçlü olması ile Türkiye kapitalizminin kendine özgü dinamikleri arasındaki

⁸ Serdar ŞEN, *Geçmişten Geleceğe Ordu*, Alan Yay., 2000, s.36.

benzerlikler gereksiz bir zorlamaya yol açmamalıdır.

Bu anlamda “modern zamanlara doğru ilerlendikçe” askerin rolü azalır diye beklemek anlamsızdır.

Bizim açımızdan ise, askerlerin kendi merkezi rollerini korumak için sürdürecekleri çabalar, atacakları adımlar ve girecekleri yenilenme çabaları ile kapitalizmin iç ve dış dinamikleri arasındaki uyumun bozulma olasılığı önem kazanıyor.

Devrimci dönemler, burjuva egemenliğinin iktisadi bir krizle yüzyüze kaldığı her konjonktürde değil, bu krizle birlikte sistemi bir arada tutan öğeler arasındaki uyumun bozulduğu sıralarda ortaya çıkıyor.

Bu bir nesnel yasadır. Yasa, sosyalist siyasetin stratejik açılımlarını bu uyumsuzluk üzerinden geliştirmesi gerektiğine işaret etmemektedir. Buradan elbette ihtilalci bir kalkışma çıkmaz. Önemli olan, devrimci atılımın kendi bağımsız örgütsel-siyasal hattını sistemin uyum problemi yaşadığı noktalara taşıyabilme yeteneğidir.

Bu yetenek olmaksızın devrimci programın toplumsallaşma kanalları tıkanacak, daha da önemlisi siyasal açıdan etkisiz açılımlara imza atılacaktır.

Zaten kitabın bundan sonrası, solun bu yeteneği nasıl geliştireceğine dairdir...

Üçüncü Bölüm
Korkular Cumhuriyeti'nde
İKTİDARI ARAMAK

III.1.

Ulusalıcı Sol ve Liberal Sol: Programsızlık, Uzlaşma, İktidarsızlık

Korkular Cumhuriyeti'nde iktidarı aramak kolay mı?

Bu soruya yanıt verirken, "korku"nın tek kaynağı olmadığını kabul ediyoruz. Ama, Türkiye burjuvazisini korkutan tek şeyin sadece biz komünistler olmayışını bu topraklar için büyük bir olanak sayıyoruz.

Başkalarından medet umduğumuz, sınıf temelli bir kalkışmanın yanı sıra, karşı saflardaki gerilimleri de hesaba kattığımız için değil.

Sosyalizm mücadelesi bir monolog olamayacağı için; her durumda iki farklı sınıf siyasetinin birbirlerine göre konumlanışından söz edebileceğimiz için; sosyalist devrimin yaratıcısı olacak emekçi sınıfların harekete geçmesinde soyut ya da somut bir toplumsal kurtuluş projesine dönük ilgi ve ihtiyaç kadar, mevcut sistemin arızaları da rol oynayacağı için...

Komünistlerin en zorlu koşullardan bile umut çıkarmak gibi bir özellikleri var. Türkiye, koşulların en zorlusunu sunmuyor. İnsanlığın kapitalizme veya bir başka deyişle barbarlığa mahkum olmadığı bir bilimsel doğruysa, bu bilimsel doğrunun toplumsal gerçekliğe dönüşümünde bazı ülkelerin görece avantaja sahip olduğu da kabul edilmek durumunda.

Görece avantajlı ülkelere birisi Türkiye'dir.

Türkiye kapitalizmini dostlarına hiç güven vermedi; bakmasını bilen dünyalı devrimciye en azından "kaotik", çoğu kez "insanlık namına kurtulunması" gereken ve birçok durumda kopabilecek bir halka olarak göründü.

Solcunun tembel olmayanı görünen köye kılavuz olmak durumunda!

Görünenin kılavuz istemediği bir büyük yalandır. Türkiye top-
rağında kapitalizmin yenildiğini görenlerin körleşmemesi için çı-
kış yolu bulmak zorunludur.

1960'larda Türkiye'de sol "çıkış yolu"nu tartışmış, kitleleri "çı-
kış"la tanıştırmış ve orada durmuştur. Bugün "sol" "çıkış yolu"nu
tartışmaktan vazgeçmiştir. Türkiye solunun birazdan üzerinde
duracağımız değişik bölmelerini birbirlerinden ayıran şey, her bi-
risinin değişik bir "çıkış yolu" önermesi değildir. Türkiye'de sol-
daki ayrılıklar kapitalizminin devrimci bir tarzda aşılacağını, aynı
anlama gelmek üzere halkanın kopacağını ileri sürenlerle, Türki-
ye'nin gündeminde böyle bir kopuşun olmadığını vurgulayanlar
arasındadır. Uzun bir süredir sosyalist, liberal ve ulusal bölmeler-
de toplandığını söylediğimiz solun "çıkış yolu" öneren tek kulvarı
sosyalistler; daha doğru bir deyişle komünistlerdir. Liberal ve u-
lusalcı solu giderek birbirine benzeten ise açık ki onların bir şey
söylememeleri, bir şey önermemeleridir. Sınıf temeli zayıflamış
veya ortadan kaldırılmış bir solculuğun günümüzde iktidar alter-
natifi üretemeyeceğine ilişkin teorik önerme, liberal ve ulusalcı
solun tam anlamıyla tıkanıklık içine girmeleri sonucu, pratikte
doğrulanmıştır.

Her zaman yüzer gezer bir toplumsal dinamik olarak görülmesi
gereken devrimci demokrasi ise, bugün küçük örgütsel varlıklara
indirgenmiş durumdadır ve sol içinde siyasal bir tasnifin bağımsız
aktörü olma özelliğini yitirmiştir.

Bugün solda geleceğe uzanan tek kanalı komünistler oluşturmaktadır. Ve komünistlerin problemi "nasıl bir gelecek"ten ziyade, "bir gelecek var mı" sorusunu üreten emekçi kitlelere kendisinde tekleşen siyasal projeyi maletmektir.

Türkiye solunda yapılacak işin kısa tarifi budur.

Bu tarifte abartı yoktur.

Tarifin nesnel temelleri olup olmadığını görmek için öncelikle
ulusalcı ve liberal sol bölmelere göz atmakta yarar vardır.

Göz atışımızda her iki bölmeyi de oldukça geniş bir yüzeye ya-

yacağımızı peşinen vurgulamakta yarar var. “Biz nasıl filancayla birlikte ele alınırız” türü itirazların yeri ve zamanı değildir. Birlikte anılan kesimler birlikte anılmayı hak etmişlerdir. Aralarındaki farkları önemli kılmak için bir hesaplama ve giderek kopuşu gerçekleştirmeleri gerekir. Bunu göze almayanlar, birlikte ele alınır- lar.

Bir kural vardır. Siyasetçi ittifaklar politikası üzerinden değerlendirilir. Görüldüğü kadarıyla birileri “gerekirse şeytanla bile işbirliği yapılır” lafını yanlış anlamışlardır. Şeytanın koynuna girmeye bu kadar meraklı olunacağını kestirmeyen bir ustamızdır, lafın sahibi.

Ulusalci ve liberal solun şeytanı boldur.

Kimse şeytanlarda ortaklaşanları aynı kefeye koyduğumuz için bize sitem etmemelidir. Hata yaptıysak, düzeltme hakkı saklıdır. Lakin bütün bunların fazla önemi yoktur. İster geniş bir yüzey taraması yapılsın, ister sadece en “seçkin” temsilcileri üzerinde durulsun, solcunun liberali de, ulusalcısı da artık bir şey önermemektedir; politikalarıyla geleceğe uzanmayanların bir geleceği kalmamıştır.

Halbuki, ulusalcıların kapladığı alanın bir köşesinde duran, Mümtaz Soysal’ın Cumhuriyet Gazetesi tarafından bir manifesto olarak dağıtılan broşürünün adı “Çürüyüşten Dirilişe”dir. Bazen kendisine önemli roller yükleyen Soysal, bir “diriliş” projesi geliştirdiğini düşünmektedir.

sol dergisinde restorasyonun Mümtaz Soysal’da karar kılabilceğini yazmış, hatta bunu kapak yapmıştık. Bu teorik olarak güçlü, siyasal açıdan ise belli-belirsiz bir olasılıktı. Gerçekleşmedi. Ancak gerçekleşmemesi, Soysal’ın restorasyon sürecinin sol sınırını oluşturduğu gerçeğini değiştirmedir. Soysal’ın KİGEM’de özelleştirme politikalarına karşı yürüttüğü çalışmaların, ayrıca zamanında bir milletvekili olarak bu politikaların hukuki boşluklarından yararlanarak yaptığı girişimlerin tümüyle değersiz olduğunu kimse söyleyemez. Ne var ki Soysal tıpkı Sezer gibi, tıpkı diğer restorasyoncular gibi özelleştirmenin “bir” türüne karşıdır. Hukuksuzluk, yağmalama, peşkeş çekme gibi özelleştirme süreciyle popülerleşen bazı “fiil”lerden arındırılması durumunda Mümtaz Bey’in itirazlarının sonu gelmektedir. Özel sektöre karşı olmadan, ya da daha siyasi bir dil kullanacak olursak, kapitalizme karşı olmadan özelleştirmeye dönük tutarlı bir tavır almanın mümkün

olmadığının kanıtı Soysal'dır. Ulusalçı solun bütün varyantları karma economicidir, "özelleştirme karşıtı" Soysal da öyledir.¹ Ve Soysal karma ekonominin ne güzel bir şey olduğunu kanıtlamak için, insanlığın en fazla acı çektiği ülkelerden birisini, çok büyük sınıf kavgalarına gebe Hindistan'ı örnek göstermektedir.²

Buradan Hindistan'daki yoksullara, ezilenlere, sağlı sollu komünistlere selam yollamak ve Türk-Kürt emekçilerine Hindistan'ı bir gelecek olarak sunmamak durumundayız. Sosyalizmin en kötü, en başarısız deneylerinin bıraktığı iz bile geleceği daha fazla aydınlatacaktır.

Soysal'ın seçtiği örnek ulusalçı solun "diriliş" değil "tükeniş"i işaret ettiğinin kanıtıdır.

Ancak diğer ulusalçıların Soysal'a kızmaları anlamsız olacaktır. Çünkü Soysal son derece tutarlıdır. Yıllar sonra hâlâ kemalizmin alameti farikasının "sınıfsız toplun yaratmak" olduğunu vurgulayanların Hindistan örneğine sahip çıkmalarında yarar vardır. Bugün marksizme konu olan sınıflar tablosunun dışına çıkmamakla beraber, onun sınırlarını en fazla zorlayan örneklerden birisi Hindistan'dır, bu ülkedeki kast sistemidir. Burjuvazinin toplumsal temelini güçlendirmeye dönük bir tarihsel müdahale anlamına gelen kemalizmin "sınıfsız, imtiyazsız, kaynaşmış kitleyiz" söylemine meşruiyet kazandırmanın yolu sınıf çelişkilerinin mümkün olduğunca örtülü olduğu (veya öyle görüldüğü) örnekler üzerinde durmaktan geçmektedir.

Ulusalçı sol çaresizdir. Sınıf çelişkileri üzerinden değil de, "ulusal" karşı karşıya gelişler üzerinden siyaset üretmenin doğal sonucu, bugünkü ittifaklara ve yan yana gelişlere tek referans noktası olarak alınan Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundaki sınıfsal dinamikleri görmezden gelmek veya onu bir kenara koymaktır.

Çaresizlik budur.

Bu çaresizlik ulusalçı solu eşitlikçi bir çizgiden alabildiğine uzaklaştırmaktadır. Ulusal çelişkileri öne çıkartan birisinin sınıf çelişkilerini örtmek istemesi, sınıf çelişkilerini örten birisinin eşitsizlikleri görmezden gelmesi kaçınılmazdır. Ulusalçı solun faşizan kimi özellikler taşımasının, zaman zaman onlarla işbirliği arayışına girmesinin de bir nedeni budur. Onlar için "ulusal birlik"

¹ Mümtaz SOYSAL, *Çürüyüşten Dirilişe*, Cumhuriyet Yay., 1999, s. 62.

² a.g.y., s. 64.

özgürlükleri öncelediği gibi, eşitsizlikleri de meşrulaştırır.

12 Eylül öncesinde ordudaki MHP'li topçu subaylarından önemli birisi olan, sonra muhtemelen daha "sorumlu" ve "düzeyli" bir projeye ikna edilen, bu anlamda asla ve kata "sol"cu olmayan, lakin ulusal solcuların faşist cenahta pek hoşlandığı bir ekolün sözcülerinden Suat İlhan'a kulak kabartmakta yarar görüyorum. Ulusalıcı solu anlamak için bir faşistin yazdıklarını kanıt göstermek "hile" olarak görülebilir. Ancak daha sonra açık bir biçimde göstereceğim gibi, ulusalcıların sağcı veya faşist cenahı ile solcuları arasında bir takım konularda herhangi bir ayırım yoktur.

Suat İlhan'ın Şeyh Bedrettin için yazdıkları ulusalcıların dünyaya nasıl baktıklarını anlamamız için mükemmel bir örnek teşkil eder. Çünkü ulusalıcı solcular devlet geleneğini veya ulusal birliği tehdit ettiğini düşündükleri her dinamiğe düşmanlık üretmek konusunda faşistlerden geri durmamaktadırlar:

"Şeyh Bedrettin'i de gününün koşulları, zamanının kültür ortamı yetiştirmiştir. Platon'dan çok daha gerçekçi, kendisinden sonra gelen T. More'dan daha aydın ve ilericidir."

Ne güzel değil mi? Bu satırları okuduktan sonra, 12 Eylül döneminin korgeneralinin Bedrettin'in isyanına hiç değilse dostluk üreteceğini sanabilirsiniz. Oysa değişimden ancak "tepe"den geldiğinde haz duyan birisi için (Osmanlı'da devlet hiyerarşisinin orta-alt kademelerinden çıkma Simavna kadısının oğlu Bedrettin yeterince "tepe" sayılmamaktadır) "aydın ve ilerici" Bedrettin bir teröristtir. Nitekim padişah huzuruna çıkarılıp "yandaşları" ile birlikte asılmışlardır.³

Bedrettin'i, veya tarihimizin az sayıdaki başka eşitlikçilerini "kendi"nden sayan ulusalcılar yok mudur? Elbette vardır. Ama, onlar da kendilerini mutlaka tarihimizin bir başka özgürlükçü dinamiğine tavır almak zorunda hissedeceklerdir. Çünkü ulusalcılık, yurtseverlik ya da vatanseverlik anlamına gelmez, ulusalcılık "ulusal birlik"ın gözleri kör etmesidir.

Kör göz insana saygısızdır.

Ulusalcılar Kürt sorununda siyaseten sağcı bir tutum almışlar, aına daha da önemlisi insanlığın hem "eşitlikçi" hem de "özgürlükçü" birikimine saygısızlık etmişlerdir.

³ Suat İLHAN, *Terör Neden Türkiye*, Nu-Do Yay., 1998, s. 90-93.

1990'ların başında Demirel'in "Kürt realitesini tanıyorum" çıkışının SHP'de yarattığı gerilimde "demokrat" bir tutum olarak kendisini aşan Mümtaz Soysal'ın Kürtçe'nin serbestçe kullanılmasını isterken ileri sürdüğü argümanı buraya alıyorum. Saygısızlar mı, değiller mi siz karar verin...

*"Böyle olmayıp da milyonlarca insanın çok geniş bir coğrafyada aynı biçimde kullandığı tek bir Kürtçe olsaydı, bu dile tanınacak kültürel özgürlüklerin ulusal birlik üzerinde olumsuz etkisi olabileceğinden söz edenlerin endişesi belki bir ölçüde haklı olabilirdi."*⁴

Çok Kürtçe lehçesi var. Bu nedenle korkmayın, ulusal birliğimize bir zarar gelmez! Sola özgürlük tanıyın, telaşa gerek yok, onlar zaten zayıflar! İşçilere sendikal haklarını verin, nasılsa sendikalar kontrol ediliyor! Öcalan'ı asmayın, ömür boyu süründürün, acı çeksin, ölmediğine pişman olsun!

Yanlış anlamayın, Soysal içlerinde en efendisi. Alpaslan Işıklı'nın Kürt sorunu üzerinden Noam Chomsky ile yaptığı yazılı tartışmaların dökümü ulusalçı solun özgün yayınlarından birisi olan *Kuvayı Milliye*'de yer alıyor. Chomsky, Kürt uyanışını "emperyalist komplo"lara bağlayan ve Türkiye burjuvazisinin şiddetini aklayan Işıklı'ya en sonunda "*sizinle daha fazla yazışmayacağım*" diyor. İnsana ve eşitlik-özgürlük arayışına nasıl ölçüsüzce saldırılabileceğini merak ediyorsanız, okursunuz.⁵

Chomsky Işıklı'ya yazmayacakmış, ben artık okumuyorum!

Gözün kör olması...

Başka nasıl açıklanabilir? Ulusalçı solcuların küçümsenmeyecek bir bölümü 2000 yılının başında, Öcalan'ın idamı konusundaki tartışmalar yeniden alevlendiğinde, askerlerin (ya da restorasyonun) şantajcı ama "infazı gerçekleştirmeyen" çizgisini beğenmeyerek, pek yapmadıkları bir şeyi yaptı ve Genelkurmayı eleştirmeye başladı. Örnek olsun Türkçülükle solculuğun sentezine oynayan yayınlardan *Yeni Hayat* "Öcalan asılsın" kampanyasını büyük bir içtenlikle sürdürürken, emekli tankçı Hüseyin Mümtaz işi Kıvrıkoğlu'nu eleştirmeye kadar vardırırdı.⁶ Diyelim ki,

⁴ Mümtaz SOYSAL, a.g.y., s. 43.

Alpaslan IŞIKLI, *Kuvayı Milliye*, 16, Mayıs 1999.

Hüseyin MÜMTAZ, *Yeni Hayat*, 64, Şubat 2000, s. 3-5.

Yeni Hayat ulusalcıların en sağında, o zaman yayıncılık söz konusu olduğunda “sol”da duran *Kuvayı Milliye*’ye ne demeli?

Bu dergi de Öcalan meselesinde devlete kırılmıştı!

Çünkü bir kez sınıfsal bakmaktan vazgeçtiğinizde, emperyalizmin herhangi bir kapitalist ülkeye “dışsal” bir olgu olarak kalamayacağı gerçeğini görmek istemediğinizde, başınıza gelecek şey, en iyisinden milliyetçilik, ama çoğu kez ırkçılıktır. Bir ulusa kendi içindeki sömürücüleri, zalimleri aklamaktan daha büyük bir kötülük yapılamaz. Bu nedenle komünistler ulusalcı değil yurtseverdir. Yurtseverlerin memleket sevgisinde ulusalcılardan daha az iddialı olduğu ise bütünüyle yalıdır. Bu memlekette eşitlikçi ve özgürlükçü bir arayışı dinamitledikten sonra geriye hangi “sevgi” kalıyor, merak konusudur.

Kürt başlığında Çetin Yetkin’le devam edelim. Kendisi ulusalcı solun değişik yayınlarında boy gösteren “yetkin” bir isimdir. Kürt siyasetiyle polemik yapmayı pek sevmektedir. Bunda bir sakınca yoktur, bizler de (pek istekli olmasak da) Kürt siyasetiyle sayısız polemik yapmak durumunda kalmışızdır. Ancak Yetkin’in polemikleri, hem ırkçılık kokmakta, hem de marksizme dair ölçsüz bir bilgisizliğe işaret etmektedir. Sol tarih üzerine onca kitabı bulunan birisine bu ölçsüzlük yakışmamaktadır. Çetin Yetkin’in sözgelimi bizlerin (veya Kürt siyasetinin) ulusalcılara dönük “ulusalcılık” eleştirisini, “asıl Kürtler ulusalcılık yapıyor” diye karşılaması mızımlık değil, ırkçılıktır.⁷ Bütün burjuva devrimlerinde, merkez ulus tahakküm arayışındadır, bu tarihin mantığına uygundur; ancak tarihe bakarken bu uyumu başka ulusların karşısına diker ve “benim uluslaşma sürecim dışında bölgede hiçbir ulusal dinamiğin meşruiyeti yoktur” dersiniz düpedüz ırkçı bir tavır almış olursunuz.

Kime sorsanız Çetin Yetkin’in ırkçı olmadığını söyleyecektir. Nitekim Yetkin gerçekten de ırkçı değildir. Ne yazık ki ulusalcı sol, evlatlarını böyle durumlara düşürecek tuhaf, melez bir çizgidir.

Gerçekten tuhaftır, çünkü Yetkin hızını alamayıp “devlete karşı olanlar neden Kürt devletini savunmaktadır” gibi bir soruyu da sorabilmektedir. Devlete karşı olanlar kimdir? Anarşistler mi, liberaller mi... Kürt devletini savunanlar kimdir?

Şimdi birisi çıksa, ulus-devletlerden yana olan Yetkin (ki yanadır) neden Kürt devletine karşı çıkıyor diye sorsa ne olur?

Bir yanıt alamaz çünkü ulusalçı solun Kürt meselesine dair söyleyecek tek bir sözü yoktur. "Emperyalistlerin Türkiye'yi parçalama planlarını engellemek" bu ülkede bir söz olmaktan çıkmıştır. Söz Kürt emekçisinin emperyalist projelerin dışına çıkartılmasıdır. Söz Kürt emekçisinin Türk emekçisiyle birliğidir. Söz ve eylem buradadır. Ama Kürt insanına karşı emperyalistlerle ortak saldırılar örgütlemek hangi önekle süslenirse süslensin, solun sözü değildir. Ulusalçı sol, Kürt sorununda müttefikini hem emperyalistler, hem faşistler arasından seçmiştir.

Ulusalçıların emperyalist ülkeler karşısındaki tutumu da son derece ilginçtir. Emperyalizm çağında kapitalist bir ülkede sermaye birikim süreçlerini "ulusal" sınırlar içerisine hapsetmek mümkün değildir. Bu nedenle ulusalçı solun kapitalizme karşı mücadelede isteksizliği onun yalnızca anti-emperyalistliğini değil, kalkınmacı yönünü de gölgelemektedir. Bugün sermaye egemenliğinin sürdüğü ama yabancı sermaye akışının kesildiği, yabancı tekellere ait işletmelerin kamulaştırıldığı bir ülkenin ekonomik olarak ayakta kalması olanaksızdır. Ayrıca bırakın makro düzeyi, işletme bazında bile sermayenin yerli ya da yabancı diye tasnif edilmesinin olanaksız olduğunu önemli bir bölümü iktisatçı olan ulusalçı solcularımız nedense görmezden gelir.

Bu anlamda kapitalizme karşı, sermaye sınıfına karşı bütüncül bir mücadele yürütmeyenlerin programı siyasi açıdan gerçekçi olmaktan uzak, ekonomik açıdan ise gericidir.

Yabancı sermayeye karşı özel bir mücadele başlığı açmanın tek yolu, açık bir biçimde sosyalist iktidara yönelen bir mücadelenin sürdürülmesidir.

Tam da bu noktada bir düzeltme yapmak gerekir. Bilindiği gibi mücadele tarihimizde temel çelişki, esas çelişki, baş çelişki, tali çelişki gibi kavramlar sıkça tartışılmıştır. İşçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki çelişki, ezen ulusla ezilen ulus arasındaki çelişki, emperyalist ülkelerle bağımlı ülkeler arasındaki çelişki, kuzey-güney çelişkisi, kırlarla kentler arasındaki çelişki ve giderek cins ayrımcılığı, din farklılığı üzerinden ortaya çıkan çelişkiler...

Bazen işe yarayabilir. Ama bu tasniflerin çoğu kez toplumsal dinamiklerin ağırlık merkezini kaybetmemize neden olacağı unutulmamalıdır. Marksist, "şimdi bu çelişkiler içerisinde şu ön

plana çıkmıştır” diyemez. Marksist kendine bu tür bir seçmecilikle yol arayamaz. Sağlıklı olan, emek-sermaye çelişkisini farklı bir düzlemde tutmak ve hiçbir şeyin onun üzerini örtmesine izin vermemektir. Bunun siyasi mücadeleyi kısırlaştırmayacağını, örneklerle daha sonra göstermeye çalışacağım.

Peki ulusalcılar ne yapmaktadır?

Ulusalcılar hemen her durumda emek-sermaye çelişkisini bastırarak, onu çelişkiler hiyerarşisinin alt sıralarına mahkum edecek gerekçeler bulmaktadırlar. Bağımlı ülkeyle emperyalizm arasındaki çelişki, şeriatçılarla laikler arasındaki çelişki, bölücülerle misakı milliciler arasındaki çelişki...

Bütün bu başlıklarda ortaya çıkacak koalisyonlar “gerçek” değildir. Nasıl gerçek olsun ki? Bağımlı ülkeyle emperyalizm arasındaki çelişkide “bir avuç işbirlikçi” dışında kalan tüm aktörler anti-emperyalist cephede yer alırlar. Sonra şeriatçılara karşı mücadelede bu cephede bazı oynamalar olur, daha önce işbirlikçi olarak görülen bazı kesimler “laik” güçlerin arasına katılırlar, bir önceki başlıkta “batılı emperyalist ülkelere tavır alan” İslami kesim bir anda “düşman” saflara geçer. Nihayetinde bölücülere karşı sürdürülen mücadelede emperyalist ülkeler arasında ayrıma gidilir, onların en acımasızları Türkiye’nin önemini kavradıkları için “dost” hanesine yazılır...

Bu böyle devam eder.

Görüldüğü gibi artık ‘60’larda veya ‘70’lerde olduğu gibi programatik düzlemde tartışmıyoruz bile. Çünkü geline aşamada ne cunta hayalleri vardır, ne MDD’cilik ne başka bir şey.

Sözleri tükenmiştir.

Ulusalcı sol kapsamında değerlendirebileceğimiz geniş yüzeyde duranlardan bazıları bilerek, bazıları da farkında olmadan sistemin dağılmasını engelleyici bir ideoloji salgılamaktadır. Bu faaliyetin önemsiz olduğuna, bu kesimlerin siyasi güçlerine bakarak karar verilmemelidir. Bazı faaliyetler küçük ölçekte ama oldukça kritik noktalarda sürdürülür. Ulusalcı sol yaklaşımın, liberalizmin görgüsüzce açıkta bıraktığı ve bu nedenle teşhir ettiği emek-sermaye çelişkisini gizlemek veya önemsiz kılmak gibi son derece kritik bir misyon üstlendiği unutulmamalıdır.

Örneğin Türkiye kapitalizmi hem siyasi hem de ekonomik nedenlerle Avrupa Birliği’ne mahkumken, kapitalizmi hiç sorgulamadığı emperyalist bağlara projeksiyon yapanların alternatif ola-

rak ileri sürdükleri Avrasya stratejisi kesinlikle böyle bir misyonun parçasıdır. Ulusalçılar bilerek ya da bilmeyerek Türkiye kapitalizminin sadece elini güçlendiren, emperyalist ülkelere ise bölgeye nüfuz etmede ek olanaklar sağlayan bir stratejiyi gündemde tutmayı başarmaktadırlar.

Türkiye kapitalizminin Kafkaslar ve Orta Asya ülkelerine yönelik ilgisi, Avrupa Birliği'ne ya da ABD ile ilişkilere alternatif arama ihtiyacından kaynaklanmamaktadır. Türkiye'deki iktidarın sınıf temelini sorgulamadan, söz konusu bölgeye dönük her açılımı batılı ülkelerle bağı zayıflatacak diye alkışlamak olacak iş değildir. Emperyalist başkentlerde Türkiye'nin bölgede üstleneceği roller hakkında onlarca senaryo üretilirken, sözgelimi Azerbaycan'da, İran'da, Özbekistan'da Türk etkisinin artmasından mutluluk duyanların emperyalizmle mücadele başlığında düştükleri zavallı durum düşündürücüdür.

Düşündükçe işin içinde bit yeniği olduğu anlaşılmaktadır.

Ulusalçı solun kurduğu modelin iyi niyetli tercümesi, kapitalist dünyada Türkiye'nin de içinde bulunduğu bir grup ülkenin yeni bir odak olarak ortaya çıkmasıdır. Kötü ama daha gerçekçi bir yorum ise, bu modelin emperyalist bloklar arasındaki rekabete denk düştüğüdür.

Sol kavramı, dünyanın herhangi bir yöresindeki sömürücü sınıflara hoşgörü veya dostluk üretilen yerde geçerliliğini yitirir. Dolayısıyla *"Avrasya'da yalnız emekçiler değil, bağımsızlık güçleri de, Yeni Dünya Düzeni'nin saldırısı altındadır. İktidar merkezleri mafyalaşırken, sanayi ve ticaret burjuvazisi kenarlara sürülmektedir. Böylece geniş bir ittifak potansiyeli bulunmaktadır"*⁸ türünden değerlendirmeler ulusalıcıdır, ancak solcu değildir.

Sonsuz çelişkiler zinciri içerisinden keyfi bir biçimde istenilen aralığı seçip ona göre siyaset üretmek... Bir kez keyfilik söz konusu olduktan sonra yaratıcılığın arkası mutlaka gelir, belki de bu çelişkilerin ilk aralığında yer alan ABD-Almanya rekabetinden de bir ittifak konusu çıkartılabilir.

Nitekim çıkartılıyor da...

Bugün emek-sermaye çelişkisini geriye atan, onu örten veya erteleyen her tür politikanın bir yerlerinde emperyalist odaklar ara-

⁸ Doğu PERİNÇEK, "Devrimci Cumhuriyetin Dış Politikası: Avrasya Seçeneği", *Ulusal* (Akademik/Politik Kitap Dizisi), 4, Güz 1997, s. 30.

sındaki gerilimde “taraf” olma vardır.

“Bölge gücü Türkiye” hesapları, sermayenin egemen olduğu dünyadaki güç dengelerini değiştirmeye dönük bir fanteziden öteye gidemez. Eğer ille iki rakip emperyalist güç üzerinden değerlendirsek, bölge ülkelerini bugünkü sınıfsal egemenlik biçimlerine dokunmadan dış politikada ortaklaştırma stratejisi, ya ABD’nin bölgesel açılımlarına ya da Avrupa’nın mevzi kapma hesaplarına hizmet edecektir. Bu nedenle ulusalcıların bölgesel paktlar oluşturma önerilerine bölge halklarının kardeşliğine hizmet edeceği gerekçesiyle sempatiyle yaklaşılmamalıdır:

“Büyük ülkelerin batı Avrasya’da emperyalist oyunlarını önleyecek tek çözüm, Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu olan Mustafa Kemal Atatürk’ün geliştirmiş olduğu Balkan Pakı modelidir.”⁹

Bu modelin sermaye egemenliğinin emperyalizm nezdinde pazarlık gücünü artırmak dışında militarist politikalara çanak tutmak gibi bir başka anlamı daha vardır. Unutulmamalıdır ki, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde anlamı olan ve bir yerlere oturan pakt, Balkan Pakı değil Bağdat Pakı’dır ve bölge halklarına kardeşlik değil acı, Türkiye’ye ise itibarsızlık getirmiştir.

Ayrıca bölge halklarının acımasızca sömürüldüğü, en küçük bir örgütlenme özgürlüğüne sahip olmadığı ülkeleri birbirleriyle dayanıştırmaya kalkmak, gerici bir yan taşımaktadır.

Bu anlamda ulusalcı solcuların “bölge politikaları” adına İran’ı aklamaya dönük çabaları son derece ilginçtir. Ne zaman Türkiye’deki dinci hareketin İran bağlantısı gündeme gelse, birileri “İran’ın bu işlerle alakası olmadığı”nı vurgulamaktadır. Doğrudur, devletin şu veya bu nedenle hemen her olayda İran’ı gündeme getirmesi kendi sorumluluklarından sıyrılmasını kolaylaştırmakta, ayrıca saldırgan bir dış politika için elverişli bir zemin yaratmaktadır. Ancak bu hesaplara karşı dururken, gücü oranında “gerici” bir iç ve dış siyaset pratiği sergileyen mollalar rejimini aklamaya çalışmanın nasıl bir anlamı olabilir ki?

Bu düpedüz Türk ve Kürt emekçilerini bölgesel süreçlere komuşu ülkelerin yönetimleri üzerinden bağlamaya kalkmaktır ve “sol”culukla uzaktan yakından alakası yoktur.

⁹ Anıl ÇEÇEN, “Avrasya Süreci”, *Ulusal* (Akademik/Politik Kitap Dizisi), 4, Güz 1997, s. 23.

Son derece özgün koşullarda ve genç Sovyet iktidarının himayesinde gündeme gelen “mazlum doğu halklarının ittifakı”nı günümüze monte etmenin biricik koşulu, emekçi sınıfların iktidarı istemelerinin önünü kesmektir. Onca yıldan sonra Türkiye işçi sınıfını sözüm ona “ulusal” işadamlarıyla el ele İran’daki mollarla, Azerbaycan’da kendilerine yer açmaya başlayan genç burjuvalarla, Saddam rejimiyle buluşmaya davet etmek, “benim söyleyecek sözüm kalmadı” demektir.

Ulusalçı sol söyleyeceklerini söylemiştir. 80 yıl öncesinde kalanların onca yıl boyunca kendilerine buldukları “yeni kimlik” sadece ve sadece anti-sovyetizmdir.

Ulusalçı sol yelpazede yer alanlar Sovyetler Birliği söz konusu olduğunda, her şeyi döndürüp dolaştırıp bağladıkları emperyalist ülkelerin Sovyetler Birliği ile mücadeleyi “eksik” bıraktığını ileri sürecektir kadar kendilerini kaybetmektedir. İktidarı düşündüğü için Sovyetler Birliği’ne düşmanlık üretmemek konusunda en fazla dikkat gösteren Doğan Avcıoğlu bile zamanında kendini tutamayarak NATO’yu Türkiye’nin güvenliğine yeterince önem vermemekle itham etmiştir:

“Peki, NATO stratejisi, Türkiye’ye yeter güvenlik sağlamak-ta mıdır? Nükleer silahlarla topyekun mukabele günlerinde dahi, Türkiye yeter güvenlikten yoksundu. NATO’nun 1967 yılında kabul ettiği ‘esnek mukabele stratejisi’ ile bu güvenlik daha da azalmıştır.”¹⁰

Avcıoğlu’nun şikayet yılı 1967’dir, 1999’da ne Avcıoğlu ne de Sovyetler Birliği vardır; lakin emperyalist ülkelere dönük yakınlıklar sona ermemiştir. Çağdaş bir ulusalçı solcu Cengiz Özakıncı, Küba bunalımı sırasında “Türkiye’ye yerleştirdiği füzeleri sökerek ülkemizi Sovyet yayılmasına karşı korunaksız bırakan ABD”yi kınamaktadır.¹¹

Ulusalçı solun “sonsuz çelişkiler” yumağı içerisinde, komünizme karşı mücadelede emperyalist ülkelerle ittifak da çıkmaktadır.

Emperyalist ülkelerle ittifak yapmak için “sol”cu olmaya gerek yoktur! Ulusalçı sol, solla alakası olmayan politikalara imza ata-

¹⁰ Doğan AVCIOĞLU, *Devrim Üzerine*, Bilgi Yay., 1971, s. 167.

¹¹ Cengiz ÖZAKINCI, *İrtica 1945-1999*, Otopsi Yay., 1999 (2. baskı), s. 220.

bilmek için solun sınırlarını belirsizleştirmek durumundadır.

“Millici sosyalizmin kökleri, Şevket Süreyya Aydemir-Mustafa Suphi zinciriyle Sultan Galiyev’e kadar uzanmaktadır.” Uzun zincirin içinde yer alanlardan bazıları şunlardır: Mustafa Suphi TKP’si, Meclis’teki “halk zümresi”, resmi KP, *Kadro* dergisi, Yön, Mehmet Ali Aybar çizgisi, Ecevit’in ortanın solu...¹²

Yeterince renkli bir zincir değil mi? Elbette hayır! Eksiklikler hemen tamamlanmalı, zincir daha da uzamalı:

“Ve özellikle yetmişli yılların terör ortamında, asıl mücadele edilmesi gereken odakları bir kenara bırakmışlar birbirlerini telef etmeye başlamışlardı. Şimdi sadece entelektüel düzeyde kendisini hissettiren Türkçü-Devrimci diyalogu, o yıllarda diyalogdan da öte anti-emperyalist ulusal cephe olarak, bir direniş hareketi olarak oluşsaydı, Türkiye ne ABD sömürgeciliğinin tesiri altında kalırdı ne iç savaş ortamına sürüklenirdi ne de 12 Eylül faşizmi gerçekleşirdi.”¹³

Görüldüğü üzere ulusalcı sol, solun ancak tarihine tahammül edebilmektedir. Bugüne yaklaşıldıkça bizlerin payına ya KGB ajanlığı, ya da başka şeyler düşmektedir.

Tekrar olacak, ulusalcı sol, müttefiklerini sermaye sınıfının içinden, emperyalist ülkelerden ve bölge ülkelerinin egemen sınıflarından aramaktadır.

Bu arayış, ulusalcı solun “sağ”a rücu etmesidir.

Şimdi soru komünistler için sorulmalıdır. Onlar, müttefiklerini (genel olarak) düzen cephesinde arayan ulusalcı solculara nasıl yaklaşmalıdır?

Bu soruya açık, dürüst ve cesur bir yanıt verilmelidir. Sınıf uzlaşmacılığında, düzen cephesinde “dost” aramada ulusalcı soldan daha da iddialı olan liberal solun ve Kürt siyasetinin devrimci siyasetin başına bela ettiği alışkanlıklardan mümkün olduğunca kurtulmak, emekçi insanlarımızın çıkarları, devrimin çıkarları neyi gerektiriyorsa onu hesaba katan bir yaklaşım geliştirmek durumundayız.

Önce şu gerçeği hepimiz kafamıza sokalım: Türkiye’de solun olmazsa olmaz özellikleri olan aydınlanmacılık, anti-emperyalizm

¹² Hakan REYHAN, “Önce Ulusalçı Devrimler”, *Ulusal*, 5-6, 1998, s. 6.

¹³ a.g.y., s. 6.

(veya yurtseverlik) ve kamuculuğu birer ilke olmaktan çıkartarak toprağa şu veya bu ölçüde mal eden, bu başlıkları toplumsal duyarlılık konusu haline getiren, bağımsız bir “sol” gelenek değildir. Burjuva devrim sürecinin salgılamak zorunda kaldığı ideoloji saydığımız başlıklarda eklettik, arızalı ama birçok açıdan kalıcı izler bırakmıştır. Türkiye solunun ‘60’larda gerçekleştirdiği ilk toplumsallaşma hamlesi, bu hamlenin öne çıkan aktörlerinin de çoğu kez farkına vardığı gibi bu izleri belirginleştirmekle işe başlamış, ancak kendi kimliğini yaratmada bu “iz”lerin alışkanlığıyla yolunu bulmakta güçlük çekmiştir.

Türkiye solunda ‘80’ler sonrasında ortaya çıkan anlamsız anti-kemalist hezeyan, biraz da ‘60’larda yaygın olarak yaşanan yol bulamama haline bir öfke olarak görülebilir.

Oysa öfkelenmeye gerek yoktur. Kompleksli yaklaşımlara da...

Bizim aydınlanmacılığınız burjuva devrimlerine sığmaz. Burjuva laisizmi, gericiliğin tasfiyesine olanak tanımaz, zamanla gericiliği besleyen faktörlerden birisi haline gelir. Ancak burjuva laisizminin tarihsel sonuçlarını yok sayarak, onun toplumsal meşruiyet alanını veri almadan sosyalizm mücadelesinin bir ana ögesi olarak aydınlanmacılığın herhangi bir iddiası olamaz.

Yurtseverliğimizin burjuva devrimlerine ve bu devrimlerin doğal uzantısı ulus-devletlere sığmayacağı da açıktır. Türkiye burjuva devriminin bağımsızlıktan ne anladığını, sınıfsal korkuların sermaye iktidarını emperyalistlerle hızlı bir yakınlaşmaya nasıl sevk ettiğini, dahası hiçbir burjuva düzeninin kapitalizmin uluslararası dinamiklerinin kapsama alanı dışında varolamayacağını biliyoruz. Vatan, millet, bağımsızlık gibi kavramların NATO’cuların, Avrupa’cılarının, ABD’cilerin ağzında ne hale getirildiğini de... Ne var ki, burjuva devriminin ulusalçı retoriği benzer başka ülkelerle kıyaslandığında toplumsal hafızada daha önemli bir yer işgal etmiş ve bu hafızaya onca liberalizm pompalanmasına rağmen bu memlekette siyasette en ağır itham bütün zamanlarda “vatan hainliği” olagelmıştır. Burjuva “vatansever”liğin söz konusu toplumsal etkisini dönüştürmeye, onun sınıfsal aidiyetini yok etmeye yönelmeyen bir işçi sınıfı yurtseverliğinin önem kazanamayacağı ortadadır.

Kamucu kimliğimizin burjuva devrimlerine sığamayacağı ise diğer iki başlıktan daha aşikardır. Toplumsal temeli zayıf olan burjuva iktidarının sermaye birikim süreçlerinin önünü açabil-

mek ve burjuva dönüşümleri hızlandırabilmek için seçeceği öncelikli yol doğal olarak devletçiliktir. Türkiye'de devletçiliğin “denenen” ve daha sonra kötü politikacılar tarafından terk edilen bir “alternatif” olduğunu söyleyen pek az araştırmacı kaldı. Kemalizmin resmi temsilcilerinin de, örneğin diğer iki başlıkta sesi hâlâ gür çıkan askerlerin de en az iddialı olduğu konu kamuculuktur. Lakin Türkiye'de kamuculuk bizler tarafından yaşatılacaksa, bunun bugün ne kadar yok olmaya yüz tutsa da, zamanında Sümerbank ayakkabı giymeye özen gösteren, yerli arabasına Petrol Ofis'ten yakıt dolduran zihniyetle mutlaka barışık olması gerekecektir. Belki bu zihniyet mülkiyet ilişkilerinden bihaberdır, belki bu zihniyetin derinlerinde devlete dair köklü bir yanılısma vardır, belki bu zihniyet faşizme de evrilebilen bir milliyetçiliğe meyletmıştır... Belki bütün bu çekinceler geçerlidir.

Ancak hiçbir şey söz konusu zihniyeti görmezden gelmemizi haklı çıkaramaz. İşin aslı, kamucu kimlik kendisine yüklediğimiz sosyalist içeriğe rağmen ve ondan aldığı güvencelerle, bu topraklarda başka temeller üzerinde yükselen devletçi gelenekle barışık olmak durumundadır.

Kolayca anlaşılacağı gibi, yukarıda ele alınan üç başlıkta da, ulusalcı sol öyle ya da böyle belli bir iddia taşımakta, daha da önemlisi kendisini düzen cephesine yine bu başlıklardaki şiddetli zaafı (veya demagoji) üzerinden bağlamaktadır.

Ulusalcı sol açısından zaaf ve demagojiyi besleyen bir dördüncü başlık vardır ki, bu komünistler için en “ince” meselelerden birisidir: “Vatanın bölünmezliği”

Çok açık ki, ulusalcı solun üst belirleyeni bu meseledir ve nihayetinde enternasyonalist bir kimlikle hareket eden, “dil farklı bilmeyen”, “sanki bir anadan doğan”, “sınırların kalktığı bir dünya” için kavga eden komünistlerin kimliklerine böyle bir başlık eklemeleri olanak dışıdır.

Bununla beraber, olanaksız olan bir diğer şey, komünistlerin “bölücü” olmalarıdır. İşin gerçekten de felsefi bir cephesi var, ama bu başlığı daha sonra ele almak üzere, bazı gerçekleri hemen vurgulamak gerekiyor.

Komünistlerin sınıfsız sömürsüz bir toplum projesi, ölçek olarak ulusal değil, evrenseldir; dünyalıdır. Burada tartıştığımız sol kimliğe dair başlıklar ise sosyalist devrime dönük mücadelenizde “kalıcı” özellikler taşımakla birlikte, eşitlikçi bir toplumun kuru-

luşu söz konusu olduğunda “geçici” veya “sönümlenen” nitelik arz ederler. Herhangi bir devrimci iktidarı tanımlayan özellikler arasında onun aydınlanmacı, anti-emperyalist ve kamucu olması elbette sayılabilir, ancak bütün bu özellikler her daim, başat siyasal temalar olamazlar.

Komünistler siyasal kimliklerini sürecin hangi etabında olduklarına göre şekillendirirler. Kürt dinamiğini de hesaba katarak söylüyorum, bugün gelinen aşamada komünistler, belli tarihsel kesitlerde “kopuş” ve “ölçek daraltma”yla sonuçlanacak açılımlar geliştirme hakkını saklı tutsalar bile, bugün ve yakın gelecekte bu topraklarda bütünleştirici bir siyasal çizgi izlemek zorundadırlar. Devrimci olan budur.

Devrimci olandan korkmanın anlamı yoktur.

Komünist hareket Türkiye’de enternasyonalist kimliğin “bölücü” karakter taşımadığını kanıtlamakla yükümlüdür.

Ulusalçı solla gerilim bu başlık üzerinden değil, ulusalçı solun düzen cephesiyle işbirliği içerisinde olması üzerinden yaşanmalıdır.

Ulusalçı solun içerisinde düzen cephesine sırt çevirecek unsurların çıkması, komünistlerin arzu edeceği, arzulaması ve zorlaması gereken bir gelişmedir.

Ulusalçı sol veya onunla etkileşim halindeki toplumsal dinamikler içerisinde düzen cephesine dönük bir reddiye çıkmaksızın sosyalist devrimci bir kalkışmanın bazı sorunlarla karşı karşıya kalacağı hesaba katılmalıdır.

Benzer bir kaygı “liberal sol” için de duyulmalıdır.

Liberal sol, zaman zaman bize daha yakın duruyor olmasına rağmen, daha “zor” bir toplamdır. Zorlukları aşmada toplamın sosyalizan unsurlardan bir türlü kurtulamaması ve Türkiye kapitalizminin liberal solu tatmin edebilecek iç huzura hiç kavuşamayacak oluşundan yararlanılmalıdır.

Liberal sol temel başlıklarda açık ki bizlerin huzurunu kaçırmıştır.

Ulusalçı solun söylem düzeyinde kalsa da, ciddi tutarsızlıklarla malul olsa da kendini ortaya koymayı sevdiği gericilik, emperyalizm ve özelleştirme gibi başlıklarda liberal solun dans etmekten başka bir şey yapmadığını görüyoruz. Oysa bu başlıklar dans edilecek başlıklar değildir. Bunlara dair açık bir şeyler söylemeyen bir oluşumun siyasal iddia sahibi olması mümkün olamaz.

Liberal solun hiç değilse bu kitap yazılırken en güçlü temsilcisi olan ÖDP'nin siyasal varlığındaki tıkanmanın nedenlerinden birisi söz konusu başlıklarda çoğunlukla idareten bir şeyler söylemesi, bunu yapamadığı durumlarda ise kötü şeyler dillendirmesidir.

Her halükarda, genel olarak liberal solun önemli meselelerde takındığı tavır, "sol" açısından utanç vericidir.

Önemli meselelerden birisi dinci gericilik bahsidir.

Bu meselede liberal solcularımızın hem sözü hem de eylemi bizler için utanç kaynağıdır. Meseleye daha önce yeterince yer verdiğim için, uzatacak değilim. Bazı hatırlatmalarla yetinmek mümkün...

Solda dinci gericilik başlığında en fazla "fire" verilen dönem elbette 1980 darbesi sonrasıydı. Her şeyden önce çaresiz kalan "birey" in tutunacak dallarından birisiydi İslam. Timur Selçuk'u herkes biliyor, daha az bilineni '70'lerde Türkiye İşçi Partili olan romancı Afet İlgaz'dır ve bu şahıs *Kanal 7* de örtülü bir başla edebiyat sohbetleri yapmaktadır. Örnekleri çoğaltmak bir işe yaramaz. Şimdilerde İslam'dan tarihsel materyalizme yönelenlerle karşılaşılıyor, lakin Kenan Evren ve arkadaşlarının insan aklına karşı girdiği büyük kıyımın ertesinde yola gelenlerin yanı sıra, imana gelenlerin de sayısının bir hayli fazla olduğunu bilmekte yarar vardır.

Bireysel kurtuluşun yanında siyasal kurtuluş denemeleri de elbette yapıldı. Yine örnek olsun, Türkiye Komünist Partisi, henüz otolikidasyon sürecine girmeden önce, yanılmıyorsa 1982 yılında bazı İslamcı örgütlerle işbirliği arayışındaydı. Ortak düşmana karşı güçler birleşecekti. Güçler büyük olasılıkla birleşemedi; tersi olsa herhalde duyulurdu, oysa duyulan sadece Evren'in arada sırada meydanlarda "*Bu iki uç bana karşı cephe alıyorlar sevgili hemşerilerim*" demesiydi.

Zamanla dinci gericiliğe dair "ikili yan" edebiyatı da başlayıverdi. Türkiye solu alışkındı her şeye "diyalektik" bakmaya... CHP'de yıllarca sağ ve sol kanatları yeniden ve yeniden keşfetmekle meşgul olanlar, muazzam toplumsal kaynaklara sahip olan dinci hareketten yaratıcılıklarını elbette esirgemediler. İslami hareketin bir yüzü egemenlere öbür yüzü ezilenlere dönüktü, tıpkı bir yünün mazlum uluslara ötekinin ise emperyalistlere dönük olması gibi. Ya da bazılarının iddia ettiği gibi, "siyasal İslam" ın bir yüzü devrime öteki yüzü karşı-devrime çevrilmişti.

Bir tarafta cennet, öteki tarafta cehennem!

Ad vermek istemiyorum; '80'li yıllarda irili ufaklı bir sürü hareketin "illegal" yayınında bu türden değerlendirmeler çıktı. Sonra devrimci cesaretlerinden olsa gerek, bazı hareketler '90'lı yıllarda açık yayınlarında İslam'ın ikili yanıyla uğraşıp durdular.

Hâlâ devam ediyorlar.

Bunlar liberal soldan mı? Bazıları evet... Bazıları ise, sadece bu yaklaşımlarıyla bile liberal solun sınırlarının ne kadar muğlak olduğunu kanıtlamakla meşguller.

Bu sınırlar doğal olarak Kürt siyasetine de uzanıyor. Öne çıkan bazı kadroları İslam'dan gelen Kürt hareketinin kimi özel kesitler dışında dinci siyasete sosyalist siyasetten daha fazla ilgi ve daha fazla tahammül gösterdiği görülüyor. Örneğin Kürt siyasetinin dinci Altan Tan ve Mehmet Metiner'le ilişkisi birçok marksistle olduğundan daha istikrarlı bir biçimde sürmüş, sürmeye devam etmektedir. Dahası tıpkı bazı devrimci demokrat örgütlerimiz gibi Kürt siyaseti de zaman zaman İBDA-C gibi bir örgütlenmeyi "ezilenlerin davası"na ortak edivermiştir.

Liberal solda ise sorun kendisini daha karmaşık bir biçimde göstermektedir. ÖDP'nin ana gövdesini oluşturan Devrimci Yol geleneğinin (en azından bir kanadının) kemalizmle etkileşimi hâlâ çok güçlüdür. Gericiliğe dair tartışmaların yoğunlaştığı 1997 yılına geri döndüğümüzde bu partinin iki arada bir derede kaldığını görürüz. Restorasyoncuların, Susurluk kazasından hemen sonra "gün benimdir" diyen ÖDP'yi ve bu partinin yardımıyla KESK'i kemalist sivil toplum projesine dahil etmek için girişimlerde bulunduğu bilinmektedir. Bu girişimlerin bazı parti yöneticileriyle doğrudan temasa kadar vardığı, bunların parti içinde gerilime neden olduğu da bir sır olmaktan çıkmıştır. Ancak kendisine liberal bir misyon biçen ÖDP yönetimi bir yandan restorasyon sürecinin yarattığı fırsatları değerlendirmek isterken, öte yandan bu misyon için de yeni olanakların ortaya çıktığını fark ediyordu. Bu nedenle 28 Şubat'a dönük resmi ÖDP tepkisi, "yeter artık" oldu. Devlet her şeye karışmamalıydı. Böylece ÖDP, "siyasal İslam'a da yasakçılığa da karşıyız" söylemini daha da somutlaştırıyor ve "ne darbe ne şeriat" sloganını öne çıkartıyordu.

Bu yaklaşımın doğal sonucu siyasal şizofreniydi. Öyle ki, zaman zaman İslamcı yayın organlarına "her düşünce özgürce ifade edilmelidir" gibi demeçler veren, "Refah Partisi kapatılmamalıdır"

diye buyuran ÖDP, Ufuk Uras tarafından *"Türkiye'de siyasal İslam'a karşı en yoğun mücadele eden toplumsal hareketlerin de sözcüsü"* olarak ilan ediliyordu.¹⁴

Sözünü ettiğim siyasal şizofreni ÖDP'yi en fazla "türban eylemleri"nde zorladı. EMEP'le birlikte ÖDP'li gençler ve bazı devrimci demokrat gruplar, üniversitelerdeki türban yasağını "anti-demokratik" bularak İslamcı öğrencilerle birlikte Beyazıt Meydanı'nda toplandıklarında sol tarihimizin en garip manzaralarından birisi ortaya çıktı. İç içe geçmeseler de faşistler, şeriatçılar, yurtsever Kürtler ve "sol" yan yanaydı. Kimileri bu garip durumun farkına vararak işin içinden hemen sıyrılmaya çalıştı, kimileri kendi hareketine eleştirel bir tutum aldı, kimileri ise ısrarlı bir biçimde "tutarlı demokrat" olmayı sürdürdüler.

Lakin bu "utanç" herkesi etkiledi. Örneğin ÖDP içindeki bazı gruplar "ÖDP'nin bu işle bir alakası yok" deme ihtiyacı duydular. Oysa partinin bu konuda nasıl bir tavır aldığını bizzat ÖDP'liler şöyle tasvir ediyorlardı:

*"Uygulamaya konulan kalık kıyafet yasası, üniversite kapılarında solcu öğrencilerle İslamcı öğrencileri aynı zeminde buluşturuyordu. İslamcılar bu durumdan hiç de rahatsız değildi. Ama sol cenahta başlayan tartışmalar, o gün İstanbul Üniversitesi'nin girişinde İslamcı öğrencilerle demir kapıya yüklenen solcu öğrencileri uzun sürecek bir tartışmanın öznesi haline getirdi. Kafalar karışıyor, yapılanın doğru mu yanlış mı olduğu noktasında dergi sayfalarında bir yığın tartışma başlıyordu. Kimi sol grup ve partiler, ilk günkü tavırlarını sonuna kadar sürdürüyor ama içinde ÖDP'nin de bulunduğu bir başka kesim ise yapılan hatadan dönmenin yol ve yöntemlerini aramaya başlıyordu."*¹⁵

Ancak olan olmuştu. Solculuğu demokratlıkla karıştıranlar, mücadelenin egemen sınıf ve onun aygıtlarına karşı verileceğini unutup düşmanı "devlet"ten ibaret görenler, bu kez kağıt üzerinde değil tüm toplumun gözü önünde açık bir skandala yol açmışlardı. Bu öyle bir skandaldı ki, kimileri sonuna kadar gitmek zorunda kaldı. Örneğin olup bitenlerle hiçbir ilgisi olmayanlar bile,

¹⁴ Ufuk URAS, *ÖDP Söyleşileri*, Alan Yay., 1999, s. 211.

¹⁵ İnönü ALPAT, *Hamamböcekleri, Ateştopu ve Askerler*, Mayıs Yay., 1999, s. 170.

türban eylemlerinde gericilerle kol kola girerek eylem yapılmasına itiraz eden Sosyalist İktidar Partilileri “teorik gerekçe”lerle yola getirmeye çalışıyordu:

*“Komünistler kendiliğinden oluşan kütesel çıkışlarda, bağımsız sınıf tavırlarını korur, harekete katılır, öncülük eder, doğru taktikler saptayarak hareketi stratejik hedefine ulaştırır.”*¹⁶

Böylece neresinden bakılırsa bakılsın “örgütlü” olduğu açık olan türban eylemleri bilinçli öznenin müdahale konusu yapılıyor ve kendiliğinden kütle çıkışı olarak adlandırılıyordu.

Dinci gericiliğin liberalizm operasyonu doğrusu büyük bir başarı elde etmişti. *“Türkiye’de sokağa çıkmış şeriat istiyoruz diye bağırarlardan korkmayacaksınız. Şeriat için örgütlenenlerden korkacaksınız”* diyordu liberallerin marksist olmayan kanadından birisi. Ve ekliyordu: Devlet dini motifleri kullanarak sermayeye hareketlilik kazandıranları teşvik etmeli!¹⁷

Bizler gericiliğin gücünü hem genel olarak sermaye egemenliğinden hem de sermaye bağlantılarından aldığını söyleyeduralım, liberaller için bunun bir önemi yoktu. Liberalizmin sol kanadında bu “sivil toplum”cu anlayışın nasıl bir biçim aldığına birazdan değineceğim. Ne var ki, önce araya şu “laiklik” meselesini sıkıştırmak gerekiyor.

Son zamanlarda bir adet ortaya çıktı. Laiklik ve laikçilik arasındaki ayrım yeniden keşfedildi. Laiklik veya laisite bir durumdu, siyasal sistemin din ve devlet ayrılığı üzerine kurulmasını ifade ediyordu. Buna karşılık laikçilik veya laisizm veya benzer bir anlamda sekülerizm bir zorlama, bir müdahale, ya da Sami Selçuk’un deyiimiyle militanlık içermekteydi.

Buna dünyevi iktidarın ruhani iktidarı kuşatması, onu sınırlaması, onunla mücadele etmesi de diyebilirsiniz.

Liberallerin itiraz ettiği tam da budur. Laiklik olsun ama *“dini alan kendisini, dünyevi alan kendisini yaşayabilsin”*...

Burada “laik” (ya da laiucus) sözcüğünün kökeniyle uğraşmaya-cağım. Biliniyor ki bu sözcük “din dışılığı” tanımlamaktadır. An-

¹⁶ Sırrı ÖZTÜRK, **Hangi Komünist Parti**, Sorun Yay., s. 12.

¹⁷ Erkan AKIN, “İrtica Değil Ama Demokratik Basiretsizliğin Dayanılmaz Hafifliği”, **Düşünen Siyaset**, 9, Ekim 1999, s. 73.

cak sözcük siyasal anlamını Ortaçağ'dan bugüne süregelen mücadelelerden almış, dolayısıyla değişik yönlerle doğru çekıştırılmıştır.

Bunu engellemek olanaklı değildir. Ne var ki, laisist tutum ve müdahaleler olmaksızın laikliğin olabileceğine dair saçma iddianın mutlaka terk edilmesi gerekir. Sanki dini otorite siyasal iktidar iddiasından kendiliğinden vazgeçmiş ve sanki dinci gericilik yaşamın "bütün alanlarını düzenleme arzusu"ndan herhangi bir biçimde çark etmiş gibi...

Bu çerçeveden bakarsak, komünistlerin dinci gericilik karşısındaki tutumunu laisizm tek başına hiçbir biçimde açıklamasa da (zaten laisizm bir kimlik değil, bir yönelim olarak görülmelidir), bu tutumun mutlaka laisist olması gerektiğini söylemek durumundayız. Dahası laiklik ile laikçilik arasındaki ayrım, burjuva ideolojisinin dinci gericilik karşısındaki çaresizliğinin ürünüdür, sosyalizm açısından bu ayrımın herhangi bir temel ve meşruiyeti bulunmamaktadır.

Liberal solun eleştirdiği de tam budur: Laisizm!

Yani, onlara göre din ve siyaset birbirinden ayrılsın, ama sürekli olarak kendini üreten, yayan, toplumsal damarlar bulan ve dolayısıyla siyasi otoriteye yönelen ruhani alana hiç müdahale edilmesin. Bunun adı inanç özgürlüğü olsun.

Böyle şey olur mu? İslamcılar da son dönemde bu aptalca tutumdan yararlanarak kendilerini "laik" olarak tanımlamadılar mı? "Bırakın istediğimiz gibi yaşayalım" dedikten sonra, "Ee, herhalde İslami yaşam cenaze namazından ibaret değil" diye eklemeyi de ihmal etmediler.

Özeti din yalnız bilimle çelişmekle kalmaz, siyasi alandan dışlanmışlığı asla kabul etmez. Zaten bir toplumsal örgütlenme ve ekonomik etkinlik olarak dinin varolmasına izin verdikten sonra onun siyasal iddialarını her daim törpülemekten yapamazsınız.

Şimdi geliyorum "sivil toplum"cu bağlantılara... Liberal solun temel marksist önermeleri bir yana iterek İslami yaşama toplumsal alanda yer açmaya çabalamasının arkasında devlete karşı sivil toplumla mücadele etme stratejisinin bulunduğunu kimse inkar etmemelidir. Bunu yalnızca Ufuk Uras'ın birkaç kez "tarikatların da birer sivil toplum örgütü olduğu"nu söylemesinden hareketle iddia etmiyorum. Tarikatların çağdaş kapitalist ülkelerde toplumu atomize etme açısından gerçekten de sivil toplumcu bir karakter

taşıdığını düşünüyorum. Toplumun atomize olması yoksulların, emekçilerin, işçi sınıfının parçalanması anlamına da gelmektedir. Liberal solun modelindeki “örgütlü toplum”, cemaat bölünmelerinin, tarikatların, sayısız düzlemde sayısız STÖ’nün at oynattığı paramparça bir yüzeydir. Siyasetin rolü ise bütün bu parçaları ifade etmekten öteye geçemez. 1999 Genel Seçimleri’nden önce ÖDP’nin büyük bir hevesle ortaya atıp sonra dikiş tutmadığı için üzerini örtmek zorunda kaldığı *Gökkuşak* projesi bu “ifadeci” siyasetin en somut ve şairane örneğidir.

Liberal sol, sivil toplumcu açılımlarında gericiliğe misyon yüklemekten vazgeçemez. Dolayısıyla yeni gökkuşak projeleri mutlaka kapıdadır.

Devam edelim...

İslam’ı sadece bir ibadet ve ahlaki öğreti olarak görerek hafife alanlar kendilerini “iki dünya olduğu”na gerçekten inandırmış gözüküyorlar. Oysa İslam’ın “ruhani dünyası”, reel dünyadaki yaşama dönük bir müdahale girişiminden başka bir şey değildir. Bu nedenle komünistler inanç ve ibadet özgürlüğünü sağlarken, bu özgürlükleri sürekli olarak kontrol etmek durumundadırlar. Sosyalist kuruluşun pratiğinde bu kontrol mekanizmaları ile inanç özgürlüğü arasındaki dengeyi belirleyecek olan etmenlerden birisi, dinin toplumsal bir olgu olmaktan bireysel bir olgu olmaya doğru ne kadar evrildiğidir.

Bu nedenle yeri gelmişken Sovyetler Birliği ve başka sosyalist ülkelerdeki uygulamalar ile marksist yazında genel kabul gören “sosyalist toplumda din işlerinin cemaatlara bırakılması”nın son derece sakıncalı bir yol olduğunu düşünüyorum. Bu yaklaşım siyasal alanın din olgusundan tamamen arındırılması ve kamu kaynaklarının dini kurumlara aktarılmasının önüne geçilmesi kaygısıyla egemen olmuştur. Lakin, dini örgütlenmelerin toplumsal dinamiklerle buluşması, kendi ekonomisini yaratması ve sosyalist toplumda giderek özerk bir alan elde etmesi kabul edilebilecek bir şey değildir. Sosyalist kuruluş sürecinde toplumsal kaynaklarla kamusal kaynaklar arasında köklü bir ayırım yapmak mümkün değildir. Dolayısıyla “bilimsel eğitimi” yaygınlaştırıp güçlendiren, etkili bir aydınlanmacı mücadele sürdüren bir sosyalist iktidarın inananların ibadetlerini özgürce yapabilmeleri için kendisinin planlama yapması ve kaynak ayırması çok daha sağlıklı bir yoldur.

Şimdi konumuza dönelim ve liberal solun gericilik karşısındaki şizofrenik konumuna dair söyleyeceklerimizi bitirelim. Önce şizofrenik tutuma bir örnek daha vermek istiyorum.

"RP'nin icraatları başta ordu olmak üzere pek çok toplumsal ve siyasal kesimin, sivil toplum kuruluşunun tepkisine yol açtı. Ülkede bir laik-anti laik cepheleşmesinin doğmasına neden oldu. Her türlü çelişki askaya alındı, dargınlar barıştı, bir araya gelmez denenler omuz omuza verdi ve "çeteci-irticacı" hükümet işbaşından uzaklaştırıldı."

(...)

"Bugün, "şeriat" ve "laiklik" tartışmalarını Kubilay'ı, Tekin'i unutarak sürdürmek mümkün mü?"¹⁸

Alpat ÖDP'lidir ve eğer okuduğumuzu anlama yeteneğimizi yitirmediysek, laik-anti laik cepheleşmesinden hoşnuttur. Hatta Kubilay'ı anacak kadar heyecanlandığı bile söylenebilir.

Ulusalıcı solcular gibi... Oysa ÖDP'nin bütün bu süreç içerisinde yarattığı kimlik liberaldir ve akıllarda kalan bu partinin İslamcılarla dayanışma içerisinde olduğu, veya en azından onların haklarının takipçisi olduğudur. Peki ya Sosyalist İktidar Partisi?

SİP dinci gericiliğe karşı yaklaşımını 28 Şubat'ta ilan etmedi. Başından beri gericilikle mücadelenin sosyalizm mücadelesinin kritik başlıklarından birisi olduğunu vurguladı. Refah Partisi'nin giderek düzenin de ayağına dolanmaya başlayacağını önceden iddia etti ve hiçbir zaman ne bu konuyu küçümsedi, ne de dinci gericilikle dayanışma ihtiyacı hissetti.

Dahası, SİP bu konuda solun onurunu kurtarmak durumunda kaldı.

Peki İnönü Alpat SİP'i nasıl değerlendirdi?

"Bu tartışmanın bir tarafında İşçi Partisi (İP), diğer tarafında ise onunla taban tabana zıt görüşler savunan Sosyalist İşçi Partisi (SİP) vardı. İki parti de ÖDP'nin mevcut krize karşı geliştirdiği 'ne darbe ne şeriat' anlayışını eleştiriyordu. Yeniden yazarı bu durumu 'zıt kardeşler ÖDP'ye karşı' olarak adlandırıyordu. İP, mitingi Genelkurmay'a karşı yapılan

¹⁸ İnönü ALPAT, a.g.y., Sunuş içinde.

*bir eylem olarak değerlendiriyor ve ÖDP'lilerin Refah'ı ve Çiller'i savunduğunu ifade ediyordu. SİP ise mitingin MGK'yı ve devleti desteklemek için yapıldığını iddia ediyordu. Anlaşılan ÖDP kimselere yaranamıyordu!"*¹⁹

Sosyalist İktidar Partisi söz konusu mitingi eleştirmişti. Ancak bu eleştiriler, ÖDP yönetiminin siyaset yapma tarzı ile ilgiliydi. O dönem bu parti sözünü ettiğim siyasi şizofreninin basıncını fazlasıyla hissediyordu. SİP bu basıncın düzen siyaseti ürettiğini ısrarla vurguluyordu.

Alpat'a göre ise SİP dinci gericilik bahsini önemsemiyordu. Bu düşüncelerini *Yeniden*'den aldığı şu paragrafla destekliyordu:

*"SİP'çilerin de dahil olduğu kimi sol çevreler bugün Türkiye'de yaşanan gelişmeleri kavramaktan uzaktırlar. Temel nedenlerden biri 'sınıf mücadelesi' kavramını her şeyi izah eden sihirli bir sözcük gibi dillerinden hiç düşürmemelerine rağmen hayatla (yani gerçek mücadeleyle) hiç ilgilerinin bulunmaması ve siyasal faaliyetlerinin okullarda okudukları bazı sosyalizm bilgilerinin tekrarlanıp durmasından ibaret olmasıdır. (...) Bunlara göre siyasal İslam'ın gelişmesi sekiz yıllık eğitim tartışması, imam hatipler sosyalistleri ilgilendirmez. (...) Bazıları hakikaten Türkiye'de yapay bir laik-anti laik çekişmesinin körüklendiğini, bu yüzden sosyalistler bu gibi sorunlarla uğraşmamalı, sınıf mücadelesi yapmalı diye düşünüyor!"*²⁰

Gördünüz mü şizofreniyi? Sosyalist İktidar Partisi neredeyse üç yıldır gericilikle mücadelenin en önemli başlıklardan birisi olduğunu ileri sürecek, bunun gereklerini yapacak, yobazlarla sayısız kez karşı karşıya gelecek, bu mücadele nedeniyle bazı aklı evveler tarafından MGK'cilikle suçlanacak ve birileri "SİP bu işlerle ilgilenmez" diye kitap çıkaracak.

İtiraf edeyim ki, bu çalışmada Alpat'a yer yoktu. İki nedenle yer açmak durumunda kaldım. Bunlardan ilki eline kalem alan, hele hele Türk solunun popüler sözlüğünü yazan birisinin bu kadar sorumsuzca davranmaya hakkı olmadığını hatırlatma zorunlulu-

¹⁹ İnönü ALPAT, a.g.y., s. 145.

²⁰ İnönü ALPAT, a.g.y., s. 146.

ğu. Diyelim ki *Yeniden'*ciler 1997'de SİP'in gericiilik karşısındaki tutumunu anlayamamışlardı. Peki ÖDP'nin Türkiye solu uzmanlarından Alpat, 1999 Eylül tarihini taşıyan kitabı baskıya girinceye kadar hiç mi sokağa çıkmadı, hiç mi gazete okumadı?

İkincisi, ben kendisine İnönü Akpak diyor muyum? Bu ne düzeysizliktir? Ele aldığı siyasi partinin adını bilmeyen bir kişinin bu partinin dinci gericiilik başlığını "suni gündem" olarak değerlendirenlerle nasıl hesaplaştığından, Kürt siyasetinden ÖDP'ye, devrimci demokrasiden kimi başkalarına varıncaya kadar herkese bu işin önemini kavratmak için ne kadar çaba sarf ettiğinden bihaber oluşuna şaşdırmamak gerekiyor.

Bu arada İnönü Alpat'a ayrılan yer burada sona eriyor.

Geliyoruz liberal solun Avrupacılığına...

Bakalım aydınlanmacılıkta sınıfta kalan liberal solcular anti-emperyalist geleneklerimize ne kadar sahip çıkıyorlar?

Burada da sözü uzatmaya ihtiyaç yoktur. Türkiye bir Latin Amerika ülkesi değildir. Ekonomik açıdan büyük ölçüde Avrupa'ya dayanan, büyük bir silahlı güç, kalabalık nüfus ve küçümsenmeyecek siyasi olanaklarla Avrupa'nın doğusunu tutan bir ülkede Avrupa'ya dair söyleyecek sözü olmayan bir anti-emperyalizmin NATO veya ABD karşıtlığını ciddiye almak mümkün müdür?

Elbette değildir.

Avrupacı olmaya mahkum liberal solcuların zaman zaman ABD'nin bölge operasyonlarına tepki üretmeleri bu nedenle gülünç kaçmaktadır. Belki de bu nedenle liberal solun sağ, ya da marksizmle bağıını tamamen koparan kanadı edepsizliği iyice ele alıp "despotik" ve "çağdışı" buldukları rejimlere karşı (Yugoslavya, Irak hatırlanabilir) ABD'nin yürüttüğü kampanyalara da onay vermektedirler. Edepsiz ama kendileriyle tutarlı bu kesimi bir kenara koyarsak, liberal solun Avrupacılığa mahkumiyetinde üç nedenin ortaya çıktığını görürüz.

Nedenlerden ilki, liberal solun kalkış noktasının basbayağı "düzenin ıslahatı" olmasıdır. Açık söylemek gerekirse, mevcut düzeni ıslah etmenin gerçekçi yollarından birisi Avrupa'yla entegrasyonu geliştirmektir. Liberal solcuların anlamadıkları şey, bu yolun sermaye sınıfının da yolu olduğudur. Burjuvazinin veya askerlerin Avrupa'dan uzak durmak istediklerine dair masallar liberal solcuların Avrupacı misyonunu devrimci kılmamaktadır. Avrupalı emperyalistlerle Türkiye kapitalizmi arasında yaşanan gerilimin

kaynağında burjuvazinin isteksizliği değil, Türkiye'deki sistemin kısıtları yatmaktadır.

Liberal solun kendisine bu kısıtların aşılmasına yardımcı olmak gibi bir misyon biçtiğini, bazılarının Türkiye'deki Avrupacı güçleri yüreklendirmek ve örgütlemek gibi pek soylu laflar ettiğini biliyoruz.

Kimileri cesaretlerini toplayıp bizlere *"Sizin gibi soyut hayaller peşinde koşacağımıza, somut bir proje öneriyoruz. Fena mı olur Türkiye'de ifade ve örgütlenme özgürlüğünü engelleyen yasalar kalksa, insan hakları ihlalleri azalsa, sivil toplumun önü açılrsa"* diye çıkışmaktadır. Yanıtımız, *"Sömürülmeye devam etmek istiyorsan, emperyalist saldırganlığın daha fazla meşruiyet elde etmesinden yanaysan, konuşma özgürlüğünün karşılığında mücadele etme özgürlüğünün elinden alınmasını kabul ediyorsan, söylediklerinde haklısın"*dır.

Avrupacılığın özünde sınıflar mücadelesinin keskinleşmemesine dönük içten bir temenni vardır. Sömürü devam ederken, insanlığın beşte dördü açlık sınırlarında veya bu sınırlara yakın bir noktada dururken sınıflar mücadelesinin keskinleşmesinin önüne geçme arzusunu kimse bizlere bir "kazanım" olarak yutturamaz.

Kısacası liberal solun Avrupacılığı'nda hep bildiğimiz "sığınmacı" ruh hali vardır.

Bu ruh halinden bir program çıkması olanaksızdır.

Avrupacılığın nedenlerinden ikincisi, liberal solcuların akraba oldukları aşamacı solculukta aranmalıdır. Liberal solcuların büyük bir bölümü sosyalizm mücadelesinden vazgeçmediklerini vurgulamaktadır. Onlara göre sosyalizm mücadelesi zamanı geldiğinde masaya açılacak bir karttır ve şimdilik bu kartı cepte bir yerlerde saklı tutmakta yarar vardır.

Dolayısıyla siyasal sürecin her bir evresinde o evrenin ortaya çıkardığı reel alternatiflerden birisinden yana olmak gerekmektedir. Bu yandaşlık elbette solculuğun raconuna uygun olacaktır; örneğin *Emekçilerin Avrupası* denecektir, bizim Avrupamız farklı denecektir... İşin bu kısmı, yani racon kesme kısmı son derece kolaydır.

Liberal solun buradaki meramı şudur: Türkiye'deki donmuş veya bastırılmış toplumsal dinamikleri rahatlatacak bir dönem açılmalıdır ve gerçekçi olmak gerekirse bu dönemi yaşatacak olan şey, Avrupa'daki toplumsal dinamiklerle buluşmaktır.

Uydurmasınlar...

Avrupa’daki toplumsal dinamiklerle buluşmak için neden Avrupa Birliği? Ya da bu düzenden hoşnut duymayanların Avrupalılaşması için neden bu düzenin daha fazla Avrupalı olması gerekiyor?

Türk ve Kürt emekçilerin Avrupa’daki işçi hareketleriyle devrimci güçlerle dayanışması veya ortaklaşması ne bugünün ne de yarının sorunudur. Sağlıklı bir sınıf hareketi, hele hele milyonlarca Türk ve Kürt Avrupa’nın önemli sanayi merkezlerine yayılmışken, Avrupa’daki anti-emperyalist, anti-kapitalist unsurlardan dün de uzak duramazdı. AB üyeliğinin bizi bu unsurlara daha fazla yakınlaştıracığı, gerçeğin yalnızca bir parçasıdır. Öteki parça ise, her evrenin aynı toplumsal kimlikle ve aynı doğrultuda devrimci görevler ortaya çıkarmakta oluşudur. Yarın AB içinde düzene karşı konumlanan güçlerle ittifak ya da işbirliği yapmak için bile bugün AB karşıtı bir konumlanışa gitmek gereklidir. Siyasi mücadelenin kuralı budur.

Liberal solcuların bu kuralları bir kenara bırakarak kendilerini başka kurallara bağladıklarını söylemeye bile gerek yok.

“AB konusunun girelim-girmeyelim ikilemi üzerinden tartışılmasının hiçbir pratik yararı yoktur.”²¹ ÖDP’nin yayın organı *Bir Adım*’da böyle deniyor. Yani sürecin kendisi bir veri, bir değişmez olarak alınıyor ve “*Sen AB üyeliği sırasında ne yapacaksın*” demeye getiriliyor.

Ne mi yapacağız? Şu anda Türkiye’de anti-emperyalist bir enerji yaratmaya çalışıyoruz, bu enerjiye rağmen AB üyeliği gündeme geldiğinde yine bu enerjiden hareket ederek ve mücadele araçlarını AB üyeliğinin ortaya çıkardığı yeni duruma uyarlayarak sosyalizm mücadelesini sürdüreceğiz.

Liberal solcularla ne AB üyeliğinin getireceği “olanaklar” konusunda aynı şeyleri düşünüyoruz ne de emperyalist Avrupa’yla Türkiye kapitalizminin daha sıkı bir entegrasyona girip girmemesini “önemsiz” buluyoruz. Komünistler için siyasi mücadelede mümkün olduğunca az boşluk bırakmak esastır. Türkiye kapitalizminin belki de on-on beş yıl kadar sürececek bir adaylık süreci boyunca bu konuya ilişkin tavır alış “pratik açıdan yararsız” bulunmak “benim bu topraklarda hiçbir iddiam yok” demektir.

²¹ *Bir Adım*, 3, Ocak 2000, s. 22.

Bunu demek için; emperyalistlerle, burjuvaziyle aynı şeyleri söylemek için “sol”cu olmaya gerek var mıdır?

Zaten bazıları için böyle bir problem de yoktur.

Liberal solun Avrupacılığı’ndaki üçüncü neden, bu kesimin içindeki az sayıda ama etkili bazı kişi ve kurumların Avrupa ile entegrasyonda Türkiye burjuvazisinden daha hızlı davranmış olmasıdır. İster ajan deyin, ister truva atı, ister başka bir şey, bir önemi yok. Liberal solda emperyalist ülkelerin sol içindeki otoritesini artırmak, Avrupalı emperyalistlerin halkla ilişkiler departmanında çalışmak gibi bir görev üstlenenlerin varlığını hiç kimse inkar edemez. Bu da emperyalizmin gücü, bazılarının onursuzluğudur...

Şimdi tekrar başa dönüyoruz ve soruyoruz: Liberal solun emperyalizme karşı mücadelede söyleyecek sözü var mı?

En fazla ortalama bir şeyler... Mesela, *“Avrupalı emperyalist ülkelere karşıyız ama doğu despotizmine de karşıyız”*. Ben onlar gibi konuşmayı beceremiyorum doğal olarak. Ama “ne şu ne bu politikası”nda mutlaka bir şeyler bulunacaktır. *“Kürt sorununda, devleti ve PKK’ı, laiklik sorununda, devleti ve siyasal İslam’ı reddeden bir noktada siyasal iddialarını sürdürmeye çalışan”*lar bunu da becerirler.²²

Ne şeriat ne darbe, ne devlet ne PKK, ne siyasal İslam ne devlet... Sanılır ki solun bağımsız siyaset geliştirme zorunluluğu böyle bir şey. “Ona da şuna da karşıyım” demekle iş bitiyor! Peki sen nesen? Özgürlükçüyüm. Ne istiyorsun? O ona saygı gösterebilir, öteki de ona... Nasıl yani? Canım darbe de olmasın, şeriat da...

Siyaset bu değil elbette. Ama liberal solun başka çaresi yok. Kendisi “uç” olamayacağı için, kendince “uç” bulduklarını iki tarafına alarak varolma hakkını kullanıyor.

Liberal solcuların beklentisi, ona da buna da karşı olanların kendilerine büyük bir şevkle sarılmalarıdır. Halbuki burjuva siyasetinde “merkez” zaten böyle kurgulanmıştır. Sağlamcı olmak... İşkenceye karşısındır ama devletin güvenlik güçlerini zaafa uğratmak istemezsin. İşçi haklarından yanasındır ama ekonomik dengeleri bozmaktan kaçınırsın. Liberal solunki de böyle bir şey.

Doğal olarak buradan anti-emperyalizm çıkmıyor. Çünkü Avrupa’da Alman, Fransız emperyalizmini gören gözler doğuya kayın-

²² İnönü ALPAT, a.g.y., s. 135.

ca bu kez Çin'i, Pakistan'ı, İran'ı fark ediyor ve irkiliyorlar. Şudur budur derken akıntıya doğru sürükleniyorlar.

Liberal solun durumu içler acısıdır. Liberal sol, çağımızın aştığı burjuva devrimlerine, Türkiye'deki burjuva devriminin kendisine yakıştırdığı siyasal-ideolojik çerçeve olan kemalizme karşı bile titrek tutumuna devam etmektedir.

Bizim için ortada hiç de karmaşık olmayan bir mesele vardır. Kemalist hareket bir burjuva devrimine önderlik etmiş ve diğer burjuva devrimleri gibi tarihin tekerleklerinin ileri doğru dönmesine yardımcı olmuştur. Bu ilerlemenin tarihsel açıdan yargılanması veya reddedilmesi olanaksızdır. Yapılacak olan tek şey, devrini dolduran burjuva devriminin karşısına sosyalizan bir perspektifle çıkmak, tarihin tekerleklerinin bir kez daha ileriye doğru dönmesi için çaba göstermektir.

Oysa liberal sol, geride kalan burjuva devrimlerini, biricik alternatifleri olan sosyalizme basarak değil de, burjuva devrimlerinin tarihin tekerleğini ilerletici misyonlarını sorgulayarak reddetmeye kalkışmaktadır. Bu düpedüz gericiliktir. Kemalist hareketin tepeden inmeciliğine, onun geride kalan düzene dönük inkarcılığına, ulus-devlet mantığı içerisinde hareket etme çabasına itiraz yöneltmenin solcuların işi olduğunu düşünmemek gerekiyor. Kemalist hareket, kendisinden ilerde olanın bakış açısıyla yargılanabilir, geride olanlarıinkiyle değil. Kemalist hareket, kendisinden ileride olan sınıf ve örgütlenmelere dönük tavrıyla sorgulanabilir, gericilere dönük otoriter tutumu üzerinden değil.

Liberal solun anti-kemalist hezeyanları Türkiye solunun kemalizmden kopuşu için hiç de sağlıklı bir zemin sağlamamaktadır. Çünkü kemalizmden kopuşun tek ve gerçek aracı, sınıf perspektifidir. Sınıf uzlaşmacılığı üzerinden düzene kapılandıktan sonra "kemalizmden kopuş" zaten olanaksız hale gelmektedir. Bunun en güzel örneği kemalizmi baş düşman etmekle kemalizme övgüler düzmek arasında salınan Kürt siyasetidir.

Liberal solcu, jakoben gelenekten nefret eder. Liberal solcu İttihatçıların anılarını tiksinti ile okur. Liberal solcu kemalistlerde zorbalıktan başka bir şey görmez. Liberal solcu bolşevizmin tarihine korku dolu gözlerle bakar.

Liberal solcu, tarihi hızlandırmak isteyen bütün bu devrimci hareketlere duyduğu öfkeyle soluğu aşağılarda alır. O sivil toplumu örgütleyecektir.

Görelim bakalım...

Görelim bakalım "aşağılar" gerçekten aşağılar mı? Görelim bakalım sivil toplum nerelerde örgütlenmiş, kimleri örgütlemiş...

"*Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar*"... Böyle tarif ediliyor Birleşmiş Milletler tarafından. Ucu bucağı belli olmayan bir alan. Bu nedenle herkesin kendince bir "sivil toplum" tanımı olması doğal. Bu alanı işgal eden urlara STÖ (ya da NGO, IGO, NPO, PFA, PVO, GRINGO, NGI, GONGO, SGO) deniliyor.

Bütün bunlar emekçi sınıfları örgütsüzleştirme sürecinin ürünüdürler. Sivil toplum örgütlerinin işçi sınıfı parti ve sendikalarının geriye çekilişi ile birlikte bir boşluğu kapattıkları, dolayısıyla ortaya çıkan tabloda sorumluluğun STÖ'ler ve STÖ'cülükte aranmaması gerektiğini ileri süren liberal solun anlamadığı veya anlamazdan geldiği, bu sürecin bir sermaye operasyonu olduğudur.

Bu nedenle sanki sivil toplumculuk insanlığın karşısına yeni bir olanak çıkarıyormuşçasına, sanki geleneksel komünist partilerinin başarısızlığına buradan bir çare üreyecekmişçesine ahkam kesilmektedir:

*"(...) 'siyasetten soğuma/uzaklaşma' kavramının tartışma gündemine girdiği '70'li yıllarda da, bugün de söz konusu olan şey, genel bir siyasal ilgisizlik değil, yerleşik siyasal kurumlardan yüz çevirmedir. Örneğin 1970'lerde alternatif aktörler olarak siyasal alana akan eden 'yeni toplumsal hareketler', yerleşik siyasal düzende 'siyaset dışı' sayılan birçok sorun alanını toplumsal mücadele konusu haline getirmek ve geniş kitleleri bu doğrultuda seferber etmekle, hem siyasetin alanını genişletmiş, hem de siyasal katılımı yaygınlaştırmıştır."*²³

Ne kadar göz yaşartıcı...

Düzenle hesaplaşan siyaset, işçi sınıfı tarih sahnesine çıktığından itibaren işsizlik, düşük ücretler, açlık, yolsuzluklar, zulüm, savaş, adaletsizlik gibi olgular üzerinden hareket etti. Bu olguları yaratan sömürü düzeninin karşısına, kendi ilkelerini ve programatik hedeflerini koydu.

Bu konulara dair bir ilgi kaybı, düzen karşıtı siyasetin kabulle-

²³ Mithat SANCAR, "Global Sivil Toplum mu?" **Birikim**, 130, Şubat 2000, s. 26

nebileceği bir şey değildir. İnsanların daha kolay ilgileneyeceği “mikro” başlıklar üzerinde durarak siyasallaştırıcı bir müdahale yapıldığının düşünülmesi son derece saçmadır. Çünkü sol siyaset (devrimci diyemiyorum, çünkü liberal solcuların bazılarının böyle bir iddiası yok) ne olursa olsun, “iktidar”dan fazla uzağa düşemez, siyasal iktidarla bağlantılandırılması zor ya da mümkün olmayan başlıkları gündemine alamaz.

Nihayetinde siyaset bir araçtır, yaşanan bir durum değil. Bu nedenle eşitlikçi-özgürlükçü bir toplum için yürütülen mücadelede “iktidar” olgusunu örten yaklaşımların apolitizasyon olarak değerlendirilmesi adettendir.

Kimse bunu, “efendim sivil toplumculuk insanları siyasete döndürdü, örgütlü hale getirdi” diye pazarlayamaz.

Nitekim sivil toplumculuğun sol kanadı veya solun liberal kanadının bir dönemki sevindirici halinden geriye pek bir şey kalmamıştır. Şimdilerde onlar da sivil toplumcu alanın devlet tarafından ele geçirilmekte olduğundan dert yanmakta, hatta “bana sivil toplumumu geri ver” diye yakarmaktadır.

Örneğin 17 Ağustos Depremi sonrasında bir anda popülerleşen AKUT’a açıkça “kıl” oldular. Depremi ardından “*Ey devlet, sen bulaşma, enkazı biz kaldırırsın, yaraları biz sararsın*” diye büyük sermaye örgütleriyle ortak açıklamalar yapıp, ahmakça ilanlar verenlerin bir bölümü AKUT’un devletle içli dışlı oluşunu hayretle karşıladı.²⁴

Bu nasıl sivil toplumdur böyle?

Bu nasıl soru ve ne büyük aptallık!

Oysa devletli oldukları, güç ve tecrübelerini iktidarda olmaktan aldıkları için gereğinden fazla hafife aldıklarına kulak verselerdi, bir sermaye operasyonu olan sivil toplumculuğun aynı zamanda bir “devlet” müdahalesi olduğunu da kavrarlardı. Belki “devlet” düşmanlığı kırk yılda bir işlerine yarardı!

“Eğer siyasi iktidarlar, 'konsepte dayalı ihtiyaçlar sistemi' anlayışıyla, güvenlik, sosyal, ekonomik, siyasi alanlarda değişmeyen, fakat geliştirilebilen hedefler belirler ve ısrarla bu hedeflerin takipçisi olurlar ve bu alanları birbirlerine mecederek, akılcı bir yaklaşımla, global stratejiler üretebi-

²⁴ Rifat N. BALI, “Sivil Toplum Hareketinin İki Zaafı”, *Birikim*, 130, s. 41.

*lır, Sivil Toplum Örgütleri de aynı konsept anlayışıyla hedeflerini belirler, bu hedeflerini milli menfaatler açısından siyasi otorite ile koordine ederek global yaklaşımlar ile dünyaya açılırlarsa...”*²⁵

Türkçe’yi boş verin, yaklaşıma bakın siz!

Kaptırdınız mı sivil toplum örgütlerini devletin konsepte dayalı ihtiyaçlar sistemine ve sermayeye...

Ancak her durumda çare bulunur değil mi? Tanıl Bora da öyle düşünüyor ve “sistemin kenar süsü olmak”la eleştirdiği sivil toplum örgütlerinin parçalanmışlığının sosyalistler tarafından giderilerek bütünlüklü bir toplum projesine ulaşılabileceğini müjdeliyor.²⁶

Ah ÖDP ah... Bu misyonu bir yerine getirseydi...

Atomize sivil toplumcu düzlem moleküler düzeye sıçrasaydı...

Seydi, saydı...

Miyor, mıyor...

STÖ’lerle özel sektör arasındaki ilişkiler akıl almaz boyutlara ulaşıyor, hatta STÖ’ler başlı başına bir sektör haline geliyor. STÖ’ler bugün sosyal devlet kazanımlarının dinamitlenmesi için emperyalist ülkelerin halkla ilişkiler ofisi gibi çalışıyorlar. Deprem örneğinde olduğu gibi, sermaye örgütleriyle ortaklaşarak “*Ey devlet, sen karışma, biz sivil toplum olarak çözeriz*” diyen ahmakların karşısında devlet “allah razı olsun” diyor.

Liberal sol “devlet” meselesinde zavallılaşmıştır.

Öyle ki, kendisi hiç de zavallı olmayan, Türkiye’nin en önemli kalemlerinden birisi olan Mehmet Ali Kılıçbay bile bu saçmalıklardan nasibini almıştır.

Kılıçbay’ın sivil toplumcu stratejisi, diğer liberal solcularınkinden bir “askeri deha”ya denk düşmesi itibarıyla ayrılıyor:

“Aslında devleti devlet yapan, görünmeyen yanı, çekirdeğidir. Görülen devlet ise, işin hizmet yanıdır ve bu yüzden de tartışma bu bölüme ilişkin olarak sürmektedir. Çekirdeğin niteliği üzerindeki bir tartışma ise, bizzat devletin varlığını bile sonunda kapsama alabilecek derin bir siyasi tartışma-

²⁵ Çevik BİR, **Ulusal Strateji**, Ocak 2000, s. 17.

²⁶ Tanıl BORA, Gazete Pazarı’ndan (1997) aktaran **Birikim**, 130, s. 31.

dır, henüz buralarda değiliz.”²⁷

Ve ekliyor: “Devletin neden derin devletsiz, yani çekirdeksiz olamayacağını irdelemek” gerekiyor.

Stratejinin can alıcı noktası ise hemen ardından geliyor:

“Paradoksal bir şekilde, çekirdeği açığa çıkartmanın ve buradan da evcilleştirmenin yolu, onu kuşatan unsurları şeffaflaştırmaktan geçmektedir. Böylesine bir şeffaflaştırma çabasının başarıya ulaşması, çekirdeği görünür hale getirecektir. Ve görünür hale gelen bir şeyin de artık kutsallık iddiasında bulunması olanaksızdır. O halde, devletin yeniden yapılanması dendiğinde, çekirdeğe yönelik kahramanca ama sonuçsuz bir saldırı yerine, onu kuşatan yüzey unsurlarını magma tabakalarından temizleme ve ‘kralın çıplak olduğu’nu açığa çıkartma operasyonu anlaşılmaktadır.”²⁸

Bu yapısalcı modelde derin devlete transparan giydirirken he-saba katılmayan şey doğal ki devletin sınıfsal temelidir. Siz devletin gözükken memurları ile gözükmeyen çekirdeği arasına bir ayırım koyar, temel problemin devletin görünmeyen kısmında olduğunu söylerseniz, ondan sonra ister bu derin devleti aşırma vuruşlarla topa tutun, ister onu saran magma tabakasını temizlemeye kalkışın, özde hiçbir şey değişmez. Sermaye iktidarı devletsiz olmaz. Sermaye iktidarının veya genel olarak sınıfların varlığını sürdürdüğü bir yerde devlet de vardır. Sermaye iktidarını hedeflemeden sermaye devletini ortadan kaldırma veya açığa çıkarma veya tarafsızlaştırma gibi stratejilerin hepsi denenmiş ve Avrupa'nın son 40-50 yıllık siyasi tarihinde bu stratejiler bir enkaz yığını oluşturmak dışında herhangi bir işe yaramamıştır.

Stratejinin “devlet”i kuşatmak, onu ufalamak, onu açığa çıkartmak, onu yalnızlaştırmak, onu ne bileyim başkalaştırmak üzerine kurulu olduğu her durum solun liberal sapmasına işaret edecektir.

Liberal solun “özelleştirme politikaları” karşısındaki tavrı bu sapmanın kendisini en güzel şekilde ifade ettiği bir örnektir.

Sahi, liberal sol “özelleştirme” başlığında da bir şey söyleme-

²⁷ Mehmet Ali KILIÇBAY, “Devletin Yeniden Yapılanması”, *Doğu Batı*, 1, Ocak 1998, s. 16.

²⁸ Mehmet Ali KILIÇBAY, *a.g.y.*, s. 17.

mektedir.

Çok şey söyleyip yön işaret etmemek, bir şey söylememektir. Liberal sol “özelleştirme değil özerkleştirme”, “devlet işletmesi özel sektör fark etmez”, “özelleştirmeye hayır”, “devlet küçülsün”, “siyasal yönü olmayan ekonomik liberalizme hayır” gibi oldukça geniş bir alana dağılan önermelerin hepsini aynı anda dillendirmektedir. Bunun en tipik örneği ÖDP’dir. Bu parti zaman zaman özelleştirmeye karşı son derece sağlıklı bir tutum alabilmekte, ne var ki kimi örneklerde insanı çileden çıkartıcı dengeler gözeterek özelleştirmeden yana tavır koyabilmektedir.

Temel sorunu soyut bir devletle olan, asla sermaye sınıfına karşı mücadeleyi aklına getirmeyen bir parti için bu karmaşa aslında doğaldır. Partinin Genel Başkanı Ufuk Uras’ın “*alternatif bir küreselleşme perspektifine sahibiz*” dedikten sonra “*ÖDP yabancı sermaye olsun, diğer konularda olsun üreticilerin söz, karar ve yetki sahibi olduğu bir toplum ve ekonomi tasarımına sahiptir*” diye buyurduğunu hesaba katacak olursak, arada sırada karşılaştığımız özelleştirme karşıtı konumlanışa duacı olmamız gerekir.²⁹ Bir ara bu partinin dış ilişkiler sorumlularından Masis Kürkçügil’le bir radyo programına çıkmış ve kendisinin “*partiniz iktidara geldiğinde nasıl bir dış politika izleyecek*” sorusuna “*bugünden bir şey söyleyemeyiz; halka soracağız*” yanıtını verdiğini duyunca çok şaşırarak, “*halka danışmak için parti kurmaya gerek olmadığı*”nı söylemiştim. “Üretici” gibi marksizm açısından son derece problemli bir kategoriye “yabancı sermaye”yi soracak olan Uras, “gel-sin, özendirelim” gibi karşılıklar aldığında elbette bunun gereğini yerine getirecektir.

Lakin ortada küçük bir sorun vardır: Liberal solun “iktidar” olması söz konusu değildir. Bunu kendilerinin de hiç istemediği açıktır.

Ama belki bir sosyal demokrat iktidarda küçük ortak olmak düşünelebilir. İşte böyle bir hükümetin öngününde sivil toplumdan sorumlu başbakan yardımcısı adayı şöyle diyecektir:

“Çok kazanan sermaye kesimlerinin az, az kazanan emekçi ve dar gelirlilerin fazla vergi ödediği bir ülkede yaşıyoruz. ÖDP iktidarında bu tablo değişecek ve herkes kazancına

²⁹ Ufuk URAS, a.g.y., s. 71.

göre vergilendirilecek.”³⁰

Bunlarla uğraşırken içim sıkılıyor, neresinden tutacağıma karar veremiyorum. Bu nedenle liberal solun bir programı olmadığını, söyleyecek sözünün asla ve asla kalmadığını vurgulayarak bu bölümü bitiriyorum ve aşağıda yer alan utanç paragrafının asla bir program oluşturmadığını hatırlatıyorum:

*“Birkaç örnekle yetinmek üzere, devletin ve kamu otoritelerinin fiyat, ücret vb. belirleme ayrıcalıklarının iptali gerekir. Bunun yanı sıra, devlet mülkiyetindeki her tür iktisadi olanağın tasfiyesi gerekir. Yani örneğin kamu arazilerinin ormanların vb. özel kesime aktarılmaları. Eski Rejim modelinin tasfiyesinin ön koşulları arasında yer almaktadır. Bundan sonra da çok geniş bir açılım gerektirdiği için burada girmekten kaçındığım bir konu olarak, siyasetin yeniden kurulması, siyasetin bir devlet faaliyeti olmaktan çıkartılarak, birinci dereceden ve evveliyetle bir yurttaş girişimi haline getirilmesi gerekir.”*³¹

³⁰ a.g.y., s. 191.

³¹ Mehmet Ali KILIÇBAY, a.g.y., s. 18.

III.2.

Sosyalizmin İktidar Arayışı İçin Siyasal Notlar

1.1 Sosyalizm mücadelesi esas itibariyle kentli bir mücadeledir. Bazı ülkelerde toplumsal kurtuluş mücadelesinin kırıları önemli kılması, hatta öne çıkarması bu kuralı değiştirmez. Tarımsal nüfusun hâlâ belli bir ağırlığa sahip olduğu Türkiye kapitalizmi ise kentlerdeki mücadeleyi özellikle önemli kılan bir iktisadi ve ideolojik yapılanmaya sahiptir. Sosyalizm mücadelesinin kentli oluşu, iki karşıt sınıfın ideolojik ve siyasal düzlemlerde kent merkezli bir hesaplaşma içerisinde olmaları anlamına gelir. Bunun bir diğer anlamı, işçi sınıfının kentlerde ideolojik ve siyasal bir ağırlığa sahip olmadığı durumlarda “kendisi için sınıf” haline gelemeyecek oluşudur. Dolayısıyla, işçi sınıfının genel olarak örgütlenmesi veya daha mücadeleci bir kimlik kazanması yeterli değildir. İşçi sınıfı kent merkezlerine dönük ve kentli bir kimlikle örgütlenmelidir.

1.2 12 Eylül 1980 darbesinden sonra sermaye iktidarı kentleri sistemli bir biçimde soldan arındırmak, kent merkezlerini kendisi açısından çok daha güvenilir hale getirmek için çaba göstermiştir. Darbeden hemen sonra cunta, fabrika ve okulların kent merkezlerinden çıkartılmasını gündeme getirmiştir. Bugün bu mutlak bir politika haline gelmiştir. Ne var ki, söz konusu politika, metropollerde kent merkezlerinin sınıflar mücadelesinden arındırılmasını garanti altına alacak sonuca ulaşmamıştır; ulaşamayacaktır.

Tam tersine Türkiyc’de kentleşmenin kendine özgü nitelikleri,

il merkezlerini gerek işçi sınıfı gerekse de öğrenciler açısından tam bir kavşak noktası yapmaktadır. Dünyanın her yerinde olduğu gibi, kavşaklar toplumsal sınıfları yan yana getiren ve karşılıklı etkileşime neden olan mekanlardır. Sosyalizm mücadelesi açısından bu bir mücadele konusudur.

1.3 Karşı-devrimci ideolojiler aşağı yukarı aynı tarihlerden itibaren hızlı bir biçimde kentli karakter kazanmaya başlamışlardır. Bu hem faşist hem de dinci ideoloji için geçerlidir.

1.4 İşçi sınıfının ülkenin siyasal yaşamındaki etkisinin azalması ile kent merkezlerinde "orta sınıflar"ın kültürel ağırlığının artması beraber ele alınmalıdır. Gerici ideolojilerin kentlere doğru kaymasının bir diğer anlamı, kentli orta sınıflara yerleşme ve bu sınıflar aracılığıyla kent yoksullarına hitap etmeleridir.

1.5 İşçi sınıfının, kentlerdeki orta sınıf egemenliğini yarabilmesi için, toplumun çok büyük bir bölümünü oluşturan ezilenlerin hoşnutsuzluk ve öfkesini örgütlemesi yetmez. Orta sınıfların dış çeperlerinde yer alan ve emekçi sınıflarla bir geçişkenlik ve etkileşim içerisinde olan kesimlerin burjuva ideolojisi bağlamında getirilmesi, onlar içerisinde emekçi sınıfların siyasal, örgütsel ve ideolojik mevziler kazanması da büyük önem taşıyacaktır.

1.6 İstanbul'da Beşiktaş, Taksim, Kadıköy, Bakırköy; İzmir'de Konak ve Karşıyaka; Ankara'da Kızılay burjuva iktidarının orta sınıflara emanet ettiği ve kent yaşamına hakim ideolojik-kültürel değerleri üreten noktalardır. Bu noktalarda iddialı olmayan, bu noktalardaki orta sınıf egemenliğini zayıflatmak için çaba göstermeyen bir sınıf hareketinin hiç başarı şansı yoktur.

1.7 Gerek ekonomik, gerekse siyasal nedenlerle kent merkezlerinin çeperlerine doğru itilen varoşların yukarıda sayılan kavşak noktaları ile ilişkisi bütünüyle edilgenleştirilmiştir. Yoksul emekçi dinamiklerinin kendilerini bulabilmeleri için, yalıtık ve giderek kendilerini tüketen bir devinime mahkum olmaktan çıkartılmaları gerekir. Bunun yolu, solun varoşlardaki birikimi mümkün olduğunca kent merkezleriyle ilişkili bir siyasal eksene çekmek ve buralarda "yerleşim"e değil "işyerleri"ne yaslanan bir örgütsel-

siyasal altyapı oluşturmaktır.

1.8 Devrimci hareketin toplumsal tabanının işyerlerinde mi, yoksa yerelliklerde mi filizleneceği sorunu, sadece varoşları değil, sosyalizm mücadelesinin neredeyse bütün düzlemlerini ilgilendirmektedir. Bu soruna değişik ülkelerde değişik çözümler üretilmiş, ancak çözümlerin şekillenmesinde öznel tercihlerden ziyade nesnel etmenler belirleyici olmuştur. Çünkü söz konusu sorun, düzene alternatif iktidar odaklarının nerelerde boy atacağıyla doğrudan bağlantılıdır. Türkiye'de sınıflar mücadelesi henüz bu sorunun çözümü için yeterli veri sergilemese de, elimizde bazı ipuçlarının olduğu hiçbir biçimde unutulmamalıdır. Bu bağlamda;

1.9 Türkiye'de işçi sınıfını, emekçi kitleleri, özellikle kadın nüfusu tutucu ideolojilere karşı görece güçlü kılan mekan işyerleridir; fabrikalar, işletmeler, bürolar ve hatta okullardır. Buna karşın emekçilerin yerleşim birimlerinde zaman zaman karşılaşılan kültürel ya da ekonomik dayanışma motifleri, küçümsenmeyecek bazı olanaklar yaratsalar da, toplumsal dinamiklere damga vuracak özgünlük ve etkinlikte değildir.

1.10 Kentlerdeki orta sınıf egemenliğini kırabilmek için gerekli çağdaş örgütlenmelerin işyerlerine ve okullara dayanması gerektiğini de hesaba katarsak, Türk ve Kürt emekçilerinin siyasallaşma süreçlerini (bütün güçlülere rağmen) "yerleşim birimleri"nin dışına taşımanın kendisini bir görev olarak dayatmakta olduğu sonucuna ulaşırız.

2.1 Bugün yalnız Türkiye'de değil tüm dünyada, işçi sınıfının olağanüstü ağır koşullarda neden hareketsiz kaldığı sorusu özellikle önem kazanmaktadır. Uzun süre pratik karşılığı olmayan bir "devrimci sınıf"ın marksistler arasında yeni teorik yönelimler ortaya çıkarması mümkündür. Bunun simetrisinde ise mevcut durumu hiç sorgulamadan, papağan gibi "işçi sınıfının devrimci misyonları"ndan söz edenler yer alacaktır. Hiç kuşku yok, işçi sınıfının neredeyse bütün kapitalist ülkelerde atalet içerisine girmesi, komünistlerin stratejik hesaplarını fazlasıyla etkileyecek bir gelişmedir. Ancak bilinmelidir ki, işçi sınıfının geriye çekilmesi

aynı zamanda dünya devrim sürecinin de geri çekilmesi anlamına gelmiş; veya her iki gerileme aşağı yukarı aynı döneme denk gelmiştir. Bununla birlikte söz konusu dönem boyunca insanlığı barbarlıktan kurtarabilecek başka bir toplumsal dinamiğin ipuçlarına rastlanmamıştır. İşçi sınıfı hem tarihsel hem de ampirik olarak sermaye egemenliğine karşı sürdürülecek mücadelenin merkezinde durmaya devam etmektedir; edecektir de...

2.2 Bugün işçi sınıfının devrimci misyonu değil, işçi sınıfının siyasal araçlar olmaksızın bu misyonu omuzlayabileceğini iddia eden anlayışlar iflas etmiştir. İşçi sınıfının kendiliğinden hareketliliğinin ve sendikal mücadelenin özel bir değer taşıması ve birçok durumda başat toplumsal dinamik haline gelmesi 19. yüzyılın ikinci yarısının ve geride bıraktığımız yüzyılın ilk çeyreğinin özelliğidir. Andığımız dönemden sonra işçi sınıfı hareketinin “siyaset dışı” gücü ya da dinamizmini tam olarak ölçebilme yeteneğine sahip olmadık. Ancak yine de, özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Sovyetler Birliği ve geleneksel komünist partilerin işçi sınıfının devriminde çok büyük bir role sahip olduklarını söyleyebiliriz. Bunun anlamı, işçi sınıfının kendiliğinden tepki ya da eylemliliklerinin daha baştan itibaren siyasal-örgütsel bir müdahale ile karşı karşıya kalmış oluşudur. Bugün sorun işçi sınıfının etrafındaki kuşatmayı yaracak veya zayıf düşürecek, dolayısıyla sınıfın içinden çıkacak hareketlenmelere alan açacak ve onlarla buluşacak etkili bir devrimci siyasetin olmamasıdır.

2.3 Önümüzdeki dönem, Türkiye’de ve dünyada emekçi sınıfların kendiliğinden çıkışlar yapacağı açıktır. Ne var ki umudunu kendiliğinden patlamalara, neredeyse plebyen bir ayaklanmaya bağlayanların, çağımızın önemli bir başka gerçeğini hatırlamaları gerekir: Burjuvazi, “nesnel” ya da “kendinde” her tür toplumsal dinamiğe kendi rengini verebilecek güç ve olanağa sahiptir. Bu nedenle devrimci siyasetten uzakta patlayan bir hareketliliğin devrimci bir atılıma yar olabilmesi giderek zorlaşmakta, hatta olanaksız hale gelmektedir.

2.4 Yeni bir işçi hareketi yaratma hedefi burada ortaya çıkmaktadır. İnsanlığın boşa harcayacak enerjisi yoktur. Avrupa proletaryasının (ve hatta Türkiye işçi sınıfının) güçlü ama devrimci si-

yasetin uzağında bir çıkış gerçekleştirmesi durumunda burjuvazinin şu ya da bu mekanizma üzerinden işçi sınıfını kontrol etme olanağı daha da artacak, emekçi sınıflar üzerindeki kuşatma daha da pekişecektir. Sermaye egemenliğinin “yeni hareket”ler, “yeni örgütlenme” biçimleri yaratarak işçi sınıfını teslim almak için gösterdiği çabaları marksistler asla hafife almamalıdır.

2.5 İşçi sınıfının kendiliğinden harekete geçebilme yeteneğini sergilediği zemin ille de sendikalar olmamıştır. Ancak marksistler arasındaki tartışmalarda bilinç-parti bağlantısına benzer bir ilişki zamanla kendiliğindenlikle sendikalar arasında kurulmuştur. Sermaye sınıfının şu andaki saldırıları (ve bu saldırıların ihtiyaç duyduğu “iş ortamı”) hesaba katıldığında devrimci siyasetten bu kadar uzağa konuşlanan sendikaların kendiliğinden hareketlenmelere yataklık edeceğini düşünmek pek gerçekçi olmayacaktır. Bu koşullarda çok uzun bir dönem boyunca komünistlerin ezberi haline gelen “sendikadan partiye” politikası bir düzeltmeye ihtiyaç duymaktadır. Eğer ille bir ezber gerekecekse, bu “sendikalara partiye” olmalıdır. Sendikaların bugünkü üye sayıları ve hantallığıyla sınıf partilerine özel bir taban dinamizmi katmaları olanaksızdır. Bununla birlikte işçi sınıfı partilerinin sendikalar olmaksızın, başka şeyler bir yana, sınıfı üretim mekanlarında örgütlenme şansını yitirecekleri de açıktır. Üstelik işçi sınıfına dönük gündelik saldırıların bu kadar yoğun olduğu bir dönem sendikaları küçümsemenin anlamı yoktur. Doğru formül, partiye sendikalar arasındaki mesafeyi kısaltmaktır.

2.6 İşçi sınıfının sınırları konusunda yapılan tartışmalarda “marksist ortodoksi” iddia eden, ancak aslında kolektif emek kavramını bir kenara bırakarak işçi sınıfının daraldığını ileri süren anlayış şimdilik geriye çekilmiş durumdadır. Akademik düzleme hapsedilemeyecek olan bu tartışma komünistler açısından stratejik bir değerlendirme konusudur. Karmaşıklaşan, çeşitlenen işçi sınıfının her zamankinden daha fazla merkezi siyaset ve örgütlenmeye ihtiyaç duymakta oluşu bu değerlendirmenin en kritik ögesidir.

2.7 Buna bağlı olarak, sınıfın iç zenginliğinin birden fazla işçi sınıfı partisini gerektirdiğini ve bunun geleceğin sosyalist demok-

rasisine zemin oluşturacağını ileri süren her tür yeni solcu düşünce reddedilmelidir. Sınıfın nesnelliğinden kalkarak onu siyasal olarak da parçalamaya dönük bu yaklaşım, öncü parti fikrinden radikal biçimde kopma anlamını taşır. İşçi sınıfının siyasal temsilcisi tektir veya tekleşme eğilimi taşır (yeri gelmişken, sosyal demokratları hâlâ sınıf partisi olarak gören bazı marksistler olduğunu hatırlamak gerekiyor).

2.8 İşçi sınıfının kuşatılmışlığını kırabilmek için sürdürülecek mücadelede aydınlar ve öğrencilerin önem kazanmasından kesinlikle korkulmamalıdır. Tam tersine bu kesimlerin işçi sınıfı siyasetine ilgisizliğinden çekinilmelidir. Çünkü kentleşme açısından belli bir mesafeyi geride bırakan bütün kapitalist ülkelerde, siyasi ve ideolojik süreçler üzerinde küçük burjuvazinin ciddi bir ağırlığı bulunmaktadır ve bu ağırlığın azalacağına ilişkin herhangi bir veri yoktur. Bu gerçeği kabul etmek istemeyenlerin karşılaşacakları şey, “saf, arınmış” değil, burjuva ideolojisinin etkisinde kalan bir işçi sınıfıdır.

2.9 Bu bağlamda işçi sınıfı hareketini siyasal bölünmelerin dışında bırakmaya kalkan uvriyerist sapmanın defteri derhal dü-rülmelidir. Sözü edilen yaklaşım işçi sınıfını siyasetten dışlamak-tan başka bir anlam ifade etmemektedir. Sağ-sol, ilerici-gerici, sosyalist-burjuva ayrımlarını sınıftan uzak tutanlar, yalnızca devrimci siyasete değil, işçi sınıfına da hakaret etmekte ve siyaseti, sömüren sınıfların tekeline bırakmaktadırlar.

2.10 İşçi sınıfının öne çıkan kadrolarının sendikal alana hapsedilmeleri, tam anlamıyla bir cinayettir. Onca kişisel ve kolektif fedakarlıkla ayakta duran öncü işçilerin öncelikli olarak siyasetçi olmaları gerekir. Akıllarınca “işçicilik” yaparak sınıfı sendikalara ve fabrikalara hapsedenler burjuvaziye ve onun adına düşünce üreten orta sınıflara dikensiz gül bahçesi sunmaktadır. Komünistler işçi sınıfının sendikacılığa, öğrencilerin akademik-demokratik hak savunuculuğuna, aydınların salt düşünce üretim alanına mahkum edildiği bir işbölümünü kabul edemezler. İşçi sınıfı partileri üyelerinin sınıfsal kökenlerini örtecek, geriye ilecek daha gelişkin bir işbölümünü kotarmak durumundadırlar. İşçilerin aydınlaşması, aydınların proleterleşmesi için basınç uygulamayan bir

örgütsel model asla devrimci değildir.

3.1 Devrimci öncü insanlığın eşitlik ve özgürlük arayışında, “kurtarıcı” bir misyona sahiptir. İnsanların kurtuluşa siyasi müdahaleler, daha da açığı bir “öncü”nün sürükleyici hamleleri olmaksızın yöneleceğine ilişkin iddialar, ya bugünden hoşnut olanların uydurduğu bir masaldır, ya da yarını kuracak enerjiye sahip olmayan tembellerin hüsnü kuruntusudur.

3.2 İktidar perspektifi, komünist hareketin siyasal çalışmalarının tutkalıdır. Siyasal parçalar, bu tutkalla bir bütün haline getirilir. Bu işlemin bir diğer anlamı, parçaların birbirleriyle uyumlulaştırılmasıdır. Her parça bir diğer parçadan bir şeyler almak ve ona bir şeyler katmak; törpülemek, düzeltmek veya eklemek durumundadır.

3.3 Türkiye’de sol, “iktidar perspektifi”ne sahip burjuva devrimcilerine (İttihatçılara, kemalistlere) kızmak yerine, kendi tarihinde iktidardan neden bu kadar uzak durulduğuna yanıt aramalıdır.

3.4 Burjuva siyasetinin komünistleri ilgilendirmediğini, işçi sınıfının burjuva siyasetine dönük değerlendirmelerle oyalanmaması gerektiğini ileri sürenler dünyamızı sermayeye terk etmek isteyenlerdir. Sınıflar mücadelesinin bir monolog olmadığını daha önce de belirtmişim, şimdi sermaye sınıfının iktidarda olduğunu hatırlatmanın da zamanıdır. Bu sınıfın emekçilere dönük ideolojik saldırılarını bertaraf edebilmek için bu saldırılarla boğulmak istenen gerçeklere işaret etmek yetmez; aynı zamanda saldırıların etkisini azaltıcı, hatta tersine çevirici müdahaleler de yapmak gerekir. Unutulmamalıdır ki, burjuva siyasetinin emekçi sınıflar üzerindeki etkisi daha çok ideolojiktir.

3.5 Burjuva siyaseti işçi sınıfı siyaseti açısından sürekli olarak malzeme üretmektedir. Bazı örneklerde solun kendi başına gündeme getiremeyeceği, ama toplumsal önemi küçümsenmeyecek başlıklar, burjuva siyasetinin iç dinamiklerinin sonucunda öne çıkmaktadır. Komünistler bu başlıkların sınıfsal özünü sergiledikleri ve burjuva siyasetinin içinde taraf bulma veya taraf olma ha-

tasına düşmedikleri sürece "gündem"e oynayabilirler; oynamak zorundadırlar da...

3.6 Türkiye’de devrimci bir yükseliş burjuva siyasetinin ya da kapitalizmin uluslararası dinamikleri ile iç dinamikler arasındaki bir gerilimin kontrol edilememesinin ürünü olabilir. Bu tür kesitlerde ortaya çıkacak kitlesel hareketlenmelerin sosyalist iktidar perspektifi ile buluşması, ancak devrimci öznenin gerilim noktalarına müdahale edebilecek siyasi ve örgütsel araçları harekete geçirmesiyle mümkün olacaktır.

4.1 İktidar perspektifine sahip olan bir devrimci hareketin sömürü düzeninin bir an önce yıkılması için koşulları sonuna kadar zorlamasından daha meşru bir şey olamaz. Bilimsel sosyalizm, bu bağlamda, komünistlere "koşulları zorlama"nın evrensel kurallarını sunar.

4.2 Sosyalist devrim için mücadele her şeyden önce sağlıklı ve tutarlı bir strateji gerektirir. Ancak bu stratejinin belli bir toplumsal tabana ulaşması ve bir kriz anında bu toplumsal tabanın hem genişlemesi hem de kendi sınırlarını çok aşan bir etkinliğe ulaşması daha az önemli değildir. Burada doğal olarak, devrimci dönüşümleri olanaklı hale getirecek toplumsal ölçeğin saptanması sorunuyla karşılaşmaktayız. Bu ölçek, ne bugünden öngörülebilir, ne de konuya ilişkin bütün ülkeler için geçerli bir sınır saptanabilir. Bugünden söylenebilecek şey, işçi sınıfı partisinin bir devrimci kalkışmaya önderlik edebilmesi için emekçi sınıflar içerisinde mutlak değil de "gereken" çoğunluğu yanına çekmesinin gerekli (ya da yeterli) olacağıdır. Bunun bir anlamı da, işçi sınıfının hareketlenen kesimlerinin büyük çoğunluğunun işçi sınıfı partisinin açılımları ile uyumlu bir yönelim içine girmesinin zorunluluğudur.

4.3 Türkiye’de sosyalist devrimin nüfusun çoğunluğunu arkasına alan bir hareketin eseri olacağına ilişkin her tür düşünce stratejik hesaplardan çıkartılmalı, lakin bu konunun tartışılmasına özel bir önem verilmemelidir. Bu ülkede sınıflar mücadelesinin kaderini etkileyen, siyasal-ideolojik dinamikleri kontrol eden toplumsal kesimler ve mücadelenin belirleyici koordinatları ortaya

çıkmuş durumdadır. Buralarda etkili ama en önemlisi devrimci olan özne tarihsel bir sıçramaya imza atacaktır.

5.1 İktidar arayışı içerisinde olan bir hareketin silahlı kuvvetlerin siyasi ve ideolojik rolü üzerinde durmaması söz konusu olamaz. Silahlı kuvvetlerin siyasi ve ideolojik rolü üç nedenle son derece önemlidir. Bir, bu kurum silah ve şiddet tekeline sahiptir. İki, bu kurum birçok ülkede ve bizim örneğimizde küçümsenmeyecek sayıda insanı bünyesinde toplamaktadır. Üç, bu kurum iç ve dış dinamiklerin kesişim noktasında durmakta, yani iç ve dış dinamiklerin gerilim ürettiği anlarda fazlasıyla öne çıkmaktadır.

5.2 Önemli bir siyasi-ideolojik kurum olarak silahlı kuvvetlerin sınıfsal kimliği ancak çok özgün durumlarda ve daha çok kapitalizmin az geliştiği ülkelerde değişikliğe uğrayabilir. Yani silahlı kuvvetler bir kural olarak egemen sınıfın aygıtıdır. Bununla birlikte söz konusu aygıt hem sermaye egemenliğinin ideolojik-siyasal krizlerinden etkilenme, hem de sınıflar arası mücadelenin yoğunlaştığı dönemlerde devrimci hareketin belli bir toplumsallık kazanması ile birlikte sınıf aidiyeti ile uyumsuz unsurlar “üretme” açısından hassas özellikler taşır. Silahlı kuvvetler bu zayıflığını bütünüyle kapatacak bir bağışıklık sistemine hiçbir zaman sahip olamaz.

5.3 Silahlı kuvvetler Türkiye’de mevcut düzeninin kurucu ögesidir. Bu özelliğinden zaman içerisinde kollayıcı ve koruyucu bir misyon da çıkarmıştır. Kuruculukla koruma ve kollama arasındaki tarihsel süreklilik düzen içi bazı gerilimler yaratmaktadır. Askerlerin kuruluş felsefesinin bazı öğelerinden kopmakta zorlanmaları, ayrıca birçok başlıkta bir “tekel” gibi davranmaları gerilim üreten faktörler arasında en önemli iki tanesidir. Türkiye’de düzen güçleri içerisinde askerlerin söz konusu tekeli ortadan kaldırmaya dönük girişimler başından beri varolmuştur. Sol ne bu girişimleri özgürlükçü olarak tanımlayabilir, ne bu girişimlerin (genellikle) “gerici” ve “işbirlikçi” karakterine bakarak TSK’ya anti-emperyalist veya aydınlanmacı misyonlar yükleyebilir, ne de zaman zaman bu girişimler üzerinden ortaya çıkan gerilimleri küçümseyebilir.

5.4 NATO bir eğilim olarak, üye ülkelerde askerlerin siyasal iddialarının azaltılmasından ve onların görevlerini daha kesin tanımlara denk düşen bir kurumsal çerçeve içerisinde yerine getirmelerinden yanadır. Bu yaklaşımı en fazla provoke eden şey 1974 yılında komünist subayların büyük rol üstlendiği Karanfil Devrimi olmuştur. Portekiz’de sosyalist ihtilali son anda engelleyen uluslararası gericilik, ordunun kontrolsüz bir siyasallaşma sürecine girmesinin zaman zaman tehlikeli sonuçlar verdiğini saptayarak hem NATO’da, hem de diğer “müttefik” ülkelerde silahlı kuvvetlerin yeniden yapılanması konusunda projeler üretmişlerdir. Bu yeniden yapılanmanın temel özellikleri şunlardır: Sorunlu ideolojik yönelimleri olan subayların derhal tasfiyesi; iplerin sivil otoritede olduğunun her zaman hatırlatılması; orduyu iç politikadan çok dış politikayla ilgili hale getirmek; yeni teknolojiye dayanan, yüksek maaşlı ama daha az sayıda askere dayanan profesyonel orduyu hedeflemek; başkent ve büyük metropollerdeki askeri birlikleri buralardan uzaklaştırmak...

5.5 Solun bu başlıklarda söyleyecek sözü olmalıdır. Solun bu başlıklarda söyleyecek sözü olması için, solun kendisine inanması ve kendisini inandırıcı kılması gerekir. Kendi halinde bir solun “*Ben Genelkurmay’ın Ankara’dan filanca yere taşınmasına itiraz ediyorum*” demesi anlamsızdır; kendisini alternatif olarak koyan bir hareketin “bu sorun beni ilgilendirmiyor” demesi ise büyük ölçüde yanlıştır. Şiddet tekeli, ideoloji ve siyaset üretimi, ekonomi ve dış siyaset gibi başlıkları bir araya getiren silahlı kuvvetlere dair söyleyecek sözü olmayan bir devrimci stratejinin başarı şansı yoktur.

5.6 Komünistler ordunun sınıfsal rolü konusunda hiçbir yanıl-samaya izin vermeksizin, aşağıdaki konuları siyasal çalışma başlığı olarak değerlendirmek ve bu konuların “bütün” ile bağıını kurmak durumundadırlar:

5.6.a Ordunun bazı “hassas” başlıklarda “temiz” kalması için kurulan özel birimlerin ve jandarma teşkilatının lağvedilmesi,

5.6.b TSK iştiraki bütün sermaye örgütlerinin dağıtılması,

5.6.c TSK bünyesindeki bütün özelleştirme uygulamalarının sona erdirilmesi,

5.6.d Ordu mensuplarının siyasi partilere üye olma ve seçilme

hakkını elde etmeleri,

5.6.e Profesyonel orduya geçiş çalışmalarının durdurulması,

5.6.f Askeri birliklerin NATO bünyesinden çıkartılması,

5.6.g Bütün uluslararası askeri anlaşmaların kamuoyuna açıklanması ve bu anlaşmaların “ulusal güvenlik”le hiçbir biçimde açıklanamayacağını kanıtlanması,

5.6.h TSK’nın sınır ötesindeki bütün faaliyetlerinin (askeri operasyon, tatbikat, eğitim veya danışmanlık) durdurulması.

Bütün bu başlıklar solun “sivil-asker” tartışmasına dahil olarak kendisini rezil etmesinden çok daha anlamlıdır.

5.7 Ordunun bir siyasal devrimdeki rolü konusunda solda varolan her tür sapma etkisiz kılınmalıdır. Bu saptamalardan bir tanesi, silahlı kuvvetlerin şu veya bu ölçekte katılımı olmaksızın devrimci bir dönüşümün gerçekleşmeyeceği gerçeğinin inkar edilmesidir. Bu gerçek, ürkütücü ama “gerçek”tir. Bir diğer sapma ise 1969 yılında Avcıoğlu’nun çıkardığı *Devrim* dergisinde yer verilen Sovyet Mirskiy’nin bir yazısında geçen ifadenin Türkiye’ye uyarlanmasıdır: “*Askerler olmaksızın genç devletlerde ‘gerici rejimler’i tasfiye etmenin çok ender durumlarda mümkün olduğu apaçık bir gerçektir.*” Türkiye’de sınıflar mücadelesi bu evreyi çoktan geride bırakmıştır. Cuntacılığın herhangi bir versiyonu, toplumsal kurtuluşun motor gücü olamaz. Bu anlamda yine Avcıoğlu’nun hemen 12 Mart darbesinden önce söyledikleri iyi bir ders olmalıdır: “*Türkiye’de de Yunanistan tipi tutucu bir cuntanın kurulabileceğini korkuyla düşünen aydınlarımızın sayısı az değildir. Oysa, Türk Ordusunun tarihsel geleneği ve yapısı bir yana, ekonomik şartlar da buna engeldir.*”

6.1 Bilimsel açıdan anti-kapitalizm ve anti-emperyalizmin birliği ve aynılığı tartışılmaz. Bilimsel açıdan tartışılmaz olan siyasi açıdan doğru değildir. Anti-kapitalizm doğrudan sosyalizme yönelişi ifade etmeyebilir, anti-emperyalist bir konumlanış kapitalizm karşıtlığından uzak durabilir. Dolayısıyla komünistlerin anti-emperyalist mücadeleye vurgu yapmaları bir dizi düzlemde ele alınmalıdır. Bu düzlemlerden ilki, bilimsel olarak tartışılmayacak olanla örtüşmektedir. Sosyalizm mücadelesi emek-sermaye çelişmesini bütün boyutlarıyla kucaklar. Boyutlardan bir tanesi uluslararası dinamiklere hükmeden emperyalizm olgusudur. Em-

peryalizmle mücadele boyutu olmayan bir sosyalist iktidar mücadelesi veya anti-kapitalist mücadele söz konusu bile olamaz. Bir diğer düzlem ise sınıflar mücadelesine dair tarihselci yaklaşımımızın bütünlüğünden yoksun tepkilerin toplumda ortaya çıkma olasılığıdır. Sosyalizm mücadelesinin bu parçalı anti-emperyalist tepkilerden her durumda zarar göreceğini düşünmek son derece aptalcadır. Söz konusu parçalanmayı pozitif bir enerjiye dönüştürmek komünistlerin görevidir. Üzerinde durulması gereken bir diğer düzlem ise emperyalist ülkeler ile bağlı ülkeler arasındaki gerilimlerde ortaya çıkacak sürtünme noktalarıdır. Bu noktalar dikkatli bir biçimde izlenmeli, sosyalist mücadelenin bu sürtünme noktalarına siyasal açıdan yoğunlaşması sağlanmalıdır.

6.2 Türkiye’de sosyalizm için mücadelenin birincil öğelerinden birisi, anti-emperyalizmdir. Bu öğenin sınıf temelini canlı tutulması, yine bu öğe ile diğer başlıklar arasındaki bağlantı noktalarının sağlam kurulması ile mümkündür. Ve yine buna rağmen, anti-emperyalizmin kendine özgü araçları, seslenme biçimleri ve toplumsal alanı söz konusu olacaktır. Sosyalist iktidarcılar bu alan üzerinde hegemonya mücadelesi vermelidir.

6.3 Komünist hareket anti-emperyalizmi öncelikli olarak bir toplumsallaşma kanalı değil de, bir kimlik sorunu biçiminde değerlendirmelidir. Anti-emperyalizmin Türk ve Kürt emekçilerinde pozitif bir değer olarak cisimleşmesi “yurtseverlik”tir. Yurtseverlik, tıpkı aydınlanmacılık gibi, sosyalizm mücadelesine ek, tek bir enerji katmasa bile, komünist kimliğin bugünkü evrede ayrılmaz bir parçasıdır. Dolayısıyla bizim için anti-emperyalist mücadele yalnızca siyasal değil, aynı zamanda etik bir sorumluluk olarak da kendisini dayatmaktadır.

6.4 Bu bağlamda komünistlerin ulusal değerleri milliyetçiliğin, ırkçılığın ve genel olarak burjuva ideolojisinin kullanımının dışına çıkarmak gibi bir görevleri olduğu da söylenebilir. Çünkü anti-emperyalist olmak komünist kimliğin ayrılmaz parçasıysa, ulusal değerlere sahip çıkmak da anti-emperyalizmin olmazsa olmazıdır. Komünistler milliyetçi tuzaklara, filisten yaklaşımlara düşmeden, topraklarımızda ileriye dönük hamlelere imza atan ve bizim ileriye dönük hamlelerimize zemin oluşturacak her tür kültürel ve i-

deolojik değeri sosyalizm mücadelesiyle barışık hale getirebilecek tarihsel birikime sahiptirler.

6.5 Bu barıştırma misyonunun zorunlu önkoşulu, anti-emperyalizmin Türk ve Kürt emekçileri üzerinden toplumsallaşmasıdır. Yıllarca faşizmin, ırkçılığın koçbaşı olarak kullanılan “ulusal değerler”, ancak etkili ve sınıf temelli bir anti-emperyalist mücadele tarafından yeniden üretilebilirler.

6.6 Emperyalizme karşı mücadele tek başına emperyalist ülkelerin saldırganlığına veya somut açılımlarına tepki üreterek sürdürülemez. Önümüzdeki dönemin temel sorunu emperyalist ülkelerin saldırganlıklarına ve etkili açılımlara imza atmalarına olanak sağlayan zemini daraltmaya dönük faaliyet yürütülmesidir. Türkiye'deki yabancı üsler, nükleer silahlar, ikili anlaşmalar mutlaka emekçi sınıfların gündemine girmeli ve emperyalizmin siyasi-askeri varlığının topraklarımızdaki meşruiyeti azaltılmalıdır.

6.7 Daha önce Sovyetler Birliği'nin yerine getirdiği NATO ve ABD'yi askeri açıdan denetleme işini komünistler üstlenmek durumundadır. Ülkemizde Pentagon planlarının dokunulmazlığı olduğuna ilişkin her tür inançla hesaplaşılmalıdır. ABD askeri varlığı Türkiye'de bir kısım toprağın ABD mülkiyetinde olması anlamına da gelmektedir. Bir gerilim anında (bu gerilim bir sosyalizan kalkışma da olabilir) ABD'nin bu topraklarda hukuken hak iddia edebilmesinin son derece ciddi sonuçlar doğuracağı bilinmelidir (Küba'nın başındaki dert hatırlanabilir).

6.8 Emperyalist odaklar arasındaki çelişikleri abartmak, anti-emperyalist mücadeleyi zayıf düşürmektedir. Bu nedenle komünistler iç ve dış gelişmeleri ele alırken söz konusu çelişkileri önemsemeli ama toplumsal planda asla emperyalist odaklardan birisine karşı açık kapı politikası üretmemelidir.

6.9 Anti-emperyalist mücadelenin yakın gelecekte en önemli unsurlarından birisi Avrupa Birliği'ne karşı süreklileşmiş bir tavır geliştirilmesidir. Bu tavır Türkiye'nin AB'ye girişinin engellenmesinden ibaret olamaz. Avrupa Birliği'nin Almanya'nın başını çek-

tiği bir emperyalist odağın projesi olduğu hiçbir biçimde unutturulmamalıdır.

6.10 Emperyalist ülkelerle Türkiye arasındaki gerilimlerin üreteceği sürtünme noktalarında yürütülecek çalışmaların sermaye egemenliğini siyaseten ve ideolojik olarak zayıflatacak bir içeriğe sahip olması gerekir. Söz konusu gerilimlerin bir "kriz"e denk düşmesi durumunda ise, komünist hareket sürtünme noktalarını önemsizleştirici değil, altını çizici ve sermayenin etkisinden çıkarıcı bir açılım geliştirmek durumundadır.

6.11 Solun uzun bir süredir ihmal ettiği bir çalışma başlığı olarak, emperyalist ülkelerle Türkiye Cumhuriyeti arasında imzalanan bütün anlaşmaların içyüzünün toplum bilincine maledilmesi konusunda sistemli bir planlama yapılmalıdır.

6.12 Komünistler stratejik açıdan yerli-yabancı sermaye ayrımı yapamazlar. Ancak yabancı sermayenin ağırlığını artırması Türkiye'de sosyalist devrimci bir kopuşu güçleştirecek, kopuş sonrasındaki ekonomik mücadeleyi zorlaştıracak bir olgudur. Kapitalizmin uluslararası dinamiklerine yakından bakıldığında, sermayenin teknolojik açıdan çok daha esnek bir yapılanmaya gittiği kolaylıkla görülecektir. Yabancı sermayenin ağırlığının artması, kriz anlarında gerek sermaye ve gerekse teknoloji kaçışını, dolayısıyla endüstriyel üretimin kalbinin ülke dışına çıkarılmasını kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle sınıf konumlanışını hiç ihmal etmeden yabancı sermayenin deşifasyonu konusunda özel yöntemler geliştirilmesi mutlak bir zorunluluktur. Bazı stratejik sektörlerde (başta silah, enerji ve gıda olmak üzere) doğrudan yabancı sermaye bağlantılarının karşısına dikilmek gerekmektedir. Komünistler bu başlıkta geri ve uzlaşmacı bir çizgi üretmeyecek deneye sahiptir.

7.1 Dinci gericilikle mücadele, komünistlerin dâimi siyasi gündemlerinden birisidir. Sosyalizm mücadelesinde daimi başlıklara sahip olmamız, bizi o başlıklarla sermaye egemenliği arasındaki bağlantıları deşifre etmek gibi bir sorumlulukla karşıya bırakır. Ancak, sosyalizm mücadelesinde bu türden başlıkların kendi başlarına bir toplumsal değer taşıdığı da unutulmamalıdır. Dinci ge-

ricilikle mücadele başlığının “bağımsız bir toplumsallaşma kanalı” olarak ortaya çıkması mümkündür; mümkün olan geçmişte bazı açılardan yaşanmıştır da. Komünistler bu kanalın sınıflar mücadelesini örtmesini engelleyici tedbirler alırken, bu kanalın barındırdığı zenginliklere korkakça yaklaşamazlar.

7.2 Komünistler dinci gericilik karşısında en tutarlı, kararlı, dürüst ve sonuç alıcı siyasi-ideolojik hattın taşıyıcıları olduklarını hiç akıldan çıkartmamalı ve bunu toplumsal hafızaya kazımak için çaba göstermelidirler.

7.3 Siyasal düzlemde din kimi kapitalist ülkelerde (geçici de olsa) ilerici bir karakter kazanabilmiştir. Son derece karmaşık tarihsel mekanizmaların ürünü olan bu örnekler, dinin siyasal açıdan iki farklı yöne sahip olduğu tezini haklı çıkarmaz. Türkiye’de ise dinci hareketi “gerici” tanımlamasından kurtaracak özgün kopuşların yaşanması için tarihsel ya da güncel herhangi bir neden bulunmamaktadır.

7.4 Dinci gericilik tarihin akışını tersine çevirmek isteyen bir siyasi-ideolojik aktördür.

7.5 Dinci gericilik Avrupa’da bir karşı-devrimci güç olarak faşizm kadar öldürücü olmasa da, ondan daha yıkıcı bir rol üstlenmiştir. Bilindiği gibi faşizm Sovyetler Birliği’nin tasfiyesi için üstlendiği başat rolü İkinci Dünya Savaşı yıllarında yerine getirememiştir. Dinci gericilik ise 1980’lerin sonrasında sosyalist ülkelerde yaşanan karşı-devrim süreçlerinde emperyalist ülkelerin etkili ideolojik-siyasal-örgütsel silahlarından birisi olmuştur. Karşı-devrim süreçlerinde karargah olarak kullanılan kiliseler ve birer provokatöre dönüşen kilise adamları ne yazık ki söz konusu sosyalist ülkelerde iktidarın “işbirliği” yapmaya kalktığı, yani ilerlemeden yana roller biçtiği unsurlardır.

7.6 Faşist hareket ve örgütlenmelere karşı mücadele dinci gericilikle mücadele olmaksızın yürütülemez. Bu olmazsa olmazlık yalnızca her ikisinin de aynı toplumsal havuzdan beslenmelerine bağlanamaz. Zorunluluğun kaynağında faşist ideolojinin Türkiye’de dinci gericilikten beslenen eklektik yapısı da yer almaktadır.

Dolayısıyla faşistlerin “gerici” yönleri sürekli mercek altına alınmalı ve bu konuda her tür demagojinin karşısında durulmalıdır.

7.7 Gericilikle mücadele “dinin modernizasyonu” adı altında yürütülen burjuva operasyonunu da hedef almalıdır. Dinin siyasal alandan el çektilmesi, dinin toplumsal iddialarının ortadan kaldırılması ile mümkündür. Oysa dinin modernizasyonu konusunda sürdürülen çalışmalar, dinin toplumsal meşruiyetini artırmayı, dolayısıyla dini restore etmeyi hedeflemektedir. Komünistler din ve ibadet özgürlüğüne sahip çıkarken, dinin toplumsal yaşamın düzenlenmesi konusundaki bütün iddialarının ortadan kalkması ve bilimsel düşünce alanından tamamen uzaklaştırılması için sürdürülen mücadeleden hiçbir biçimde vazgeçemezler. Dinin toplumsal yaşantıyla ve bilimsel düşünceyle uyumlulaştırılması (barıştırılması) bir sermaye rüyasıdır ve şiddetle karşı konmalıdır.

7.8 Bilim insanları arasında gericici düşüncenin etkisinin azaltılması sosyalizm mücadelesinin kritik başlıklarından bir diğeridir. Türkiye’de yüksek teknoloji gerektiren sektörlerdeki teknik kadroların yanı sıra, az sayıdaki bilimsel araştırma merkezinin çalışanları arasında da gericici düşünce ve hatta örgütlenmenin etkisi altında olanların sayısı her geçen gün atmaktadır. Bu kişiler üzerinde ideolojik bir baskı kurulması, onların elde ettiği mevzilerin geri alınması ve aydınlanmacı bilim adamlarının cesaretlendirilmesi mutlak bir zorunluluktur. Komünist hareket bu başlıkta somut ve acil projeler üretmek durumundadır.

7.9 Komünistler siyasal alanda laisist, bilimsel alanda ateist kimliklerinden vazgeçemezler. Bu kimliklerini inanan insanlara karşı kullanmaz, inanç ve ibadeti bireysel bir tercihe indirgemek için uğraş verirlir.

7.10 Zorunlu din derslerinin kaldırılması, imam hatiplerin tamamen kapatılması, nüfus cüzdanlarında din hanesinin kaldırılması gibi somut talepler, yalnızca demokrasi mücadelesi kapsamında değerlendirilemez. Bu türden taleplerin elde edilmesi mümkündür ve elde edilecek olan yalnızca bu başlıklarda “özgürlük” değil, aynı zamanda oldukça önemli ideolojik mevzilerdir.

7.11 Dinci gericiliğin tarihsel sicili toplumsal hafızaya kazınmalıdır. Sivas ve Maraş katliamları gibi olayların unutulmasına izin verilmemeli, daha da önemlisi bu olayların “suç” kısmı ile “toplumsal” kısmının birbirlerinin üzerini örtmesi engellenmelidir.

7.12 Bütün dini örgütlenmelerin (vakıf, dernek, tarikatlar) tasfiyesi konusunda bir toplumsal program gündemde tutulmalıdır. Bu programın gündeme sokulması için bir sosyalist devrim beklenmek durumunda değildir.

8.1 Türk ve Kürt emekçileri ortak mücadele ve kurtuluşa mahkumdur. Bundan sonraki açılımların ortak müştereki bu mahkumiyetin bir veri olarak alınmasıdır. Bununla birlikte ortak mücadele ve kurtuluşun bir aynılaştırma veya kişisizleştirme süreci olarak anlaşılmasının önüne geçilmelidir. Kürt dinamiği, devrimimizin en belirgin ve şimdilik biricik halkçı yönünü oluşturmaktadır. Başka başlıklar bir yana söz konusu biriciklik asla küçümselememeli, asla bir engel olarak görülmemelidir.

8.2 Kürt siyasetinin içinden bugünkü ana çizgiyi aşacak, ya da en azından ona alternatif olabilecek bir kopuşun ortaya çıkması mümkün değildir. Kürt emekçilerini yeniden devrimci bir damarla tanıştıracak olan, Türk ve Kürt marksistlerinin ortak girişimiyle yaratılacak bir birliktir.

8.3 Kürt dinamiğinin siyaseten en kritik halkası Batı'daki metropoller ve Çukurova'da bulunan Kürt yoksullarıdır. Sosyalist devrimin de en kritik sorunlarından birisi, Kürt emekçilerinin bu bölgelerdeki siyasi, ideolojik ağırlığının genel olarak Kürt emekçi toplamına önderlik edebilme yeteneği olacaktır. Kürt illeri veya Avrupa'daki Kürt nüfusa dayanan, ya da onu merkeze koyan bir çıkışın başarı şansı yoktur.

8.4 Ortak örgütlenme ve mücadelenin değişik biçimleri üzerinde tartışılabilir. Ancak federatif örgütlenme ve federatif cumhuriyetten daha ileri bir entegrasyon düzeyini hedeflemek gerektiği açıktır. Sosyalist cumhuriyete yönelen tek bir işçi sınıfı partisinin Türk ve Kürt emekçilerinin özgün (siyasal) renklerini kapsamaması mümkündür.

8.5 Kürt dinamiğini Türkiye işçi sınıfı hareketi ile kaynaştıracak etmenlerden birisi, bu dinamiğin ön plana çıkan öznesinin burjuva cumhuriyet ekseninde “ayrılıkçı” kimliğinden arınması ve “bütünleştirici” bir siyasete imza atmaya başlamasıdır. Kürt marksistlerinin bu sürecin simetrisini zorlamaları beklenmeli ve burjuva eksenin karşısında bir emekçi birliğine dönük her tür eğitime omuz verilmelidir.

8.6 Komünist hareketin Kürt unsurlarını önümüzdeki dönem bekleyen en zorlu görev, anti-emperyalist bir çizgiyi Kürt yoksullarına taşımaktır. Batılıların Kürt illerine dönük ilgisi bu çizginin güçlenmesini özellikle kritik hale getirmektedir.

8.7 Kürt dinamiği ile Türkiye işçi sınıfı arasındaki ilişkileri bir sınıfsal “ittifak” konusu olarak ele almak ilk bakışta anlamlı gözükabilir. Ancak böyle bir ittifakçılığın, ortak mücadele kültürünü zedeleyecek “geri” bir zihniyetin ürünü olacağı unutulmamalıdır. Kürt dinamiğinin yoksul köylü temelini siyasal ve ideolojik alanda dengeleyecek “kentli” kuvvetler mevcuttur. Bu kuvvetler yoksul köylü hareketinin Kürt uyanışına damga vuran yönlerinin bir sınıf hareketine devrolmasını sağlayacak canlılığa kavuşmak durumundadırlar. Şu andaki verilerle bu kuvvetler arasında Kürt öğrenciler ve kamu emekçilerinin özellikle öne çıkacaklarını söyleyebiliriz.

9.1 Türkiye’de sosyalist devrimin kendisini hangi ölçekte üreteceği ve hangi uluslararası dinamiklere bağlayacağı son derece önemli bir sorundur. Herkes mücadelenin asli mekanının bugün merkezi Ankara’da bulunan siyasal iktidarın “otoritesini fiilen ve hukuken tesis ettiği alan” olduğunu kavramalıdır. Buna “ulusal ölçek” deniyor. Bu ulusal ölçek, Kürt ve Türk emekçilerinin mücadelesi ve kurtuluş ortaklıklarının da alanıdır.

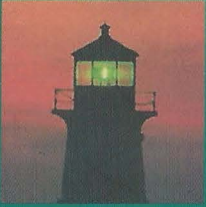
9.2 Her sosyalist devrim dünya devrim sürecinin bir parçasıdır. Türkiye’de gerçekleşecek olan bir kopuşun, dünya devriminin kopuş sırasındaki nesnelliği doğrultusunda yön tayin edeceği açıktır. Bununla birlikte, bölgemizde sosyalist bir devrimin yaşamasının koşulu, onun gelişkin olana yönelmesidir. Bu nedenle eğer söz konusu yön tayininde “öznel” faktörün de önem kazana-

cağını düşünüyorsak (ki öyledir), “Batı” üzerinde daha fazla durmak zorundayız. Dünya devrim sürecinin Avrupa’dan vazgeçmesi, bir kez daha denenmemesi gereken bir yoldur. Doğu halklarıyla kenetlenme ise “yüzü Batı’ya dönük” bir devrimin olanakları sayesinde gerçekleşecektir. Türk ve Kürt emekçileri sosyalist bir kalkışmada Balkanlar’daki emekçi sınıfların elini tutmak zorundadır. Bu yalnızca devrimimizin siyasal ve ideolojik karakterini sağlama almak açısından değil, bir dış müdahaleyi mümkün olduğunca etkisiz kılmak için de gereklidir.

9.3 Türkiye’de sosyalist mücadele, yakın gelecekte emperyalist ülkelerin saldırgan ve yayılmacı kimliğini en fazla sergileyeceği, sınıflar mücadelesinde ise ilginç yoğunlaşmaların olacağı Almanya ile Rusya arasındaki bölgeye ilgi göstermek ve buralarda yükselcek işçi hareketleri ve devrimci unsurlarla ortak projeler üretmek durumundadırlar.

9.4 Komünistler bu topraklarda sürdürülen mücadelenin evrensel önemini kavramak ve bu kavrayışın ürünü olarak kendilerini, kendi olanak ve ufuklarını aşmak durumundadırlar.

Solculuk, alternatif üretmektir. Solculuk, kapitalizme alternatif üretmektir. Solculuk, iktidarı aramaktır. Kapitalizmin alternatifi sosyalizmdir. Solculuk, sosyalist iktidarı aramaktır. Sosyalizmin iktidar arayışı, kapitalizmin çaresizlik noktalarını saptamaktan geçer. İşçi sınıfı hareketinin bağımsız siyaseti, düzenin çaresizliğinden toplumsal kurtuluş çıkarabilmektir. Türkiye kapitalizmi, son restorasyon girişimiyle birlikte

çaresizlik noktalarını belirginleştirmiş ve kendi bünyesinde kalıcı boşluklar bırakmıştır. Düzen solculuğu stratejisini bu boşlukların içine yerleşmek üstüne kurar. Sosyalist devrimci perspektif ise bu boşlukları emek-sermaye çelişkinin uzlaşmaz mantığı içerisinde değerlendirerek hedefe ulaşır. Türkiye'de

sosyalizmi güncel yapan ve çok uzak olmayan bir gelecekte muzaffer kılacak olan, sermaye egemenliğinin zayıflığına dair mutlak bir bilgi ve inançtır. Marksizm, bize bu bilgi ve inancı temin edecek tarihsel kazanımlara sahiptir. Bu bilgi ve inanç olmadan solculuk olmaz. Sol, bu bilgi ve inanç olmadan iktidarı değil, kendi varlık nedenlerini sonsuza dek aramaya mahkumdur. Sol, nesnelliğe mahkum olmamaktır. Sol, aramak ve bulmaktır...

ISBN 975827153-9

9 789758 271535

